STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05572

TSVISHEN TSVEY ZUNEN

David Ignatoff

•

Permanent preservation of this book was made possible
by Margaret Kimmel
in memory of
Allan Lee Kimmel

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דוד איגנאַטאָוו

צווישן צוויי וועלטן

א בוך אין פיער טהיילען

א. וו.

אויסגאַבע: אינזעל
באַצירונגען: א. וואָלקאָוויץ
הויפּטפּערקויף:
פערלאַג מ. נ. מייזעל
424 גרענד סט., ניו יאָרק

Copyright 1918
by
DAVID IGNATOFF

ערשטע טהייל:

גאָט בּאַהיט.

א. וואָלקאָוויץ

אינהאַלט:

פּיבי — — — — — — — — — 3
גאָט באַהיט און באַשיץ — — — 79
דאָס גאָלדענע אינגעלע — — 100
עס רעגענט — — — — — — 116

איך האָב ליעב שלאַנגען.. —

ווי שעהן עס איז זייער גלאַנציגער שטיינער־געוועב. — ווי שעהן דאָס געוועב, ווי פון פּאָלירטע שטיינער, גלאַנצט און שרעקט ביי דעם שיין פון דער זון.

און ווי שעהן זיי פלעכטען זיך איינס אינ׳ם צווייטען.

און ווי קונציג זיי קאַטשען זיך צונויף און וואַרפען זיך פאַנאַנדער: וויפיעל שעהנקייט אין זייערע רינגען, וויפיעל אונענדליכע שעהנקייט אין זייערע עלאַסטישע קנייטשען און אין דעם גראַציעזען ווענד פון זייערע דינע און פאַרבינע לייבער!

און ווען זיי בויגען צו מיר זייערע שלאַנגישע קעפּ, מיט די קלאָרע, קלוגע אויגען און שטעקען צו מיר אַרוים זייערע צוצווייגטע צינגער, דאַכט זיך מיר אָפט, אַז צו מיר ציהען זיך קעפּ פון ליעבע היימישע גענז. און מיר ווילט זיך זיי גלעטען און קושען: — קינדער! ליעבע, שעהנע קינדער!

אָט אַזוי הויב איך אָן מיין דערצעהלונג — פּיבי.

I

פיבי! — ווי אַן אויסגעטראַכטע איז זי צו מיר, ווי אַן איינגע־רעדטער שרעק, וואָס פערפאָלגט דאָך אַזוי קלאָר און קיהלט מיר אַזוי אַפּט דאָס בלוט אין די אָדערען.

און דער איצטיגער פריהלינג האָט זיך דאָך אָנגעהויבען לאַנג נאָך אונזער צוזאַמענשטויס, לאַנג נאָך יענער שרעקליכער נאַכט.

דער איצטיגער פריהלינג! — דאָס איז געווען דער ערשטער פריה־לינג־טאָג פון יאָהר. מיטאָג־צייט בין איך אַרויס אין גאַס, און מיט מיינע פערוואונדערט צועפענטע אויגען דערזעהן ווי דער ערשטער פריה־לינג־טאָג האָט זיך אַ ציה געטהון איבער דער לאַנגער גאַס און גאַסען — — — די פערשיעדען־קאָלירטע ברייטע און הימעל־הויכע מויערען מיט זייערע טויזענדער און טויזענדער פענסטער האָבען זיך מיט אַ מאָל אַזוי ווי העכער אַ הויב געטהון, זיך אַ ציה געטהון אַרויף צום הויכען, בלאַס־בלויען הימעל, און די פאַבריק־סיגנאַלען פון נאָהענט און פון ווייט האָבען אַלע אויף איינמאָל גוט־ברודעריש אַרויסגעהילכט: פריהלינג! פריה־לינג! פרי־ה־ה־לינג!

די מויערען זיינען פאַר מיינע אויגען געלאָפען הויך און העכער, און האָבען מיר אויסגעזעהן ווי ריעזיגע, פאַנטאַסטישע פּאַלאַצען.

עס האָבען זיך צועפענט זייערע ברייטע טיהרען און הונדערטער און טויזענדער מענשען האָבען זיך פון זיי גענומען אַרויסשפּאַרען אויף דער גאַס און זיך גענומען ציהען און שפּרייטען ווי לאַנגע און פאַרביגע טע־פּיכען. און איך האָב געקוקט אויפ'ן טאָג, אויף דער גאַס און אויף די פאַרביגע מענשען־מענגעס און האָב געזעהן ווי צופריעדענע און אונצו־פריעדענע, בעקאַנטע און אונבעקאַנטע, קוקען זיך איבער און שמייכלען זיך איבער: פריהלינג! פריהלינג!

איך בין איבערגעפילט געוואָרען מיט פרייד.

איך האָב פּשוט ניט געוואוסט וואָס צו טהון מיט זיך. איך האָב געפיהלט, ווי איך וואָלט נאָר וואָס געבוירען געוואָרען, און גלייך ביי מיין געבוירען שוין געטראָפען אזא שעהנע וועלט, וואָס אָטעמט מיט פריהלינג און מיט אַזוי פיעל זון און ליכט.

איך בין געגאַנגען — און מויערען און גאַסען און מענשען האָבען זיך פאַר מיינע אויגען געשפּרייט און געוועבט מיט פריהלינג, מיט ליכט און מיט זון...

איך האָב דערפיהלט ווי אויסצושפּרייטען מיינע הענד, ארומנעהמען די גאַנצע וועלט; די גאַנצע וועלט, מיט איהרע ים'ען און טייכען, מיט איהרע פעלקער און לענדער, וואָס שווימט איצט אום אַ פערשטראַהלטע און שמייכעלט און גריסט און קושט זיך מיט דעם רוים און מיט דער ווייטקייט, וואָס אַרום איהר.

איך האָב דערזעהן די גאַנצע וועלט און די אונענדליכקייט, איבער וועלכער זי שווימט, ווי אַ ליכטיגע שיף איבער אַ לויטערען ים.

ווען דער טאָג האָט זיך גענומען חבר'ן מיט'ן פאַרנאַכט, בין איך געקומען צו זיך אַהיים. אַלץ אין מיר האָט זיך געריצט און געריסען. מיט ליעבע און בענקען האָב איך זיך אומגעקוקט אויף מיין וועלאָסיפּעד. בין צו איהם צוגעגאַנגען, ווי צו אַ ליעבען פריינד, איהם אַנגענומען פאַר די הענטלעך און בין מיט איהם אַרויס אין גאַס.

מיין וועלאָסיפּעד איז גוט און לייכט, און די גלייכקייט און זיכער־קייט, מיט וועלכער די לאַנגע גאַס שניידט זיך אַוועק מיט איהרע הויכע מויערען, האָט מיך גענומען רייצען און רופען. — — —

די גאַס האָט מיר אויסגעזעהן, ווי אַ וועג צו דער ווייטקייט. און האָט מיר אויסגעזעהן ווי עמיצער פון דער ווייטקייט וואָלט אַזוי לאַנג, ברייט און שטאַרק אויסגעשטרעקט זיינע אָרעמס און מיט זיי דורכגעלעגט אַזאַ לאַנגען און גלייכען וועג צו זיך. דער גלאַטער אַספּאַלט פון דער לאַנגער גאַס איז אָבער געווען פערזייהט מיט קינדער, מיט מענשען און מאַמעס. און איך האָב דעריבער געמוזט איינהאַלטען מיין לייכטען וועלאָסיפּעד. און איך בין געפאָהרען איינגעהאַלטען און האָב געשמייכעלט צו דער גאַס מיט איהרע פיעלע קינדער, און האָב געשמייכעלט פון זיך, פון מיינע פיס און פון מיין וועלאָסיפּעד, וואָס האָבען זיך געדרייט און

געריםען צו פֿאָהרען שנעלער ווי מען האָט געקאָנט פֿאָהרען אויף דער גאַס.

נאָר אָט בין איך ארויס אויף דעם ברייטען און פֿרייען „קאָנקורס“.

דער „קאָנקורס“ — דאָס זיינען דריי ברייטע וועגען וואָס לויפֿען איינס־נעבען־אנאנדער איבער אַ ברייטען און ווייטען שטח. — דער מיטעלסטער וועג איז פֿאַר פֿערד־רייטער, און די זייטיגע צוויי זיינען געפּלאַסטערט פֿאַר אויטאָמאָבילען און וועלאָסיפּעדען.

דריי מאָל ברייט איז דער וועג און ציהט זיך דורך אַ האַלב־ווילדער, ווייניג פֿערבויטער געגענד. און די ברייטקייט פֿאַר די אויגען ווערט דורך דעם נאָך ברייטער און ווייטער.

דריי מאָל ברייט איז דער וועג. און דריי מאָל ברייט און ווייט און גרויס צוואוואַקסט זיך אין מיר אַ פֿערלאַנג, זיך אַוועקצוטראָגען מיט איין אָטעם ערגעץ ווייט, אהין אין דער ווייטקייט אריין. האָב איך זיך מיט אמאָל צונעבויגען צו מיין לייכטען וועלאָסיפּעד און מיט אַ צור דייצטער און ווילדער ליידענשאַפֿט גענומען מיט מיינע פֿיס פּרעסען די פּעדאַלען, און איך האָב זיך אַוועקגעטראָגען, אַזוי אַז די לופֿט ארום מיר האָט גענומען רוישען.

האָבען מיר אַנדערע וועלאָסיפּעדען־פֿאָהרער גענומען נאָכטהון, און מיר האָבען זיך אַוועקגעטראָגען צווישען די אויטאָמאָבילען אויף דעם דריי מאָל ברייטען וועג, ווי פֿויגעל, און נאָך פֿיעל שעהנער און שטאַרקער פֿון פֿויגעל. און מיט אונז און פֿאַר אונז האָבען זיך אין ברייטע און לאַנגע מחנות געטראָגען די גלאַנציגע אויטאָמאָבילען, ווי זיי וואָלטען זיך אונטערגעהויבען פֿון דער ערד, גרייט אריבערצופֿליהען איינער דעם צווייטען. און די לופֿט ארום אונז און איבער אונז האָט זיך נאָך אַלץ געשפּיעלט מיט טאָג און מיט אָבענד, מיט פֿריהלינג און מיט ווייטקייט. און דאָרטען, ווייט ארויף, איז צווישען טאָג און אָבענד געבליבען הענגען די זון; אַ רויטע און ברייט־צופּענטע האָט זי געקוקט אויף דעם גלאַנ־ציגען אספֿאַלט און אויף אונז.

דער וועג פֿאַר אונז האָט דאָ און דאָרטען גענומען שיינען ווי אַ פֿור־פֿורנער טייך. אונזערע אלעמענס פּנים׳ער און אונזערע הענט זיינען פֿער־צויגען געוואָרען מיט אַ דינער, שפּילעוודיגער רויטקייט. די פֿערשיעדענע פֿאַרבען פֿון אונזערע אלעמענס קליידער זיינען מיט אמאָל געוואָרען לעבע־דיגער און רייכער, און אונזערע אלעמענס אויגען האָבען זיך צושיינט מיט

טאָג און מיט אָבענד, מיט פריהלינג, מיט ווייטקייט און מיט זון. און מיר אַלע, די פּאַהרער פון דעם דריי מאָל ברייטען וועג, האָבען גערייסען און געטראָגען אונזערע לאַנגע און פארביגע מחנות צו דער זון, צו דער גרויסער און ווייטער זון, וואָס איז געהאנגען פאר אונז.

קיין מורא, קיין פלעק פון פערגאַנגענע טעג איז דאַכט זיך דעם גאַנצען טאָג ניט געווען אין מיר; עס איז, דאַכט זיך, אין מיר גאָר קיין פּלאַץ דערפאַר ניט געווען. טו ווי אַזוי זשע האָב איך אין זיך מיט אַמאָל דערפיהלט אַט די צושראָקענע אונרוהיגקייט? אַט דעם פּיבי־שרעק?...

איז דאָס געווען דערפאַר, וואָס איך בין פון מיין האַסטיגען יאָגען זיך מיעד געוואָרען און גענומען פאָהרען לאַנגזאַמער?

צי אפשר דערפאַר, וואָס איך האָב פאַר זיך מיט אַמאָל דערזעהן ביים ברעג פון וועג דעם גרויסען ווייסען מאָנומענט, וואָס מען האָט אַמאָל מיט שטיינער בעוואָרפען און אָבגעבראָכען דעם קאָפּ און די פינגער ביי איינער פון די שעהנע גראַציעס, וואָס זיצען ארום איהם? — — —

און אפשר איז דאָס טאַקע אַט די צובראָכענע גראַציע, וואָס האָט מיך אָן פּיבי'ן דערמאָנט? — — —

ווער ווייסט?! ווער ווייסט?! — נאָר אַ סך חושים זיינען אין מיר מיט אַמאָל אָפּגעטעמפּט געוואָרען, און ביסלעכווייז האָב איך גענומען ווי גליווערען פון שרעק.

איך האָב גענומען קוקען פאַר זיך בייז און ביטער, ווי זיך ראַנגלענדיג און טרייבענדיג פון זיך עפּעס, וואָס האָט זיך אַלץ מעהר און מעהר דערנעהנטערט. באַלד אָבער האָט פאַר מיר אויפגעשיינט אַ געדאַנק, אָן וועלכען איך האָב זיך אָנגעכאַפּט, ווי איינער וואָס טרינקט זיך. און איך האָב גלייך אויסגעדרעהט דעם וועלאָסיפּעד און גענומען לויפען פון דער זון און פון דעם מאָנומענט. און האָב געקוקט פאַר זיך איבער דעם דריי מאָל ברייטען וועג ווי אַ בעפרייטער. — פאַר מיינע אויגען האָט זיך גענומען וועבען דאָס „טענים"־שפּיעל; די געלע טענים קוואַדראַטען, די ווייסע געפלאָכטענע נעצען, די לייכט געקליידעטע מענער און פרויען מיט די „רעקעטס" אין זייערע הענד, — ווי שעהן, געשיקט און לייכט זיי זיינען! אַט ציהען זיי זיך מיט'ן „רעקעט" אין האַנד נאָך אַ באָל, וואָס פליהט רעכטס, און אַט לינקס, אַט זיך צוזעצענדיג און צובויגענדיג און אַט גאָר אויפשפּרינגענדיג. אַט מאַכט זיך אין דער לופט פון זייער קערפּער

אזא און אַט אַן אַנדער פיגור. און יעדע פיגור מיט׳ן „רעקעט“ אין האַנד איז פול מיט פליים און ענערגישע בעוועגונג. יאָ, איך האָב ליעב דאָס „טענים“־שפיעל. און איך אייל און טראָג זיך איצט אויף מיין וועלאָסיפעד ארויף אהין צו די „טענים“־שפיעלער וואָס שפּרינגען דאָרט אום אויף די געלע קוואדראטען וואָס אויפ׳ן גרינעם גראָז.

איך בין ארויף אויף א וועג, וואָס ציהט זיך אויף א געוויסער שטרעקע גלייך, און לאָזט זיך נאָכדעם לויפען מיט א זעהר שארפען אראָב־בארג. אָפענע גראָז פעלדער, בערג, שפּיעלער, קוואדראטען, בלאנ־קע, געלע, האָבען מיט א פלוצלונג שרעקעדיגער אייליגניש זיך גענומען טראָגען גלייך אויף מיר... איך האָב זיך מיט האסט א יאָג געטהאָן צום שארפען אראָבבארג. מיין הארץ און דער וועג אונטער מיר האָבען זיך מיט אמאָל א ריס געטאָהן. אָט—און איך ברעך דעם קאָפּ! מיט אמאָל האָט זיך נאָך דער וועלאָסיפעד אַן עפּעס אָבגעשלאָגען, האָט א שפּרונג געטהאָן; עס האָט זיך דערהערט א קלונג, ווי עפּעס וואָלט זיך אין איהם צובראָכען, און גלייך דערויף האָב איך דערהערט א צושראָקענעם פרויען־קוויטש; איך האָב אַן איהם גלייך דערקאָנט פיבי׳ס לעצטען פערצווייפעלטען קוויטש, און איך האָב פאר זיך אויך גלייך דערזעהן פיבי׳ן מיט א „רעקעט“ אין איין האנט און מיט א באָל אין דער צווייטער. איהר פּנים איז געווען צוקרימט פון פערצווייפעלטען שרעק. דאָס קלייד אויף איהר איז געווען ליכטיג וויים, פונקט ווי דאָס קלייד, אין וועלכען זי איז געווען אין יענער לעצטער נאכט. — — — — — —

מיין וועלאָסיפעד, צו וועלכען איך בין ווי צוגעוואַקסען געוואָרען, האָט מיך מיט זיין שווינדלענדיגער שנעלקייט דורכגעטראָגען פארביי איהר, און איז מיט מיר אוועק, ניט פיהלענדיג די ערד אונטער זיך. און ווען דער שארפער און לאנגער בארג־אראָפּ האָט זיך געענדיגט, האָב איך מיט א צושראָקענעם אימפּעט זיך גענומען טראָגען אָהן אויפהער אַלץ האס־טיגער און ווייטער, וויל פיבים געשטאַלט האָט נאָך אַלץ געשוועבט פאר מיינע אויגען, און איהר פערצווייפעלטער קוויטש האָט מיר נאָך אַלץ נאָכגעהילכט.

II

פּיבי. נאָך איידער איך האָב זי געקאָנט האָט מען מיך שוין גע־שראָקען מיט איהר.

שפּאַסענדיג האָב איך זיך אַמאָל אין הויז פון דער פאַמיליע באַש אַרויסגערעדט, אַז מיר ווילט זיך אויף שטענדיג בלייבען אַליין, ווייל איך וויל אַז דער וועג פאַר מיר זאָל אויף שטענדיג בלייבען ריין און ברייט און ווייט.

די טאָכטער פון דער פאַמיליע באַש האָט מיר דערויף געענטפערט פערדראָסיג און שמייכלענדיג:

— און מיר דאַכט, אַז אָט די אַלע גדאַנקען אייערע נעהמען זיך ביי אייך פון דעם, וואָס אָט ווי גרויס איהר זיינט, זיינט איהר נאָך פאָרט אַ קינד... און זיך ווענדענדיג צום פאָטער, מיט וועלכען זי איז געווען אין חבר'שע בעציהונגען, האָט זי געזאָגט:

— דו ווייסט, פּאַפּאַ, וואָס מיר איז איינגעפאַלען? מען וואָלט איהם בעדאַרפט בעקאַנען מיט פּיבי'ן!...

דעם חבר'שען פאָטער איהרען איז דאָס שטאַרק געפעלען געוואָרען און ער האָט צוגעגעבען:

— גערעכט, טאָכטער! מען דאַרף איהם טאַקע זעהן בעקאַנען מיט פּיבי'ן. יאָ, זי וועט שוין פון איהם מאַכען אַ מענש!

און נאָכדעם פלעגט מיר, באַלד עפּעס, אויסקומען צו הערען:

— וואַרט, איהר וועט זיך בעקאַנען מיט פּיבי'ן!

און נאָכדעם האָט שוין געטראָפען, אַז מען האָט מיר אין דער פאַ־מיליע באַש אַ פאָר מאָל פאַרגעוואָרפען פאַר וואָס איך בין ביי זיי ניט געווען יענעם און יענעם אָוונעד. איך האָב דאָך צוגעזאָגט צו זיין. — און גראַד דאַן איז ביי זיי געווען פּיבי...

און איינמאָל בין איך געקומען צו די באַשי'ס און געטראָפען אַ גרוי־סען אויטאָמאָביל פאַר'ן אריינגאַנג, און אין הויז — אַ טיפּיש אידישע

מיידעל, מיט שעהנע עטוואָס געקרויזטע שוואַרצע האָר, אַ ווייס־בלאַסער פּנים, שוואַרצע ברעמען, און אויגען שעהנע, שעהן־צועפּענטע, נאָר גרויע... איהרע מאַניערען זיינען געווען גרויסשטעדטיש־עלעגאַנטע, ענערגיש־צולאָזענע און דאָך מינוטענווייז עטוואָס פויל און פערבענקט... געפּלוי־דערט האָט זי ווי אַ לוסטיגע שול־מיידעל, און די ווערטער זיינען אַרויס־געקומען פון איהר מויל שאַרף, אָפּגעטאַקט און רונדיג־קליין. און צו דעם האָט זי נאָך פון מאָל צו מאָל אַרויסגעלאַכט מיט אַ לאַנגען רינגען־געלעכ־טער. דער געלעכטער האָט געקלונגען זאַנפטיג־רייך און פאַרביג, און איהרע גרויסע שטאָל־גרויע אויגען פלעגען זיך דערביי צועפּענען ליכטיג־ברייט און פלעגען זיך פערציהען מיט אַ שטראַהליגער פייכטקייט. איהר געלעכטער פלעגט זי נאָך אָפט בעקרוינען מיט דעם וואָס זי פלעגט אין מיטען לאַכען צוטראַגען איינע אָדער איהרעביידע הענט צום האַרצען, און עס האָט אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט מיט דעם ווען איינהאַלטען דעם קוואַל פון איהר לאַכען.

מען האָט מיך פאַרגעשטעלט פאַר איהר און מען האָט מיר געזאָגט, אַז דאָס איז פּיבי.

פּיבי האָט מיר מיט אַ שמייכעל דערלאַנגט איהר ווייסע האַנט. נאָר איהרע גרויסע, גרויע אויגען האָבען זיך דערביי שאַרף און קאַלט אַריינגעגעסען אין מיינע.... — קאַלט און שטאָלץ־צוריקשטויסענדיג איז געווען איהר בליק, כאָטש איהרע ליפּען האָבען צו מיר פריינדליך גע־שמייכעלט... און איך האָב דערפיהלט ווי אַ קעלט איז אַריבער מיין לייב.

פּיבי האָט מיט זיך אויך מיטגעבראַכט דריי פריינד. מען האָט מיך אויך פאַר זיי פאַרגעשטעלט. די אַלע דריי זיינען געווען קריסטען.

אין אַ צייט אַרום, ווען איך בין ווידער געווען ביי די באַש׳ס, האָבען זיך דאָרט אַלע נייגעריג נאָכגעפרעגט, ווי עס געפעלט מיר פּיבי. איך האָב געענטפערט:

— אָ, זי לאַכט זעהר שעהן.

מיין גרינגשעצונג, וואָס איך האָב אויף אַזאַ אופן אַרויסגעצייגט צו פּיבי׳ן, האָט אַלעמען אין דער פאַמיליע באַש בעליידיגט... און זיי האָבען אויף מיר גענומען קוקען מיט בליקען, פון וועלכע איך האָב זיך גענומען פיהלען נאַריש, און ווען איך בין אוועק פון זיי, האָב איך בעשלאָסען זיי מעהר קיין מאָל ניט בעזוכען.

III

איינמאָל בין איך שפּעט ביינאַכט אַרויס פון מיין צימער און זיך אויף מיין שטייגער געלאָזט געהן איבער אַן איינגעשטילטער, לאַנגער און ווייטער גאַס. די נאַכט איז געווען אַ שטילע, אַ שוואַרצע, און די גאַס מיט איהרע עלעקטרישע לאָמפּען האָט זיך אין דער נאַכט אויס־געשיינט ווי אַ לאַנגע און ליכטיגע הייל.

איך בין איבער דער גאַס לאַנג געגאַנגען און האָב, דאַכט זיך, אָהן שום געדאַנקען געקוקט פאַר זיך אויף דער ליכטיגער שטילקייט, וואָס האָט זיך פאַר מיר געצויגען ווי אַ לאַנגע און ליכטיגע תפילה...

פּלוצלונג האָב איך פאַר זיך דערהערט אַ שאָס און אַ צושראָקענעם פרויען־קוויטש, און גלייך מיט דעם האָב איך פאַר זיך דערזעהן אַ שוואַר־צען אויטאָמאָביל מיט צוויי ליכטיגע רונדע לאָמטערנעס, וואָס האָבען אויף מיר געקוקט מיט זייערע בלענדענדיג געלע ליכט־שטראָמען. אין אויטאָמאָביל איז האַלב אויפגעשפּרונגען געזעסען פּיבי...

אַ פאָדערשטע ראָד האָט אין אויטאָמאָביל געפּלאַצט און פּיבי האָט זיך דערשראָקען.

איך וויים ניט פאַר וואָס, נאָר ווען דער אויטאָמאָביל האָט ווי אַ פערוואונדעטע חיה זיך מיט מאַטערניש גענומען שאַרען צום טראָטואַר, האָב איך וועהמוטהיג געשמייכעלט פון אַ פאַרטיגען געדאַנק: אַז די נאַכט, די שפּעטע, שוואַרצע נאַכט, האָט אַרויפגעזעצט פּיבי׳ן אויף אַ שוואַרצען אויטאָמאָביל און זי אַרויסגעשיקט מיך בעגעגענען אויף אָט דעם לאַנגען און ליכטיגען הייל. און אַז דער שאָפער איז ניט קיין מענש, נאָר אַזאַ נאַכט־גייסט, וואָס האָט שוין געוואוסט צו מאַכען אַזוי, אַז פּונקט פאַר מיר זאָל אַ ראָד פּלאַצען...

איך בין צוגעגאַנגען צום אויטאָמאָביל. פּיבי האָט מיך אַ ווײַלע צושראָקען אָנגעקוקט מיט איהרע קאַלטע און צושראָקען־ברייט־צור־עפּענטע, גרויע אויגען, נאָר באַלד האָט זי זיך פריהליך צולאַכט, און

לאַכענדיג מיר אַנטקעגען געטראָגען איהר האַנד און זיך אָנהאַלטענדיג מיט איהר האַנד אָן מיינער איז זי לאַכעדיג אַדויסגעשפּרונגען פון אויטאָ־מאָביל. דאָס לאַכט זי פון איהר שרעק, וועלכער געפעלט איהר... און פון דעם אונערוואַרטעטען מאָדנעם צופאַל, וואָס האָט אונז צוזאַמענ־געבראַכט; זי האָט דאָך געמיינט, אַז זי וועט שוין אפשר גאָר קיינמאָל מעהר ניט זעהן מיינע ברוינע ברעמען, וועלכע איך לאָז אָפּט אַזוי בייז אַראָפּהענגען פון מיין שאַרפען שטערען. — ביי די באַש׳ס האָט מען איהר געזאָגט, אַז איך בין שוין דאָרט זעהר לאַנג ניט געווען, און אַז איך בין, ווייזט אויס, אויף זיי ברוגז. און איצט וועל איך זי דאָך געוויס בעגלייטען אהיים. ניט אמת? זי וואוינט דאָ ניט ווייט. און — כאָ, כאָ, כאָ — — — ביי די באַש׳ס האָט מען איהר געזאָגט, אַז איך האָב פיינד גוים, און אַז דאָס וואָס איך האָב זי דאָרט געטראָפען מיט דריי קריסטען קען פאַר מיר זיין געגנוג, ניט צו האַלטען פון איהר. אָבער דאָס איז דאָך ניט גוט פון מיר, ניט טאָלעראַנט. איך דאַרף דאָך ניט פערגעסען, אַז מיר זיינען דאָך אַמעריקאַנער, פרייע אַמעריקאַנער בירגער, מיטגליעדער פון דער גרויסער און פרייער אַמעריקאַנער נאַציאָן.

פון איהר לאַכען, פון איהר האַלטען זיך און פון דעם בעלעהרענדיגען טאָן, מיט וועלכען זי האָט צו מיר גערעדט, האָב איך קלאָר פערשטאַנען, אַז די טאָכטער פון דער פאַמיליע באַש האָט איהר געוויס געזאָגט אַז איך בין אַ קינד...

פון וואַנען פאָהרט זי עס אַזוי שפּעט, האָט זי ניט געפונען פאַר נויטיג מיר צו דערצעהלען, און איך האָב געטראַכט — זאָל זיין אַז זי קומט דאָס טאַקע פון דער נאַכט.

ווי אַזוי אַ אידישע מיידעל לאָזט זיך דאָס פאָהרען אַזוי שפּעט ביינאַכט אַליין, דאָס האָב איך ביי איהר ניט געפרעגט. זי אָבער האָט ביי מיר יאָ געפרעגט, פאַר וואָס איך שפּאַציר מיר אַרום אַליין אַזוי שפּעט אין דער נאַכט? און זי האָט לייכט געלאַכט פון מיר:

— אָ, דאָס איז דאָך ווייל איצט וועבט איהר געוויס אייער גרויסען געדאַנק, אַז אַלץ פאַר אייך זאָל אויף שטענדיג פערבלייבען „ריין“ און „ברייט“ און „ווייט“ — — — גליקליך קינד!...

„גליקליך קינד“ — האָט זי געזאָגט מיט אַ געלעכטער. דער קלאַנג

פון איהר שטימע האָט אָבער דערביי אָפּגעהילכט אינ׳ם עלעקטרישען שיין פון דער לאַנגער גאַס ווי אַ טיעפער זיפץ...

פיבי, מיט וועלכער מען האָט מיך געשראָקען; פיבי, וועלכע פערמאָגט אזא קייטעלדיגען און שטראהלענדיגען געלעכטער, האָט איצט נעבען מיר אַ זיפץ געטהון — — — און דער אויסזעהן איהרער, און דער בליק פון איהרע ברייט־צועפענטע גרויע אויגען מיט די קויהל־שווארצע ברעמען האָבען זיך ביי איהר נאָכדעם גלייך געביטען אויף טיעפער און ערנסטער. איהר האַלטונג איז געוואָרען נאָך שטאָלצער, אָבער אויך אמת׳ער און רוהיגער. און נאָך אַ לענגערען שווייגען און קוקען פאַר זיך, האָט זי גאָר אונערוואַרטעט גענומען רעדען כמעט ווי צו זיך, אַז אידען זיינען נאָך אַלעמען פאָרט אינטערעסאַנטער. די גוים, דאַכט זיך איהר שטענדיג, פערמאָגען אין זיך אַזא מין סאָרט „ווילד־פלייש“, וואָס קיין ציוויליזאַציאָן און קיין רעליגיאָן וועט דאָס פון זיי ניט אויסהיילען... די אידען, אָבער, האָבען אין זיך עפּעס אַזוינס וואָס איז אייביג. אפשר איז דאָס דער געפיהל פאַר אייביגקייט — — — — — — קאָנסט פון עפּעס מיט זיי רעדען, זאָגען, קוקען אין זייערע אויגען — — — איהר ווייסט, אידען זיינען דאָך אפשר דאָס אינטערעסאַנטסטע פאָלק אין דער וועלט!

מיר האָבען די ווערטער איהרע געקלונגען מגושם׳דיג. איך האָב אַ קנייטש געטהון מיט די אַקסלען:

— גאָט איז מיט אייך, פיבי! איהר רעדט עפּעס גאָר ווי אַ „גוטע“ גויע!...

פיבי האָט זיך אויף מיינע ווערטער אויפגעכאַפּט ווי פון פערגעסענהייט, און מיך אָנגעקוקט אַ בלאַסע... איך האָב זיך פערלאָרען, ניט ווויסענדיג וואָס דאָס בעדייט, און זי האָט מיט אַ מאָל מיר גלייך און שאַרף אַ קוק געטהון אין די אויגען אריין און געזאָגט:

— אָט ווי איהר זעהט, בין איך גאָר ניט אַזא שלעכטע. — — — —

איך האָב פון דעם אַ ציטער געטהון, ניט וויסענדיג פאַר וואָס און פאַר ווען. — — —

ביים געזעגענען זיך האָב איך פיבי׳ן צוגעזאָגט אַ מאָל אַרויפקומען צו איהר. איך האָב דאָס איהר צוגעזאָגט, כאָטש איך האָב געוואוסט, אַז איך וועל דאָס ניט טהון.

IV

איינמאָל, ווען איך האָב זיך אויף מיין וועלאָסיפּעד אַרומגעיאָגט איבער גאַסען, פּאַרקס און וועגען, האָב איך זיך אָנגעטראָגען אויף אַן אָפענעם גרינעם פעלד, וואָס האָט געבלאַנקט מיט געלע „טענים"־קוואַדראַטען און מיט אומלויפענדיגע „טענים"־שפּיעלער. איך בין אַראָב פון מיין וועלאָסיפּעד און זיך געשטעלט קוקען אויפ'ן שפּיעל. און צווישען די שפּיעלער אויף איינעם פון די דאָזיגע „טענים"־קוואַדראַטען האָב איך דערזעהן פּיבּי'ן. מיט אַ שלאַנגישער פלינקייט און בויגיגקייט האָט זי נאָכגעקוקט דעם באַל און איהם געשיקט געקלאַפּט צוריק אָט פון רעכטס און אָט פון לינקס. אָט איז זי מיט קליינע פּרויען־טריט און כמעט זיצענדיג געלאָפען אַנטקעגען אַ באַל וואָס איז צו איהר געפלויגען קורץ און ניעדריג, און אָט האָט זי גענומען אַן אויסגעצויגענע שפּרינגען אויף צוריק, האַלטענדיג דעם רעקעט אויפגעהויבען הויך איבערע איהר קאָפּ און איז אין דער ריכטיגער מינוט אונטערגעשפּרונגען אין דער לופטען אויף צו קלאַפּען אַ הויך און ווייט־פליהענדיגען באָל. אָט איז אָבער דער באָל צו איהר אַ פליה געטהון צו הויך און איז אין גאַנצען אַרויס פון „טענים"־קוואַדראַט. זי האָט זיך אויסגעדרעהט אויף צו לויפען נאָכ'ן באָל און האָט מיך דערזעהן. זי איז גלייך צוגעקומען צו מיר אַ פּער־פלאַמטע מיט'ן רעקעט אין האַנד: — עס פרעהט זי, עס פרעהט זי זעהר וואָס זי זעהט מיך. און מיך? — יאָ, מיך פרעהט דאָס אויך, מיך פרעהט דאָס טאַקע מיט אַן אמת. — — — און איך מוז איהר זאָגען, אַז זי שפּיעלט זעהר גוט טענים. — דאָס אָבער ווייסט זי אליין. נאָר זי האָט געהערט, אַז איך בין אַ זעהר ליידענשאַפטליכער וועלאָסיפּעד־פאָהרער, זאָגט זי, און לעגט דערביי אַרויף איהר האַנד אויף מיין וועלאָסיפּעד, ווי אַ קינד אויף אַ שפּיעלכעל, און אויך ווי אַ סימן פון גאָר נאָהענטער פריינדשאַפט. און איהר ווילט זיך זעהר אויסלערנען פאָהרען אויף אַ וועלאָסיפּעד; זי וואָלט זעהר וועלען דאָס קענען. נו, געוויס וועל איך איהר

דאָך פון דעם ניט אָפּזאָגען, — יאָ, געווים ניט. אָט טאָקע נאָך היינט אָבענד. און זי צולאַכט זיך, — ווייל אַז ניט, קען איך נאָך פערגעסען און ניט קומען... און דערצו איז ביי איהר אין הויז היינט גראָד דאָ אַ פּרויען-וועלאָסיפּעד, וואָס איהרע אַ פריינדין האָט ביי איהר ניט לאַנג צוריק איבערגעלאָזט.

אין אבענד בין איך אין דער בעשטימטער צייט צוגעפאָהרען צו איהר הויז אויף מיין וועלאָסיפעד. איהר וועלאָסיפעד איז שוין גע־שטאַנען אין דרויסען אָנגעשפּארט אָן זייט פון די טרעפּ. ווי נאָר איך בין אראָפּ פון מיין וועלאָסיפּעד־זאָטעל, איז זי גלייך ארוים צו מיר. ביים טענים־שפּיעל איז זי געווען אין ווייסען, און איצט איז זי געווען איבערגעטהון אין אַ טונקעל־ברוין קלייד. אַ ווארימע ליכטיגקייט האָט זיך געטראָגען פון איהר פּנים, פון איהר שמייכעל און פון די בעזונדערע צופריעדענע בויגונגען, וואָס מאַכען עלאַסטישער, אָפּגערונדערטער און שלאַנקער דעם קערפּער פון אַ פרוי דאַן ווען זי פיהלט זיך צו שטיפען ווי אַ „בייבי“. זי האָט מיר געגעבען איהר שעהנע האַנד און מיך לאַבענדיג געפרעגט, צי דענק איך ניט, אַז פאַר איהר וואָלט געווען פיעל קליגער ניט צו נעהמען איהרע ערשטע לעקציעס אויף דער גאַס?

איך האָב צוגעגעבען, אַז פאַלען איז טאַקע בעסער אויף אַ גאַס וואָס איז פּרעמד... זי האָט זיך פון דעם הילכיג צולאַכט, — וואָס איך רעכען, אַז זי וועט פאַלען?!

איך האָב געקוקט אויף איהר — ווי שעהן זי איז אַ לאַכעדיגע, אין׳ם טונקעל ברוינעם קלייד מיט דער ווייסער, ליכטיגער האַנד ביים האַרצען, און געזאָגט:

— און אַז מען פאַלט צוקלאַפּט מען זיך, און עס טהוט וועה...

— געהט, איהר מיינט דאָס ניט! — האָט זי געזאָגט און גענומען איהר וועלאָסיפּעד.

— אַלרייט, איהר׳ט שוין זעהן! — האָב איך געסטראַשעט.

מיר זיינען ארויס אויף אַ שטילער גאַס. איך האָב אוועקגעלעגט מיין וועלאָסיפּעד אָן אַ זייט, גענומען איהרען, און זיך געשטעלט ער־קלעהרען וואָס און ווי אַזוי זי זאָל טהון. און אַז דער בעסטער מיטעל ניט צו פאַלען, איז ניט מורא האָבען פאַר׳ן פאַלען, ניט אין זינען האָבען,

ניט טראכטען פון דעם. און נאָכדעם האָב איך זי אַרויפגעזעצט אויפ'ן וועלאָסיפּעד און איהר אָנגעזאָגט:

— איך וועל די ערשטע צייט האלטען און פיהרען דעם וועלאָסיפּעד. זי אָבער זאָל זיך האַלטען פריי, זאָל זיך אָן מיר ניט אָנלעהנען.

אָבער ווי נאָר די רעדער פון וועלאָסיפּעד האָבען זיך גענומען דרעהען, האָט זי גלייך צושראָקען א געשריי געטהון און מיך אַרומגעכאַפּט מיט איהרע הענט.

פּיבי'ס הענט זיינען געווען גוט און לאַנג. און איהר ברוסט, צו וועלכער מיין קאָפּ איז צוגעפאַלען, האָט מיט א ווייכען און וואַרימען ציטער אָנגעריהרט מיין פּנים און איך האָב דערהערט דעם ריח פון איהר לייב.

איך האָב זי אַראָפּגעשטעלט און זיך גענומען בייזערען אויף איהר, פאַר וואָס זי פאָלגט ניט וואָס איך האָב איהר אָנגעזאָגט. איך האָב איהר נאָך אַמאָל גענומען ערקלעהרען, ווי, און ווי אַזוי, אָבער וויפיעל מאָל איך האָב זי נאָר אַרויפגעזעצט אויפ'ן וועלאָסיפּעד, איז זי אַלץ ווידער אַרויפגעפאַלען צו מיר אויפ'ן האַלז, אָדער אַריינגעפאַלען צו מיר אין די הענט, און דערביי האָט זיך פון מאָל צו מאָל אָנגעריהרט די הויט פון איהר פּנים אָן מיין פּנים.

איך האָב זיך גע'כעס'ט און געערגערט.

פּלוצלונג אָבער האָט זיך פּיבי מיט'ן וועלאָסיפּעד אַרויסגעריסען פון מיינע הענט, און זיך אַוועקגעטראָגען מיט אַזאַ שנעלקייט, אַז איך בין פערציטערט געוואָרען. — — —

איך האָב גענומען נאָכלויפען, נאָכשרייען — אָבער וואו?! — — — —

דער וועלאָסיפּעד מיט פּיבי'ן האָט זיך געטראָגען אַזוי, אַז איך האָב גענומען גליווערען פון שרעק.

עס טרעפט אָפט, אַז אַן אָנפאַנגער רייסט זיך אָפּ און לויפט. אַזוי ווי אָבער קערעווען אָדער אָפּשטעלען זיך קאָנען זיי ניט, לויפען זיי אַזוי לאַנג ביז זיי שלאָגען זיך אָן עפּעס אָפּ און פאַלען... און ווי אַז זי וועט זיך אָנטראָגען ביז ווייט אַרויף, וואו די גאַס ווערט צוויי מאָל איבער־געשניטען פון רעלסען?! גאָט מיינער! איך האָב זיך א לאָז געטהון צו מיין וועלאָסיפּעד, זיך אַרויפגעכאַפּט אויף איהם און זיך גענומען יאָגען וואָס נאָר כח... מיט א מאָל אָבער איז מיר געוואָרען קאַלט און היים —

איך האָב דערהערט דעם שווערען אייזערנעם טומעל פון א שנעל־פּליהענ־דיגער קאַר, און איך האָב באַלד פאַר זיך דערזעהן פּיבי'ן און די העל־בעלויכטענע קאַר, וואָס האָט זיך אַ טראָג געטהון גלייך אויף איהר — — — — אַ ליכטיגקייט האָט ווי אַ בלישטשענדיגע כוואַליע מיר אַ שלאָג געטהון אין די אויגען אריין און נאָך דעם איז אַלץ געוואָרען שוואַרץ און פינסטער... — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווען איך בין געקומען צו זיך, איז שוין די קאַר ניט געווען, און עס איז שוין אויך קיינער און גאָר ניט געווען... איך בין געשטאַנען אַליין נעבען מיין יועלאָסיפּעד און די גאַס האָט זיך פאַר מיר געצויגען לאַנג און ווייט. אַ פערשטראַהלטע פון דעם ווייסען שיין פון די עלעקטרישע לאָמפּען, האָט זיך די גאַס געצויגען דורך דער נאַכט ווי אַ לאַנגע, ווייסע הייל... איך האָב זיך מיט מיינע אויגען איינגעגעסען אין דער לאַנגער ווייט, און האָב דאָרט פאַר זיך דערזעהן פּיבי'ן פאָהרענדיג אויף איהר וועלאָסיפּעד! — — — זי איז איצט געפאָהרען צו מיר, זיך אַפילו ניט אָנהאַלטענדיג אָן רודער... און ווען זי איז אָנגעקומען נעהנטער און האָט מיך דערזעהן שטעהן אַזוי ווי אַן אַריינגעגראָבענעם, האָט זי מיט איין האַנד אָנגעכאַפּט דעם רודער און די צווייטע צוגעטראָגען צום ברוסט, און האָט זיך הויך און הילכיג צולאַכט. — — — זי האָט געלאַכט און האָט זיך דערביי געהאַלטען אויפ'ן וועלאָסיפּעד ווי אַ גוט־געניטע פּאָה־רערקע. און די ליכטיגע עלעקטרישע לאָמפּען האָבען געוואָרפען דעם שאָטען פון וועלאָסיפּעד, און פון איהר, אָט אויף רעכטס, אָט אויף לינקס...

זי איז צוגעקומען ביז צו מיר און איז דיהרעוודיג און שעהן בויגענדיג איהר קערפּער אויסגעפאָהרען אַ ראָד אַרום מיר און איז לאַכענדיג ווידער אוועק פון מיר — דאָס האָט זי געלאַכט פון מיר, וואָס איך האָב זיך געלאָזט איינרעדען, אַז זי קאָן ניט פאָהרען, און וואָס איך האָב זי מיט אַזאַ נאַאיוועז ערנסט געלערענט ווי צו פאָהרען. — — —

פּיבי פלעגט שטענדיג הנאה האָבען פון איהר אייגענעם געלעכטער, און בעזונדערס גרויס איז איהר הנאה געווען, ווען זי האָט געפיהלט, אַז עס איז טאַקע דאָ פון וואָס צו לאַכען.

איך האָב זיך אַרויפגעזעצט אויף מיין וועלאָסיפּעד און האָב זי

אַנגעיאָגט. זי האָט פאָהרענדיג ארויסגעשטרעקט צו מיר איהר לינקע האנד. איך האָב זי אָנגענומען מיט מיין רעכטער. זי האָט געפרעגט:

— איהר פערגיט דאָך מיר?

איך האָב א דריק געטהון איהר האנד און געזאָגט:

— ס'אַרא גוטע האנד איהר האָט.

ביי די באַש'ס האָט מען איהר געזאָגט, אַז איך בין א קינד. איז איהר דעריבער איינגעפאלען אָט דער שפּאַס.

און מיר זיינען אזוי אוועקגעפאָהרען, זיך האַלטענדיג פאַר די הענט און שמועסענדיג און זעהענדיג אונזערע שאָטענס פון רעכטס און פון לינקס און פאַר זיך.—און די גאַס האָט זיך פאַר אונז געצויגען ציטערדיג, שטיל און ליכטיג ווייט. — און אָט נעמט פּיבי רעדען און זאָגט:

— איהר זייט אַן ענערגישער און ליידענשאַפטליכער.

איך ציטער אויף — — — אין איהר האנד איז גוט און וואַרעם. און זי זאָגט:

— נאָר עס איז, ווייזט אויס, אמת וואָס דער אַלטער באַש זאָגט וועגען אייך, אַז איהר בעזיצט די ספּעציעלע אידישע פעהיגקייט צו קאָנ־טראָלירען אייער איינענע ענערגיע און ליידענשאַפט.

איך האָב זיך דערפיהלט אונבעקוועם, האָב אָפּגעלאָזט איהר האנד און געזאָגט:

— לאָמיר פאָהרען שנעלער.

זי אָבער האָט זיך אָנגערופען לאַבענדיג:

— ניין, ריכטיג, איך מיין דאָס ערנסט, — איהר מיינט, אַז איהר וועט טאַקע שטענדיג זיעגען?

האָב איך זיך שוין צולאַכט און געפרעגט:

— איבער וועמען? איבער ווייבער? — — —

האָט זי א קוק געטהון אויף מיר און געזאָגט:

— יאָ.

און איך האָב געענטפערט:

— יאָ.

און אין א ווילע אַרום האָט זי זיך אָנגערופען:

— ניט ווייט פון דאַנען איז דער פּאַרק! — — — — —

— יאָ, — האָב איך געענטפערט. — איהר ווילט אין פּאַרק?

און זי האָט געזאָגט:

— איך וויל צום פּאַנטאַן, איך וויל אַ טרונק.

מיר זיינען אריין אין פּארק. ביים ערשטען פּאַנטאַן, וואָס איז אונז אנטקעגען געקומען, זיינען מיר אראָפּ פון די וועלאָסיפּעדען, זיי אָנגע־שפּארט אָן אַ בוים. זי האָט געטרונקען, איך אויך. נאָכדעם איז זי געבליבען שטעהן פאר מיר, מיך איבער עפּעס כמעט ביי'ז אויסגעמאָסטען מיט די אויגען. — — — איך האָב זיך ווידער דערפּיהלט אונבעקוועם. באַלד אָבער איז זי עטוואָס ווייכער געוואָרען, איז צו מיר צו און מיט אַ מאָל פערוואָרפען איהרע הענט ארום מיין האַלז, און מיך אַ קוש געטהון.

— —

אונזער פאָהרען צוריק איז געווען אַ שווייגענדיגער. און ווען איך בין געקומען צו מיר אין צימער, האָב איך אָנגעצונדען מיין גאַז־לאָמפּ, זיך אוועקגעזעצט ביים טיש, גענומען אַ בוך און געלייענט:

„איך בין אונטערוואָרפען אַלערליי ליידענשאַפטען, דערפאר וויל זיי זיינען אַלע אין מיר, נאָר איך האַלט זיי ווי ווילדע חיות אין שטייגען און צוגעבונדען, נאָר איך הער פון מאָל צו מאָל זייער רעווען. איך האָב שוין אין זיך דערשטיקט ניט איין ליעבע, וואָס האָט זיך אין מיר פער־נומען: פאר וואָס? — ווארים מיט מיין טיעפּסטען בעוואוסטזיין האָב איך שטענדיג געפיהלט, אַז זי איז נאָך קורצער פון מיין אייגען לעבען.“

אויף מאָרגען האָב איך זיך אויפגעכאַפּט און דערהערט, אַז איך טראַכט פון פּיבי'ן. אַז אין מיר שרייט עס: פּיבי, פּיבי, פּיבי! און מיין הארץ ווארעמט זיך דערביי, און דאָס בלוט מיינס ווארעמט זיך, און מיין לייב פיהלט אויף זיך אַ קינדישע ווארעמקייט. איך האָב געטראַכט:

פּיבי איז נעכטען איבערגעפאָהרען געוואָרען פון אַ קאַר — — —

ניין, פּיבי איז נעכטען ניט איבערגעפאָהרען געוואָרען פון אַ קאַר. עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט? — — —

און איך האָב געלאַכט:

וואָס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט? אַז פּיבי איז איבערגעפאָהרען גע־וואָרען, צי, אַז זי איז צוריקגעקומען? — — —

יאָ, איך דארף דאָך היינט זיין ביי איהר. — — — ניין, איך וועל היינט ניט זיין ביי איהר.

איך האָב דאָס איהר אָבער צוגעזאָגט!

האָב איך איהר ניט געזאָלט צוזאָגען.
און איך האָב געטראַכט:
שוין אַ לאַנגע צייט ווי איך בּיינק נאָך ברייטע און שטאַרקע בּעוועגונגען — — — יאָ, מיר בּיינקט זיך טאָקע נאָך ברייטע און שטאַרקע בּעוועגונגען.
און עס איז בּיי מיר געבּליבען:
נאָך היינט דאַרף איך זיך זעהן מיט מיין בּעקאַנטען, וואָס איז אָנגעשטעלט אין דער אידישער פילאַנטראָפּישער פאַרם־געזעלשאַפט, ער זאָל מיר אָנווייזען אַ פאַרם, וואוהין איך זאָל קאָנען אָנקומען אַלס פאַרם־אַרבּייטער, ווייל מיינע בּיינער בּענקען נאָך שווערער, וואַגיגער אַרבּייט.
איך בּין אַרויס פון בּעט, זיך אָנגעטהון, זיך גענומען איינוואַשען. וואַשענדיג האָב איך מיט אַ פּלוצלינגען שטוינען דערפיהלט, אַז דער קוש וואָס פּיבי האָט מיר נעכטען געגעבּען, וואַשט זיך ניט אָפּ, נאָר וואַשט זיך אין'ם פרישען וואַסער איינאיינעם מיט מיין פּנים, מיט די ליפּען. —
— — איך האָב אויפגעהויבּען די אויגען צום שפּיעגעל וואָס פאַר מיר און דערזעהן די רויטע ליפּען מיינע. די ליפּען האָבּען זיך אַ צופריעדענעם קנייטש געטהון, און די אויגען האָבּען דערויף אַ צושמייכעלטען שטראַהל געטהון. מיט אַמאָל אָבּער זיינען מיר די אויגען פינסטער געוואָרען, איך האָב זיך גלייך אָפּגעקעהרט פון שפּיגעל. דאָס האַרץ האָט זיך אין מיר בּיטער אַ וויעג געטהון, ווי עס וואָלט זיך אָן עפּעס שטעכיגעס אָנגעשלאָגען:
— מיט די אייגענע ליפּען האָט זי געוויס אויך געקושט אַן אַנדערען, אפשר איינעם פון יענע גוים!...
גאָט מיינער, ווי ניט גוט מיר ווערט בּיי דעם געדאַנק, אַז אַ אידישע מיידעל קען אַמאָל קושען אַ גוי!

V

מיין פריינד, אין דער אידישער פאַרם־געזעלשאַפט, האָט זיך זעהר גוט איינגעאייגענט מיט די אַסימילאַטאָרישע אידעען פון די פּילאַנט־ראָפּען פון דער געזעלשאַפט. — ער האָט מיך גלייך גענומען צורעדען, אז אָננעהמען א שטעלע זאָל איך נאָר ביי א קריסטליכען פאַרמער, ווייל איך אַלס אינטעליגענטער מענש דאַרף אליין פערשטעהן אז ביי א קריסט איז פיעל בעסער צו אַרבייטען — — — א איד, דאַרף איך פערשטעהן, איז א ביסעל צו קלוג; א איד וויל מען זאָל פאַר איהם אַרבייטען אומזיסט. און היינט ביי א קריסטליכען פאַרמער בין איך כאָטש זיכער מיט א זונטאָגדיגען רוה־טאָג, און ביי א אידען וועל איך ניט האָבען ניט קיין שבת און ניט קיין זונטאָג. און דערצו, איז צו א קריסט, אויב איך וויל, האָט ער פאַר מיר שוין א גוטע שטעלע — אפילו גלייך פאָהרען; אויב אָבער איך וויל דורכאויס צו א אידען, וועל איך מוזען וואַרטען עטליכע טעג.

איך האָב בעשלאָסען, אז זאָל זיין א קריסט, אבי שוין פאָהרען. און דערצו נאָך האָט מיך א רייץ געטהון א ליידענשאַפט, זיך אין דעם פאַל איבערגעבען אין די הענד פון אָט די נייע ערלייזער אונזערע.

אויף מאָרגען נאָך האַלבען טאָג בין איך שוין געוועזען ווייט פון ניו יאָרק און פון פּיבי'ן, ערגעץ אויף א פאַרם צווישען די „ווייסע בערג“ פון דעם שטאַאַט ווערמאָנט, נאָהענט פון דעם שטילען קאָנעקטיקוט־טייך, וואָס האָט פאַר זיך געמאַכט פּלאַץ צווישען די בערג פון ניי־העמפּשייר און ווערמאָנט.

VI

די ווייסע בערג! די בערג פון ווערמאָנט און ניו־העמפּשייר! גאָט מיינער! איך חלום דאָך נאָך ביז אויף היינט, אַז עמיצער, אַ ווייסער, אַ ליכטיגער, האָט זיך דאָרט אַמאָל בעוויזען, דעמאָלט ווען די ערד איז נאָך געווען רויה און וויסט און ווילד, און די וויסטע ערד איז פּער׳כשופ׳ט געוואָרען פון זיין גרויסער און ליכטיגער ווייסקייט, האָט גענומען בליהען און וואַקסען, און מיט פרייד און מיט שרעק האָבען נאָכדעם בעגראָזטע און בעווילדערטע מיילען און מיילען גענומען לויפען און שפּרינגען אין האַרבעם און קנייטשען איינס נאָכ׳ן אַנדערען, איינס אויפ׳ן אַנדערען, און גענומען קוקען אַרום זיך און זוכען. — זיי האָבען איהם, דעם ווייסען, שוין ניט געפונען, אָבער נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג שטעהען אויפ־געשפּרונגענע אָט די צעהנדליגע און הונדערטע בעגראָזטע און בעוויל־דערטע מיילען, קוקען פאַר זיך געהאַרבעט און געקנייטשט, געשפּיצט און געבויגען, קוקען פערציטערטע פון פרייד און שרעק און מיינען נאָך אַלץ צו דערזעהן איהם, דעם ווייסען.

און ווען מען זאָל ניט אויפהויבען די אויגען, און אין וועלכער זייט מען זאָל ניט קוקען פון דעם פּלאַץ, וואו עס געפינט זיך אַ׳נעלסאָן׳ס פאַרם, וואוהין איך בין אָנגעקומען אַרבייטען, זעהט מען פאַר זיך בלויז בערג, דורכאויס בערג און בערג, מיט פערשיעדענערליי פלאַכען און שפּיצען און קנייטשען.

דער מיסטער אַ׳נעלסאָן, אַ גוי, אַ בעל־גוף, מיט אַ ראָזיליכען קאָליר אין די פעטע באַקען, מיט גלייכע אַראָפּגעהאַנגענע גרויע וואָנצען, וואָס זיינען ווייזט אויס נאָך גאָר ניט לאַנג צוריק געווען געל, האָט מיך בעגע־גענט זיצענדיג אויף אַ טרעפּ פון דער וועראַנדע פון זיין ווייס־געפאַרבטער הויז.

ער איז געווען אָנגעטהון מיט פּשוט׳ע שיך און הויזען מעשה פאַרם־אַרבייטער, מיט אַ גוטער ווייסער העמד, מעשה פריץ, און מיט אַן אָפּגע־

טראַגנענעם, ערטערווייז צוריסענעם שטרוי־הוט אויפ'ן קאָפּ. ער האָט מיך בעגריסט, צוגענומען די אָנווייזונג פון דער געזעלשאַפט, מיך געפרעגט ביי וואָס איך האָב ביז איצט געאַרבייט, און צי איך האָב שוין ווען גע־טהון פארם־ארבייט, און צי איך וויים זיינע בעדינגונגען. און עס געפעלט איהם, וואָס איך, א איד, רעד אזא גוטען ענגליש. און עס געפעלט איהם זעהר וואָס אידען האָבען זיך גענומען צו ערד־ארבייט. און אָט די געזעל־שאַפט, וואָס וויל דערנעהנטערען „איזראעלען" צוריק צו גאָט'ס ערד, טהוט דערמיט א זעהר גוטע זאך. יאָ, דאָס איז א זעהר גוטע אידעע. מיר וועט ביי איהם זיין גוט. איך דאַרף נאָר ניט זאָגען קיין ליגענס — — עס איז אַלעמאָל בעסער צו זאָגען דעם אמת — — — — טרעפט זיך עפּעס, קומט עפּעס פאָר, אזוי צי אזוי, זאָל איך בעסער זאָגען דעם אמת — — — אָבער דאָך מיינט ער פון דעסטוועגען, אז אידען זיינען פעהיגע מענשען — זיי האָבען געגעבען די ביבעל — — — יאָ, שלאָפען אָבער וועל איך מוזען אין שטאַל, אויפ'ן בוידעם — — — ווייל אין הויז איז מעהר קיין פּלאַץ ניטאָ. — אָבער דאָרט, אויפ'ן בוידעם, איז גאָר ניט אזוי שלעכט; פאַראַן דאָרט אזא אָפּצאַמונג, וואָס זעהט אויס ווי א בעזונדער צימער, און א בעט שטעהט דאָרט. און אָט איז וויליאמס — היר וויליאמס! קום אהער! — האָט ער אויסגעשריען צו א פערשטויבטען ארבייטער, וואָס איז נאָר וואָס געקומען פון פעלד מיט די פערד געשפּאַנט אין גראַב־מאַשין — זאָל מעקס אויסשפּאַנען!

דער פערשטויבטער וויליאמס האָט גלייך גענומען געהן צו אונז א צופריעדענער פון דעם וואָס ער האָט פערשטאַנען, אז איך בין דאָס דער נייער ארבייטער, אויף וועמען זיי האָבען געוואַרט. ער האָט מיך איבער־גענומען פון דעם מיסטער אָ'נעלסאָן, און מיך געפיהרט אין שטאַל אוועק־צולעגען מיינע זאַכען און מיר ווייזען מיין אָרט.

VII.

אויפ'ן בוידעם איז אויף אַן אָפּגעצאַמטען פּלאַץ געשטאַנען אַן אַלטע בעט מיט צופוילטע טעפּיכען, אַלס אונטערבעטעכץ, און אַן אָנגעשטאָפּטען זאַק מיט שטרוי פאַר צוקאָפּענס. די בעט איז געווען צוטריקענט און צופאַהרען. און איך און וויליאמס האָבען זיך גלייך גענומען זי איבער־בינדען מיט שטריק.

וויליאמס האָט מיר דערביי גענומען דערצעהלען, אַז ער פּרעהט זיך זעהר מיט דעם וואָס איך בין געקומען — זיי זענען איצט בלויז פיער ארבייטער, און דאַרפען וואָלט מען כאָטש נאָך פיער, ווייל אויסער דעם גרויסען שטח ערד וואָס עס איז דאָ צו בעאַרבייטען, איז נאָך דאָ איבער פּופציג קיה און נאָך אַמאָל אַזוי פיעל קעלבער און קעלבלעך. נאָר דער מיסטער אָ'נעלסאָן, מוז ער מיר זאָגען דעם אמת, האָט געקראָגען אַזאַ נאָמען אין די „עמפּלאָימענט“־ביוראָס, אַז זיי ווילען מיט איהם מעהר קיין עסקים ניט האָבען, און די ארבייטער וואָס ער קריגט שוין יאָ, האַלטען זיך ניט לאַנג. אָט פון לעצטען הערבסט אָן איז ער, וויליאמס, דער איינציגער ארבייטער, וואָס איז דאָ אויסגעווען אַ גאַנצען מאָנאַט און איז נאָך פערבליבען אויף אַ צווייטען. און מען קאָן צו די ארבייטער גאָר ניט האָבען, ווייל דער מיסטער אָ'נעלסאָן איז — — — —

דאָ אָבער האָט זיך וויליאמס מיט אַמאָל דערשראָקען און זיך גע־נומען פערדעכטיג ארומקוקען — ער האָט דערהערט טריט... אָבער דאָס איז געווען ניט מעהר ווי מעקס, אַ יונגער, לאַבענדיגער שייגעץ, נאָך כמעט אַ סקוהל־באָי. ער איז ארויף אראָפּצוואַרפען היי פון בוידעם און דערווייל געוואָלט מיך אָנקוקען.

— וואָס ווילסטו דאָ האָבען? — האָט וויליאמס אויף איהם אויס־געשריען און אויסגעשפּיגען כמעט גלייך אויף איהם.

מעקס' שמייכעל אָבער האָט זיך פון דעם ניט געענדערט — ער איז געבליבען שטעהן מיט דער האַנד אַן דעם הילצערנעם היי־גאָפּעל, וואָס

איז געווען פּיעל העכער פון איהם, און שמייכלענדיג געקוקט אויף דעם צו'כעס'טען וויליאַמסען און אויף דער סקריפּענדיגער בעט וואָס מיר האָבען געבונדען און געפּרעגט:

— אַט אַ דאָ וועט ער טאַקע שלאָפען? — — —

— ניט דיין עסק! געה אַוועק, דו גאַרנישט! — האָט זיך וויליאַם אַליין גע'כעס'ט.

מעקס אָבער האָט ניט אויפגעהערט שמייכלען, און נאָך געמאַכט אַ בעוועגונג אונז אַדויסצוהעלפען אין דער אַרבייט.

וויליאַמס האָט איהם בייז אָפּגעשטופּט:

— געה, טהו דיין אַרבייט! קיינער בעט דיך דאָ נישט!

ווען מעקס איז אַוועקגעגאַנגען, האָט מיר וויליאַמס געזאָגט, אַז מיסטער אָ'נעלסאָן האָט איהם נאָך נעכטען געהייסען צורעכט מאַכען דאָס בעט פאַר דעם אידען, וואָס קומט אהער אַרבייטען. נאָר אַזוי ווי די מאַדאַם אָ'נעלסאָן איז דערביי אויך געווען, און ער, וויליאַמס, האָט בעמערקט אַז זי איז פון דעם ניט צופריעדען — ביי יעזוס! די מאַדאַם אָ'נעלסאָן איז אַ גוטע פרוי! — זי האָט זיך אַ ברוגז'ע אויפגעהויבען און אַוועקגעגאַנגען... און דערפאַר האָט ער, וויליאַמס, זיך ניט געאיילט, ווייל ער אַליין וואָלט אויך וועלען, מען זאָל פאַר מיר בעסער מאַכען אַ פּלאַץ אין הויז, ווייל ער ווייסט דאָך אַז אַן אַרבייטער קען אַמאָל פאַר אַזעלכע זאַכען ברוגז ווערען, און דעם אַרבייטער דאַרף מען איצט זעהר נויטיג. און וואָס איז דען דער אונטערשיעד — אַ איד צי אַ קריסט? — — — ביי יעזוס! אַלע מענשען זיינען גלייך — וואָס איז, די אידען גלויבען דען ניט אין גאָט?

ביי דער אַרבייט איז ביי מיר אַרויסגעפאַלען פון קעשענע די פּאַנטאַן־פּען.

וויליאַמס איז פון דער פּאַנטאַן־פּען גאָר צומישט געוואָרען. ער האָט געבעטען איך זאָל זי פאַר איהם עפענען. איך זאָל איהם צייגען, ווי זי שרייבט, איך זאָל זי איהם געבען האַלטען אין זיינע הענט. און ס'אַראַ מאָדנע זאַך דאָס איז! ווי אַזוי ווערט דאָס געמאַכט וואָס זי שרייבט אָהן טינט?! און די פּען איז טאַקע אַ גאָלדענע?! טאַקע פון אמת'ע גאָלד?! וואונדערבאַר! וואונדערבאַר! ווען ער וואָלט געהאַט אַזאַ זאַך, וואָלט ער שוין ניט געקומען אַרבייטען אויף אָ'נעלסאָן'ס פאַרם.

אַ, ניין! און צי וועל איך איהם געבען מיט דער פען שרייבען אַ בריעף צו זיין שוועסטער? — ער איז ניט אבי ווער! — ער האָט אַ שוועסטער! און דזשאן, מיט וועלכען איך וועל זיך באַלד בעקענען, איז אַן אַנגעלאָ־פּענער, גאָט ווייסט פון וואנען. — זינט ער איז דאָ האָט ער נאָך קיין איין בריעף ניט ערהאַלטען, און צו קיינעם ניט געשריעבען, אפילו אַ וואָרט ניט! ביי יעזוס, מיט אַזאַ מאַן איז דאָך געפעהרליך צו שלאָפען אין איין צימער. און די פאנטאַן־פען זאָל איך בעסער ניט האַלטען אַזוי אויבען־אויף... ער שווערט מיר אַפילו ביי יעזוס׳ן, אַז ער מיינט חלילה ניט, אַז עמיצער פון די אַרבייטער איז דאָ אַ גנב, אָבער עס איז פאָרט בעסער אַז מען ווייזט זיך ניט מיט אַזעלכע זאַכען.

שפּעטער אין אָבענד, ווען מיר זיינען אַלע געזעסען און געגעסען אונזער „סאַפּער", האָב איך זיך בעקאַנט מיט דער מאַדאַם אַ׳נעלסאָן.

ווען מיר האָבען שוין געהאַלטען אין ענדיגען אונזער עסען, האָט זיך געעפענט די טיהר, וואָס פיהרט אין די בעל־הבתישע צימערען, און עס איז אַריין אַ בלאָנדע דאַמע, האַלטענדיג אויף איהר אָרעם ווייסע בעט־וועש. וויליאַמס האָט זיך גלייך אויפגעהויבען און מיט אַ חניפה־דיגער פרייד זיך אָפּגערופען:

— מאַדאַם אַ׳נעלסאָן, דאָס איז אונזער נייער אַרבייטער!

די מאַדאַם האָט אויף מיר אַנגעשטעלט איהרע אויגען — — — און געפרעגט מיין נאָמען, און צי איך קום טאַקע פון ניו יאָרק — און וואו האָב איך געוואוינט אין ניו יאָרק. און ווען איך האָב איהר אָנגערופען די געגענד, האָט זי פערדעכטיג מיך נאָכגעמאָלט געמאַכט אָנרופען דעם נאָמען פון דער געגענד — — — און ערשט נאָכדעם מיך ווידער אַ ווײַלע אָנגעקוקט און געפרעגט אין וועלכען טהייל פון יענער געגענד איך האָב געוואוינט און צי איך האָב דאָרטען אייגענע, בעקאַנטע — — — און בשעת זי האָט מיך געפרעגט אָט די אַלע שאלות, האָט זיך געפיהלט, אַז דאָס איז ביי איהר ניט קיין נייגעריגקייט, נאָר אַ מין בענקען, אַז ווער ווייס ווען זי האָט דאָרטען — — — זי קומט, הייסט דאָס, אויך פון ניו יאָרק...

אַ בעזונדער ווייכקייט האָט זיך געטראָגען פון דער מאַדאַם אַ׳נעל־

סאָן'ס שטימע. אזא ווייכקייט הערט זיך בלויז אין די שטימען פון די פרויען וואָס וויינען אָפט אין דער שטיל.

ווען די דיענסט איז אריין אין אונזער עס־צימער, האָט איהר די מאַדאם אַ'נעלסאָן איבערגעגעבען די ווייסע וועש, זי זאָל ארויפגעהן צו מיר און דערמיט איבערציהען מיין בעט — — — און פאר'ן ארויס־געהן האָט צו מיר די מאַדאם געזאָגט — זי האָפט, אז איך וועל זיך דאָ פיהלען גוט.

VIII.

א הייס־בלויער הימעל האָט זיך געשפּרייט איבער א קיהלער נאַכט. איך בין געלעגען מיט'ן פּנים ארויף. ווייך און שטיל האָבען די גראָזען געגלעט מיינע הענט, מיין נאַקען. דאָ און דאָרט האָט פון גראָז גענומען ארויסשרייען: * Whip-poor-will! Whip-poor-will! Whip-poor-will!

די געשרייען זיינען געווען מעלאַנכאָליש, פערטרויערט און האָבען זיך ווידערהאַלט קורץ, אונערוואַרטעט און קרעפּטיג־קנאַלענדיג: „וויפּ־פּור־וויל!" — „וויפּ־פּור־וויל!" — „וויפּ־פּור־וויל!"

איך האָב געוואוסט, אז דאָס איז דער וויפּ־פּור־וויל־פויגעל, איינער פון דעם מין גאוטסאָקער פויגעל וואָס געפינט זיך נאָר אין די מזרח־געגענדען פון צפון־אמעריקא. דאָס זיינען פויגלען, וועמעס טאָג עס פאַנגט זיך אָן א פּאָר שעה נאָך זון־אונטערגאַנג, און וועלכע מען זעהט כמעט קיינמאָל ניט. מען הערט זיי בלויז. און אויף וועלכע אינדיאַנער און ניגערס גלויבען, אז דאָס זיינען אזעלכע גלגולים, גייסטער און פאַראויסזאָגער.

איינער פון דעם סאָרט פויגלען האָט זיך פלוצלונג פון ערגעץ א באַרג ניט ווייט פון אונז מיט אמאָל הילכיג צושריען: האַ, האַ, האַ! האַ, האַ, האַ! — — — און יעדעס מאָל אלץ העכער און שרעקעדיגער. און כאָטש איך האָב, דאַכט זיך, גוט געוואוסט, אז דאָס זיינען פויגלען, פון דעסטוועגען האָב איך געטראַכט, אז דאָס זיינען אזעלכע שטיק פון דעם קליינעם בלאַסען און שטענדיג־לאַכענדיגען מעקס. אז דאָס שפּיעלט ער זיך איצט מיט זיך אליין, שפּרינגט ארום אין גראָז, בעהאַלט זיך אויס אונטער שטרויכען און פעלזען און שרייט אין דער נאַכט אריין:

Whip-poor-will! Whip-poor-will! און האַ—האַ—האַ!

אָדער גאָר: Willie-com-go! Willie-com-go! (**

---

*) שמייס, אָרעמער וויליאַם! שמייס, אָרימער וויליאַם!!

**) וויליאַם־קום־געה! וויליאַם־קום־געה!

וויליאַם איז פאַרבייגעגאַנגען, אַ לאַנגער, אַ שוואַרצער און שטיל, ווי אַן אויפגעשפּרונגענער שאָטען.

דזשאָהן, אַ שטאַרק געבויטער דייטש, מיט אַ בלאָנדער באָרד און בלויע אויגען, איז געזעסען נעבען מיר, און מיר דערצעהלט, אַז ער איז אויך אַ ניו יאָרקער, אַז ער האָט דאָרטען צוויי געליעבטע, נאָר מען האָט איהם אַרויסגעשיקט פון ניו־יאָרק אויף פינף יאָהר — איין יאָהר איז ער אָפּגעזעסען אין שטאַטישען געפענגניס, נאָכדעם האָט מען איהם ערשט פערבאָטען צו זיין אין ניו־יאָרק סטייט. זיי זיינען אפשר גערעכט — האָט ער צוגעגעבען — אָבער שולדיג איז אין דעם זיין פאָטער — ער איז געשטאָרבען און איהם איבערגעלאָזט זעקס און פערציג טויזענד דאָלאַר, און ער, דזשאָהן, איז דאַן געווען אַ יונגער באַי, אַ סטודענט פון שטאַטישען אוניווערזיטעט, — יאָ, יאָ, איך מעג איהם גלויבען, — ער אָט דער פאַרמער, וועמען איך זעה איצט נעבען מיר, איז אַן אינטעליגענטער מענש, האָט געלערענט אַנאַטאָמיע, פיזיקע — און אַז אַנאַטאָמיע געדענקט ער נאָך ביז היינט. אַז אָט דער ביין פון האַנד הייסט „אולנא", אָט דער „ראַדיוס" און אָט זיינען די „קאַרפּוס", און ער האָט זיך גענומען אויסרעכענען זייערע נעמען איינס נאָכ'ן אַנדערען. ער געדענקט זיי שוין אַפילו ניט אין גאַנצען, אָבער איך קען דאָך זעהן, אַז ער איז אַן אינטעליגענטער מענש. נאָר איבער די געלד, וואָס ער האָט דאַן נאָכ'ן פאָטער'ס טויט אַריינגעקראַגען אין זיינע הענד, איז ער אַריינגעפאַלען אין שלעכטער קאָמפּאַניע. אָבער ער איז שוין אויסגעוועזען אַ וועלט! „געפייקט", „געגעמבעלט", געהאַט אַ „פייט" מיט מעקענזי'ן, מיט מעקענזי'ן אַליין! אָט איך קען דאָס זעהן פון זיין גראָבען פינגער אין זיין רעכטער האַנד — דער פינגער איז ביי איהם פון דאַן אָן צובראָכען. איך דאַרף דאָס נאָר ניט דערצעהלען וויליאַמס'ען, ווייל אַזוי האָט וויליאַמס מורא צו איהם צוצוגעהן נאָהענט, ווען אָבער וויליאַמס זאָל זיך דערוויסען אַז ער האָט גאָר אַ צובראָכענעם פינגער אין דער רעכטער האַנד, וואָלט ער מיט איהם גאָר אַנדערש גערעדט. — — —

דזשאָהן'ס רייד האָבען זיך פאַר מיר געמישט מיט'ן אָבענד און מיט די מעלאַנכאָלישע און כעס'דיגע געשרייען, און איך האָב דערביי געקוקט אין הימעל און געזעהן איבער מיר מיליאַרדען קליינע און גרויסע שטערען. די שטערען האָבען ליכטיג און שאַרף געקוקט אויף מיר און

אויף די בערג און בערג, וואָס זיינען אַזוי רייך פאַנאַנדערגעוואָרפּען אונטער דעם ברייט־צושפּרייטען הימעל — — — און איך האָב דערביי געטראַכט פון אַ סך זאַכען און אויך פון דעם, אַז פאַר דער מאַדאַם אַ'נעלסאָן וואָלט געווען גוט צו האָבען אַ מאַמע, אָדער צו זיין אַ מאַמע פון אַ דערוואַקסענע טאָכטער, צו וועמען מען קאָן רעדען — — ווייסע, שטילע פרויען — אָט ריידען זיי דאַכט זיך קלוג און שמייכלען פרעהליך, און ווי נאָר זיי פערמאַכען הינטער זיך די טיהר קאָן זיין צוואוויינען זיי זיך גלייך. — — —

ביסלעכווייז בין איך צואוועבט און צומישט געוואָרען מיט די בערג, מיט די שטערען, מיט'ן הימעל — — — איך האָב קוים געהערט דזשאָהן'ס „גוט־נאַכט“ און נאָכדעם שוין גאָר ניט געהערט. — — —

פּיבי קוקט אַרויס פון אַ פענסטער. איהרע שטאָל־גרויע אויגען זיינען גרויס און ברייט צועפענט און די ווייסלען פון איהרע אויגען גלאַנצען און שיינען ליכטיג ווייס — — — פּיבי קוקט ניט אַרויס פון אַ פענ־סטער, פּיבי קוקט אַרויס פון הימעל — — — און איהרע שוואַרצע עטוואָס געקרייזטע האָר פאַלען אַראָפּ פון איבער איהר שעהנעם, ווייכ־רונדען אַקסעל און גרייכען פון הימעל ביז צו דער ערד און גרייכען ביז מיין האַנד, ביז מיין נאַקען, ביז מיין פּנים. — — —

עמיצער פּאָרעט זיך ביי מיין זייט קעשענע — — — דאָס אייזענדעל וואָס האָט אָנגעהאַלטען מיין פאַנטאָן־פּען אין דער קעשענע האָט אַ שאַרפען „פּיטש“ געטהון און איך האָב זיך אויפגעכאַפּט — — — איך האָב זיך אויפגעכאַפּט און האָב זיך דערשראָקען פון דעם, וואָס איך בין ניט ביי זיך אין מיין היימישער בעט, נאָר אויף אַ בעגראָזטער ערד, צווישען בערג און הימעל און שטערען — — — וויליאַמס איז גע־שטאַנען איבער מיר אַ צומישטער... ער וועקט דאָס מיך איך זאָל אַרויפ־געהן צו זיך שלאָפען — ער וויל ניט איך זאָל מיך פערקיהלען...

ערשט אַרויפקומענדיג צו זיך אויפ'ן בוידעם, האָב איך זיך דער־מאָנט אָן וויליאַמס'ן — — — האָב אַ טאַפּ געטהון מיין זייט־קעשענע און ניט געפונען מיין פאַנטאָן־פּען.

איך בין שוין כמעט נעוועו איינגעשלאָפען אין מיין סקריפּענדיגער

בעט, ווען איך האָב דערהערט עמיצענס טריט איבער'ן בוידעם — — — — די היי שארט זיך... איך האָב צועפענט ברייט די אויגען, געקוקט פאַר זיך און דערזעהן אַ שווארצע פיגור — — — — די פיגור דערנעהנטערט זיך לאַנגזאַם — — — — אַט איז זי אריבער די שוועל פון מיין אַפּצאַ' מונג — — —

— ווער איז ?! — האָב איך אויסגעשריען.

— דאָס בין איך, וויליאמס; גלאַט אַזוי — — —

— וואָס איז ?! — האָב איך איהם מיט כעס איבערגעשלאָגען זיין צוטומעלטקייט.

— גאָר ניט. ער וויל נאָר וויסען ווי מיר שלאָפט זיך. און איך זאָל ניט פערגעסען, אַז מאָרגען פּונקט פיער אַ זייגער וועט ער מיך אויפ־וועקען צו דער ארבייט.

— גוט; אַ גוטע נאַכט.

ווען וויליאַמס איז ארויס בין איך אראָפּ פון מיין געלעגער און אויפגעזוכט אַ זיבערען פּלאַץ פאַר דעם ביסעל געלד וואָס איך האָב געהאַט.

ווען איך האָב אויף מאָרגען געזאָגט וויליאַמס'ען, אַז איך האָב ניט די פּען, האָט ער זיך אזש פאַר'ן קאָפּ געכאַפּט:

— שטייטש, אַזאַ פּען! אַן אמת'ע, אַ גאָלדענע! ער האָט מיך אָבער געוואָרענט, איך זאָל זי ניט האַלטען אויבען־אויף. ביי יעזוס'ען, ער מיינט ניט צו זאָגען, אַז עמיצער האָט זי ביי מיר גע'גנב'עט. אָט זענען דאָך דאָ דזשאָהן, פּיליפּ, מעקס. ביי יעזוס'ען, אַז ער מיינט גאָר ניט צו וואַרפען אַזאַ פערדאַכט אויף עמיצען. איך האָב זי געווים פערלוירען אין גראָז וואו איך בין נעכטען איינגעשלאָפען. ער אליין וועט זי מיר העלפען זוכען, ווייל עס איז ניט לייכט צו געפינען אַזאַ זאַך אין גראָז. מען קאָן אמאָל אַזאַ זאַך אַפּזוכען אַ גאַנצען זומער, און דאָס ערשט אין הערבסט געפינען — — — קאָן זיין אַז איך ווייס גאָר ניט צי איך בין נעכטען איינגעשלאָפען אויפ'ן גראָז. יאָ, איך בין נעכטען איינגעשלאָפען אין גראָז. ער געדענקט גוט דעם פּלאַץ. און ער וועט מיר איהם צייגען

און ער וועט מיר דאָרט העלפען זוכען. זיכער. וואָס הייסט, אזא גוטע זאַך, אזא טהייער שטיקעל גוטס.

און אַפּט, שוין לאנג נאָכדעם, פּלעגט זיך וויליאמס פון צייט צו צייט דערמאָנען אָן מיין פּען פון „אמת׳ען גאָלד” און פּלעגט מיך טרייס־טען און צוזאָגען אז ער וועט זי פאר מיר זוכען.

IX

פון דער דיענסט בין איך געוואָהר געוואָרען, אַז די מאַדאַם אָ'נעלסאָן איז, ווי איהר ווייזט זיך אויס, אַ פראַנצויזישע און דער מיסטער אָ'נעלסאָן — אַן איירישער חזיר (די דיענסט האָט זיך אַזוי אויסגעדריקט, כאָטש זי אַליין איז אויך געווען אַן איירישע) און אַז עס איז אויף דער מאַדאַם אַ רחמנות.

— אַ רחמנות אויף דער מאַדאַם? פאַר וואָס? — האָב איך געפרעגט.

אָבער אויפ'ן אָרט פון צו ענטפערען, האָט די דיענסט צו מיר אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד און געזאָגט:

— בעסער פרעג ניט!

און וואָס מעהר מיר פלעגט אויסקומען צו זעהן די בלאָנדע מאַדאַם אָ'נעלסאָן, אַלץ מעהר פלעג איך זעהן, אַז אַ דריקענדע שווערקייט קוקט אַרויס פון איהרע אויגען.

גאָר אָפט פלעגט זי מיך פרעגען צי איך בענק ניט אַהיים... און אַ בעזונדערער, האָפנונגסלאָזער ציטער פלעגט דערביי פערבענקט אַרויס־קלינגען פון איהרע ווערטער. און דערביי פלעגט זי נאָך אָפט צוגעבען, אַז זי מיינט אַהיים, אין דעם „אַלטען לאַנד“, וואו איך האָב מיינע עלטערען... און ווי לאַנג האַלט דאָרט אָן דער ווינטער? — — — און פרעסט זענען דאָרט גרייסע? ווייסע? און אַז עס פאַלט דאָרט אויס אַ שניי, איז דאָס אויף לאַנג. אויף זעהר לאַנג. — — — זי האָט וועגען דעם געלעזען.

און איינמאָל, ווען צו מיר איז אָנגעקומען אַ בריעף פון דער „אַלטער היים“, האָט מיר די מאַדאַם אָ'נעלסאָן איהם אַריינגעטראָגען אויף אַ טעלער צום טיש, וואו מיר, די אַרבייטער, האָבען געגעסען, און ווען איך האָב דעם בריעף געעפענט, האָט זי מיך געבעטען איך זאָל איהר איהם ווייזען — — — זי וויל זעהן ווי דער אידישער שריפט זעהט אויס...

X

די אַרבייט איז געווען אונערטרעגליך שווער. אָהן אַ וועלכען עס איז רוה־טאָג. — טאָג־איין, טאָג־אויס פּלעגט מען זיך דאַרפען אויפהויבען פיער פאַרטאָג און אַרבייטען שווער, אָהן אָפּרוה, ביז זיעבען־אַכט אין אָבענד. פון שבת און זונטאָג האָט גאָר קיין רייד ניט געקאָנט זיין.

דער אַרבייטער פּיליפּ האָט זיך איין זונטאָג צובונטעוועט און ניט געוואָלט אַרבייטען, ווייל ער וויל כאָטש איין זונטאָג אין צוויי וואָכען. וויליאַמס איז געווען דער ערשטער וואָס האָט איהם אָפּגעגעבען גערעכט. צו מיר אָבער האָט ער געזאָגט אַזוי, אַז אויך מיסטער אַ'נעלסאָן זאָל הערען:

— פּיליפּ איז אַ הונד, אַ טרעמפּ. ער איז אַנגעקומען אָהער אַ הונגעריגער. איצט האָט ער זיך אָנגעגעסען, וויל ער שוין מעהר ניט אַרבייטען.

ווען מיר זענען אַלע אַריין אין עס־צימער פאַר אונזער אָנבייסען, איז אַ'נעלסאָן צו צו פּיליפּ'ען און איהם געהייסען אַז ער זאָל שוין אַוועק פון זיין פאַרם, און בעצאָהלען וועט ער איהם אויך ניט, ווייל ער איז זיין צייט ניט אויסגעווען, און ער זאָל זיך אויך ניט זעצען צום טיש, ווייל ער האָט שוין אָנגעזאָגט דער דיענסט, זי זאָל איהם קיין עסען ניט געבען.

פּיליפּ האָט גענומען טענה'ן, אָבער אַ'נעלסאָן האָט זיך אויף איהם צושריען, אַז ער זאָל שווייגען און זאָל גלייך אַוועק פון דאַנען, אויב ניט לאָזט ער איהם אַרעסטירען.

— אַרעסטירען! מיך?! פאַר וואָס?! — האָט פּיליפּ גענומען שרייען.

— דו האָסט ביי מיר צובראָכען אַ דישעל, און דו דאַרפסט ביי מיר אָפּאַרבייטען אַ גאַנצען חודש, ביז דו וועסט מיר אויסצאָהלען דעם שאָדען!

— דאָס איז אַ ליגען! ניט איך האָב צובראָכען דעם דישעל!
— ווער דען האָט?
— וויליאמס האָט!
וויליאמס איז דערויף אויפגעשפּרונגען אַן אָנגעצונדענער מיט געשריי: „דו פערדאַמטער, דו פערדאמטער טרעמפּ!“ און ער איז מיט זיין פויסט פערפאָהרען פיליפּ'ען גלייך אין פּנים אריין.
געענדיגט האָט זיך מיט דעם, וואָס פיליפּ איז ארויסגעוואָרפען געוואָרען אַ פערבלוטיגטער, און איז אָהן אַ סענט געלד און אַ הונגעריגער אוועק אליין אויפ'ן שטויביגען ווייסען וועג, וואָס ציהט זיך צווישען די גרינע בערג. און דער מיסטער אָ'נעלסאָן האָט איהם נאָכגעשריען, אַז ער זאָל זיך ניט דערוועגען צו ווייזען אויף וועלכען עס איז פּלאַץ פון זיין גוט! ווייל ער וועט איהם דערשיסען ווי אַ משוגע'נעם הונד!... און צו אונז האָט זיך אָ'נעלסאָן געווענדעט:
— און איהר, „באָיעס“, דארפט זיך ניט זאָרגען. מאָרגען קומען מיר אָן נייע צוויי ארבייטער — איך האָב אַ בריעף ערהאַלטען. און דער פוילענצער איז מיר איצט סיי ווי סיי געווען אָן איבעריגער.
דער קליינער מעקסיל, וואָס האָט יעדען טאָג געהאַלטען אין איין ווערען אַלץ בלאַסער, האָט צופריעדען געקוקט אויף קריעג און געשלעג, און מיט פערגעניגען געשמייכעלט, פּונקט ווי די גאַנצע געשיכטע וואָלט פאַר איהם פאַרגעקומען ערגעץ אויף „מואווינג פּיקטשורס“ אָדער אין אַ וואָדעוויל — — — דזשאָהן האָט אויסגעקוקט צו זיין גלייכגילטיג, נאָר איך בין פון דעם פערדאַמט ערנסט געוואָרען. וויליאמס האָט זיך זיעגרייך אוועקגעזעצט צום טיש און האָט קוקענדיג צו מיר גענומען ריידען:
— ער איז דאָס ווערט! ער איז דאָס ווערט געווען, דער פערדאַמטער!...
איך האָב איהם מיט כעס איבערגעשלאָגען:
— דו האָסט ניט געהאַט קיין רעכט צו שלאָגען!
— וואָס? וואָס מיינסטו?! — — —
איך האָב אריינגעוואָרפען וויליאמס'ען גלייך אין פּנים אריין:
— ווייל דו האָסט צובראָכען דעם דישעל, ניט פיליפּ. און מיסטער אָ'נעלסאָן ווייסט דאָס, און איז נאָך ערגער פון דיר!

וויליאַמס איז צוטומעלט געוואָרען. ער האָט מיר ניט געקענט קוקען גלייך אין די אויגען אריין, און ער האָט זיך געווענדעט צו דזשאָהנען:

— היר דזשאָהן! וואָס זאָגסטו נאָר צו איהם, צו דעם — — — — דעם — — — סאָציאַליסט! (ער האָט, ווייזט אויס, געוואָלט זאָגען שיני).

דזשאָהן אָבער האָט גאָר אונערוואַרטעט אויף איהם אויפגעהויבען אַ פּאָר אַנגעצונדענע אויגען און אויסגעשריען:

— האַלט דיין פּיסק, דו „קרוק!"

וויליאַמס האָט זיך דערפיהלט צוקלאַפּט. און אַ דערשראָקענער און צוטומעלטער איז ער גלייך אויפגעשפּרונגען פון בענקעל. מעקס האָט זיך צולאַכט. איבערהויפּט האָט איהם הנאה געטהון, ווען וויליאַמס האָט זיך צוקוויטשעט, כמעט ווי אַ הונד, און איז אַזוי קוויטשענדיג אַוועק פון עס־צימער, אונז פערקלאָגען פאַר מיסטער אָ'נעלסאָן.

דער מיסטער אָ'נעלסאָן האָט אונז וועגען דעם גאָר ניט געזאָגט; אדרבא, ער איז נאָך געוואָרען פריינדליכער.

אין אָבענד האָט ער מיך פריינדליך געפרעגט, וואָס איז מיין מיינונג וועגען דעם ווייץ־פעלד, וואָס ער האָט דאָרט רעכטס.

איך האָב איהם שאַרף און בייזלעך געענטפערט:

— מיין מיינונג איז, אַז דאָרט וואַקסט ניט קיין ווייץ, נאָר שטרוי...

ער אָבער האָט ביי מיר פערטרויט געפרעגט:

— וואָס וואָלט געווען דיין עצה?

— איבעראַקערען דאָס פעלד! — האָב איך געזאָגט.

— יאָ, גערעכט! — האָט ער צוגעגעבען — ווייל די שטרוי וואָס איז שוין אָנגעוואַקסען וועט זיין אַ גוטע מיסטיגונג פאַר דער ערד. און נאָך דעם וועט מען דאָרט קאָנען פערזייען קאַרטאָפעל. אפשר וואָלט מען דאָס נאָך מאָרגען געטהון?

אָ'נעלסאָן האָט גוט געוואוסט, אַז מאָרגען קען מען דאָס ניט טהון, ווייל מיט די פערד זענען מיר פערנומען אויף אַ צווייטען פעלד, און אַז מען קען ניט, און אַז עס האָט קיין זין ניט אָוועקצוואַרפען יענע אַרבייט אין מיטען צוליעב דעם פעלד. נאָר דער גאַנצער געשפּרעך זיינער האָט בלויז געהאַט דעם צוועק זיך אַרויסצואווייזען פריינדליך און פערטרויט צו מיר. — ווייל וואָס טהוט ער אַז די מאָרגעדיגע צוויי אַרבייטער קומען

ניט אָן? — — — אָן עהנליכען געשפּרעך האָט ער נאָכדעם געהאט מיט דזשאהנען און אפילו מיט דעם קליינעם מעקסיל!

אין אבענד, איך האָב זיך געהאט נאָר וואָס אויסגעטהאָן אויף צו געהן שלאָפען, און האָב שוין אויסגעשטרעקט מיין האנד אויף אויס־צולעשען דאָס לעמפּעל, איז צו מיר אריינגעקומען וויליאמס:

— דזשאהן מיינט, אַז ער, וויליאמס, דאַרף פאַר איהם מורא האָבען ניט אין זיין לעבען! דזשאהן מיינט, אַז אויב ער האָט זיך געשלאָגען מיט מעקענזי'ן, דאַרפען שוין אַלע פאַר איהם מורא האָבען. ניט אין זיין לעבען!

— וואָס וועסטו איהם טהון? — האָב איך געפרעג זיך לעגענדיג אין בעט.

— וואָס איך וועל טהון? ווארט ס'ט שוין זעהן! איך קאָן דזשאהנען בעסער פאר אייך אַלעמען! איך וויים, אַז ער האָט אַ שלעכטען טעמפּער! אַז ער קאָן מיט אַ מאָל משוגע ווערען! און דעריבער האַלט איך מיט זיך שטענדיג — אָ זעהסט וואָס! — און וויליאמס האָט זיך שנעל צו־געבויגען צום כאַליעווע און פון דאָרט ארויסגעכאַפּט אַ לאַנגליכען מעסער און אַן אויפגעקאָכטער געגומען שרייען: „אָ! זעהסט וואָס! זאָל ער נאָר וועלען צוגעהן צו מיר, און איך צושנייד איהם מיט'ן מעסער: אָט אַזוי! — איבער'ן פּנים! איבער דער נאָז! איבער די אויגען! איבער'ן האַלז! איבער'ן בויך — איבער'ן בויך, גאָט פערדאמט! איבער'ן בויך! איך עפען איהם דעם בויך!!!" — — — —

און וויליאמס האָט דערביי זשעסטיקולירט מיט'ן מעסער אין האנד און דאָס פּנים איז איהם געוואָרען פול מיט ווילד־געררייצטע בלוטען. ער האָט שוין, ווייזט אוים, געוואָלט אין איין וועג אויך מיך אָנשרעקען. איך האָב איהם אָנגעקוקט און געזאָגט:

— דו ביזט נאַריש.

— וואָס מיינסטו, איך בין נאַריש?

— אַ מאַן טהוט ניט אַזוי.

— יאָ, אָבער ביי יעזוס, איך וועל זיך ניט לאָזען!...

— אָבער, דו וועסט מיר ענטשולדיגען, וויליאמס, — האָב איך איהם איבערגעשלאָגען, — איך בין מיעד און וויל שלאָפען.

— אָ יאָ, געוויס! ס'איז צייט. אַ גוטע נאַכט. ער האָט נאָר געוואָלט..

— אַ גוטע נאַכט.
— אַ גוטע נאַכט.
— זאָגסטו דיין תפילה פאַר'ן שלאָף, וויליאַמס?
— מיין תפילה? מיין תפילה? ס'הייסט? געוויס! — ער האָט נאָך אין זיין לעבען ניט פערפעהלט צו זאָגען זיינע תפילות.

איך האָב איהם געבעטען ער זאָל זיין אַזוי גוט און פאַר מיר אויכ־לעשען דאָס לעמפּעל. ער האָט דאָס געטהון. עס איז געוואָרען פינ־סטער. איך האָב איהם אין דער פינסטערניש נאָך אַ מאָל געוואונשען אַ גוטע נאַכט, ער זאָל געהן טהון זיין תפילה און זעהן, אַז מען דאַרף בעסער זיין אַ גוטער מענש. און געזאָגט האָב איך איהם דאָס דערפאַר, ווייל ניט ווילענדיג האָבען זיך מיר כמעט דעם גאַנצען טאָג געטראַכט פּיבי'ס ווערטער: אַז אין די גוים, דאַכט זיך, איז דאָ אַזאַ מין סאָרט ווילד־פלייש, וואָס קיין רעליגיאָן וועט דאָס פון זיי ניט אויסהיילען.

איך בין געבליבען אַליין און געטראַכט פון פערשיעדענע זאַכען. און פון פּיבי'ן, און פון דער אידישער פאַרם־געזעלשאַפט מיט זייערע אידעען, און וואָסערע מאָדנע כחות עס זיינען אָט די אידעען וואָס בילדען זיך אַזוי מאָדנע אויס ביי מענשען! און ווער וועט זאָגען, ווער פון אונז איז גערעכט? דאָס לעבען וועט דערווייזען? און ווי, ווען דאָס לעבען וועט טאַקע דערווייזען ווי זיי ווילען? וועט דאָס דען הייסען אַז זיי זענען גערעכט? גאָט מיינער! וועט דאָס דען הייסען, אַז זיי זענען גערעכט, ווען מיר וועלען פערלוירען געהן צווישען די קריסטען, צו וועלכע מיר האָבען פערבלאָנדזשעט? — — —

מיינע געדאַנקען האָבען זיך אָפּגעשטעלט. איך האָב מיט צופּעפּענטע אויגען שטום געקוקט פאַר זיך אין דער פינסטערניש — — — און פון די בערג, פון אונטערשטרויכען און פעלזען האָבען מיט אַ מין בייזער און נעהיימניספאָלער פער'עקשנ'טקייט געשריען די ווי־פור־וויל'ס און די האַ־האַ־האַ'ס. איינער פון זיי האָט גאָר גענומען שרייען: „הו אַר יו? הו אַר יו? הו אַר יו?" (ווער ביזטו?) און עפּעס אַזוי איינגעגעסען, מעלאַנכאָליש און גייסטערהאַפט, אַז עס איז געוועזן שווער צו גלויבען, אַז דאָס שרייען אַזוי פויגעל. אפשר זענען דאָס גאָר אַזעלכע חיות? — און אפשר טאַקע דער קליינער, בלאַסעל מעקסיל. — — —

XI

אויף מאָרגען האָט די מאדאם אַ'נעלסאָן געפונען אַ געלעגענהייט מיט מיר פערפיהרען אַ שמועס, און מיך ארויפגעפיהרט אויף דעם, אז איך האָב געדאַרפט ענטפערען צו מיר געפעלען קריסטען.

די פראַגע האָט זי ביי מיר געפרעגט מיט אראָפּגעלאָזטע אויגען. דאָס האָט מיך אויפגערעגט. איך האָב געזאָגט:

— קריסטען זענען אין דער צייט פון זייער תפילה שעהן.

— אין דער צייט פון זייער תפילה?! — האָט זי מיך פערוואונדערט איבערגעפרעגט.

— יאָ, — האָב איך געענטפערט.

— ווען איהר זעהט ווי אַ קריסט פאַלט צו דער ערד און צלמ'ט זיך, קריגט איהר ניט קיין ווידערגעפיהל?...

— ניין! — האָב איך געענטפערט, ווערענדיג אַלץ מעהר אויפגערייצט פון דעם, וואָס די מאדאם פרעגט ביי מיר אזעלכע שאלות און דערצו נאָך מיט אראָפּגעלאָזטע אויגען. — וואָס פאַר אַ סוד וויקעלט זיך דאָ פאָנאַנדער?! — וואָס וויל זי דאָ פון מיר דערגעהן? — — — —

מיט אמאָל האָט די מאדאם אַ'נעלסאָן אויפגעהויבען איהרע אויגען און גענומען קוקען אין מיין פנים, מיט אַ כמעט דערשראָקענער שאַרפקייט... און פּלוצלונג געפרעגט:

— ווי, למשל, ווען אייערע אַ בעקאַנטע, צי אַ שוועסטער, וואָלט חתונה געהאַט פאַר אַ קריסט?

די פראַגע האָט מיך ביטער אַ בריה געטהון אין הארצען. — איך האָב פאַר זיך גלייך דערזעהן פיבי'ן, איהרע דריי קריסטליכע בעקאַנטע, און איך האָב זיך פערלוירען: — וואָס איז דאָס?!... ניט אַנדערש, אז די בלאָנדע מאדאם, וואָס קוקט מיך איצט אזוי שאַרף אָן, ווייסט אַלע מיינע סודות!... איך האָב זיך מיט כעס אַ הויב געטהון און בייז געענטפערט:

— ווען מיינע אַ בעקאַנטע וואָלט געהייראַט מיט אַ קריסט, וואָלט איך זי צונויפגעדרעהט ווי אַ קנויל און זי אַ שליידער געטהון דעם קריסט, ווי אַ שפּיי אין זיין קריסטליכען פּנים אריין!

די מאַדאַם אַ׳נעלסאַן האָט פון מיין ענטפער שיעור ניט צוזאַמענ־געבראָכען. די אויגען זענען ביי איהר פערגליווערט געוואָרען. — — — יאָ, איך בין יענעם מאָל געווען שלעכט צו איהר.. איך בין געווען זעהר שלעכט צו איהר... נאָר איך האָב זיך אָבער ניט געקאָנט העלפען. — שולדיג איז געווען מיין אויפרעגונג און מיין ניט וויסען קלאָר, ווענען וואָס עס איז איהר דאָ געגאַנגען. אָבער איהר פּלוצלונגע פערגליווערטע שרעק, איהרע פּלוצלונגע טרערען אין די אויגען — דאָס קאָן איך נאָך ביז היינט ניט פערגעסען.

זי האָט צו מיר מעהר ניט גערעדט. און אַ צוויי־דריי טעג האָב איך זי איבערהויפּט ניט געזעהן אַרויסקומען פון הויז. און נאָכדעם פלעגט זי מיך שטענדיג אויסמיידען...

נאָר איינמאָל נאָכמיטאָג איז צו מיר אויפ׳ן פעלד געקומען צו לויפען מעקס און מיר איבערגעגעבען אַ בעפעהל פון דער מאַדאַם אַ׳נעל־סאָן, אַז איך זאָל געהן איינשפּאַנען די פערד אויף צו פאָהרען צום באַהן, ווייל עס איז אָנגעקומען אַ טעלעגראַמע, אַז זייער טאָכטער קומט מיט׳ן נאָכמיטאָגדיגען צוג.

ווען איך בין אָנגעקומען צום שטאַל, האָט שוין אויף מיר געוואַרט די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן, אַ פרעהליכע און אַן אויפגעראַמטע. — זי בעט מיך, איך זאָל פריהער אויספּוצען דאָס פערד „קיידי״ — דאָס פערד איז טאָקע דער טאָכטער׳ס; דאָס איז איהר רייט־פערד.

איך בין געווען צופריעדען וואָס די מאַדאַם אַ׳נעלסאָן האָט זיך מיט מיר איבערגעבעטען און רעדט צו מיר פריינדליך. און איבערהויפּט פון דעם וואָס זי זעהט אוים צו זיין אמת׳דיג גליקליך... איך האָב „קיידי׳ן״ אויסגעפּוצט און פערשלייערט ווי אַ כלה. נאָכדעם האָב איך נאָך גע־פונען צייט, און אויף שנעל אויסגעוואַשען די קאַרעטקע און אויסגעפּוצט דעם שפּאַן. מעקס האָט מיר אַרויסגעהאָלפען. און ווען אַלץ איז שוין געווען פאַרטיג צו פאָהרען, האָט ער פערצויגען די פאָהן פאַר׳ן הויז. די פאָהן האָט אויפגעפלאַטערט ווי אַ פרעהליכער אָנזאָג און האָט זיך לעב־האַפטיג גענומען בויגען און קנייטשען אין דער זוניגער טאָג־לופט. —

ווי שעהן עס איז אַ גרויסע פאַהן אויף אַ הויכען פאַהן־שטעקען! און ס'אַרא גוטער אינגעל אַט דער מעקס'על איז!

פאַר'ן אַרויפּזעצען זיך האָב איך זיך דערמאָנט און געפרעגט ביי דער מאַדאַם אַ'נעלסאָן צי זי האָט אפשר ערגעץ נאָך אַ פאַהן? זי האָט מיר מיט אַ שטאַרקער צופריעדענהייט געענטפערט — יאָ, און איז אויף גיך אריין אין הויז און מיר פון דאָרט אַרויסגעטראָגען אַ נאָך ניט גענוצטע פאַהן און אויף די שעהנע וועגערשע בייטש, מיט וועלכער בלויז אַ'נעלסאָן פאַהרט אַמאָל אַרויס אין שטאָדט.

דאָ איז מיסטער אַ'נעלסאָן אויך אַרויס, זיך אומגעקוקט, דערזעהן דעם פאַראַד וואָס מען מאַכט דאָ און דעם פּליים מיט וועלכען איך עסק זיך און זיינע ברעמען האָבען זיך בייז אַראָפּגעצויגען איבער זיינע גרוי־בלויע אויגען. זיין ראָזלעך פּנים מיט די גרויע וואָנסען האָט זיך אַ שאַרפען ציה געטהון אַראָפּ. — — —

איך האָב ניט פערשטאַנען וואָס דאָס הייסט און האָב מיט צוטור־מעלטע בליקען אַ קוק געטהון אויף דער מאַדאַם. — — —

זי אָבער האָט זיך מיט קונציגע בליקען און מיט אַ בעזונדער קלוגען פרויען־שמייכעל אַ וועגד געטהון צו איהם!

— אַלעקס; מען מוז צוגעבען, אַז ער איז אַ פיינער מאַן, — האָט זי איהם געזאָגט וועגען מיר, און צוגעגעבען: — ניט אַזוי, אַלעקס?!...

דער שמייכעל האָט איהר צוגעגעבען אַ געוויסען ווייבליכען רייץ און האָט געווירקט...

— אַ יאָ, ער איז אַלרייט! — האָט ער צוגעגעבען און אויך גענומען שמייכלען...

— —

צום סטאַנציע זיינען מיר אָנגעקומען פונקט אין צייט, און די טאָכ־טער איז געוועזן — פּיבי — — — — — — — — פּיבי!

— —

פּיבי האָט זיך אַרומגענומען מיט דער מאַמע'ן, זיך דריי מאָל צו־קושט, און ווי נאָר זיי האָבען זיך פאַנאַנדערגענומען און זיך דערזעהן, זיינען זיי גלייך ווידער צוגעפאַלען איינס צו אַנאַנדער און זיך פון דאָס ניי געקושט. און ווען פּיבי האָט דערזעהן, אַז די מאַמע וויינט, האָבען

זיך אויך ביי איהר די אויגען אויפגעגלאַנצט מיט טרעהרען און זיי האָבען זיך ווידער צוקושט.

איך בין צוגעקומען איבערנעהמען די פּעקלעך. פּיבי האָט זיך אומ־געקוקט — — — אויף אַ רגע בלויז האָב איך געזעהן ווי פּיבי איז צו־טומעלט געוואָרען און ברייטער צועפענט איהרע גרויסע, שוואַרץ־גרויע אויגען. נאָכדעם האָב איך געהערט ווי די מאַדאַם אַ'נעלסאָן האָט איהר געזאָגט, אַז איך בין זייערער אַן ארבייטער, אַ איד — — — און אַז דעם פלאַג האָב איך דאָס אריינגעשטעקט אין קאַרעטע פון איהרטוועגען. ביי די רייד בין איך אַנגעקומען זיי העלפען זיך אריינזעצען. האָט מיר פּיבי געדאַנקט און קוקענדיג אויפ'ן פלאַג געזאָגט, אַז עס איז זעהר שעהן פון מיר. — — — —

אויפ'ן וועג אהיים האָב איך געהערט ווי די מאַדאַם אַ'נעלסאָן האָט זיך נאָכגעפרעגט ביי פּיבי'ן אויף דעם און יענעם און אויך אויף דער פאַמיליע באַש.

XII

דעם אבענד פון פּיבּי׳ס קומען בין איך געלעגען אויפ׳ן גראָז. נעבען מיר איז, ווי געוועהנליך, געזעסען דער בלאָנדער דזשאהן און מיר צום צעהנטען מאָל איבערדערצעהלט פון דעם „פּיִיט" מיט מעקענזי׳ן, פון זיינע געליעבטע, פון זיין רייזע קיין אויסטראַליען. ער איז געפאָהרען קיין אויס־טראַליען אלס מאטראָס, דאָס הייסט ניט אלס פּשוט׳ער מאטראָס, נאָר אלס לאָצמאַן. ווייל דער לאָצמאַן, מיט וועלכען מען איז ארויסגעפאָהרען, איז אויפ׳ן וועג פּלוצלונג קראנק געוואָרען, און ער, דזשאהן, איז דאָך אַן אינטעליגענטער מענש, האָט איהם דער קאפּיטאַן געזאָגט: דו, דזשאהן, ביזט אַן אינטעליגענטער מענש, וועסטו איצט פערנעהמען די שטעלע פון לאָצמאַן — נילעס. נילעס איז אויפ׳ן דריטען טאָג געשטאָרבען, און מען האָט איהם אריינגעוואָרפען אין ים. איז ער, דזשאהן, געבליבען לאָצמאַן. און דער קאפּיטאַן פלעגט איהם אלע מאָל לויבען און זאָגען: איך זעה, דזשאהן, אז דו ביזט טאקע אַן אינטעליגענטער מענש.

נאָר איינמאָל, — עס איז געווען נאכט, — איז מיט אמאָל געוואָרען אזא שטורעם, אז דער גאנצער ים איז אויפגעקאָכט געוואָרען און איז גלייך פערגאָסען געוואָרען ווי מיט אויפגעשלאָגענע איי־ווייסלען, טאקע זוי מיט אמת׳ע איי־ווייסלען!... און די שיף — הייליגער מאָזעס! — זי האָט גענומען שפּרינגען אויף וואסער־בערג און אין וואסער־גריבער, ביז זי איז צובראָכען געוואָרען אין שטיקער. און וואסער א שרעק! — נאָר אזא אינטעליגענטער מענש ווי ער האָט דאָס געקענט אזוי לאנג אויס־האלטען. — זיעבען טעג און זיעבען נעכט האָט ער זיך געהאלטען אויף אַן אָבגעבראָכענעם שטיק, ביז א שיף איז אָנגעפאָהרען און האָט איהם דערזעהן. און הייליגער גאָט! ס׳אַרא שרעק עס איז! זיעבען טעג און זיעבען נעכט! — — — —

איך בין געלעגען אויפ׳ן גראָז, געקוקט אויפ׳ן שטערנדיגען הימעל,

אויף דזשאהנ׳ען, אויף זיין בלאַנדער באָרד און אויף די בוימער פון די בעוועלדערטע בערג וואָס אַרום אונז און איבער אונז.

איך האָב זיך צוגעהערט צו דזשאהן׳ס אויסגעטראַכטע מעשיות, פונקט ווי ער וואָלט זיי מיר צום ערשטען מאָל דערצעהלט, פונקט ווי היינט וואָלט גאָר ניט פאָרגעקומען. נאָר די געשרייען פון די גאָוטסאָקער פויגלען האָבען מיר גערייצט און געקיהלט די בלוט. און איך האָב געטראַכט:

דאָס הייסט, — אַז איך בין נערוועז; דאָס הייסט, אַז פּיבי׳ס משונה׳דיגער אָנקומען אַהער אין די בערג, אַלס אַ טאָכטער פון אָ׳נעלסאָן האָט מיך נישקשה׳דיג צורודערט.

און איך האָב געטראַכט: די פויגלען שרייען היינט ווי משוגעים, וואָס האָבען זיך אַרויסגעריסען פון ערגעץ אַ דול־הויז... און דער געשריי פון דעם האַ־האַ־פויגעל איז ווי פון איינעם, וואָס טרינקט זיך — — — יאָ, עמיצער טרינקט זיך איצט אין דער נאַכט ניט ווייט פון אונז; רייסט זיך פון מאָל צו מאָל אַרויס אויף דער אויבערפלעך, כאַפּט אין איילעניש דעם אָטהעם: — האַ, האַ, האַ, האַ, האַ! און ווערט גלייך ווידער אַרונ־טערגעזונקען. און איך האָב זיך געטרייסט: זאָל זיין, אַז אָט די פער־שיעדענע געשרייען קומען גאָר פון דעם קליינעם, בלאַסען מעקסעל. זאָל זיין, אַז דאָס שפּיעלט ער זיך דאָס אַזוי מיט זיך אַליין. בעהאַלט זיך אויס, און לאָזט אַרויס אָט די פערשיעדענע אויסגעשרייען, אָט פון דאָ, און אָט פון דאָרט — — — —

און איך האָב געלאַכט:

די מעשה מיט פּיבי׳ן איז ניט געשטויגען און ניט געפלויגען, נאָר דאָ איז אַזאַ געגענד — פויגלען שרייען ווי מענשען. — — —

און דזשאהן, דזשאהן איז אַ גוטער. אָט זיצט ער דאָך נעבען מיר און דערצעהלט מיר אַזוי גוטע זיינע מעשיות. נאָר די מאַדאַם אָ׳נעלסאָן איז אַ סענטימענטאַלע אידענע, און דער אַלטער באָס מיט די גרויסע ברילען אויף דער גרויסער נאָז, איז איהרער אַ פריינד, וואָס גלויבט נאָך ביז היינט אין „אויסמישען זיך“, אָדער ווי ער האָט זיך פאַר מיר אַמאָל מיט פייער צו׳פּאָטעוועט: „מיר דאַרפען געהן אַנטקעגען אָט דעם גרויסען הייליגען גייסט, וואָס זיין קלייד זענען די פאָהנען פון א ל ע פעלקער“. און די סענטימענטאַלע אידענע האָט נאָך מן הסתם אַ נאָמען

געגעבען איהר טאָכטער פּיבי, ווייל עס איז פאַראַן אַ ליעד פון אַ מאָרגען־פויגעל וואָס הייסט פּיבי — „איהר טאָכטער וועט דאָס דעם נייעם מאָרגען וועקען“ — — — און נאָך ביז היינטיגען טאָג דאַרף אָט די אידענע בענוצען קונציגע בליקען און אַזאַ מין תאוה־שמייכעל, ווען זי וויל אַז איהר מאַן זאָל זיין גוט צו איהר. און עס איז איהר שווער צו פערשטעהן, ווי אַזוי אַ איד קאָן אָהן עקעל צוזעהן ווי אַ גוי פאַלט אויף די קניען, קושט די ערד און צלמ'ט זיך.

אין דער אייגענער צייט בין איך אָבער אויך געווען נאָר אַן אַנדערער, נעבען וועמען עס איז געזעסען די מאַדאַם אַ'נעלסאָן. איך בין געווען איהר פּאַטער. מיינע אויגען זיינען געווען געווענדט צו איהר:

„מיין קינד! איך האָב געזאָגט דיין מאַמע: — האָסט אַ קינד, אַ טאָכטער, דאַרפסטו איהר דערצעהלען מאַמע־מעשיות, מעשיות ווי די וואָס דו האָסט פון דיין מאַמאַ געהערט. און זי רעדט נאָר אַ פרעמדען לשון, לאָזט זיך דאָס אין אַ פרעמדער כלי ניט איבערגיסען, — קאָן דאָס חלילה ברענגען צו אַן אומגליק, קאָן דאָס חלילה ברענגען צו אַ גרויסען אומגליק. — — — —

און איך בין געווען איהר זיידע און אפשר איהר עלטער־עלטער־זיידע. ניט ווייט פון מיר איז געלעגען מיין וואַנדער־שטעקען, און פערשטויבט איז געווען מיין קלייד. נאָר קלאָר די גרויע האָר פון מיין באָרד און פון די גרויסע ברעמען וואָס זיינען געהאנגען אריבער מיינע אויגען. און אַן אייביגער, שווער־פערהאַרטעוועטער וועה אינאייינעם מיט אַן אייביגע ליכטיגקייט און זיכערקייט האָט ארויסגעקוקט פון מיינע אַלטע אויגען — — — און איך האָב זי געטרייסט מיט מיין זיין נעבען איהר. נאָר אליין בין איך געווען ניט געטרייסט. — — — —

דזשאָהן'ס שטימע האָט גענומען קלינגען מיעד, און אָט איז ער נאָר אנטשוויגען געוואָרען, געטראַכט אַ ווײַלע. נאָכדעם האָט ער נאָר אונ־ערוואַרטעט ביי מיר מיט אַ געמאַכטער פרעהליכקייט אַ פרעג געטהון:

— און מאָרגען וועסטו ערהאַלטען אַ בריעף? — — — — —

דאָס האַרץ אין מיר האָט אַ ציטער געטהון. איך האָב איהם אָנ־געקוקט און געזאָגט:

— איך ווייס ניט. — קאָן זיין...

— און וויליאמס זאָגט, אז ער וועט, — האָט מיר דזשאָהן געענט־פערט מיט א שמייכעל.

— — — — — — — — — — — — — — — —

אונערטרעגליך שווער און ווארעם און גוט זענען די בליקען און דער שמייכעל פון א מענשען, וועמעס הארץ איז פון ווערים צוגעסען.

— — — — — — — — — — — — — — — —

איך האָב זיך אָנגערופען:

— פאר וואָס שרייבסטו ניט ערגעץ? — דערמאָן זיך אָן עמיצען. שרייב, וועט מען דיר ענטפערען.

ביי דזשאהנ׳ען האָבען די אויגען מיט א מאָל אויפגעשיינט הייסער און גלאַנציגער:

— שרייבען? וואָס, געווים. זיכער! מאָרגען שיקט ער ארוים דריי בריעף. דריי. געווים. איהם וועט מען ענטפערען. אָ, אָ, אָ, — וועט מען ענטפערען!

נאָר עפּעס האָט ער מיר שוין מעהר ניט געקאָנט קוקען גלייך אין די אויגען אריין, האָט ער זיך אויפגעהויבען און שמייכלענדיג געזאָגט: „א גוטע נאכט!" — און איז אוועק.

ווען דזשאָהן איז אוועק, האָב איך זיך דערפיהלט אליין און מיעד.

— — — — איך האָב זיך אויפגעהויבען, זיך געלאָזט געהן צום שטאָל, צו מיין געלעגער. צוקומענדיג צום טיהר, בין איך געבליבען שטעהן א ווייל — פון שטאָל ארוים האָט זיך געהערט דאָס געזונטע קייען פון די עטליכע פערד, וואָס זענען דאָרט געשטאַנען, און זייער צופריעדענער פּאַטשען מיט די עקען און בייטען די פיס. נאָר איך האָב זיך געשראָקען:

עמיצער איז אין שטאָל. נאָך אויסער די פערד — — — פיבי!

און איך בין אויף זיך אין כעס געוואָרען:

„וואָס פאר א נערוועזע שטיק!"

און איך האָב א שפּאַר געטהון דעם טהויער און בין אריין, איינ־איינעם מיט א פּאַס דרויסענדיגער נאכט־ליכט, וואָס האָט זיך א לעג געטהון אויף קאָפּ פון שטאָל.

דער שטאָל־ריח האָט מיר א שלאָג געטהון אין פּנים אריין, דאָס קייען פון די פערד האָט זיך דערהערט פרישער און שאַרפער. איין

פערד האָט קייענדיג אויסגעדרעהט צו מיר זיין קאָפּ, מיך אָנגעקוקט מיט זיינע גרויסע אויגען. — — —

אין שטאַל איז קיינער ניט געווען, נאָר ווען איך האָב גענומען געהן אויף די טרעפּ, וואָס פיהרען צו מיין געלעגער, האָב איך פאַר זיך דערזעהן פיבי'ן — — — זי האָט זיך הילכענדיג צולאַכט, זיך אָנהאַלטענדיג מיט איין האַנד ביים הארצען. פונקען האָבען מיר אַ פליה געטהון פון די אויגען. נאָר איך בין געגאַנגען גלייך אויף איהר — — — ווייל איך האָב געוואוסט, אַז דאָס דאַכט זיך מיר בלויז, ווייל איך האָב געוואוסט אַז אין אמת'ען איז דאָ איצט קיינער נישטאָ.

איך בין אַרויף צו זיך, זיך אויסגעטהון, זיך אריינגעלעגט אין בעט און פערמאַכט די אויגען. — — —

די נאַכט איז ליכטיג, דער הימעל איז כמעט ווייס. די בערג הויבען זיך אין דער ווייסער נאַכטיגער ליכטיגקייט. און איך געה אין דער ליכטיגקייט איבער די בערג, האַלט מיין וואַנדער־שטעקען אויף די אַקסלען, און אַנטקעגען, פון ערגעץ, דאָרט ווייט אַרויף, בעוויזט זיך דער גרויסער הייליגער גייסט — אַ ריעז אין אַ לאַנגען מאַנטעל, געמאַכט פון אַלע פעלקער'ס פאָהנען — — — און איך געה אין דער ווייסער ליכטיגקייט אַנטקעגען דעם ריעז און קום אַלץ נעהנטער און נעהנטער. אָט בין איך שוין גאָר נאָהענט פון איהם. פּלוצלונג אָבער גיט דער ווינד אַ בלאָז איין עק פון זיין פאָהנען־קלייד, און איך דערזעה, אַז דער ריעז האָט גאָר ציגענע פיס. — — —

איך האָב אַ ציטער געטהון, זיך אַ וויעג געטהון, צועפענט ברייט מיינע אויגען — — — —

פינסטער, נאַכט, און אַ שווערער „היי אין שטאַל" ריח. — — —

XIII

דאָס וואָס די מאַדאַם אַ'נעלסאָן איז בלאָנד, דער מיסטער אַ'נעלסאָן געל, און פיבי איז דוקא געבוירען געוואָרען א ברונעטקע, איז מיר בעזונדער געפעלען געוואָרען. און אין מיר איז דערפאַר אויפגעוואַקסען א בעזונדער שעהנער און ליכטיגער געפיהל פאַר פיבי'ן. נאָר ווען פיבי איז צו מיר איינמאַל צוגעגאַנגען, דאַן ווען איך האָב געהאָדעוועט די יונגע הינטלעך (איך האָב די קליינע הינטלעך זעהר ליעב געקראָגען, נעבען איינע פון די שטאַלען האָב איך פאַר זיי אויפגעקלאַפּט א בעזונדער הייזעל, און יעדען מאָל ווען איך פלעג קומען עסען פלעג איך זעהן אז אויך זיי זאָלען ניט בלייבען הונגעריג) — און געוואָלט מיט מיר פערפיהרען א שמועס, האָב איך גראָב געענטפערט:

— מיס אַ'נעלסאָן, איהר שטערט מיר אין דער ארבייט!

פיבי האָט זיך אויף א ווײַלע צולאַכט. באַלד אָבער איז זי געבליבען שטעהן, האָט אויף מיר גענומען קוקען, ווי זי וואָלט ניט געווען זיכער צי דאָס בין איך.

איך פון מיין זייט האָב אויף איהר געקוקט פרעמד און אָנגעבלאָזען... זי איז פון מיר גלייך אוועק, ניט זאָגענדיג קיין וואָרט...

מיט עטליכע טעג שפּעטער האָט זיך געמאַכט, אז איינמאָל פאַרנאַכט מיר האָבען שוין געהאַט אויסגעמאָלקען די קיה, זיי פערטריבען אויף נאַכט אין די בערג, און מיר, די ארבייטער, זיינען שוין געגאַנגען צו דער הויז זיך איינוואַשען, איז צו מיר ארויסגעקומען פיבי און מיך געבעטען, איך זאָל פאַר איהר אָנזאָטלען איהר פערד. איך בין אוועק אין שטאַל און זיך גענומען אָנזאָטלען איהר „קיידי". זי איז מיר נאָכגעגאַנגען און מיר גענומען ארויסהעלפען. ווען דאָס פערד איז שוין געווען אָנגעזאָטעלט, האָב איך דאָס גענומען פאַר'ן צוים און געוואָלט ארויספיהרען פון שטאַל פון איהרט וועגען.

.. ניין, ניט נויטיג, — האָט זי געזאָגט, — זי וויל זיך ארויפזעצען אויפ'ן פערד גלייך, באלד, דאָ אין שטאַל.

איך האָב זי גענומען אונטער'ן האנד ארויסצוהעלפען איהר ארויף אויפ'ן פערד.

איהר האנט איז גוט און רונד און שעהן. — — —

ווי נאָר זי האָט זיך אויפגעהויבען מיט איין פוס אויפ'ן אייזען פון זאָטעל, האָט זי זיך אונגערן אַ וויכנע געטהאָן און איז אראָפגעפאלען צו מיר אין די הענט. — — —

איך האָב זיך ענטשולדיגט.

זי האָט געקוקט אויף מיר און געלאַכט. — — —

ביים צווייטען מאָל האָט געטראָפען דאָס אייגענע, און פיבי האָט זיך נאָך קליינגענדער און שעהנער צולאַכט.

ביים דריטען מאָל איז זי מיר ווידער אריינגעפאלען אין די הענט... איך האָב זיך דערמאָנט אָן דעם וועלאָסיפעד און דער קאר וואָס האָט זיך א יאָג געטהאָן אויף איהר. איך האָב זיך דערשראָקען און בין אין כעס געוואָרען און געזאָגט:

— וואָס איז דער מעהר מיט אייך, מיס אַ'נעלסאָן! איהר קענט ניט פאָהרען, טאָ וואָס זשע האָט איהר געהייסען זאָטלען?!

זי האָט גלייך אויפגעהערט לאַכען, האָט אויף מיר שטאָלץ א קוק געטהאָן, כמעט מיט פעראַכטונג, און האָט זיך גלייך אליין ארויפגעכאפט אויפ'ן זאָטעל און איז שנעל ארויס פון שטאַל, און איז אוועק.

XIV

די בערג זיינען שעהן, די בערג זיינען רייך. אָבער מיר האָט אָנ־געהויבען ווערען ענג צווישען זיי — — — איך האָב זיך אומגעקוקט, אַז וואו נאָר איך זאָל ניט אויפהויבען מיינע אויגען שלאָגען זיי זיך אָפּ אָן בערג — — — די בערג מיט זייערע הויכע רוקענס זיינען פאַר מיר געשטאַנען ווי ווענט און האָבען פאַר מיר פערשטעלט דעם רוים, די ווייטקייט.

מיר האָט זיך גענומען דאַכטען, אַז ווען איך זאָל וועלען ריכטיג אויסשפּרייטען מיינע הענט, וואָלט איך ניט קאָנען איבער די בערג. — מיינע הענט וואָלטען זיך אָפּגעשלאָגען אָן אָט די טייוועלשע בערג און בערג. מיר האָט זיך פערגלוסט ערד־ארבייט?! איך האָב זיך פערבענקט נאָך שווערע און שטאַרקע בעוועגונגען! אָבער דאָס איז דאָך אויך געווען פערבונדען מיט מיין בענקען נאָך רוים און ווייטקייט, נאָך פרייע, ווייטע און אָפענע פעלדער, וואָס זאָלען זיך שטענדיג שפּרייטען פאַר מיינע אויגען און זאָלען מיר געבען די מעגליכקייט זיך איבערצופילען מיט ווייטקייט און רוים. און דאָ בין איך גאָר אריינגעפאַלען אין אַ פאַסטקע פון בערג, און דערצו נאָך פיבי! — — —

גאָט מיינער! ווי אַזוי האָט זיך גענומען פיבי אהער? — — —

וואָס איז דאָס פאַר אַ מיידעל?

פון וואַנען האָט זי זיך גענומען?

ווי קומט זי גאָר איבערהויפּט צו זיין אַ טאָכטער פון דער הויז?

און וואָס איז דאָס פאַר אַ הויז?

וואָס זיינען דאָס פאַר אַ מענשען, וואָס נאָכדעם ווי איינער ארבייט ביי זיי אַפּ אַ צייט שווער און ביטער, בעצאָהלט מען איהם ניט, און מען לאָזט איהם אפילו ניט אָפּעסען, און מען צושלאָגט איהם נאָך ביז בלוט, און מען וואַרפט איהם ארויס ווי אַ הונט? — — —

און וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ מענש, וועלכער איז אַוועק אַ

צובלוטיגטער אויף דעם ווייסען שטויביגען וועג צווישען די בערג און האָט זיך שוין מעהר ניט אומגעקעהרט? — — —

עס פלעגט מיר די מאַמע דערצעהלען מעשיות פון „ניט־גוטע" — און די בערג, די וועלדער, די פויגעל, די הויז, די מענשען, די שטאַלען און די בהמות אַפילו האָבען מיר ביסלעכווייז גענומען אויסזעהן ווי די „ניט־גוטע" פון יענע מעשיות...

און מיט געלעכטער און מיט שרעק האָב איך גענומען טראַכטען, אַז איך בין אהער פערפיהרט געוואָרען — — — און אפשר טאַקע איבער פּיבי'ן, אָדער דורך פּיבי'ן — דאָס האָט פּיבי פאַר מיר אזא נעץ פערשפּרייט. — — — — —

איך האָב גענומען טראַכטען, אַז מען דאַרף זיך זעהן אַרויסרייסען פון דאַנען.

זאָל זיין צוריק קיין ניו יאָרק.

אין ניו יאָרק זיינען דאָך דאָ מיינע ליעבסטע, לאַנגע גאַסען, וואָס ציהען זיך אַוועק גלייך און ווייט אויף מיילען. — — —

עס איז געוועז אבענד, נאַכט. די „גאָוטסאָקער" פויגלען האָבען ווי רוחות אָדער פערשטעלטע געשריען אין דער נאַכט. פערבענקט, האָפּנונגסלאָז, שאַרף און בייז. איינינע פון זיי האָבען ווי געטריבען פון זיך מיט געשרייען: טהו אַוועק! טהו, טהו, טהו אַוועק! אַנדערע ווידער האָבען ווי חוזק'דיג נאָכגעשריען: „ווילליקאם־גאָ! וויללי־קאם־גאָ! וויללי־קאם־גאָ!" און דער הא־הא־הא־פויגעל האָט געשריען ווי אַ משוגענער, אָדער גאָר ווי איינער וואָס טרינקט זיך, — ווי איינער וואָס מאַכט נאָך, כלומרשט ער טרינקט זיך.

ווי אַלע מאָל, האָט זיך אויך דעם אָבענד אָפּטער ווי אַלע אַנדערע געשרייען געהערט דער ווי־פּור־וויל געשריי. נאָר היינט האָבען די געשרייען עמיצען עקשנות'דיג און ביטער געשמיסען. — — —

איך בין אַ מיעדער געלעגען אין מיין סקריפּענדיג בעט, די ווילדע פויגעלשע געשרייען האָבען מיך אויפגעהויבען און געוואָרפען הויך איבער די בערג און טהאָלען. — — —

מיין האַרץ האָט זיך גענומען רייצען און וואָרעמען, און איך האָב דערהערט ווי עס דאַוועט, זאָגט און בעט: — „ניו יאָרק! ניו יאָרק! ניו יאָרק!"

מיינע ברעמען האָבען זיך גלייך צונויפגעשלאָסען, אָבער דאכט זיך אויף וואָרעם־פּערטרערטע אויגען. מיינע ליפּען זיינען ווי פון עפּעס אַנגעריהרט געוואָרען און זיך צועפּענט, און אינאיינעם מיט זיי האָבען דאכט זיך אויך צועפּענט אַלע מיינע אָדערען, אַלע מיינע ביינער און האָבען גענומען תפילה'דיג מיטזינגען: „ניו יאָרק! ניו יאָרק! ניו יאָרק!"

מיר איז אָבער נאָך ניט געווען בעשערט אזוי גיך אַרויסצורייסען זיך פון אַ'נעלסאָן פּאָרם.

XV.

מאָרגען. איך האָב זיך אויפגעכאַפּט פאַרטאָג, גענומען מיין שטעקען, און בין מיר אַרויס פון שטאָל צונויפצוזאַמלען די בהמות.

די וואָלקענס, וואָס האָבען זיך אויף איבער־נאַכט אַראָפּגעלאָזען אויף די בערג און זיי פערדעקט מיט זייערע געדיכטע פאָלדען, זיינען ווי פון עמיצענס הענד געצווינגען געוואָרען אַרויף.

דאָ און דאָרט האָבען זיך די וואָלקענס פאַנאַנדערגענומען און בעוויזען דעם אָדער יענעם טהייל פון די בערג, אויף וועלכע עס זיינען שוין געפאַלען די שטראַהלען פון דער יונגער זון.

איך בין געגאַנגען אויף די בערג, צווישען וואָלקענס, בוימער און זון־שיין.

איך בין אַרויף אויף דעם צווייטען גרויסען באַרג, וואָס איז בעוואַקסען מיט וואַלד, בין אַרויס אויפ'ן אָפענעם פעלד וואָס געפינט זיך אויפ'ן סאַמע קאָפּ פון באַרג און האָב זיך מיט'ן פעלד פערנומען צו יענער זייט פון וואַלד וואוהין עס פערקלייבען זיך אָפט עטליכע פון די בהמות. פּלוצלונג אָבער האָט עפּעס פאַר מיר אַ שפּרונג געטהאָן, און איז געבליבען שטעהן צווישען די בוימער. איך האָב זיך אָפּגעשטעלט מיינענדיג אַז דאָס האָט זיך אַ בהמה איבער עפּעס אַ סיבה אַ יאָג געטהאָן און איז מיט אַ מאָל אַזוי ראַש שטעהן געבליבען. איך האָב זיך אומ־געקוקט און פאַר זיך דערזעהן ניט קיין בהמה, נאָר צוויי יונגע געלע הירשען מיט ווייסע בייכער. זיי זיינען געשטאַנען צווישען די בוימער ווי איינגעגראָבענע און געקוקט אויף מיר מיט אויפגעהויבענע קעפּ, מיט ריינע און גרויס־צועפענטע אויגען. — — —

איך האָב געמאַכט אַ טראָט צו די הירשען, האָבען זיי זיך גלייך אָפּגעריסען און אָפּגעשפּרונגען — — — איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, האָבען זיי זיך אויך באַלד אָפּגעשטעלט און האָבען זיך ווידער אויס־געדרעהט מיט'ן פּנים צו מיר און מיך אָנגעקוקט. — — —

ווילדע, פרייע הירשען! עמיצער האָט געזאָגט: „אַ ווילדער הירש וואָס בלאָנדזשעט ארום דאָ און דאָרט היט אוים די מענשליכע נשמה פון טרויער". זאָל ער זיין געבענשט פאר דעם שעהנעם אמת.

יונגע צאַפּעלדיגע הירשען! איינער מיט הערנער, איינער אָהן הער־נער. ביידע אַלץ איין גרוים און הויך, ביידע רויטליך־געל און וויים־בייכיג. ביידע האָבען פיעלייכט צום ערשטען מאָל אין זייער לעבען אזוי נאָנט געזעהן א מענשען. ווי אונשולדיג, ווי אויפ־ריכטיג און דאָך ווי קלוג זיי האָבען געקוקט אויף מיר, און מיך אָנגע־קוקט!

ביז די הירשען האָבען זיך געפונען אויף דעם בעוועלדערטען באַרג האָבען זיי מיך אויף א רגע ניט אַפּגעלאָזען פון די אויגען. ווי נאָר אָבער איך האָב זיי ארויסגעטריבען אויף די בערג, וואָס זיינען גרין בעגראָזט און גלאַט, האָבען זיי זיך א יאָג געטהאָן פון מיר און גענומען פליהען אזוי, אז מיינע בליקען האָבען קוים געקענט נאָכלויפען נאָך די פאַסען פון זייערע לייבער. זיי האָבען זיך כמעט שווימענדיג געטראָגען איבער באַרג און טהאָל און בערג. — — —

איך האָב צונויפגעזאמעלט די בהמות און זיי גענומען טרייבען אהיים, און דערזעהן אז ביי איינער פון זיי איז דער אייטער צובלוטיגט, אָבער אזוי שטאַרק, אז דאָס גאנצע פּנים האָט זיך ביי מיר צונויפגע־קנייטשט פון מיטפיהלענדען וועה.

ווען איך האָב די בהמות געבראַכט אהיים און אָנגעוויזען אויף דער בהמה, האָט מיר וויליאמס גלייך דערצעהלט בסוד, אז דאָס מוז זיין די ארבייט פון א היימישען. און דערביי האָט ער מיך אַליין דורכדרינגענדיג אָנגעקוקט... איך האָב אויף איהם מיט פערלאַכטונג א קוק געטהאָן און איהם איבערגעלאָזט. ער אָבער האָט מיך נאָכדעם געכאַפּט און מיר ערקלעהרט, אז איך בין א נאַר, ווייל איהם, אדרבא, וואונדערט, פאַר וואָס די ארבייטער שניידען דאָ ניט איבער די העלזער פון די בהמות. ווייל אזעלכען ווי א'נעלסאָן דאַרף מען אָנלערנען, ווייל אז ער קריגט אריין אַן ארבייטער וויל ער פון איהם ארויספּרעסען די נשמה. ווייל דער א'נעלסאָן איז א פערדאמט שלעכטער מענש. און צי ווייס איך, אז א'נעלסאָן האָט איהם שוין צוויי מאָל געגעבען צו פערשטעהן, אז דעם קליינעם מעקס דאַרף מען צובלוטיגען אזוי, אז ער זאָל אוועק פון

פאַרם? — — — ווייל זינט אַ׳נעלסאָן האָט צוגעקראָגען די נייע צוויי אַרבייטער האָט ער זיך אַרומגעזעהן, אַז דער „קיד“ איז ניט ווערטה די געלד. אַ׳נעלסאָן האָט איהם געזאָגט, אַז ער וואָלט דאָס אַליין געטהאָן, נאָר ער האָט מורא, אַז איהם קען מען נאָך פאַר אַזאַ זאַך אַרעסטירען. און אַזוי גלאַט אַפּזאָגען מעקסען קאָן ער ניט, סיידען ער בעצאָהלט איהם פאַר׳ן גאַנצען מאָנאַט, ווייל ער איז צו איהם געשיקט געוואָרען פון אַזאַ געזעלשאַפט.

— יאָ, אָבער פאַר וואָס ביזטו דאָס דער, וועמען ער האָט דאָס אָנגעבאָטען? — האָב איך ביי איהם געפרעגט.

וויליאַמס גרויע, וואַסערדיגע אויגען זיינען אויף אַ ווײַלע צוטומעלט געוואָרען — — — באַלד אָבער האָט ער זיך געכאַפּט און אויפ׳ן אָרט פון ווערען אין כעס אויף מיר, האָט ער גאָר מיט אַ בעזונדער אינטימער שטילקייט אין קול געזאָגט צו מיר:

— ער האָט דאָס געזאָגט צו יעדען פון די אַרבייטער, צו יעדען, — אויסער דיר, ווייל ער איז אַ פערדאַמט שלעכטער און כיטרער מאַן! ביי יעזוס! אַזאַ מאַן ווי דער אַ׳נעלסאָן דאַרף זיין אַרעסטירט, וואָלט געדאַרפט זיין אין פּריזאָן, גאָט פערדאַמט! — פאַר וואָס האָט ער דאָס אונז געזאָגט? — ער ווייס אַז עמיצער פון אונז וועט זיך וועלען אויספיינען און וועט דאָס טהאָן פאַר איהם... יאָ, איך קאָן איהם גוט, איך ווייס וואָס ער מיינט, קיינער קאָן איהם ניט אַזוי גוט ווי איך, וויליאַמס.

איך מיט וויליאַמס׳ען האָבען אָנגעבונדען און געגעבען עסען די בהמות אין איין שטאַל, און פון דער צווייטער שטאַל האָבען זיך געטראָגען דזשאהן׳ס צורייצטע קולות — ער מיט אַן אַנדער אַרבייטער האָבען זיך דאָרט געפּאַרעט מיט די „האַלבע“ בהמות.

דזשאהן׳ס קולות האָבען זיך פון דאָרט געטראָגען צורייצט און בייז, פּונקט ווי ער וואָלט זיך דאָרט געקליבען צו דער׳הרג׳ענען די בהמות מיט דעם אַרבייטער.

די לעצטע טעג איז אונזער בלאָנדער ריעז, דזשאהן, מיט אַמאָל ווילד געוואָרען.

שולדיג אין דעם איז געווען דאָס, וואָס ער האָט ניט געקראָגען קיין ענטפער אויף די בריעף וואָס ער האָט אַרויסגעשיקט. ער האָט שוין זיך אַליין געהאַט איינגערעדט, אַז ער וועט זיכער קריגען אַ בריעף — אַ, אַ,

וועט ער קריגען אַ בריעף! די לעצטע פּאָר טעג אָבער האָט ער שוין מעהר פּאַר קיינעם ניט גערעדט וועגען דעם. — נאָר אַלץ פאַראיינס זיך מיט אַלעמען געקריעגט און געזידעלט.

אַ בייזער האָט דזשאהן פערלאָזען זיין שטאַל און איז אַריין צו אונז בעטראַכטען די צובלוטיגטע בהמה. די בהמה, זי איז געווען איינע פון די וואָס מעקס פלעגט מעלקען, איז מעקס אויך צוגעקומען און איז געבליבען שטעהן פאַר דער בהמה און פאַר דזשאהנען אַ בלאַסער, מיט'ן מילך־עמער אין איין האנד, מיט'ן בענקעלע אין דער צווייטער און האָט געשמייכעלט. האָט דזשאהן אויפגעהויבען זיין בייזען קאָפּ און האָט זיך צושריען:

— דו פוילער נישט! וואָס שטעהסטו דאָ און לאַכסט?!

האָט מעקס אויף איהם שמייכלענדיג אַ קוק געטהאָן און געענטפערט, אַז ער לאַכט ניט...

האָט איהם דזשאהן דערפאַר גלייך דערלאַנגט אין פּנים אַריין. —

מעקס איז געבליבען שטעהן, ניט וויסענדיג קלאָר וואָס מיט איהם איז דאָ פּאַרגעקומען. נאָר אַט האָט ער דערפיהלט בלוט אויפ'ן פּנים, האָט ער געלאָזט פאַלען דעם עמער מיט'ן בענקעלע, אַ שמיר געטהאָן מיט דער האנד און דערפיהלט, אַז דאָס פּנים איז נאַס, בלוט — — — און ער האָט זיך צושריען ווי אַ וויינענדיג קינד.

וויליאַמס האָט צו מיר גלייך אַ ווינק געטהאָן מיט אָנגעצונדענע אויגען, ווי ער וואָלט זאָגען: „אַט איז דאָס! זעהסט?!" באַלד אָבער איז וויליאַמס עפּעס ווי צומישט געוואָרען און איז אויך צוגעלאָפען צו מעקסען, איהם אָנגעכאַפּט פאַר'ן קאָלנער און איהם מיט אַ קלאַפּ אַרויסגעוואָרפען פון טהיר! — — —

נאָכדעם האָט מיר וויליאַמס ביי יעזוסען געשוואָרען, אַז ער האָט נאָר ניט געמיינט, נאָר ער קען איהם ניט פערטראָגען.

דזשאהן האָט נאָכדעם קיינעם פון אונז ניט געקענט קוקען אין פּנים אַריין.

מעקס איז מיט אַ קוויטשעדינען געוויין אַוועק צום הויז טראָגענדיג דעם פערבלוטיגטען פּנים פאַר זיך. פּיבי איז איהם אַרויס אַנטקעגען. עס איז נאָך געווען פריה, אָבער זי איז שוין געווען צוגעקליבען און אָנגעטהאָן ווי אַ שטאָדטישע ליידי. זי האָט איהם אָנגענומען אונטער'ן

האנה, איז מיט איהם צוגעגאנגען צום הויז, האָט ארויסגעטראָגען וואסער און איהם געהאָלפען זיך איינוואשען. ער האָט דערביי דורך טרעהרען צו איהר גערעדט און דערצעהלט.

מיסטער אָ'נעלסאָן איז ארוים פון הויז, אַ קוק געטהאָן אויף מעקסען און אויף פיבי'ן. — — — פיבי האָט אויך אַ קוק געטהאָן אויף איהם — — — דאָס זיינען געווען בליקען פון אַ טאַטען מיט אַ טאָכטער, וואָס זיינען צווישען זיך גאָר ניט היימיש, וואָס זיינען זיך, ווייזט אוים, שטענדיג אין עפּעס חושד. — — —

אָ'נעלסאָן האָט פון דער ווייטענס אַ פרעג געטהאָן, ווער עס האָט דאָס געטהאָן, נאָך אַ מאָל אַזאַ מאָדנעם קוק געטהאָן אויף דער טאָכטער און איז אַוועק צו די בהמות.

פיבי האָט צו מיר ניט גערעדט, און מיך אויסגעמידען זינט דעם מאָל וואָס זי איז אַרויסגעפאָהרען רייטענדיג פון שטאָל. די מאַדאַם אָ'נעלסאָן פלעגט זיך אָבער ביי יעדער געלעגענהייט גאַנץ פריינדליך ווענדען צו מיר. דעם פריהמאָרגען בין איך צו אָנבייסען גראָד אריין אין הויז פריהער פון די איבעריגע אַרבייטער, און האָב זי געטראָפען אין קיך. נאָכדעם ווי מיר האָבען זיך איבערגעביטען מיט די גוט־מאָרגענס, האָט זי מיר געזאָגט:

— אַ שעהנער מאָרגען דער היינטיגער מאָרגען.

— יא, — האָב איך געענטפערט, — היינטיגער מאָרגען איז ווירקליך געווען אַ שעהנער, און דערצו האָבען מיך נאָך היינט בעגעגענט אַ פּאָר יונגע געלע הירשען.

— טאַקע! — האָט זי אויסגעשריען.

איך האָב איהר גענומען דערצעהלען וואו און ווי אַזוי.

און זי האָט מיר דערפאַר אויך דערצעהלט, אַז אַ־דאָ ניט לאַנג צוריק האָט זיך אַ מאַמע־הירש געשפּיעלט מיט אַ פּאָר נאָך גאָר יונגע קינדער־הירשען, ניט ווייט פון פענסטער פון איהר הויז. און אַז עס איז געווען אַן אמת'ער וואונדער צו קוקען ווי אַזוי זיי האָבען זיך געשפּיעלט און געוואַרעמט געגען דער זון. און דערווייל אַזוי רעדענדיג האָב איך זיך דערמאָנט, אַז אין אַ געוויסען פּלאַץ אין וועלדעל, וואו אַ פאַרקאַן פון שפּיציגע דראָטען טהיילט אָפּ אָ'נעלסאָן'ס פאַרם, זיינען מיינע הירשען

אריבער גלייך ווי דאָרטען וואָלט גאָר קיין פּארקאַן ניט געווען. מיר איז דאָס געוואָרען פּערדעכטיג. ווען איך בין געגאַנגען דעם צווייטען מאָל צונויפנעהמען די בהמות, בין איך צוגעגאַנגען צו יענעם פּלאַץ אין וועלדעל און האָב אויסגעפונען, אז דער פּארקאַן איז אומגעוואָרפען — די פּלעקער, אויף וועלכע די שפּיציגע דראָטען זיינען געווען פּערצויגען, זיינען אונטערגעפּוילט געוואָרען און אומגעפאַלען און זיינען דאָ און דאָרט געבליבען אָנגעשפּאַרט אָן א בוים אָדער אָן א פעלז. אין איין פּלאַץ זיינען די דראָטען געווען פערבלוטיגט, און דער סליאַד בלוט, וואָס האָט זיך פון דאָרט געצויגען, האָט קלאָר דערצעהלט, אז די בהמה האָט צור־ריסען דעם אייטער אָן די דראָטען. איך האָב דערוויייל ווי ניט איז אונטערגעשפּאַרט דעם פּארקאַן, ווייל דער פּלאַץ איז געווען זעהר א געפעהרליכער. — עטליכע שפּאַן פון דעם פּארקאַן האָט זיך דער פעל־זיגער בארג אָפּגעריסען צום טייך, און ווען א בהמה וואָלט פון דאָרט אראָבפאַלען, וואָלט זי צובראָכען און צוריבען געוואָרען אין א קופּע פליייש. איך האָב עס נאָכדעם דערצעהלט אַ'נעלסאָנ'ען און האָב איהם צוגעזאָגט, אז אין אָבענד, ווען מיר וועלען פּארטיג ווערען מיט דער ארבייט, וועל איך נעהמען א האַק און וועל געהן אהין צוריכט מאַכען דעם פּארקאַן.

XVI.

פאַרנאַכט. גרויסע, בלויע שטיקער נעבעל האָבען זיך גענומען הויבען פון דער גרינער ערד ווי אונטערגעשאָסענע פויגלען.

איך האָב פערלעגט אַ האַק אויפ'ן אַקסעל, אָנגעטהאָן מיין גרויסען שטרויענעם הוט, און זיך געלאָזט אין די בערג, אהין צו דעם אומגעוואָר־פענעם פאַרקאַן.

ביי מיר איז געווען קלאָר, אַז היינטיגער אָבענד איז דער לעצטער, וואָס איך פערברענג צווישען די בערג. מאָרגען ענדיגט זיך מיין מאָנאַט, און מאָרגען פאָהר איך אוועק פון דאַנען. און איך האָב דעריבער מיט אַ בעזונדער אויפמערקזאַמקייט געקוקט אויף די קנייטשען און פאַלדען פון די בערג, און אויף דער פאַרנאַכטיגער לופט, וואָס האָט זיך מיט אַ טיעפען און שווערען בענקען געצויגען פון באַרג צו באַרג, פון וואַלד צו וואַלד; און אויף די שטיקער נעבעל וואָס האָבען זיך פון אַרום און אַרום און פון אונטער מיינע פיס געהויבען און צוריקגעפאַלען און זיך גלייך ווידער געהויבען, זיך געצויגען און זיך בעהעפט, איין שטיק מיט דער צווייטער און מיט דער דריטער און זיך נאָכדעם מיט מעהר כח גענומען קנייטשען און הויבען.

ווען איך בין אַרויף אויפ'ן באַרג און צושיקט מיינע בליקען צו די בערג פון נאָהענט און ווייט, האָבען זיך שוין אין דער לופט אַרומגע־טראָגען דורכזיכטיגע וואָלקענס, וואָס האָבען זיך געקנייטשט ווי גרויסע און דורכזיכטיגע שטיקער זייד מיט נאָך ניט קיין דערוועבטע בדעגען — — — און דער נעבעל האָט זיך שוין ווי אַ רויך גענומען הויבען פון דער ערד. ווי אַ רויך האָט ער זיך גענומען אַרויסשפּאַרען פון די וועל־דער — — — און ניט איך בין איצט געשטאַנען אויפ'ן באַרג מיט דער האַק אויפ'ן אַקסעל. נאָר עמיצער אַ גרויסער איז אויפגעגאַנגען פונ'ם רויכיגען נעבעל. געווען איז ער הויך און שטאַרק געבויט. לאַנג איז געווען זיין באָרד און גרוי זיינע האָר, גרויס און ווייט זיינע אויגען, און

זיכער און קלאָר זיינע בליקען. און דער נעבעל אַרום איהם האָט זיך אַראָפּגעלאָזט ביז צו דעם זוים פון זיין קלייד, ביז צו די סאַנדאַלען פון זיינע פיס. און דער נעבעל איז אַרום איהם געבליבען שטעהן אין אַ ברייטען רינג. — — — — — — — — — — —

און אַט בין איך שוין אין וועלדעל, האַק מיט מיין האַק גלייכע, יונגע בוימעלעך. און מיין יעדער האַק הילכט אָפּ צוריק מיט אַ פאַרנאַכטיגער טיעפקייט דריי, פיער און פינף מאָל פון דריי, פיער און פינף פערשיע־דענע פלעצער. און פון יעדען פלאַץ קומט דער ווידערקלאַנג צוריק מיט אַן אַנדער אָפּקלאַנג און דאָך מיט דעם איינענעם טאָן. אַט קלאַפּ איך שוין די פריש אָנגעהאַקטע פלעקער צום פאַרקאַן און הער אַלע מיין יעדען קלאַפּ אָפּקלינגען דריי, פיער און פינף מאָל צוריק. — — — אַט בין איך שוין באַלד פאַרטיג מיט דער אַרבייט, אָבער איידער איך קלאַפּ אַריין דעם לעצטען פלאָקען, דערהער איך — עמיצער איז אַריין אין וועלדעל און האָט זיך אָפּגעשטעלט ניט וויינ פון מיר — — — עמיצער איז אַריין אין וועלדעל — — — אָבער איך האָב זיך ניט אויסגעדרעהט, ניט אומגעקוקט און האָב מיר ווייטער געטהאָן מיין אַרבייט.

און אַט בין איך שוין פאַרטיג געוואָרען מיט מיין אַרבייט. עס איז שוין געוואָרען פינסטער, פינסטערלעך. עס האָבען זיך שוין געהערט די ווי־פור־וויל־געשרייען. איך האָב מיר צוריק פערלעגט די האַק אויפ׳ן אַקסעל און זיך געלאָזט געהן אַהיים. אָבער ווי נאָר איך האָב געמאַכט אַ פּאָר שפּאַן, האָב איך פאר זיך גלייך דערזעהן פּיבי׳ן, אין אָבענד, צווישען די בוימער אין אַ טונקעלעם קלייד, מיט לויכטענדיגע אויגען.

איך בין נעבליבען שטעהן. מיר האָבען זיך אָנגעקוקט. — — —

זי איז צוגעגאַנגען צו מיר און געפרעגט:

— איהר האָט זיך דאָ היינט געיאָגט נאָך הירשען?

זי איז געווען בלאַס, צושראָקען. נאָר איהרע וואונדערבאַר־גרויס־צועפענטע אויגען האָבען געקוקט שאַרף און ליכטיג־שעהן. איך האָב געקוקט אויף איהר און זיך דערמאָנט — עמיצער האָט געזאָגט: „גיב זיך איבער אין פאַרקאַ׳ס הענד פריוויליג, און זאָל זי אַריינוועבען אין דעם פאָדעם פון דיין לעבען וואָס איהר וועט זיך וועלען“.

איך בין ניט געווען צופריעדען פון דעם פּלוצלונגדיגען געדאַנק, און דאָך האָב איך אַראָפּגעלאָזט די האַק פון מיין אַקסעל און האָב צו איהר געענטפערט: „יאָ!" און האָב זיך צוגעזעצט אויפ'ן גרויסען שטיין, וואָס איז געוואַקסען פון דער ערד צווישען די בוימער, ניט ווייט פון מיר.

פּיבי איז צוגעקומען און האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפ'ן שטיין נעבען מיר. — — — — — — — — — — — —

XVII.

מיינע פערלאַנגען זיך אַרויסצורייסען פון דעם פּלאַץ איז, איבער דער בענעגעניש אין וועלדעל, אָפּגעלעגט געוואָרען פון טאָג צו טאָג. כמעט יעדען טאָג פלעג איך זיך נאָכדעם טרעפען מיט פּיבי׳ן אויף דעם זעלבען אָרט אין וועלדעל, באַטש איך פלעג זיך מיט אַלע מיינע כחות רייסען. באַטש איך האָב קיינמאָל ניט פערגעסען צו רעדען מיט איהר פון „וויכטיגע ענינים" און פון רוים און פון ווייטקייט און פון דעם, אַז דער מענש בעזיצט אַ סך שלעכטע כחות, וואָס ווענדען אָפּ זיינע בליקען פון דעם רוים און פון דער אמת׳ער ווייטקייט. פּיבי אָבער איז שטענדיג געווען קלוג און רייך אויף איינפאַלען און איך בין אַלץ מעהר און מעהר אָנגעבונדען געוואָרען אָן אונזערע בעגעגנישען און פלעג מיט אַ ציטער־דיגער אונרוהיגקייט וואַרטען אויף זיי.

אויף דער וועלט זיינען דאָ גוים און אידען! — ניין, דאָס האָבען מיר נאָר ניט געדענקט און ניט געוואָלט געדענקען. נאָר איינמאָל האָט זי ביי מיר געפרעגט, וואָס איך האָב געהאַט צו איהר „אָרעמער מאַמע"? איהר אָרעמע מאַמע האָט איינמאָל איבער מיר געוויינט... דריי טעג האָט זי געוויינט און איז פון הויז ניט אַרוים — — — אָך יאָ, איך בין דאַן געווען שולדיג. איך וויים דאָס אַליין, אָבער איך האָב דאָך אַזוי ווייניג געוואוסט, ווער איהר מאַמע איז און וואָס זי האָט פון מיר געוואָלט האָבען מיט איהרע שאלות. — — — אָבער די וועלט איז אַ מעשה וואָס דערצעהלט זיך פאַר דער אייביגער אונענדליכקייט און מיר אַלע זיינען קינדער פון דער מעשה; בייזע קינדער, גוטע קינדער, און מיר שפּיעלען זיך אַלע אויפ׳ן ברעג פון אונענדליכקייט, אויפ׳ן ברעג פון רוים און ווייטקייט.

צי אין ליעבע איז דאָ רוים און ווייטקייט?

יאָ, געוויס.

נאָר אינאיינעם מיט דער ליעבע ווערען אָבער אויך געבאָרען פיינד־

ליכע כחות וואָס טויטען ביסלעכוויַיז אָפּ דעם רוים און די וויַיטקייט פון דער ליעבע.

דעריבער דאַרף מען זעהן זיין געהיט. מען דאַרף שטענדיג זיין אויף דער וואַך. — — — —

ליעבע, דאָס איז אַ ברייטער און וויַיטער טייך. אַמאָל אויך אַ גרויסער און שטורמדיגער ים. און מענשען מיט קליינע כחות יאָגען זיך שטענדיג צום נאָהענטסטען ברעג. מיר אָבער פּיבי! פּיבי! — — —

און פּיבי פלעגט דערביי אויף מיר קלוג קוקען און זיך איינהערען ווי מען הערט זיך איין אין די פלוידערייען פון אַ קינד וואָס מען האָט ליעב — — — אָפּט פלעגט זי מיט מיר אויך מיטפלוידערען.

— רוים און וויַיטקייט! — האָב איך אַמאָל אויסגעשריען און זי דערביי אַרומגענומען מיט מיין לינקער האַנד, און די רעכטע האָב איך אויסגעשטרעקט פאַר זיך אין דער וויַיטער נאַכט, וואָס האָט זיך מיט אַ בעזילבערטער בלויקייט געשפּרייט איבער די בערג:

— רוים און וויַיט, פּיבי! קום נאָמיר פליהען! — — — —

— און אַז איך וועל לאַנג ניט קענען מיטפליהען?

— וועסטו דאַנקען פאַר דעם, וואָס ביזט כאָטש אַ ביסעל מיטגעפלייגען.

— און די וואָס קענען זיך גאָרניט אויפהויבען?

איך האָב זי פעסטער צוגעדריקט צו זיך און געזאָגט:

— זאָלען זיי פאַלען, זאָלען זיי בעסער פאַלען!

און מיר זיינען ביידע געשטאַנען אויף אַן אָפענעם באַרג איינס נעבען אַן אַנדער. און די נאַכט האָט זיך פאַר אונז געצויגען נאַקעט, גרוים און ליכטיג ריין.

פּיבי האָט מיט מיר געקוקט אין דער נאַכט, געטראַכט אַ ווײַלע און געפרעגט:

— און ווי אַז פליהענדיג מיט דיר וועל איך פאַלען, — וועסטו פליהען וויַיטער?

איך האָב געענטפערט:

— עס פאַלען בלויז די וואָס האָבען מורא, אַז זיי וועלען פאַלען.

זי אָבער האָט פער'עקשנ'ט איבערגעפרעגט:

— און אַז איך וועל פאַלען, וועסטו פליהער וויַיטער?... יאָ? — — —

און איך האָב געקוקט פאַר זיך אין דער טיעפער בלויקייט פון דער ווייס־בעזילבערטער נאַכט און האָב געענטפערט:

— יאָ.

זי האָט געפרעגט:

— און איך?

— און דו?

און זי האָט געענטפערט:

— איך וועל דאַנקען דערפאַר, וואָס איך בין כאָטש א ביסעל געפלויגען.

XVIII.

איינמאָל פאַרנאַכט האָב איך אויף פּיבי׳ן געוואַרט און זי איז ניט געקומען. איך האָב גענומען ווערען אונגעדולדיג. די צייט האָט זיך גענומען ציהען בייז און לאַנג. איך האָב גענומען הויבען דעם קאָפּ. זיך איינגעקוקט צווישען די בוימער, זיך צוגעהערט. — ניטאָ — — — — איך האָב גענומען ווערען אַלץ אונרוהיגער, האָב זיך אָבער געטרייסט מיט דעם געדאַנק, אַז דערפאַר ווען זי וועט קומען וועל איך זיך מאַכען ברוגז. און עס איז דאָך אַזוי שעהן דער קינדערשער ברוגז פון צוויי דערוואַקסענע מענשען:

— עפען אויף דיינע אויגען.

— איך וויל ניט.

— פאַר וואָס ווילסטו ניט?

— ווייל איך וויל ניט.

— ווילסט ניט זעהן פּיבי׳ן?!

— איך בין ברוגז.

— פאַר וואָס ביזטו ברוגז?

— פאַר גאָר ניט.

— וואָס הייסט פאַר גאָר ניט?!

— גאָר ניט.

— מיינע אויגען ווילען דאָך אָבער אַזוי שטאַרק קוקען אין דיינע. נאַ זעה ווי שטאַרק זיי ווילען — — — איך וועל דיר דערפאַר אַזוי לאַנג קוקען אין דיינע אויגען, אַזוי לאַנג — אַט וועסט זעהן.

אין דערביי האַלזט מיך פּיבי און קושט מיך און זי פּרעסט זיך צו מיר און פּרוּווט מיט איהרע פינגער מיר עפענען די אויגען:

— עפען אויף! עפען אויף! אַז ניט נעהם איך וויינען.

— — — אָבער שאַ, זעה נאָר, גיב נאָר אַ קוק. זעה וואָס איך ווייז דיר דאָ — — — גיב מיר אַ קוש, זאָל זיין בלינדערהייד. — — —

איך ציה אוים מיינע ליפּען. מיין קוש אָבער פּאַלט אויף אַ שטיין, וואָס זי האָט מיר אונטערגעטראָגען — — — זי צולאַכט זיך און איך עפּען ניט ווילענדיג מיינע אויגען, כאַפּ זי אָן פאַר'ן האַנד און זאָג:

— נישקשה, נישקשה, אַ שטיין וואָס דיינע הענט האָבען געהאַלטען, מעג מען קושען, מעג מען קושען.

פּיבי לאַכט נאָכדעם לאַנג און מיינע הענד מיט איהרע לאַנגען רינגען געלעכטער. און לאַכענדיג ציטערט זי און פלאַטערט אין מיינע הענט און איך ווער דערביי פערבלענדעט פון איהר און פון איהר געלעכ־טער.

אין דעם געלעכטער פון אַ פרוי, וואָס קאָן לאַכען, ליגט נאָך אפשר מעהר ליכט און קראַפט ווי אין די פּאָעמען פון די גרעסטע וועלט־דיכטער.

אָט אזוי האָב איך געטראַכט און זיך פערשפּיעלט מיט געדאַנקען וועגען פּיבי'ן. אָבער פּיבי איז נאָך אַלץ ניט געקומען. איך האָב זיך גענומען דערמאָנען און טראַכטען, אַז די לעצטע טעג האָט פּיבי עפּעס אויסגעזעהן פערדעכטיג. — — פערשיעדענע נארישע געדאַנקען האָבען מיר גענומען קריכען אין קאָפּ. מיין אונרוהיגקייט האָט גענומען וואַקסען און שטייגען, האָט מיך גענומען הויבען העכער פון מיר, האָט מיך גענומען טראָגען אין דער לופטען. — — —

נאָט מיינער! וואָס איז דאָ געשעהן! — — — איך האָב זיך אויפ־געהויבען פון שטיין, אויף וועלכען איך בין געזעסען, זיך אומגעקוקט צווישען די בוימער — אהער, אהין — מיין פריינד! פּיבי! פּיבי! פּיבי מיין חלום! מיין הירש! פּיבי!

מיט אַמאָל אָבער האָב איך אַזש אויפגעציטערט פון כעס — צום טייוועל! ווי וועניג מען קען זיך אויסהיטען פון פרויען! וואָסערע מיט־לען זי האָט אָנגעווענדט, און ווי שטאַרק זי האָט מיך, דעם איינגע־עקשנ'טען, פּאַרט פערפּלאָנטערט! מעהר ווי דאָס, קען זיין, האָט זי גאָר ניט געוואָלט. — — — און איצט קען זיין שטעהט זי דאָ ערגעץ אונטער אַ בוים און קוקט מיט פערגעניגען צו ווי איך דרעה זיך דאָ ארום משוגע'נערווייז.

כאַ, כאַ, כאַ! וויפיעל שעלמע, וויפיעל שלאַנגישע קלוגשאַפט עס ליעגט אין יעדער פרוי. זיי לאַכען פון אונז דאַן ווען מיר זיינען פער־ליעבט, און זיי נוצען אונז אוים אויב זיי ווילט זיך דאָס, און אזוי לאַנג

ווי זיי גלוסט זיך דאָס. און ס'אַרא עולען מיר זיינען! ווי מיר לאָזען זיך דאָס אויסניצען, און וואָס פאַר אַן אידיאָטישע האוואַיעס מיר מאַכען נאָך דערביי: — „דעם שטיין וואָס דיינע הענד האָבען געהאַלטען מעג איך קושען!״ — ס'אַרא אידיאָט איך בין, גאָט מיינער! און וואָס — איז מיר מיט אַמאָל איינגעפאַלען, — אַז זי ווייסט אַלץ וואָס איך טראַכט און זי לאַכט פאַרט פון מיר?... כאַ, כאַ, כאַ, ס'הייסט: וואָס אַז איך בין ביי איהר ניט מעהר ווי אַ מויז, וואָס זי האָט שטיפענדיג אַריינגע־וואָרפען אין אַ ניט פולער פאַס וואַסער און שפּיעלט זיך מיט מיר — איצט שווים איך אַרום אַהין, אַהער, בריה זיך אַרויסצוקריכען פון פאַס, אָבער ווי נאָר איך פּרואוו זיך אַרויסהויבען, רייס איך זיך אָפּ אַלע מאָל און פאַל אַריין נאָך טיעפער, און זי קוקט דערויף מיט פערגעניגען און לאַכט דערויף מיט איהר טייוועלשען געלעכטער...

ניט ווייט פון זיך האָב איך דערזעהן דעם געקושטען שטיין. האָב איך זיך אויפגעהויבען, בין צוגעגאַנגען און איהם מיט פעראַכטונג אַ שטאַרקען שטויס געטהאָן מיט'ן פוס. דער שטיין אָבער האָט זיך קוים אַ ריהר געטהאָן פון אָרט. האָב איך זיך אָנגעבויגען, איהם אַ כאַפּ געטהאָן און מיט כעס אַ שליידער געטהאָן אַהין צום געפעהרליכען ברעג פון באַרג. אין אַ ווײַלע אַרום האָט זיך דערהערט ווי דער שטיין פאַלט ראש פון איין שטיין אויפ'ן צווייטען. האָט זיך ביי מיר אַ שטאַרקער רים געטהאָן אין הארצען און אַ שוידער איז מיר אריבער מיין לייב, פונקט ווי איך וואָלט מיט מיינע הענט עפּעס אַ לעבעדיגע זאַך אַראָב־געוואָרפען פון יענעם געפעהרליכען ברעג. — — — באַלד האָב איך דער־פיהלט ווי עמיצער האָט מיך אָנגענומען פאַר'ן האַנד. איך האָב ווידער אַ שטאַרקען ציטער געטהאָן, האָב זיך אויסגעדרעהט און פאַר זיך דער־זעהן פיבי'ן. — — —

פיבי איז געשטאַנען נעבען מיר, מיך געהאַלטען אונטערן האַנד, נאָר איך האָב זי כמעט ניט דערקאָנט. עפּעס אַ מין שטילע און ליכטיגע לויטערקייט האָט פון איהר איצט אַרויסגעקוקט — — —

— וואָס האָט געטראָפען, פיבי?

— גאָר ניט.

און איהר שטימע האָט געקלונגען ווייכער און מיט עפּעס אַ מין רעליגיעזער רוהיגקייט.

— וואָס איז מיט דיר, פּיבי? — — —

— גאָר ניט.

דער גרינער טהאָל האָט זיך אַראָבגעלאָזען פונ׳ם אַנטקעגענדיגען וואַלד, זיך אַראָבגעבויגען פון דעם וואַלד׳ס באַרג, זיך געקאַטשעט און געצווינגען אַרויף ביז צו אונזערע פיס. פּיבי׳ס פיס זיינען שעהן, זיינען אין קליינע סאַמעטענע שיכלעך און איהר קלייד איז ליכטיג, ווייס, און איז געגנעהט רייך און נאָך דער לעצטער מאָדע. און גיט זי אַ שטעל אַ פוס, פרעסט זי זיך אַרוים ענערגיש, שלאַנק און שעהן. און אַזוי איז זי אין גאַנצען. און דאָס, אינאיינעם מיט דער ווייטקייט און שטילקייט, וואָס האָט איצט אַזוי רוהיג און זיכער אַרויסגעקוקט פון איהר פּנים, פון איהרע גרויסע פערטראַכטע אויגען, האָט איהר צוגעגעבען עפּעס אַזוינס וואָס האָט מיך גערייצט.

איך האָב אַ טראַכט געטהאָן: „איז דאָ ניט עפּעס אַ נייער איינפאַל?"...

איך האָב זי אָנגענומען פאַר׳ן האַנד, האָט זי אַ ציטער געטהאָן, אַ קוק געטהון אויף מיר און איז בלאַס געוואָרען.

איך האָב געפרעגט:

— האָסט אפשר היינט געפאַסט, פּיבי? — — —

אויף דעם האָט זי מיר ניט געענטפערט, נאָר געקוקט אויף מיר, און נאָך פיעל ווייטער פון מיר — — —

און אַז מיר האָבען זיך אָוועקגעזעצט האָט זי שטיל איינגענורעט איהר קאָפּ אין מיר — — — —

אַ ווייסער נעבעל האָט זיך גענומען שפּאַרען פון וואַלד אַרוים, זיך גענומען הויבען פון טהאָל אַרויף.

— ווייסט — האָב איך געזאָגט — דער נעבעל איז ווייס.

— יאָ. — האָט זי געענטפערט.

ערגעץ, ניט ווייט פון אונז, האָט זיך צושריען דער ערשטער וויפּ־פּור־וויל, און אָט נאָך איינער — — —

דער נעבעל פון וואַלד האָט זיך גענומען צונויפגיסען מיט׳ן נעבעל פון טהאָל. דער טהאָל האָט זיך גענומען אָנפילען, אויסגלייכען. דער טהאָל איז געוואָרען פול ביז אַרויף מיט׳ן ווייסען נעבעל. מען וואָלט איהם געקאָנט אַריבערשווימען — — —

— ווייסט וואָס מיר האָט זיך נעכטען גע'חלומ'ט — האָט זי זיך אָנגערופען.

— וואָס? — האָב איך געפרעגט.

— מיר האָט זיך גע'חלומ'ט, אַז איך בין דיין יונגע ווייב. און עס איז נאַכט, און איך ליעג אין בעט איינע אַליין. אין צימער איז פינסטער. אינ'ם אַנדערען צימער ברענט אַ ליכט. דו שפּאַנסט דאָרט אַרום מיט דיינע שווערע טריט הין און צוריק, אַרויף און אַראָפּ, אַרויף און אַראָפּ. און איך ליעג, און וואַרט, ציטער און וואַרט. פון יעדען טראָט דיינעם גיעב איך זיך אַ נייעם צאַפּעל. אַ נייע קעלט גיט זיך אַלעמאָל אַ לאָז איבער מיין צוואָווארעמטען לייב. און איך ליעג אַלץ און טראַכט... מיט אַמאָל איז פאַר מיר אַלץ קלאָהר געוואָרען — — — איך בין אויפגעשפּרונגען פון בעט, האָב אויף זיך אַרויפגעוואָרפען די ווייסע דעק. האָב אויפגעעפענט די טהיר צו דיר און בין אַריבערגעטראָטען די שוועל. דו אָבער האָסט מיך ניט בעמערקט, און ביזט זיך אַלץ אַרומגעגאַנגען אַ צוטראָגענער פון איין וואַנט צו דער צווייטער. — מיין פריינד! — האָב איך צו דיר אויסגעשריען — דיר שטערען די ווענד, דיר איז דאָ ענג, דו דאַרפסט האָבען דעם רוים, די ווייטקייט. דו דאַרפסט אַז דיין אויג, דיין געדאַנק זאָלען זיך קאָנען טראָגען אין דער אונענדליכער ווייטקייט אַריין. פערלאָז די ווענד, עפרלאָז מיך. פערלאָז אַלץ צוליעב דעם גרויסען און ווייטען. הויב זיך אויף העכער פון אונזערע אייגענע אַקסלען, און טראָג זיך אַוועק ווי אַן אָדלער, טראָג זיך אַוועק! — — —

דו האָסט דאַן אויסגעשטרעקט צו מיר דיינע הענד — צי דערפאַר ווייל דו האָסט זיך גערעכענט פאַר שולדיג נעגען מיר, צי דיך האָט אפשר גערייצט דאָס וואָס איך בין געשטאַנען פאַר דיר אַ באָרוועסע, אַ צושויבערטע, בלויז אין אַ ווייסער דעק איינגעהילט. איך אָבער האָב זיך אַ ציה געטהאָן אויף צוריק. איך האָב ניט געוואָלט אַז דו זאָלסט מיך מעהר אָנריהרען. אונטער מיר אָבער האָט זיך געעפענט אַן אָבגרונד, און ווי נאָר איך האָב זיך אַ ציה געטהאָן אויף צוריק האָב איך גענומען פאַלען אין אַ טיעפען, שוואַרצען אָבגרונד — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

גערעדט האָט זי ווי פאַר זיך, טראַכטענדיג, און עס האָט זיך ניט געמערקט דער אָנפאַנג פון איהר רעדען, און עס האָט זיך ניט געפיהלט

דער אויפהערען, — אַט ווי אַ ווייכער זיידענער שנור פון וועלכען מען זעהט בלויז דעם מיטען — — — און פונקט אויף דעם זעלבען אופן האָט זי אין אַ ווילע ארום דערזאָגט :

דאָס וואָס איז געפאַלען אין דעם אַבגרונד איז דעם אַבגרונד'ס, און דאָס וואָס איז נעבען דיר איז דיינס — — —

כמעט ווי אָהן אינטערעס האָב איך דאָס אַלעס צוגעהערט :

— אַט דאָס הייסט דאָס איז דער רוים, די ווייטקייט ! — האָב איך גענומען טראַכטען. און איך, זי, די בוימער, די בערג און אַלץ ארום איז איצט אין נעבעל פערוויקעלט — — — און מען זעהט איצט גאָר ניט. און מען ווייסט איצט גאָר ניט — — — אַזוי איז אָפּט ביי אַ שטילען אָפּגעזונדערטען מענשען אין קאָפּ ווען ער זיצט שטיל, אַליין און טראַכט דאַכט זיך פון גאָר ניט, נאָר אַ סך געדאַנקען און רעגונגען רייסען זיך און וועקען זיך און קאָנען נאָך ניט זאָגען וואָס זיי ווילען, און ווער זיי זיינען — — —

עמיצער קוקט איצט אויף דער פערנעבעלטער ערד, ווי אויף זיין אייגענעם טראַכטען. עמיצער האָט דאָס איצט בייז אויפגעריסען זיין איי־גענעם שאַרבען און קוקט פערשטומט אויף זיין אייגענעם טראַכטען, וואָס איז איצט טיעף און סודות'דיג פערנעבעלט. — — —

און איך, און זי, מיר האָבען זיך ערגעץ בעגעגענט, זיך אָבגעשטעלט איינער געגען צווייטען — — — זיך באַלד גענומען ראַנגלען, זיך גענומען אָבשטויסען און קושען, ארומנעמען און זיך אָפּרייסען צום אנטלויפען. ביז — פלוצלינג ! — וואָס איז דאָס ? וואָס איז דאָס פאַר אַ רוהיגע און דרימעלדיגע שטילקייט ? איז דאָס דער רוים ? צי אפשר איז דאָס גאָר אַזאַ מין חלום אָהן פערלאַנגען ?

איך האָב דערפיהלט ווי אַ נעץ פון געדאַנקען און פערלאַנגען האָבען זיך אין מיר מיט אַמאָל שאַרף איבערגעריסען, און איך האָב אויפגעהויבען מיין האַנד און זי אַדויפגעלעגט אויף איהרע האָר. איך האָב אַלעמאָל געהאַט אַ בעזונדערע ליידענשאַפט צו גלעטען איהרע האָר. זי האָט פון דעם אַ ציטער געטהאָן און דערשראָקען געפרעגט :

— וואָס איז ? !

און איך האָב געענטפערט :

— דיר איז קאַלט ?

— קאַלט — האָט זי געזאָגט און אָפּגעזיפֿצט.

איך האָב געמאַכט אַ בעוועגונג אויסצוטהון מיין ראָק און איהם אַרויפוואַרפען אויף איהר. זי אָבער האָט מיך ניט געלאָזט. זי האָט אָנגע־כאַפּט איין עק פון ראָק און זיך אין איהם איינגעדרעהט, אַזוי אַז זי האָט זיך איינגעפּרעסט אין מיר — — —

איך האָב דערפיהלט איהר ווארעמקייט און האָב געטראַכט: „גוט, גוט. גוט אַזוי.“.

איך האָב זיך מיט אַמאָל דערפיהלט שטאַרק און ריעזיג פעסט. און מיין האַנד האָט דאָך קינדיש געגלעט איהרע האָר, איהר פּנים — ס'אַרא גלאַטע הויט! ס'אַרא אונענדליכע ווארעמקייט! בעליידיגונגען וואָס מען האָט מיר פון מאָל צו מאָל אין פּנים געוואָרפען, די וואונדען וואָס זיינען פון דעם אין האַרצען געוואָרען, האָבען זיך איצט גענומען ווארעמען און היילען. שאלות וואָס האָבען מיך שטענדיג געמוטשעט, כאָטש איך האָב זיי קיינמאָל ניט געוואוסט, און ווייס נאָך ביז היינט ניט, ווי אַזוי זיי אָנצורופען, האָבען פון איהר ווארעמקייט זיך אָבגעשיידט און זיינען אַוועק פון מיר. „מיין פריינד! מיין ליעבער פריינד!“ — האָב איך אויסגעררי־פען, — דאָס לעבען איז דאָך גענעבען געוואָרען אויף צו לעבען. דאָס לעבען איז דאָך געגעבען געוואָרען אויף צו לעבען! און ס'אַרא רונדקייט! ס'אַרא עלאַסטישע רונדקייט! פרעס זיך איין שטאַרקער אין מיר. פרעס זיך איין מיין פריינד! איך האָב דאָך נאָך קיינמאָל ניט אָנגעריהרט דיינע בריסט. און זיי וואַרטען דאָך דערויף אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג. און ווי הייס עס שלאָגט דיין אָטהעם! כאַ, כאַ, ווי נאַריש מיינע אומגעלומפּערטע הענד זיינען, און ווי קלוג דיינע בריסט, ווי קלוג! כאַ, כאַ, כאַ, ווי קלוג!

און אָט האָב איך זיך אַ בויג געטהאָן און מיר זיינעןביידע אומגעפאַ־לען אויפ'ן פייכטען גראָז. איך האָב גענומען ווערען אַלץ ווילד און ווילדער. פּלוצלינג אָבער האָב איך זיך אויף אַ ווייל אָפּגעשטעלט.... און באַלד דערויף האָב איך אויסגעפּלאַצט אין אַ משונה'דיג פּוסטען לאַכען, ווי אַ רוח וואָלט פון מיר אַרויסגעלאַכט:

— כאַ, כאַ, הייסט דאָס, אָט וואָס! דו ביזט פּשוט געפאַלען אויף אַ פּלאַן, פיליייכט, הייסט דאָס, קאָן מען פערנאַרען דעם נאַרישען בחור אויף אַזאַ אופן? — — ווי קלוג! ווי שעלמיש קלוג! כאַ, כאַ!

איך האָב זי גענומען אַרויסלאָזען פון מיינע הענד, זי אָבער האָט אין

איהר אויפרעגונג, זיך נאָך אַלץ געפרעסט און געהאַלטען אָן מיר.

— לאָז אָפּ, דו נאַרישע מיידעל! עס איז דיר אויך דעם מאָל ניט געלונגען!

איך האָב זי אָפּגעוואָרפען פון זיך, זי איז געבליבען ליעגען שטיל, אַליין. האָט מן הסתם אַליין געשלונגען די כוואַליעס פון איהר ליידענשאַפט. דער געבעל איז געוועזען אַזוי געדיכט אַז איך האָב קוים געקענט זעהן די קאָנטורען פון איהר אויסגעצויגענעם קערפּער. און אַזוי האָט זיך דאָס געצויגען לאַנג. לאַנגזאַם, שווער און לאַנג.... מיר האָט זיך גענומען דאַכטען אַז אַזוי וועט זיך עס שוין ציהען אייביג....

נור אָט האָט זיך בעוויזען די לבנה, ווי עמיצענ'ס אָן אויג וואָס האָט זיך פּלוצלינג ברייט צועפענט — — — דער געבעל איז מיט אמאָל געוואָרען ליכטיג, ווייס און דורכזיכטיג. און אין דער פערנעבעלטער, ווייסער נאַכט האָבען זיך גענומען ווייזען ביימער, בערג, וועלדער. און דאָס גרויסע אויג האָט זיך מיט כעס און שטוינען געעפענט אַלץ גרעסער און גרעסער — — —

איך האָב דערהערט ווי זי הויבט זיך אויף פון גראָז און געהט. — זאָל זי געהן! — האָב איך געטראַכט — זאָל זי געהן! — — —

זי איז אוועק ערגעץ דאָרט ארויף, און איז שטעהן געבליבען און שטעהט — — —

אין א ווײַלע ארום האָב איך אויפגעהויבען די אויגען, און דערזעהן אַז זי שטעהט אויפ'ן געפעהרליכען ברעג פון באַרג.

א שלאַנקע אויפ'ן ברעג פון באַרג אין איהר ווייסען קלייד, און אין אָט דער מיט אמאָל אויף מיילען און מיילען ווייט און ווייס געוואָרענער נאַכט, האָט זי אויסגעזעהן ווי א זעהונג.

איהר פּנים איז געווען געווענדעט צו מיר.

אין מיר האָט זיך עפּעס מיט אמאָל א שטאַרקען ריס געטהאָן. איך האָב זיך שנעל אויפגעהויבען, זי האָט הפּנים בלויז אויף דעם געוואַרט, ווײַל באַלד דערויף האָט זי אַרויסגעלאָזען א ווילדען קוויטש און זיך אַראָפּגעוואָרפען פון באַרג...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

איך בין געבליבען שטעהן אויף מיין אָרט, גלייך ווי איך וואָלט געוואָרען אויסגעגאָסען פון אייזען — — —

זי איז שוין ניט געווען, נאָר אינ'ם ווייסען נעבעל, איז נאָך לאַנג געשטאַנען איהר קוויטש, וואָס האָט זיך צושפּאַלטען אויף רעכטס און אויף לינקס אין צוויי שאַרפע שניידענדיגע פּאַסען — — — איך האָב געוואוסט אז זי פאַלט דאָס איצט פון איין שאַרפען שטיין אויפ'ן צווייטען, דער קאָפּ קאָן זיין איז נאָך צובראָכען געוואָרען אָן ערשטען שטיין. ליגען אָבער קאָן זי אויף יענעם שטיין ניט בלייבען, און די הויך איז אַ שווינ־דעלדינע, און אויף די אָבגעבראָכענע שטיינער וואָס ליגען דאָרט ביים פוס פון בארג, וועט אראָפּפאַלען שוין ניט פּיבי, נאָר אַ מאַסע רויע פלייש. און איך האָב זיך געשטאַרקט און געזאָגט:

— זאָל פאַלען, דאָס וואָס קאָן זיך ניט אויפהויבען. דאָס וואָס קאָן זיך ניט אויפהויבען זאָל בעסער פאַלען, זאָל דאָס בעסער פאַלען....

— — — — — — — — — — — — — — —

XIX

אויף מאָרגען, ווען די זון האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך די וואָלקענס, וואָס האָבען פערטרונקען די בערג און די טהאָלען און האָט זיך אַריינגע־שפּיעגעלט אינ'ם שטילען קאָנעקטיקוט טייך אַ רונדע, אַ פולע, און עס האָט אויסגעזעהן ווי אַ גאָלדען אינגעלע געהט אום אין דעם שטילען און לאַנגען וואַסער, איז צו מיר געקומען פּיבי — — — איך בין געזעסען אויפ'ן שטיין, דעם קאָפּ אין די הענד געלעהנט און פּיבי איז צו מיר געקומען און האָט זיך צוגעזעצט צו מיר. איך האָב ניט אויפגעהויבען דעם קאָפּ פון די הענד. איך האָב נור געזעהן דעם זוים פון איהר קלייד, און די שווארצע שיכלעך פון איהרע פיס. אויף דער ערד פון וואַלד האָבען זיך צולעגט די שאָטענס פון די בוימער. שאָטענס און שאָטענס האָבען זיך צופלאָכטען אין אַ געדיכטער דיקער נעץ איבער דעם וואַלד'ס ערד. — — איך האָב זיך דערמאָנט אין דעם נעכטיגען אבענד, און אין אַלץ וואָס ס'האָט נעכטען געטראָפען. און אין איהר לעצטען קוויטש וואָס האָט נאָך אַלץ געהילכט אין מיינע אויערען, און האָב געפיהלט אַז דער קוויטש וועט שוין קיינמאָל ניט אויפהערען. אַז ער וועט מיך שטענדיג פערפאָלגען. און אַז דאָך זיצט איצט פּיבי נעבען מיר, גלייך ווי עס וואָלט מיט איהר גאָר ניט פּאַרגעקומען. — איינס פון דיביידע מאָל מוז דאָך געווים זיין אַ חלום? יאָ. אָבער וועלכער פון די ביידע מאָל איז אַ חלום? איצט? אָבער אָט זיצט זי דאָך נעבען מיר. אָט זיצט זי דאָך נעבען מיר.

מיר האָט זיך געוואָלט אויפהויבען דעם קאָפּ אַ קוק טהאָן אויף איהר ווייס בלאַסען פּנים, אויף די שווארצע געקרויזטע האָר, אויף דער פּער־טראַכטער רוהיגקייט און ווייטקייט, און אפשר אויך פרעמדקייט, מיט וועלכע איהרע אויגען האָבען געווים געקוקט אין דער מינוט. אָבער צו וואָס? אָט זעה איך דאָך דאָס סיי ווי סיי!... און איך האָב זיך דערמאָנט אין איהרע נעכטיגע ווערטער:

„אין אָפּגרונד איז דעם אָפּגרונדס. און דאָס וואָס איז דיינס, איז

נעבען דיר"... און אַט האָב איך דערפיהלט איהר גוטע, ווארעמע האנד ארום מיין נאַקען —

עמיצער האָט געזאָגט — דיהרסטו זיך אָן אָן דעם לייב פון א פרוי, דיהרסטו זיך אָן אָן גאָט'ס קלייד. גאָט'ס קלייד האָט זיך איין מיר אָנגע־דיהרט, גאָט'ס קלייד. און ס'אַרא ווארעמקייט! ווי ליעב עס איז דיין ווארעמקייט, גאָט! זיי געבענשט גאָט! זיי געבענשט! — — — — — — —

אַט דאָס איז מיין גאַנצע דערצעהלונג — פּיבי.

און וואָס איז נאָכדעם געוואָרען מיט דער אונגליקליכער מאדאָם אָ'וויִלסאָן?

מיר אָבער ווילט זיך שוין מעהר ניט דערצעהלען.

נאָר איין זאַך נאָך: —

אַט אין דעם ערשטען פריהלינגס טאָג פון יאָהר, ווען איך האָב זיך אויף מיין וועלאָסיפּעד גענומען יאָגען פון דעם וויסען־מאָנומענט, איבער דעם דריימאָל ברייטען וועג צו די געלע טענים קוואדראַטען און געטריבען פון שרעק האָב איך זיך פערצווייפעלט אַראָפּגעיאָגט פון יענעם שאַרפען און לאַנגען אַראָפּ־באַרג, און האָב פאַר זיך פּלוצלינג דערזעהן פּיבי'ן, און דערהערט איהר פערצווייפעלטען קווישש, וואָס איז געווען פונקט ווי איהר לעצטער קווישש אין יענער נאַכט. בין איך נאָכדעם לאַנג און וויט גע־פאָהרען אויף מיין וועלאָסיפּעד אָהן אַן אָפּשטעל. מיר האָט זיך אַלץ גע־דאַכט, ווען איך זאָל זיך אָפּשטעלען, וועט מיך אָניאָגען פּיבי. ווען איך זאָל בלויז אויסדרעהען מיין קאָפּ, וועל איך פאַר זיך דערזעהן פּיבי'ן. נאָר אַט בין איך אויף זיך אין כעס געוואָרען, בין אַראָפּ פון וועלאָסיפּעד, און זיך אוועקגעזעצט אויף א שטיין אָפּרוהען — — — נאָכדעם האָב איך אויפגעהויבען דעם קאָפּ, זיך אומגעקוקט, און פאַר זיך קיינעם ניט געזעהן — — — איך האָב זיך אויפגעהויבען פון אָרט, גענומען דעם וועלאָסיפּעד אויף צו פאָהרען אהיים מיט אַן אנדער וועג. איך האָב אָבער מיט דעם אַנדערען וועג ניט געקאָנט פאָהרען. עפּעס איז געווען אין מיר, און ארום מיר, וואָס האָט מיך ניט דערלאָזען צו פאָהרען מיט דעם אַנדע־רען וועג, און מיך געצוואונגען פאָהרען צוריק אויף דעם אייגענעם וועג. און אַט בין איך געקומען צוריק צו יענעם באַרג. איך בין אַראָפּ פון וועלאָ־סיפּעד, און זיך געלאָזט צופוס אַרויפגעהן דעם באַרג. עס איז געווען

נאכט. לבנה'דיג און שטיל. און ווען איך בין צוגעקומען נאָהענט צום פּלאַץ, וואו איך האָב פריהער פּיבי'ן געזעהן, האָב איך זי אויך איצט דערזעהן — — — זי איז געשטאַנען און געוואַרט אויף מיר — — — —

— האָסט דאָך דאָ געקאָנט דער'הרג'עט ווערען? — האָט זי צו מיר שטיל און פערטרויט געזאָגט. ווען איך האָב זיך אויסגעגלייכט מיט איהר.

אויף איהר ברוסט איז אויף א קייטעל פון האלז אראָבגעהאָנגען א מאָסיווער צלם — איך האָב דאָס ביי פּיבי'ן ביז דאַן קיינמאָל ניט געזעהן. די ברעמען פון מיין שטערען האָבען זיך א ציה געטהאָן צו די אויגען. זי האָט דאָס בעמערקט, ארויפגעלעגט איהר האַנד אויפ'ן צלם און זיך צולאַכט:

— דאָס איז די מתנה וואָס איהר טאטע האָט איהר געגעבען דאַן ווען זי איז קאָנפירמירט געוואָרען. איך האָב געקוקט אויף איהר ווייסער האַנד, וואָס זי האָט נערוועז געהאַלטען אויפ'ן צלם, און מיר האָט זיך געדוכט אז דער צלם בריהט איהר די פינגער — — — זי האָט דערזעהן מיינע בליקען און האָט זיך היסטעריש צולאַכט, מיט איהר לאַנגען רינגען געלעכטער. און לאַכענדיג האָט זי אויך די צווייטע האַנד צוגעטראָגען צום הארצען — — — מיר האָט זיך שוין מעהר ניט געדאַכט אז דאָס האַלט זי אַזוי צו דעם קוואַל פון איהר לאַכען. מיר האָט זיך געדאַכט אז זי דריקט איצט א גיפטיגע שלאַנג צום הארצען. די שלאַנג בייסט און עסט איהר הארץ, נאָר פּיבי דריקט זי נאָך פעסטער צו זיך און לאַכט — —

טרערען האָבען זיך געשטעלט אין מיינע אויגען — כאָטש איך האָב דאָך אַזוי ליעב שלאַנגען! — ווי שעהן עס איז צו קוקען אויף זייער גלאַנציגען שטיינער געוועב. ווי שעהן דאָס געוועב פון זייערע לייבער שרעקט און גלאַנצט — נאָר טרערען האָבען איצט אָנגעפילט מיינע אויגען — —
און דורך פערטרערטע אויגען האָב איך געזעהן — פּיבי שווינדט פון מיר. אָט איז זי אויפ'ן פעלד, און אָט אויפ'ן באַרג. אָט איז זי אויף דעם באַרג, און אָט אויף יענעם. און אָט איז זי אי אויפ'ן פעלד, אי אויף די בערג און האַלט איהרע הענד אויפ'ן הארצען, און לאַכט אַלץ אָהן אויפהער און לאַכט.

איך האָב זיך געריהרט פון אָרט, בין ארויס אויף דעם דריימאָל ברייטען וועג. איינער אַליין בין איך איבער אָט דעם דריימאָל ברייטען וועג געגאַנגען, און מיט דער האַנד געפיהרט דעם וועלאָסיפּעד. א בלויע נאכט.

און אַ בלוי בעזילבערטער הימעל. און דער וועג איז אַזוי ברייט. און די געגענד — האַלב ווילד און ווייט. און אַלץ זעהט דאָ אויס ווי אַ מעשה. — די ווייסע פיגורען פון דעם גרויסען מאָנומענט פּרעסען זיך איצט ארויס פון דער נאַכטיגער בלויקייט ווי אַ מעשה. און די ריעזיגע גרויסע שטאָדט וואָס הויבט זיך אָן גלייך נאָך דעם ברייטען וועג, די שטאָדט מיט איהרע ריעזיג־הויכע און לאַנגע גאַסען, מיט איהרע מויערען־גיגאַנטען, וואָס רייסען זיך ארויס איבער דער גרויסער שטאָדט און קוקען צו דעם נאַכטיגען הימעל מיט זייערע טויזענדער ליכטיג בעלויכטענע פענסטער; די שטאָדט מיט איהרע פערשיעדענע מיליאָנען מענשען, וואָס לויפען נאָך ארום, וואָס שלאָפען שוין, וואָס האַלטען זיך ערשט אין לייגען — איז אַ מעשה. און פאַר די אַלע מענשען וואָס ווייסען דערפון ניט, — ווייס איך. און מיין יעדער טראָט וואָס איך טהו איצט — איז אַ מעשה. און די פערשפּעטיגטע אויטאָמאָבילען, וואָס טראָגען זיך איצט אין איילעניש דורך פערביי מיר, שטערען מיט גאר ניט דעם איינדרוק, אז אַלץ איז אַ מעשה. אין ערגעץ איז פאראַן אַ בערגיגע געגענד, וואו עס שפּרינגען אום הירשען, און וואו פויגעל שרייען ווי מענשען — איז דאָס אַ מעשה. אין ערגעץ פאַלט איצט אויף די קניע אַ גוי מיט'ן נאָמען וויליאַמס און צלם'ט זיך — איז דאָס אַ מעשה. אין ערגעץ איז פאראַן אַ מאראַם אַ' נעלסאָן, וואָס ווען זי זעהט ווי איהר אייגענער מאַן פאַלט אויף די קניע צו טהאָן זיין נאַכט־תפלה, פילט זי זיך איבער מיט אַ געפיהל פון עקעל, און טהיילט נאָכדעם מיט איהם פּאַרט איהר בעט — איז דאָס אַ מעשה. און פּיבּי, וואָס יאָגט זיך איצט ארום אין דער נאַכט איבער באַרג און פעלד, און דריקט צום האַרצען איהר טאַטענ'ס צלם, ווי אַ ניפּטיגע שלאַנג, ווי אַ שטעכיגען דאָרן, און לאַכט אַזוי היסטעריש און לאַכט — דאָס איז אַזא מעשה, אַ מעשה —

און קאָן זיין אַז ערגעץ שלעפּערט דאָס איצט אַ מאַמע איין איהר קינד מיט דער געשיכטע פון אַ לאַבענדיגער מיידעל פּיבּי, וואָס בלאָנד־זשעט אום דורך די נעכט איינע אַליין מיט אַ וועהטאָגדיגען געלעכטער, און מיט אַ שווערען צלם אויפ'ן האַלז.

און די מאַמע דערצעהלט: אויף די בערג אַנטקעגען דער לאַבעדיגער מיידעל בעוויזט זיך אַ גרויסער ריעז, איינגעהילט אין אַ מאַנטעל פון

אַלע פעלקער'ס פאָהנען. דערזעהט איהם די לאַכענדיגע מיידעל פּיבי און זי נעהמט איהם אָן פאַר אַ היילינגען און לאָזט זיך גענען צו איהם. דער ווינד אָבער גיט אַ וועה דעם עק פון זיין מאַנטעל, און עס בעוויייזען זיך אַ פּאָר טייוועלשע פיס. דערשרעקט זיך די לאַכענדיגע מיידעל פּיבי און נעמט פון שרעק לאַכען נאָך וועהטאַגדיגער. זי כאַפּט זיך מיט די הענד צום האַרצען, צום צלם, אָבער עס איז שוין ניט מעהר קיין צלם, נאָר אַ שלאַנג, אַ גיפטיגע שלאַנג. דאַן ווערט דער מיידעל'ס געלעכטער אַזאַ, פון וועלכען עס ציטערען אַזש אויף קליינע קינדער אין די וויעגען. און די שלאַנג ווערט אַלץ גרעסער און בייזער. און די שלאַנג שלינגט זי איין.

שלאָף איין מיין קינד, מיין האַרץ, שלאָף איין — ניט שרעק זיך פאַר די בערג, פאַר דער נאַכט, פאַר דעם לאַכענדיגען מיידעל, און פאַר דעם גרויסען ריעז מיט די ציגענע פיס.

שלאָף איין מיין קינד, מיין טאָכטער, שלאָף איין — דאָס איז בלויז אַ מעשה, אַ מעשה.

גאט בעהיט און בעשיץ

און ווייל איך האָב נאָך קיינמאָל אַזוי
נאָהענט ניט געזעהן די שטראהלען פון
גאָטס כבוד, ווי דעמאָלט, ווען איך בעט:
„גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד",
דעריבער בעט איך אַזוי אָפט און בעט:
גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! —
— — — — — — — — — —

ווייט ארויף איבער'ן ים האָט זיך געזעצט די זון.
איך האָב זיך נאָר וואָס געבאָדען.
נאָכ'ן באָדען האָב איך מיט אפעטיט געגעסען ברויט מיט קעז און געטרונקען ביר. דערנאָך בין איך ווידער צוגעגאנגען צום ברעג.

ביי מיינע פים איז דער ים. הונדערטער, טויזענדער מענער און פרויען שווימען אום, טומלען און באָדען זיך ביי דעם גרויסען, לאנגען ברעג. זייערע נאסע, קלוג־גענייהטע באָד־קליידער קלעפּען זיך צו זייערע לייבער. פון דעם שיין פון דער אונטערגעהענדיגער זון ווערען די פארביגע קליידער נאָך פארביגער און גלאנצען, ווי אטלעס און זייד. איך נעם מיט די אויגען זוכען פריינד, בעקאנטע, וואָס באָדען זיך נאָך. אזוי שטעה איך א ווײַלע און פיהל: מיין לייב איז קאלט און שטארק אָנגעצויגען. מיין לייב פיהלט נאָך אויף זיך דעם טעם פון דעם געזאלצענעם וואסער. עס גיט א בלאָז א ווינטעל און מאכט מיך ווידער פיהלען, ווי איך שטעה נאָך אין וואסער, ווי איך ווער אויפגעהויבען און שווים.

מיר איז קאלט. נאָר דאָס עסען און דאָס ביר נעמען מיר שוין וואריי־

מען די בלוטען. אַט דערזעה איך די מיידעל מיט'ן גערדיכטען רויטען קאָפּ האָר. מיין רויטע מיידעל וואָס איך האָב ערשט געלערנט און געלערנט די קונסט פון שווימען. זי איז אַלע מאָל אַזוי גערן געגאַנגען צו מיר אויף די הענד, און דערביי אַזוי קינדעריש און הילכיג געלאַכט. — ס'ארא מאָדנע הויט־קאָליר זי האָט! — לויטער־ווייס, און דאָך עטוואָס גאָלדיג־רויט! און ווי שען עס הענגען לאַנגע ברעמען אַריבער קלאָרע בלויע אויגען!

מיר ווילט זיך אַרויסרופען די מיידעל, זי אַוועקזעצען נעבען זיך.— ווער האָט דיך געבוירען אַזאַ קלאָרע, אַ גאָלדענע!? ווער האָט דיך געבוירען מיט אַזוינע לאַנגע ברעמען און אַזוינע בלויע אויגען?! פּלוצלונג דערמאָן איך זיך אָבער אָן דיר און אָן איהם... איך ציטער אויף:

— אַך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

עס הויבען זיך אויף מיינע אויגען. דער לאַנגער ברעג, מיט זיין טונקעלן פּאַס פון טויזענדער מענער און פרויען שווימט מיט אַמאָל אָב ווייט אונטער מיר. פאַר מיינע אויגען איז דער אונענדליכער ים. איבער איהם הויבען זיך, ווי שווערע פעלזען, גרויסע, בלויע כוואַליעס, מיט ווייסע שנייאיגע רוקענס, מיט ווייסע שנייאיגע שפּיצען. און איבער זיי וויגט זיך די גרויסע פאַרנאַכטיגע זון. די כוואַליעס שפּרייטען זיך פאַר מיינע אויגען אַלץ ווייטער און ווייטער. די זון פאַרבט זייער בלויקייט און ווייסקייט, מיט גאָלד און גאָלד. איך שפּיר: אַ וואַרימע פייכקייט פילט מיר אָן די אויגען. איך וויים נישט — פון גליק, צי פון וועה, — קינד! אַך גאָט בעהיט דיך און בעשיץ דיך, קינד!

אַ מעשה פון איינעם, וועמען מען האָט געשענקט אַ גאָלדענע זון. ער האָט די גאָלדענע זון אַ שליידער געטאָן אָן דער ערד. די זון איז זיך אין שטיקלעך צעפלויגען. איצט געהט ער ארום זיין גאַנצען לעבען און זוכט די זון, און קלייבט שטיקלעך זון. און וואו נאָר ער קעהרט זיך, און וואו נאָר ער ווענדט זיך, זעהט ער פאַר זיך אין שטיקלעך זיין זון, זיין גאָלדענע זון.

פרויען ווייסען נישט פון ליעבע. עס האָט א פרוי ליעב איהר געליעב־טען נאר, ביז זי מיינט, אז ער איז פאַר איהר דער בעסטער.

דיין מאמען — און איך האָב פערשטאַנען: — אויך דיר, האָט זיך געוואָלט, איך זאָל זיין רייך, א ניט — כאָטש א דאָקטאָר. האָב איך גע־שמייכעלט, און אזוי שמייכלענדיג איהם איינמאָל פאַרגעשטעלט פאר דיר:

— „מיינער א פריינד, וואָס האָט א רייכען טאַטען. און... — דא האָב איך לענגער צעצויגען מיין שמייכעל — היינט, מאָרגען ווערט ער דאָקטאָר."

פון אָנהויב האָסטו זיך צו איהם, ווי צו אַלע אנדערע, פערהאַלטען קלוג און אויסגערעכענט. ביז עס האָט געטראָפען, איהר האָט זיךביידע געבאָדען אין דעם איינענעם וואַסער, וואָס ליגט איצט ביי מיינע פיס. נאָכדעם האָט איהר געגעסען און געטרונקען אָט דאָ אין רעסטאָראַן. א זיסע מידקייט האָט זיך גענומען שפרייטען איבער דיין לייב. די גלידער האָבען זיך גענומען ציהען, ווי זיי וואָלטען זיך ערשט איצט פון וואַסער געהויבען, ווי זיי וואָלטען זיך וועלען איבערצייגען, אז זיי זיינען שוין נישט מעהר אין וואַסער. און דו האָסט מיט א שמייכעל צו איהם גע־זאָגט:

— מיר דאכט, איך וואָלט איצט גאָר וועלען כאַפען א דרעמעל.

— אויב איהר ווילט — ענטפערט ער געהיט — איז דאָך איבער אונז א האָטעל.

— א האָטעל?! — פרעגסטו איבער, גלייך ווי דו וואָלסט נישט פערשטאַנען, וואָס ער זאָגט.

— יאָ — ענטפערט ער — אָט דאָ גלייך איבער אונזערע קעפּ. איבער'ן רעסטאָראַן. אָט די טרעפּ פיהרען גלייך אריין אהין.

דו פערמאַכסט די אויגען, ווי זיי וואָלטען זיך ביי דיר אליין צור־נויפקלעפּען... ווי דו וואָלסט נישט הערען, וואָס ער רעדט. מיט פער־מאַכטע אויגען גיסטו א שמייכעל, ווי פון שלאָף, ווי פון א זיסען דרע־מעל. און ער איז צו דיר צוגעגאַנגען און האָט דיך אזוי ווי שטיל אויפגע־

וועקט, דיך גענומען אונטער דיין שענער רונדער האנד. מיט'ן זעלבען שמייכעל אויף די ליפען האסטו געעפענט די אויגען און ארויף מיט איהם אין האטעל. דארטען האסטו זיך גלייך געוואלט לעגען אין בעט.

— אינ'ם קארסעט! ? — פרעגט ער פערוואונדערט.

א ווייל'ע האט איהר זיך איבערגעקוקט. נאכדעם האט ער זיך אבגעקעהרט צום פענסטער. דער פענסטער האט א ליכטיגער ארויסגעקוקט אויפ'ן ים, אויף די מענשען, אויף די כוואליעס. ער האט אראבגעצויגען דעם טונקעלען פארהאנג איבער'ן פענסטער. די לופט אין צימער איז געווארען שווארצליך־גרוי. דו ביזט אין דער טונקעלהייט געבליבען שטעהן ווייט הינטער איהם. און אין א ווייל'ע ארום האט זיך איבער'ן צימער דערהערט דער זיידענער שארך פון דיין קלייד. — — — — — — — — — — — — —

— —

און ניט נאר דאס. ער האט מיר אויך נאך אנדערע איינצעלהייטען דערצעהלט. — ווייל ער האט זעהר ליעב צו דערצעהלען פון זיינע „גליקען“. ער האט, אמת, גלייך צוגעגעבען, אז ער איז זיכער, אז מיר ווערט, חלילה, ניט איינפאלען, אז די מיידעל איז איינע פון אונזערע בעקאנטע....

אבער יעדעס מאל, ווען איך הער פון איהם די מעשה, און נאך מעהר, ווען איך הער פון איהם פיעל אנדערע, עהנליכע מעשיות, ציטער איך אויף און בעט:

— גאט! גאט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך רוף דיך „קינד“. איך וויים, ווי דו דארפסט שמייכלען פון דעם ווארט. דו, אזא שטאלצע. אט זעה איך דיך איצט פאר זיך, ווי נאך אין יענעם זומער — אין דיין לייכטען זיידענעם קלייד מיט די דינע ברוינע פאסען; צוויי ברייטע לאצען פערצויגען מיט א וויים געוועב שפרייטען זיך ביז דיינע וואייך־רונדע אקסלען און מאכען פריי דיין שענעם האלז און דאם גריבעלע, וואם צווישען די צוויי אביסעל ארויסגעפרעסטע ברוסט־ביינער, וואם געבען דיין האלז, און דער קלוגער ענערגישער אויסדרוק פון דיינע אויגען. ארום די קניהען הענגט אויף פעטלעם א וייסער זיידענער שארף; די עקען פון שארף נעמען ארום די פים און זענען צוגעפגעבונדען אין א באנד ביי דער לינקער פוס. — עם איז דאן געוועז

אזא מאָדע. און אלע שלאנקע מיידלעך זענען ארומגעגאנגען, ווי געפּעג־טעטע, און זענען דורכדעם נאָך ציטערדיגער און שלאנקער געוואָרען. און דו שטעהסט פאר מיר — דיין יעדער קעהר, דיין יעדער בויג איז קלוג און אויסגערעכענט. און איך, איך רוף דיך „קינד"! און בעט: „גאָט, בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!"

דו ביזט קלוג און אויסגערעכענט. און ווייל כמעט יעדע מיידעל, בעזונדער יעדע קלוגע מיידעל, ווארט אויף א מאַן, וואָס זאָל זיך „לוי־נען", ווי א הונגעריגע שלאנג אויף איהר קרבן, בין איך דיך אָפּט חושד, אז דאָן, דאַן האָסטו דאָס איהם פערנארט. און ווייל איך וויים, אז אויך ער איז דיך אין דעם חושד, דעריבער ציטערט אזוי מיין הארץ און בעט: גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! און ווייל דו האָסט נישט געוואוסט, אז דו, די שטאָלצע, וועסט בלויז רייכער מאכען דעם צעטיל פון זיינע „גליקען", בעט איך אזוי שטארק און בעט: — גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

אָפּטמאָל, אז איך דערמאַן זיך אָן דיר, אין יענעם שענעם קלייד מיט די גרויסע לאַצען, וואַקסט אין מיר אוים א געפיהל, ווי איך וואָלט עפּים מיאוס'עם אין זיך איינגעשלונגען. דער געפיהל בלייבט אין מיר לעבען אויף א צייט, און איך מייד דיך אוים צו טרעפען חדשים און חדשים. ביז עס טרעפט, עס זאָגט צו מיר מיינער א פריינד, — ער האָט דיך וועָן בעגעגענט, — דו זעהסט אוים זעהר שלעכט, בלאַס, נערוועז, געעלטערט — — — — דאָן ווערט מיר מיט אמאָל שווער מיין הארץ, און ביס־לעכווייז, ביסלעכווייז ציטערט אין מיר אויף איינגאנצען מיין ליעבע צו דיר און צעבליהט זיך ציטערדיג־פריש און נייגעבוירען. און מיר דאכט — עס פערשפרייטען זיך מיינע הענד, און איך בעט און רוף: — קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

עמיצען מיינעם א בעקאנטען האָסטו בעגעגענט, און רעדענדיג האָסטו א פּאָר מאָל דערמאָנט מיין נאָמען. אוןביידע מאָל האָסטו דער־

ביי צוגעגעבען, אז דו האָסט מיך שוין אזוי לאַנג, אזוי לאנג ניט גע־זעהן! —

און ווייל איך וויים, אז דו האָסט דאָס געטהאָן מיט דעם קלוגען מיין, אז יענער זאָל דאָס מיר דערצעהלען, שמייכעל איך — — — כאָטש מיר ווערט דערפון דריקענד־שווער...

און אויף מאָרגען, איך כאַפּ זיך אויף גאַנץ פריה און פּיהל — איך בין מאָדנע גוט אויפגעלעגט. איך פרעג: — וואָס איז מיט מיר?! וואָס האָט מיט מיר געטראָפען? — אך יא — היינט דאַרף איך דיך טרע־פען! יא היינט — דערמאָן איך זיך, ווי אָן א זאַך, וואָס פערשטעהט זיך פון זיך אליין — — — — כאָטש איך בין, דאכט זיך, זיכער אז איך האָב וועגען דעם גאָר קיינמאָל נישט געטראכט.

איך געה אראָב פון בעט. איך מאַך פאַר זיך א וואַנע. וואַסער! איך האָב אזוי ליעב וואַסער! מיין לייב הויבט זיך און בויגט זיך, ציהט זיך און שפּיעלט זיך אינ׳ם פרישען וואַסער. דאָס וואַסער רוישט און רעדט און שוימט און זינגט און קושט מיין לייב. און אָט דרעה איך אָבביידע קראַנען און בלייב א ווײַלע רוהיג און הער זיך איין ווי עס מישען זיך די שטראָמען, ווי מיין לייב ריהרען אָן, אָט א וואַרימער און אָט א קאַלטער שטראָם. מיינע אויגען זענען ברייט צועפענט און — — — — איך דערמאָן זיך פּלוצלונג, — איך האָב דיך ערשט געזעהן! — — — ערשט — מיט עטליכע מינוט צוריק. א פּאָר מינוט, איידער איך האָב זיך אויפגעהויבען פון בעט. דו ביזט געזעסען צופוסענס אויפ׳ן ברעג פון בע־טעל און האָסט עפּיס פעריכטעט. דאָס איז געוועזן דיינס א קלייד. ווען דו האָסט דערזעהן, אז איך האַלט אָפען די אויגען, האָסטו צו מיר א גוטען, געטרייען שמייכעל געטאָן. מיט דיינע ביידע הענד האָסטו אויפגעהויבען דאָס קלייד פאַר די קורצע ארבעל — דאָס איז געוועזן דאָס זיידענע קלייד מיט די ברייטע לאַצען, מיט׳ן שאַרף אויף די פּעטלעס... דאָס קלייד האָט אויסגעזעהן אַלט און אָבגעקראָכען...

נאָך דער וואַנע בין איך אוועק צו דער ארבייט.

צו דער ארבייט האָב איך פערשפּעטיגט, אבער מען האָט מיר קיינע בעמערקונגען נישט געמאַכט, און איך האָב א גאַנצען פאַרמיטאָג געאַר־

בייט זעהר צופרידען און פלייסיג. ביי דער ארבייט האָב איך אלץ גע־טראַכט און געשמייכעלט ווענען דיר. צו מיטאָג בין איך אוועק צוריק צו מיין אלטען רעסטאָראַן, וואו מיר פלעגען זיך אלע מאָל טרעפען. מיין קעלנערין האָט זיך מיט מיר זעהר דערפרעהט. זי האָט זיך פּשוט פער־בענקט נאָך מיר. אויף איהר ווארט זאָל איך איהר גלויבען, אז זי האָט נאָך מיר געבענקט. איינמאָל האָט זי מיין קאָפּ מיט די האָר, ווי ביי א „פּיאנאָ־שפּיעלער", אפילו אין חלום געזעהן. און פאַרוואָס בין איך אזוי לאַנג נישט געווען?

איך ענטפער איהר שמייכלענדיג: — ווייל איך האָב געוואוסט, אז ווען עס וועט אוועקגעהן אזוי פיעל צייט, וועל איך דיך מיט אמאָל אויף אזוי פיעל שענער טרעפען.

— אַ, איהר מיינט דאָס נישט. — זאָגט זי שמייכלענדיג.

— זיכער, — איהר קוקט איצט אויס א סך, א סך שענער, ווי פריי־הער — זאָג איך.

און זי ענטפערט מיר לאַכענדיג — יאָ, ווען אייער „ליידי פריינד" וואָלט דאָס געהערט!

— איז וואָס וואָלט געווען?

— זי וואָלט געוואָרען בלאָס און רויט, ווי אַלעמאָל...

— איהר זעהט זי דאָ אָפט? — פרעג איך.

— ניין, נאָך איך איז זי אהער בלויז נאָך א פּאָר טעג ארייננעקו־מען, נאָכדעם האָב איך זי שוין מעהר נישט געזעהן — און איהר ווייסט, וואָס איך האָב שוין געטראַכט?

— וואָס? — פרעג איך אלץ שמייכלענדיג.

— אז איהר האָט שוין מיט איהר חתונה געהאַט.

— נאַר?... — פרעג איך — און אלץ מיט אזא טאָן, ווי איך וואָלט זיך געשפּיעלט מיט איהר ווי מיט א קינד.

— נאַר — ענטפערט זי, שוין ווערענדיג ערנסטער — אַט דאָ לענ־גער צוריק איז זי אהער אריינגעקומען, און זי זעהט אויס אזוי שלעכט, אז מיר האָט גענומען באַנג טון פאַר איהר. זי האָט זיך געזעצט ביי אַן אַנדער טיש און האָט די גאַנצע צייט זיך אומגעקוקט אויף די אַנדערע

טישען און אויפ'ן טיר — — האָב איך שוין פערשטאַנען — פערענ־דיגט מיר די קעלנערין שוין ווידער מיט א שטיפערישען, נאָר פיעלדיי־טיגען שמייכעל — אז דאַ איז צרות...

און דערווייל, אזוי רעדענדיג מיט דער קעלנערין, האָב איך איהר איבערגעגעבען מיין בעשטעלונג. איך בין נישט געווען שטאַרק הונגעריג און האָב אלץ געקליבען נאַשערייען. א פּאָר נאַשערייען האָט מיר מיין צופרידען־שמייכלענדיגע קעלנערין אונטערגעזאָגט, און מיר דערמיט בעוויזען, אז זי גערענקט נאָך גוט מיין געשמאַק. איך בין פון דעם געבלי־בען צופרידען, בעזונדערס, ווען זי האָט זיך צולעצט עפּיס אזוי פלוצלונג און מיט פרייד א כאַפּ געטאָן — „יאָ, היינט איז דאָך דאָ „קרעמבערי־פודינג“!

— טאַקע? — האָב איך אויסגעשריען א צופרידענער — נו, איז „קרעמבערי־פודינג“ אין סמעטענע און — — —

— און — כאַפּט זי אונטער — טרויבען־סאָק.

— הורא! — פאַר דיר. — האָב איך אויסגעשריען.

און ווי נאָר די קעלנערין איז אוועק, האָב איך מיט אמאָל און איינ־גאַנצען ווידער גענומען טראַכטען פון דיר, און פון דיר. וועגען דעם, ווי דו האָסט זיך דערנידעריגט און געקומען אהער אין רעסטאָראַן מיך זוכען. דיין שטאָלץ איז מיר דאָך טייער. בעסער בויג איך מיין קאָפּ, איי־דער דו דיינעם. בעסער בויג איך מיין קאָפּ צעהן מאָל, איידער דיין שע־נער, שטאָלצער קאָפּ זאָל איינמאָל געבויגען ווערען.

דו האָסט דען נישט געוואוסט, אז אויב דו טרעפסט מיך נישט, וועט מיר די קעלנערין דערפון דערצעהלען? צי אפשר ביזטו אומיסטען געקומען מיט דער אויסרעכענונג? — — — ביזט אפשר פריהער עטליכע נעכט נישט געשלאָפען, זיך מוטשענדיג און טראַכטענדיג — „צי איז דאָס מעגליך, אז איך האָב דיך שוין מעהר נישט ליעב?“ און אזוי טראַכטענ־דיג און זיך מוטשענדיג, ביזטו מיט אמאָל, און גאָר ווי אהן דיין ווויסען אריינגעפאַלען אהער אין רעסטאָראַן און דערביי געטראַכט: „אפשר טרעף איך איהם פּאַרט.“ און איך שטעל מיר פאָר, ווי שווער דו האָסט גע־ליטען: אַך, קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך האָב אַבגעגעסען. די שווערמוטיגקייט, וואָס האָט זיך אויף מיר געזאַלט אַרויפרוקען, איז פערשוואונדען דורך די געשמאַקע שפּייזען און דורך די צופרידענע בעגריסונגען פון עטליכע פריינד, וואָס זענען אָנגעקומען און האָבען זיך געזעצט ביי מיין טיש אָדער נאָהענט צו איהם. איך האָב גענומען מיין טרויבען־זאַפט און אריינגעגאָסען דעם רויטען זאַפט אין אַ ניט פולער גלאָז קאַלטע וואַסער, וואָס מיין קעלנערין האָט מיר צו דעם צוועק דערלאַנגט, און האָב אויסגעטרונקען דעם גוטען, קאַלטען טרונק און בין אַ צופרידענער אַרויס אין גאַס.

אין גאַס האָט געבלאָזען אַ ווינט און האָט בייז געריסען די שילדען, וואָס זענען צעהאַנגען איבער די מויערן. איך האָב מיך דערפיהלט גוט פון דעם בייז־צערייצטען ווינט — כאָטש נעם און צעשפּרייט די הענט און לאָז זיך אַריין אין זיינע שווערע כוואַליעס און גלעט זיי! — ווינט! ווייסט? — איך געה זיך איצט בעגעגענען מיט איהר. און טרעף איך זי נישט אין גאַס, רוף איך זי אַראָב דורכ'ן טעלעפאָן — וואָס וועל איך זאָגען? — הייננט אויף דער נאַכט שפּיעלט מען דאָך די אָפּערע. וואָס זי האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אַז זי וואָלט זי וועלען הערען נאָך אַמאָל. די אָפּערע, ביי וועלכער איהר רונדער אַקסעל האָט זיך אַזוי ווארים און ליעב געפּרעסט אָן מיינעם. איהר שענער קאָפּ האָט זיך עטוואָס אַנגעבויגען אין איין זייט, און עטליכע איינציגע אַבגעשטאַנענע האָר האָבען לייכט אָנגעריהרט מיין פּנים... און דערנאָך, געהענדיג אַהיים, האָט זי אַלץ ווי אין פיבער גע'טענה'ט:

— הייסט דאָך דאָס, אַז עס איז פּאַרט דאָ ליעבע! אמת'ע, אייביגע, ליעבע. און דערביי האָט זי אַריינגעלעגט איהר האַנד אין מיינער און זיך אָנגעפּרעסט אָן מיר מיט דער זיכערער איבערצייגונג פון אמת, שטענדיג און אייביג... און זי האָט אַלץ ווייטער גערעדט:

— אַך מיין גאָט, וויפיעל ליעבע! וויפיעל ליעבע! וויפיעל אמת'ע ריינקייט און גוטס מענשען פערמאָגען נאָך! זאָל זיין, אַז דאָס איז אפילו בלויז אין דער לעגענדע, אָבער די לעגענדע איז דאָך אויך אונזערע, אונזערע — —

— ניין — ענטפער איך, דריקענדיג איהר האַנד — נישט די לעג־

נענדע איז אונזערע, נאָר מיר זענען איהרע. און וויפיעל מיר ווייסען פון איהר, איז נאָך אַלץ גאָר ניט אנטקעגען איהר גאנצער גרייס. מיר מוזען זיך אויפהויבען צו איהר, הערען און פאַלגען און לעבען אין איהר נאָמען, דעמאָלט בעהעפטען מיר זיך מיט איהר, דעמאָלט ווערען מיר א טייל פון איהר לאַנד. דעמאָלט ווערען מיר א טייל פון דעם גרויסען לאַנד, פון דעם וואונדערבאַרען לאַנד, פון דעם לאַנד פון אַלע לענדער...

— א יאָ, ווינט ? !

זיי זאָגען, זי איז שוין מעהר נישט שען. — ווען דער טאָג איז פערוואַלקענט, הייסט דאָס, אז די זון האָט אויפגעהערט שיינען ? — נאַ־ראָנים ! און ווי צופרידען איך בין דאָס פון דעם, וואָס איך וועל זי איצט טרעפען ! פונקט איצט, ווען איך בין אזוי גוט אויפגעלעגט. און אָט ! !— צוואַנציג טויזענד טייוואַלים אויף די שפּיצען פון דיינע כוואַליעס, ווינט! — שריי איך אוים צום בייזען ווינט א לאַכענדיגער, דערפאַר וואָס איך האָב דיך דערזעהן אנקומען אנטקעגען מיר.

א ווייַלע בין איך צעמישט געוואָרען און בין שיער נישט געבליבען שטעהן אויף איין אָרט. נאָר איך האָב זיך געשטאַרקט און בין מיט א גוטען שמייכעל אויף די ליפּען צוגעגאַנגען צו דיר און דיר אויסגע־שטרעקט מיין האַנד :

— האַלאָ !

— האַלאָ !

ווי נאָר דו האָסט מיך געזעהן, ביזטו גלייך רויט געוואָרען, און ביז דו ביזט צוגעקומען און האָסט מיר דערלאַנגט דיין האַנד, ביזטו נאָך צוויי מאָל, איינס נאָכ׳ן אנדערן, רויט געוואָרען. גאָט מיינער ! וואָס פון דיר איז געוואָרען !...

אָבער איך פערגעס דאָס גלייך. דו פרעגסט :

— נו, וואָס הערט זיך עפּים נייעס ?

— „נייעס“ ? — פרעג איך איבער מונטער — אויף וואָס דאַרף איך נייעס, אז איך האָב נאָך דאָס אַלטע נישט פערגעסען ?...

— איהר האָט, הייסט עס, א גוטען זכרון ?...

— אזעלכע, אז מען וועט איהם אפילו מיט קיין אייזענס פון קאָפּ נישט ארויסשלאָגען.

— איהר זענט, הייסט דאָס, נאריש ווי געווען.

— נאָך אביסעל נארישער — ענטפער איך.

— נו, און דאָס לעבען?

— דאָס לעבען איז, ווי א פרוי — קלוג און אויסגערעכענט. — רעד איך ארויס, און מיר ווערט מיט אמאָל קאלט אונטער'ן הארצען.

— דו ביזט בלאָס געוואָרען. און איך האָב א טראכט געטאָן: „וואָלט איך זיך בעסער דעם צונג אבגעביסען."

איך דערזעה, דו ביזט אין דיין אלטען באָרדאָ־קלייד, דאָס קלייד אין וועלכען איך האָב דיך צום ערשטען מאָל ארומגענומען. איך פּרוב זיך ראטעווען און בייט מיט אמאָל אונזער שמועס. איך פרעג:

— וואָס, ביי אייך לעבט נ א ך דאָס קלייד?!

— וואָס איז, עס געפעלט אייך נישט? פרעגסטו א צופרידענע, נאָר מיט א טאָן, מיט וועלכען מען ווענדט זיך צו א קינד.

— אמת גערעדט — ענטפער איך — קען זיין, אז דאָס קלייד געפעלט מיר אפשר ניט אזוי שטארק. נאָר איך קניה פאַר איהר היסטאָרישען ווערט — — —

דו שווייגסט. און איך גיב א טראכט: גאָט מיינער, וואָס פאַר א נאַר איך בין! און דער ווינט רייסט און בלאָזט, און מיר דוכט זיך, דער ווינט טראָגט אונז כמעט רייטענדיג.

— אך, צום טייוועל, ווי אלץ איז נאריש, ווי נאריש! — שריי איך אויס פערצווייפעלט.

— וואָס, די וועלט איז נאריש? — פרעגסטו, ווי דו וואָלסט מיר וועלען ארויסהעלפען ארייַנצוגעהן אין א בעקוועמערן געשפּרעך.

— די וועלט?! — שריי איך אויס מיט א שמייכעל, און כאָטש איך שמייכעל, דערפיהל איך דאָך, אז אין מיר ברענט שוין א ביטערער כעס, און עס נעמט פון מיר איבערגעוואַלד רעדען: — די וועלט איז שען, די וועלט איז אונענדליך שען. נאָר די מענשען! מיט זייער קלוג־שאפט, מיט זייער ווערעמדיגען פערשטאַנד. זיי זענען אזוי בלאַטיג, אזוי

עקעלדיג! — און בשעת איך רעד דאָס, האַלט איך דיך פעסט אונטער'ן אָרעם, ווי איך וואָלט מורא געהאַט, אז דער ווינט זאָל דיך נישט אַבריי־סען פון מיר. און איך פיהל, אז מיין הארץ רייסט זיך, אז ניט נאָר מיין מויל, נאָר אינגאַנצען מיין בלוט שרייט איצט, אז אַט שפּרינג איך ארויס פון זיך אליין.

איך דערשרעק זיך און גיב מיט אַמאָל אַ שפּרונג אויף אַ פּלוצלונ־דיגען געדאַנק:

— אַך, ווי גוט עס וואָלט געווען אַ גלאַטע, גרויע הויז מיט אַ שוואַרצען פערד, ערגיץ ביי אַ ברייטען וועג! אַ גרויע הויז מיט ווייסע פענסטער, מיט צוויי גרויסע, גרויע זיילען פאַר'ן אריינגאַנג, מיט אַ הויכען, ווייסען פּאַהנען־שטעקען. און אין דעם הויז וואוין איך און מיין פערד! און דער פערד האָט מיך שטאַרק און הייס ליעב. דעם פערד'ס שוואַרצע פעל איז דין און גלאַט, און זיינע שטאַרקע פול־בלוטיגע אָדערן פרעסען זיך ארויס פון אונטער דער פעל און שפּרייטען זיך און צוויי־גען זיך איבער זיין ליינ, איבער זיינע ענערגישע דינע פיס, איבער זיין שטאַרקען ברייטען האַלז, איבער זיין שענעם קלוגען קאָפּ, ביז זיינע נערוועז־ווילדע נאָזלעכער. און פאַרנאַכט, ווען אויפ'ן הארצען ווערט אומעטיג און שווער, הייס איך מיין גוטען שוואַרצען דיענער מיר אָנזאָט־לען מיין פערד. און אליין נעם איך דערוויילע ארומשפּאַנען איבער מיין צי־מער, אהין און צוריק — (ביי די לעצטע ווערטער האָב איך דערפיהלט, ווי אַ גרויל איז אריבער דיין ליינ, אבער איך האָב נאָך פעסטער און ווארימער גענומען פיהלען דיין האַנד אין מיינער און נאָך מעהר צערייצ־טער און ליידענשאַפטליכער גענומען דערצעהלען). — דער נעגער האַלט שוין פאַר'ן צוים דעם אָנגעזאָטעלטען פערד נעבען די צוויי זיילען. איך, אַ פערגעסענער, שפּאַן נאָך ארום איבער'ן צימער, דער פערד אבער דער־זעהט מיך דורכ'ן פענסטער, נעמט ער הירזשען, בייסט דעם צוים, וויל ניט איינשטעהן אויף איין אָרט. איך דערהער עס און געה ארויס, נעם איבער דעם אומרוהיגען פערד, אַ ווײַלע האַלט איך איהם פאַר'ן צוים און קוק אויף איהם: מיין פריינד! מיין גוטער קלוגער פריינד! (ווידער איז אַ גרויל אריבער דיין ליינ. און איך זעה — דו ווערסט בלאַסער, נאָר איך

קאָן זיך נישט אָבשטעלען) — דער ווינט בלאָזט אריבער דעם פערדס גריווע, אריבער זיין קאָפּ — און עס דאכט זיך מיר, אז דעם פערד האָט מיר דער ווינט געבראכט... אויפ׳ן פערדס שטערן איז פאַרהאַן א לענג־ליכער ווייסער פלעק, און אויך אויף זיין בויך איז פאַרהאַן א ווייסער פלעק. און מיר דאכט זיך אָפּט — דער פערד איז ווייס, נאָר מען האָט איבער איהם אריבערגעוואָרפען א שוואַרצע פעל, און אז אָט וועט דער פערד אויפציטערן, א שפּרונג טון און ארויספליהען פון זיין שוואַרצער פעל און וועט בלייבען פאַר מיר שטעהן א ווייסער, א לויטערער. אַך, ווי גוט דאָס וואָלט געווען! — א גרויע הויז ביי א ברייטען וועג, ווייסע פענסטער... איך זעץ זיך ארויף אויף מיין שוואַרצען פערד, און פון ליע־בע צו מיר, גיט אויף איהם אַזש זיין דינע פעל א ציטער. מיר פאָהרען אָב, און ווי נאָר איך גיב זיך א בויג צו זיין קאָפּ, שפּיצט ער אויף די אויערן, צעשפּרייט די נאָזלעכער, ציהט זיך אויס און גענמט זיך טראָ־גען איבער׳ן ברייטען וועג. מיר מיידען פעלדער, וועלדער, בערג! — איך פיהל, ווי מיר וואָלטען פליהען איבער׳ן ווינט! זיין בויך איז אויס־געצויגען, זיין גריווע פלאַטערט מיר אין פּנים, איך וויל זיך צובויגען און קושען זיין שעהנעם אויסגעשטרעקטען האַלז. מיין גוטער, קלוגער פערד! — — — — — — — — —

דיין ציטערן, דיין בלאָס ווערען, און אפשר דאָס, וואָס דו האָסט א פערציטערטע גענומען שרייען העכער פון מיר! — „אָבער גענוג שוין, גענוג! — איך הער, איך זעה, ווי איהר לויפט אויפ׳ן פערד! צי דאָס איז נאָך קאַרג פאַר אייך?!...“

איך האָב ארויסגעלאָזט דיין האַנד פון מיינער און האָב זיך אָבגע־שטעלט...

גאָט מיינער! וואָס האָב איך געוואָלט פון דיר? דו ליידסט דען וועניג? און פאַרוואָס האָט דיך איבערהויפּט אזוי שטאַרק געאַרט און אויפגערעגט די מעשה מיט׳ן פערד? צי איז דאָס מעגליך, אז דו ביזט געוואָרען אייפערזיכטיג? אַך, קינד! גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! פאַר׳ן אוועקגעהן האָסטו ביי מיר געפרעגט מיט א כלומרשט־שפּאַ־

סיגען טאָן, ווי דו וואָלסט זיך געוואָלט מיט מיר איבערבעטען, ווייזען, אז דו ביזט אויף מיר ניט ברוגז:

— פארוואָס דערצעהלט איהר מיר נישט עפּיס פון אייערע בעַ־קאנטע? וואָס מאכען זיי דאָרט אלע? איך האָב זיי דאָך שוין אזוי לאַנג נישט געזעהן.

— וועמען מיינט איהר? — פרעג איך.

— איך ווייס, — זאָגסטו מיר אלץ אין דעמזעלבען טאָן און נעמסט מיר רעכענען דעם, יענעם, און צווישען זיי דערמאָנסטו אויך זיין נאָמען — — —

— אָ, דער רוח האָט נאָך קיינעם פון זיי נישט געכאַפּט — האָב איך דיר געענטפערט גלייכגילטיג. אבער גאָט מיינער! פארוואָס האָסטו אויך זיין נאָמען דערמאָנט? פארוואָס האָסטו אויך זיין נאָמען דער־מאָנט...

דעם גאנצען נאָכמיטאָג בין איך געווען זעהר נערוועז. און נער־וועזערהייד, האָב איך געארבייט פאר דריי, און אין דער ארבייט זיך אינגאנצען פערגעסען. איך האָב געטראַכט:

איך טראָג זיך אויף מיין געשווינדען, שווארצען פערד. אָט בין איך אריין אין א געדיכטען וואלד. איך ווייס, אז דו האָסט זיך פערבלאָנדזשעט אין א געדיכטען וואלד. אין מיטען פון דעם גיכסטען לויף הויבט זיך א פּאָר מאָל אויף מיין פערד אויף די הינטערשטע פיס, שפּרינגט מיט מיר אריבער טיעפע גראָבענס און לויפט מיט מיר אלץ געשווינדער און וויי־טער, ביז — אָט זעגען מיר ארויף אויף א ברייטען פרייען וועג. און אָט געהסטו ארוים אויפ'ן וועג. געהסט און ווילסט, איך זאָל דיך אניאָגען, אבער מיין פערד לויפט און קען דיך ניט אניאָגען. מיין פערד רייסט זיך פון דער הויט. אָט, אָט — און איך בין שוין נעבען דיר. באלד אבער ווערסטו ווידער אויף אזוי ווייט פון מיר, ווי פריהער. איך וואָלט זאָגען, דו אנטלויפסט — אבער לויפען קענסטו נישט, אפילו ווען דו וואָלסט וועלען. ווייל דער ווייסער זיידענער שאַרף איז ארומגענומען נאָך עטוואָס נידעריגער פון דיינע קניהען. און דערצו זעה איך — דו שטעלסט זיך נאָך פון מאָל צו מאָל אומיסטען אָב. אבער ווי נור איך קום, ווערסטו

ווידער ווייט פון מיר. קינד, אַך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד! איך פיהל, אז אין מיין פערד שלאָגט שוין די לעצטע מאָס כח. די אויגען ביי איהם און אויך ביי מיר גיסען זיך אָן מיט בלוט. —

אין וואלד איז נאכט. עס שיינט איבער איהם די לבנה, א פולע, א רונדע. איהר זילבער שפינט זיך אין דער לופט אויפ'ן ברייטען וועג, וואָס צווישען די בוימער, איבער וועלכען מיר פאָהרען. דער פערד איז נאָס און מיעד און ניסט פון מאָל צו מאָל. און גאָט! ווי שען עס פאַסט דיר אָט דאָס זיידען קלייד! ווי רייך עס שפּרייטען זיך אָט די צוויי גרויסע, מיט ווייסען געוועב פערצויגענע לאַצען! ווי גוט און ווי וואַרים עס פיהלט זיך פון אונטער'ן גלאַטען זייד דיין רונדע ווייכע האנד און דיין שטאָלצער פרייער האלז! ווי שען דו ביזט איצטער ביים שיין פון דער לבנה!... צי זעהט אונז איצטער ווער? — גאָט! צי פערגיט ער שווערע זינד? — קינד, די שווערסטע זינד זענען די, וואָס מען קאָן זיך אליין נישט פערגעבען. זיי זיך אליין, קינד, מוחל דיין זינד און דאַן ווערסטו ריין געלייטערט, און דו ביזט מעהר פאר קיינעם ניט זינדיג. זעה נאָר, אָט קומען מיר דאָך שוין פון וואלד ארויס! אָט איז דאָך שוין אונזער גלאַטע, גרויע הויז. זעהסט, ווי הויך און שען עס פלאַטערט די גרויסע פאָהן אויף אונזער ווייסען פאָהן־שטעקען? איך האָב פאַר'ן אַבפאָהרען אָנגעזאָגט, מען זאָל פערציהען די פאָהן. איך האָב געוואוסט, אז היינט קום איך צוריק מיט דיר — עמיצער האָט זיך איבער מיר לעצטע נאכט געבויגען, אין איין האנד האָט ער געהאלטען זאלץ און ברויט, אין דער צווייטער א קלאָרע ווייסע גאנז, און האָט געזאָגט: — גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך האָב געטראכט:

ווי שרעקליך דו זעהסט איצטער אויס! און איך האָב נאָך היינט אין דערפריה זיך געבאָדען, זיך פאַרפומירט. איך באָד זיך דאָך אלע מאָל בלויז אין אָוועגד. פארוואָס האָב איך דאָס פלוצלונג היינט געטאָן אין דערפריה? כדי איך זאָל דיך בעסער קענען רייצען מיט מיין פרישקייט, מיט מיין מונטערקייט? „ווי בייז, ווי שלעכט איך בין!“ שריי איך אויס

מיט כעס. און פּיהל ווי זיך איינצובייסען אין מיין אייגען לייב. און פּיהל, אַז מיינע אויגען ווערען פול מיט טרערען — — — און פּאַרוואָס האָב איך זי נישט געבעטען אויף היינט אין אַפּערע ? — אַך, וויים מיך דער שווארצער יאָהר! און פּאַרוואָס האָט זי דערמאָנט זיין נאָמען ? איז דאָס געווען אַ צופאַל ? — „אַ צופאַל! — ביי איהר אַ צופאַל!“ — שרייט עס אין מיר אוים מיט גאַל, און עס נעמט מיר ווערען פראָסטיג־קאַלט. איך נעהם טראַכטען פערשיידענע וועגען, ווי, און פּאַרוואָס דיר האָט זיך געלוינט צו דערמאָנען זיין נאָמען. און פּלוצלונג שטעל איך זיך מיט שרעק אָב אויף דעם געדאַנק:

„ווי, אַז זי זוכט דאָס נאָר צו ווערען ווידער נאָהענט מיט מיר, וואָרים דורכדעם וועט צו איהר ווערען נעהענטער דער קרייז פון מיינע בעקאַנ־טע, און דאַן וועט זי, מעגליך, אויך איהם טרעפען ? ! — — — כאַ, כאַ! אַזוי גאָר! איז דאָס מעגליך, אַז דיך לאָקט די זינד ? צי דו האָסט דערביי אפשר אַנדערע מיאוס'ע, ווערעמדיגע אויסרעכענונגען ?“ — — — —

איך האָב געטראַכט:

„זינד! מיט וואָס בין איך אַזוי זיכער, אַז זי האָט געזינדיגט ? אפשר האָב איך זיך דאָס די גאַנצע מעשה בלויז איינגערעדט ? ! דאָס אַלץ איז דאָך בלויז געבויט אויף מיין אָנשטויסען זיך! קיינער האָט דאָך דאָס מיר אויף קלאָר נישט געזאָגט! אפשר שרייב איך דאָס איהר אומזיסט צו אַ מעשה, וואָס ער האָט מיר דערצעהלט ? און ער קאָן דאָך איבערהויפּט דערצעהלען אַ ליגען. ער האָט דאָך מיר שוין אַ פּאָר מאָל איבערגעביטען די אייגענע געשיכטע: אָט איז דאָס פאָרגעקומען בייטאָג און ביים ברעג ים, און אָט — גאָר שפּעט ביינאַכט, נאָכ'ן טעאַטער און אין שטאָדט. פּאַרוואָס האָב איך זיך אריינגענומען אָט דעם נאַרישען געדאַנק אין קאָפּ? פּאַרוואָס וויל איך ניט טראַכטען, אַז אפשר האָט זי איהם ליעב ?“ — „ליעב!“ שרייט עס אין מיר אוים מיט אַ ביטערן געלעכטער. — ז י האָט א י ה ם ליעב ? ! און אפשר ? ווער וויים ? ווער קאָן דאָס וויסען די וועגען פון אַ פרוי ? און פּאַרוואָס דאַכט זיך מיר אוים, אַז מען קאָן זיך אין איהם נישט פערליעבען ? און וואָס איז דען ביי אַ פרוי ליעבע ? אַמאָל ווילט זיך אַ פרוי ווערען די ווייב פון דעם, וואָס זי האָט ליעב.

און אמאָל ווילט זיך איהר פערליעבען אין זיך דעם אדער יענעם צוליעב א געוויסער אויסרעכענונג. און בפרט נאָך אזא מיידעל, וואָס פערמאָגט א ניכטערן פערשטאַנד, ווי זי. א מיידעל, ביי וועלכער בלויז א סענטי־מענטאלע אָפּערע רופט ארויס געדאנקען, אז אפשר איז פאַרט דאַ ליעבע? — איז פאַרוואָס זאָל זי זיך פערבינדען מיט אזא נאַר, ווי איך? ! פאַר־וואָס טאקע ניט בעסער ווערען די ווייב פון א קלוגען, צי כאָטש פון א מאַן א דאָקטאָר? — — — אבער זי איז דאָך אזא שטאָלצע, און זי ווייס דאָך געוויס, וואָס מען דערצעהלט זיך אַן פון זיינע „טרעפונגען!" — אבער וועלכער מאַן איז ריין? און וועלכע פרוי איז דאָס אויף אזוי פיעל שטאָלץ? — — —

און ביידערנאַכט אין מיין צימער. איך דרעה זיך ארום ארויף און אראָב, און טראַכט: — צי ווייס איך יאָ, צי ווייס איך ניט?

איך דערמאָן זיך: מיר זענען געזעסען א קאָמפּאַניע פון עטליכע פריינד, עס איז געקומען צו רייד, און איך האָב זיך אָבגערופען: עס זענען פאַרהאַן מענער געזונטע, ניט קיין מיאוס'ע, נאָר עפּיס אזעלכע ווייבע. פרויען קאָנען זיך אין זיי קיינמאָל ניט פערליעבען. נאָר עס זענען פאַר־האַן געגנוג פרויען, וואָס ווילען זינדיגען, זיי בענוצען זיך מיט אָט די מע־נער. און די ווייבע יונגע לייטלעך געהען נאָכדעם ארום מיט'ן געדאַנק, אז זיי האָבען „ערפאָלג" ביי פרויען. ע ר איז אויך דערביי געזעסען. און דו — ווען איך האָב דאָס געזאָגט, האָב איך זיך גאַר אָן דיר פערגע־סען — נאָר פלוצלונג דערהער איך דיין נערוועזען, כמעט היסטערישען לאַכען, איין האַנד האָלסטו אויפ'ן ברוסט עטוואָס העכער פון קאָרסעט און בויגסט זיך אזש אויף די זייטען פון לאַכען. איך קוק דיך אָן. דו ווערסט בלאַס און רויט און כאַפּסט אָן מיין האַנד און שרייסט:

— אויסגעצייכענט! אויסגעצייכענט! — — — — — איך האָב זיך דערשראָקען. קינד! דו ביזט דאָך אַלע מאָל אזוי קלוג, און דאַ פּלוצלונג — אַך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

איך האָב דיר אַ שאַרפען דריק געטהאָן ביים האַנד. דו האָסט א ציי־טער געטאָן, און אָבגעריסען דיין לאַכען אין מיטען. איך האָב געוואָלט פערגלעטען, און פרעג זיך, ווענדענדיג צו דיר מיט א שפּאַסיג־פרעהליכען געלעכטער:

— אינטערעסאנט! — וואָס איז אייער מיינונג וועגען פרויען?!
— וואָס? איהר אינטערוויואירט?!
— יאָ.
— אָ, ווען פרויען וואָלטען הערען מיין מיינונג וועגען זיי, וואָל־טען זיי מיך געלינטשט. — זאָגסטו אָב.
— נו, און פון זיך? — פרעגט ער ביי דיר.
— פון דאָ זענענדיגע רעדט מען נישט — מישט זיך עמיצער אריין.
— וואָס איז, איהר מיינט, איך בין קיין פרוי נישט? — איך בין אַ פרוי, — זאָגסטו אָב מיט אַ טאָן, ווי דו וואָלסט אונז אַלעמען פערזי־בערט און געוואָרענט.
— קומט דאָך אויס — זאָג איך — אז אייער מיינונג וועגען פרויען איז ניט פיעל בעסער פון מיינער?
— בעסער געוויס נישט—ענטפערסטו, נישט קוקענדיג אויף מיר.
און די אַלע ווערטער דיינע ווערען בעגלייט מיט אַ קלוגען חנ'עוו־דיגען פרויען - שמייכעל. דו זעהסט מיר אויס, ווי אַ יונגע שטאָלצע קי־ניגין, וואָס זיצט אויף איהר טראָן און קיניגט, און געוועלטיגט, און משפּט.
דאָס אַלץ איז געוועזן נאָך אין יענעם זומער. און געוועזן איז דאָס שוין דעמאָלט, ווען דו פלעגסט מעהר שוין קיינמאָל ניט וועלען מיטפאָהרען באָ־דען זיך ביים ברעג פון ים. פארוואָס ביזטו פער'עקשנ'ט? פארוואָס ווילסטו אהין ניט פאָהרען מעהר? — — — אָט, האָב איך זיך דאָרטען ניט לאַנג צוריק געבאָדען. איך האָב זיך דאָרטען באָדענדיג בעקאַנט מיט אַ שענער גאָלדענער מיידעל. איך האָב נאָכ'ן באָדען געשמאַק געגעסען און גע־טרונקען. און נאָכדעם בין איך ווידער צו צום ברעג. מיין גאָלדען מיידעל האָט זיך נאָך געבאָדען. איך זעה, זי שטעלט זיך אָב. זי דרעהט אַרום איהר גאָלדענעם קאָפּ — זי זוכט מיך. „קום אהער, מיין ליעבע מייד־על! ווער האָט דאָס דיך געבוירען אזא קלאָרע, אַ גאָלדענע?“ נאָך פלוצלונג דערמאָן איך זיך אָן דיר, און דער ברעג מיט דער מיידעל, מיט זיינע טויזענדער אנדערע פרויען און מענער, שווימט מיט אַמאָל אַוועק

ווייט אונטער מיר. פאר מיינע אויגען איז דער ים. אויף מיילען און מיי־לען קאטשען זיך לאנגע גרויסע כוואַליעס, וואָס שפריצען מיט שניי און מיט זון. דאָ און דאָרטען פליהען אום ווייסע ים־פויגלען, זעצען זיך אויף די כוואַליעס, פאַטשען אויף און פליהען ווייטער. איך בין אינגאנצען ווי פערפרוירען. נאָר ווארים זענען מיינע אויגען, ווארים איז מיין הארץ, און איך ציטער און בעט פאר דיר, קינד. — אַך, גאָט בעהיט און בעשיץ דיך, קינד!

ס'איז איצטער שפעט ביינאכט. איך שטעל מיר פאָר:

עס עפענט זיך שטיל די טיר פון דיין חדר. עס קומט אריין דיין מאַמע מיט א ליכט אין האנד. זעהן, צי ס'שלאָפט כאָטש היינט איהר קינד. דו האלסט צוגעמאכט דיינע אויגען — עס זאָל די מאַמע מיינען, אז דו שלאָפסט. זי בויגט זיך איבער דיר: אַך, גאָט! זעה, וואָס זיי האָבען געמאכט פון מיין קינד! זי דערמאָנט מיין נאָמען, אפשר אויך זיינעם, און שעלט אונז מיט ווייטע פינסטערע יאָהרען. דו ציטערסט אויף, עפענסט דיינע אויגען! — אַך, מאַמע! מאַמע!

— קינד! — גאָט איז מיט דיר! איך האָב געמיינט, דו שלאָפסט... איך וועל מעהר נישט שעלטען... איך וויין נישט, ניין! שלאָף איין, מיין קינד. דו דאַרפסט דאָך מאָרגען פריה אויפשטעהן! אַך קינד! גאָט בע־היט און בעשיץ דיך, קינד!

עס איז שפעט ביינאכט. אויף מיין טיש שטעהט אויף א קופערנעם פיעדעסטאַל אן אומבעצוימטער ווילדער פערד פון קופער — א מתנה פון א פריינד.

עס זעהט אוים — עס איז געווען פארנאכט. ארויף איבער דער ווילדער סטעפּ, ביים ברעג, וואָס גרעניצט זיך מיט'ן הימעל, האָט זיך אין איהר גאנצער גרויס צעשפּיעלט א גרויסע זון. א שארפער בענקען האָט דאן געגומען רייצען די הייסע בלוטען פון דעם ווילדען, שטארקען פערד. ער האָט אויפגעשטעלט די אויערן, ווי עפּיס האָרכענדיג, ער האָט אויס־געגלאָצט זיינע אויגען, ווי עפּיס זעהענדיג. ער האָט אויסגעצויגען זיין

לענגליכען, רונדען קערפּער, האָט אויסגעשטרעקט דעם האלז, צעעפענט דאָס מויל און האָט זיך פון טיפען וועה הילכיג־הויך צעשריען. נאָכדעם האָבען זיינע שטארקע פיס געגומען בייז און מיט כעס רייסען און שליי־דערן די ערד פון אונטער זיך, און אָט איז ער ווידער געבליבען שטעהן. בייז א הויב געטאָן דעם קאָפּ און גענומען קוקען ווייט פאר זיך: באלד רייסט ער זיך מיט פערדראָס אָב און לאָזט זיך א צערייצטער לויפען איבער דער וויסטער ווייט, ווי ער וואָלט וועלען זיך אָברייסען און ארי־בערשווימען די ערד און ארייננפליהען מיט אמאָל ערגיץ ווייט אהין אין דער בלויקייט. א מינוט, א רגע, איידער ער רייסט זיך אָב, האָט איהם עמיצער ווי א לעבעדיגען אין קופּער נעגאָסען.

עס איז שפּעט ביינאכט. דאָס ליכט דערברענט. איך קוק זיך אום. דעם פערדם שאָטען איז אין א פארגרעסערטער גרויס ארויפגעשוואומען אויפ'ן וואנט, וואָס אנטקעגען מיר. א ווײַלע קוק איך דערויף, דערנאָך גיב איך א שמייכעל, הויב זיך אויף און פערלעש דאָס ליכט. דער שיין פון דער לבנה שפּארט זיך אריין דורכ'ן פענסטער, אין מיין צימער, שפּיגעלט מיר אויס אויפ'ן וואנט דעם בלומען־טאָפּ מיט די שוין לאנג פערדארטע בלו־מען. א ווײַלע קוק איך אויף די אויסגעשאָטענע בלומען — ווי שאַרף זיי זעהען זיך אָן אויפ'ן וואנט! ווי זיי וואָלטען אויף איהר געוואקסען. באלד קעהר איך זיך אָב און געה צו צום פענסטער. דאָס פענסטער קוקט ארויס אויף טויזענדער און טויזענדער טורעמס און דעכער, וואָס שימערן אין בלויקייט און לבנה־שיין.

איך וואָלט וועמען איצט דערצעהלען א מעשה פון איינעם, וואָס האָט געהאַט א גאָלדענע זון — ווי ער האָט זיין זון צו דער ערד געשליידערט, זי איז שטיקער צעבראָכען, איצט געהט ער ארום זיין גאנצען לעבען און קלייבט, ווי א בעטלער, שטיקלעך זון, — שטיקלעך זון — — — — נאָר ניין. — זילבער־ווייסע שטראהלען, שטראהלען פון דער אייביגער מעשה, וואָס שפּרייט זיך הויך און ווייט, אין דער בלויקייט, וואָס איבער אלע־מען, הענגען אין א רינג הויך איבער מיין קאָפּ. איך זיץ ביים פענס־טער. דו קומסט אריין און זעצסט זיך שטיל און איבערגעגעבען נעבען

מיר. לענסט ארויף דיין האנד אויף מיין אקסעל, שפארסט אויך צו דיין קאָפּ. שטיל. דער רינג איבער מיין קאָפּ ווערט גרעסער. ווערט גענוג פאר אונז ביידען. שלאָף איין, מיין קינד. שלאָף איין, זיי רוהיג. — גאָט בע־היט און בעשיץ דיך, קינד.

דאָס גאָלדענע אינגעלע

(אַ קאַפּיטעל פון: „אַמאָל איז געווען אַ נאַר").

זיין האַרץ האָט זיך אַזוי נאַריש און ווילד געראַנגעלט, און פון מאָל־צו־מאָל פלעגט ער אין זיך דערהערען משוגענע אויסרופען אַז ער פלעגט אויפציטערען פון כעס.

פלוצלונג פלעגט ער אין זיך דערפיהלען אַ בעוועגונג ווי עפּעס וואָס איז הונגעריג און ווילד־צורייצט וואָלט אין איהם מיט אַמאָל אויפגע־שפּרונגען און זיך צושריגען אַזוי מורא'דיג, אַז עס דאַכט זיך אָט־אָט, און עס פּלאַצען איהם די אָדערען אין האַלז:

— איך בין דאָך אַזוי טייוועליש יונג און איהר לייב איז דאָך אַזוי ווי אַ ליכט פאַר די אויגען, אַזוי ווי אַ ליכט פאַר די אויגען!

און אָט דערזעהט ער זיך מיט איהר אין אַ ליכטיג־בעלויכטענעם צימער. אַ האַלב אָפענע טיהר פיהרט אין אַ צווייטען, אַ טונקעלען...

זי איז אין איהר לייכט־געקעסטעלטען קלייד, וואָס מאַכט זי אַזוי כשופ'דיג־יונג און אַזוי שלאַנגיש־גראַציעז.

זיי ווייסען ביידע, אַז געקומען זענען זיי אַהער צו פערברייינגען אַ נאַכט, אַ משוגענע, אַ ווילדע.

דאָס ווייס אפילו די הויט אויף זייערע לייבער...

נאָר איידער זיי שפּאַנען אריבער אינ'ם טונקעלען צימער כאַפּט ער אָן מיט זיינע ביידע הענט איהר שעהנעם קאָפּ. אַן אויפרעגענדע וואַרעמ־קייט פילט מיט אַמאָל אָן זיינע אויגען און נעהמט פון זיי אַרויסשטראַה־לען מיט אַ פייכטען גלאַנץ:

רחל, רחל! צו ווייסטו וואָס מיר געהען דאָ טהאָן? צו ווייסטו

אַז עפּעס ריינס און אונשולדיגס, עפּעס אַזוינס, איבער וואָס מיר האָבען אַזוי קינדעריש געציטערט, וואָס מיר האָבען אַזוי פיעל יאָהרען לאַנג גע־היט, וועט זיך איצט מיט אַמאָל אַפּרייסען פון אונז און וועט אַוועק־פליהען! ? רחל, רחל!...

און פּלוצלונג. אַ ווילדער ריס, אַ ווילדער כאַפּ, ווי אין איהם וואָלט אַ ווילדער לייב, אַ ווילדער טיגער אויפגעשטאַנען...

און ווי ווארעם, און ווי דין עס איז די הויט פון איהר לייב!

— מיין פריינד! מיין ווארעמער, מיין צאַרטער פריינד!

„מיין קלאָהרער, מיין ווייסער, מיין לויטערער פריינד!

„מיין רחל! רחל!!

און מיט וויפיעל ליעבע עס דרינגט אריין אין אַלע זיינע אַדערען דאָס ווארימע ציהען זיך פון איהר באַזיידיגטען לייב...

„מיין שעהנער, מיין ריינער, מיין ליכטיגער פריינד!

קלוגע מענשען זאָגען, אַז דאָס זענען נאַרישע ליידען. אַז די צייט און דאָס לעבען צורייבען אַזעלכע זאַכען אין שטויב.

„קלוגע מענשען"! ווי גוט זיי ווייסען דאָס פון אַלץ, און ווי וואויל עס איז זיי ווייל זיי ווייסען. ער אָבער ווייסט, אַז ער איז אַ נאַר. און אַז ווען אפילו צייט און לעבען זאָלען דאָס אין שטויב צורייבען, וועט ער זיך געוויס אינ'ם שטויב באָדען, וועט ער זי געוויס זיך פונ'ם שטויב פון דאָס ביי בעשאַפען, און ווידער וועט זי פאַר איהם שטעהן אַ ריינע, אַ שעהנע, און ווידער וועט זיך זיין בלוט אַזוי אויפקאָכען. און אויפציטערען וועט דאָס האַרץ און רופען: מיין רחל! רחל!! מיין פריינד! מיין ווארעמער, מיין ווייסער, מיין שטאָלצער פריינד!

און ווי האָט דען אַנדערש געקאָנט זיין?

זי איז דאָך ניט קיין פּשוט'ע מיידעל, וואָס קאָן זיך פערליעבען גע־זונט און שטאַרק, זי איז דאָך אַ מיידעל וואָס ווייסט אַז דאָס לעבען איז ניט קיין מעשה... אמת, די ביכער און דער עולם צווישען וועלכען זי האָט זיך געדרעהט, האָבען זי געמאַכט אַביסעל אונבעהאָלפען, וואַקלענדיג.

איהר האָט זיך גענומען וועלען עס זאָל זיין אזוי און ניט אזוי... און פאַר וואָס טאַקע ניט אזוי?... פאַר וואָס אבער יאָ אזוי?...

ליעבע, פערשטעהט זיך, איז זעהר א גוטע זאַך, און זיינע פייער־דיגע בליקען, און זיינע הייסע קושען, און זיינע ליידענשאַפטליכע ארומ־נעהמונגען, דאָס איז דאָך טאַקע אזוי געזונט און גוט. ער פערמאָגט דאָך אין זיך אזוי פיעל ליעבע. נעבען איהם ציטערט זי דאָך טאַקע אזוי אָפט אויף און ווערט אזוי אָפט רויט... און דערצו טאַקע — פאַרט אזא בחור!... אבער ווער ווייס צי פון איהם וועט נאָך עפּעס ווערען?... ווער קען ווי־סען?... אפשר יאָ, און אפשר ניט. און טאָמער טאַקע ניט?... און דאָ מאַכט זיך איהר אזא פאַסענדער מענש... און פונקט דאַן פאַלט איהם נאָך גאָר איין אויפצוגעבען דעם אוניווערסיטעט!...

ווי דערשראָקען און ווי בלאַס זי איז דאָס פונדעסטוועגען געוואָרען ווען זי האָט דערהערט, אז ער האָט טאַקע פערלאָזען דעם אוניווערסי־טעט.

אבער שמעון!... וואָס הייסט!? — פרעגט זי איהם איבער ווי אַן אונטערגעשאָסענע.

ער ענטפערט ניט. קוקט זי בלויז אָן מיט א פערשמייכעלטען ערענסט. זי זעהט דאָס שלעכט און רעדט זיך ווייטער, ווערענדיג אַלץ בלאַסער, אויפגערעגטער.

— וואָס הייסט איהר פערלאָזט איצט דעם אוניווערסיטעט!?... עס איז דאָך שוין אייער לעצטער טערמין, איהר האָט דאָך סך הכל בלויז נאָך עטליכע וואָכען... ווי פאַלט דאָס אייך גאָר איין?... פטר'ן אַן אר־בייט פון יאָהרען מיט איין — — —

און פלוצלונג בלייבט זי שטעהן, קוקט איהם אָן... און ווערט מיט אמאָל רויט... און אָט שפּרינגט זי אויף:

— כאַ־כאַ! אייך, אפנים, דאַכט זיך נאָך אַלץ, אז דאָס לעבען איז א מעשה... און דערביי האָט זיך איהר פיגור אזוי שלאַנגיש א ציה־געט־טהאָן, ווי זי וואָלט אינגאַנצען געוועזן פון שלאַנגענדרייגונגען.

ער בעגעגענט זיך מיט איהרע בליקען און זאָגט שמייכלענדיג:

— נעהמט ניט פאַר אומגוט מיין שמייכעל, דאָס איז איבער א פּוס־

טער נארישקייט :—א קלוגער האט מיר אמאָל געזאגט אז ניין־און־ניינציג פּראָצענט פון אונזערע היינטיגע מיידלעך קענען ווערען ווייבער פון, כמעט, יעדען מאן, — נו, שמייכעלט זיך מיר...

זי האט אויפגעציטערט און איז באלד דערווּיזט, שמייכלענדיג, ווידער רויט געוואָרען. זיך נאָך שלאנגישער און שטאָלצער א בויגיגען ציה געטהאן, איהם אנגעקוקט א ווײַלע און שמייכלענדיג, שטאָלץ פערלאָזט דאָס צימער.

נאָך דעם האט ער א לאנגע צייט געלאכט פון זיך אליין :

אט האסטו דיר, דו נארישער בחור! אזוי פיעל יאהרען געווארט און געביינקט, געציטערט און געהאָפט און געגלויבט, אז דאָס איז די געשטאַלט, אז דאָס איז דער חלום פון דיין יוגענד, און איצט איז פון דיין איין ריהר אלץ צושאָטען געוואָרען. ניטאָ... גאָר ניט... כאַ־כאַ! און וואס איז מיט דיר, דו נארעש הארץ?... עס איז דאָך שוין מעהר גאָר ניטאָ!?

דאָס הארץ אבער האט זיך צעוואָרעמט מיט עפּעס א מין פאַרביסענער, צוגליהטער ביטערקייט, און די ביטערקייט האט גענומען שטראָמען אין אלע אדערען.

— ס'אָרא נארעש הארץ, ס'אָרא נארעש הארץ!

און אזוי האבען גענומען געהן טעג נאָך טעג.

עס טרעפט — ער איז, דאכט זיך, פערנומען מיט דער אדער יענער ארבייט, צו מיט דעם אדער יענעם מענשען, פּלוצלונג אבער דערפיהלט ער — דאָס הארץ ברענט, ווי עס וואָלט געווען אנגעפילהט מיט צוגליהטע קויהלען און אט ווערט דאָס מיט אמאָל פערפרוירען און נעהמט אזוי שטעכעדיג פרעסען, ווי עס וואָלט א שארפע שטיק אייז געווען... אדער עס צוגעהט און ווערט גאָר אינגאנצען צושוואומען. א לייגגערע צייט איז גאָר ניטאָ קיין הארץ... און אט זוכט זיך דאָס ווידער אָפּ... ער וואָלט ארויסגענומען דאָס הארץ און וואָלט דאָס אוועקגעגעבען דער קאץ, די קאץ וואָלט דאָס געפרעסען און ער וואָלט דערביי געשמייכעלט :

— זאָל זי דיך פרעסען, זאָל זי דיך פרעסען!

און אַלס צוגאַב צו די טעג, האָבען גענומען געהן בייזע שלאָפלאָזע נעכט!

נאכט נאָך נאכט ליעגט ער דורך אין בעט מיט פערמאכטע אויגען, ווי א פער׳חלום׳טער, אַ פערוועבטער אין עפּעס א געדיכטער גאָלדענער נעץ, די נעץ וועבט זיך אַרויס, ווי א גאָלדענער שפּינוועב, פון די ווענט, פון דער סטעליע און דערגרייכט ביז איהם. און ער ליגט געדאנקענלאָז, ווילענלאָז. זיינע געדאנקען און זיין ווילען האָבען זיך פערפּלאָנטערט אין דער געדיכטער גאָלדענער נעץ. און ער קאַן אפילו מיט קיין האנט ניט קיין ריהר טהאָן, און קאַן אפילו קיין אויג ניט עפענען... און די נעץ צוגליהט זיך נאָך אזוי, אז עס טריקענט דאָס בלוט, עס טריקענט זיך דער מארך אין די ביינער.

און אזוי נאכט נאָך נאכט.

און עס טרעפט, אז ווען ער קומט אין אבענד אהיים און דערזעהט די בעט דערשרעקט ער זיך פאר איהר... און ער לויפט א צורייצטער ארויס אין גאַס.

— אבער וואוהין?

— און פאר וואָס?

— און צו וועמען?

— כא־כא!

און די גאָס איז ברייט און לאנג און איז פול פערפלעקט מיט מענ־שען...

און פאר וואָס האָט ער ביים ארויסגעהן אזא שטארקען קלאַפּ גע־טהאָן מיט דער טיהר?...

מיט אמאָל אָבער האָט זיך אין איהם אַלעס געענדערט!

ער איז רוהיג און געלייטערט געוואָרען.

גראָד דעמאָלט, ווען ער האָט שוין פערשטאַנען אז אַלעס איז שוין פער־לאָרען, איז זי ווי דורך א כשוף צו איהם געקומען, איז זי ווי דורך א כשוף מיט איין מאָל און פאר אַלע מאָל זיינע געוואָרען...

אַט געהט ער צו צום שפּיגעל, קוקט אין איהם אריין און דערזעהט אין שפּיגעל איהרע אויגען!

— גאָט מיינער! — דאָס זענען דאָך טאַקע רחל'ס אויגען. לענגליכע קלאָהרע ווייסלען. פון וועלכע עס פּרעסען זיך שאַרף אַרויס צוויי שפּי־לעוודיגע, טונקעל־ברוינע ווײַנשעל, מיט טיפע שוואַרצע אַפּלען!...

און ער קוקט אויף די אויגען, קוקט און וואונדערט זיך — ווי שטאַרק איהרע אויגען קוקען דאָס אַרויס פון זיינע...

און ער דערזעהט און דערפיהלט זי אין זיך, זי קוקט דאָס איצט אַרויס פון איהם..

און ביי דער נאַכט אויף זיין געלעגער, ער שלאָפט נאָך ניט. פּלוצ־לונג גיט זיך אין איהם עפּעס מיט אַמאָל א שלאַנקען, א ווילדען ריס. דאָס האָט זי זיך אין איהם אַזא ציה געטהאָן, ער איז דאָס בלויז א מין געוועב אין וועלכען זי האָט זיך אריינגעוועבט און אַט האָט זי זיך איינ־געוואָרעמט אין איהר געוועב און זיך מיט אַמאָל א ציה געטהאָן, ווי איהר וואָלט זיך וועלען גרעסער ווערען, ווי איהר וואָלט זיך וועלען בע־סער דערפיהלען דאָס געוועב אַרום זיך.

נאָר איין מאָל אין אָוונד, אויפ'ן פייער פון דער לאָמפּ זיינען שוין א סך שעה'ן פערברענט געוואָרען. קוקט ער זיך אום — — — — — און דערפיהלט אויף זיך בלויז, זיין אייגען ליב, זיינע אייגענע ביינער — ער איז מיעד, צובראָכען. יאָ דאָס איז דערפאַר וואָס ער איז מיעד, צו־בראָכען.

ער הויבט זיך אויף, גיט א קנייטש מיט די אַקסלען:

— איך בין קראַנק? צי/דער טייוועל ווייסט וואָס מיט מיר איז!?

ער פערלעשט די לאָמפּ און לאָזט זיך צום בעט „אהן איהר"...

ווי נאָר ער לייגט זיך אריין אין בעט און מאַכט צו די אויגען, בע־ווייזט זיך פאַר איהם א קליין, שמייכלענדיג אינגעלע — — — — — —

אַרום איז פינסטער, נאָר דאָס אינגעלע פּרעסט זיך אַרויס פון דער פינסטערניש קלאָהר און לויטער און שמייכעלט און רייסט מיט איין הענטעל דעם עק פון א קלאָהר ווייסען ליילאַך, וואָס עס האָט פון קאַפּריז און פון חן וועגען אריינגענומען אין מויל אריין, און דאָס צווייטע הענ־טעל טראָגט עס צו זיינע ליפּען און קוקט דערביי צו איהם אַזוי קינ־

דערש־קלוג און שמייכעלט מיט אזוי פיעל גליק, אז ער ווערט גלייך פערנומען און נעהמט באלד שמייכלען מיט'ן אינגעל'ס ליעבען גליקליכען שמייכעל.

אזוי שמייכעלט ער לאנג, ניט צועפענענדיג די אויגען און אין זיין שמייכעל פערגעהט דאָס אינגעלע און ווערט באלד ווידער געבוירען:

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאַטע? און ווער איז דיין מאמע?

און דאָס אינגעלע לאכט אליין, און שטיפט — אַט פערשווינדט דאָס און אַט קומט דאָס באלד ווידער ארויס פון דער פינסטערניס זיך אליין שפּיעלענדיג מיט איהם און מיט'ן כישופ'דיגען ווייסען ליילאַך — — —

און ער שמייכעלט און שמייכעלט צום קינד און זיין הארץ ציטערט אלע מאָל אויף און פרעגט:

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאַטע? און ווער איז דיין מאמע? — — —

און אזוי שלאָפט ער איין שמייכלענדיג.

און גאנץ פריה, ווען ער כאַפּט זיך אויף פון שלאָף, איז, ווי נאָר ער עפענט אויף די אויגען דערזעהט ער. — רחל געהט צו איהם.

ער צושמייכעלט זיך איהר אנטקעגען און זי האלט קלוג און שטאַלץ איין איהר שמייכעל — — —

עפּעס איז זי גאָר אי שעהנער, אי ליעבער געוואָרען.

זי איז אין איהר לייכט־געקעסטעלטען קלייד. און איהרע יוגענדליכע, מיידעלשע פארמען פרעסען זיך ארויס כישופ'דיגער, רונדער און שלאַנ־קער. און עפּעס אזא געזונד־צארטע מאַרגען־פרישקייט טראָגט זי מיט זיך, ווי זי וואָלט זיך דאָס ביז איצט אין טהוי געבאָדען — — — — און דער שמייכעל, וועלכען זי פּרואווט זיך איינהאַלטען קוקט ארויס פון איהרע שעהנע אויגען, גליטשט זיך אזוי קלוג ארויס פון איהר יעדער בעוועגונג, פון יעדען פאלד, פון יעדען קעסטעל פון איהר געפּאַסטען קלייד.

צי דאַרף ער גאָר פרעגען אויב זי קען ליעב האבען? און צי זי האָט

איהם ליעב ? אז ער זעהט דאָך, ווי אַט געהט זי צו איהם און מיט אזוי פיעל געזונטער, פרישער ליעבע.

— מיין פריינד! מיין ליעבער, מיין ליכטיגער פריינד! הערסט ? — און עס נעהמט זיך פּלאָנטערען:

ערגעץ צווישען טייכען ביי א טייך האָבען געוואוינט א טאטע מיט א מאמע און זיי האָבען געהאט איין איינציג קינד — א קליין אינגעלע.

איין מאָל איז דאָס אינגעלע צוגעגאנגען צום טייך און דערזעהן ווי אינ'ם וואסער שפּאציערט זיך אום א גאָלדען אינגעלע.

— אינגעלע, אינגעלע! האָט ער אויסגעשריען און מיט אויסגע־שטרעקטע הענטלעך זיך א לאָז געטהאָן צו דעם גאָלדען אינגעלע.

גוטע מענשען האָבען דערזעהען, ווי דאָס קינד איז אריינגעפאלען אין וואסער, האָבען זיי דאָס ארויסגעראטעוועט און געבראכט צוריק צו זיין טאטען צו זיין מאמען.

דאָס קינד איז עטליכע טעג געלעגען קראנק און נאָך דעם, ווען ער איז צוריק געזונט געוואָרען, האָט דאָס איהם ווידער גענומען ציהען צום טייך: — ער וויל צום גאָלדען אינגעלע — — —

טאטע־מאמע האָבען א קוק געטהאָן, אז ס'איז שלעכט, האָבען זיי זיך דערשראָקען און האָבען פארלאָזט די שטאָדט מיט די טייכען און האָבען זיך בעזעצט אין א שטאָדט וואו עס איז ניטאָ קיין טייכען.

און דאָס קינד איז דאָרט געוואקסען מיט א שטענדיג בייִנקען נאָכ'ן גאָלדענעם אינגעלע.

ווען ער איז עלטער געוואָרען, האָט ער פערלאָזען טאטע־מאמע און זיך געלאָזט אויף דער וועלט זוכען דאָס גאָלדען אינגעלע.

לאנג האָט ער געוואנדערט פון שטאָדט צו שטאָדט, פון לאנד צו לאנד, געזוכט און געזוכט און אלץ ניט געקאָנט געפינען דאָס גאָל־דען אינגעלע.

איין מאָל בעגעגענט ער א קלוגען אלטען.

— קלוגער אלטער! אמאָל, איך בין נאָך געווען א קינד, בין איך צוגעגאנגען צום ברעג פון א טייך, די זון האָט זיך נאָר וואָס אויפגעהוי־בען איבער'ן וואסער און איך האָב דערזעהן ווי אינ'ם וואסער געהט

אום אַ גאָלדען אינגעלע, איך האָב זיך געלאָזט צו דעם, אבער מען האָט מיך געכאַפּט אויפ'ן מיטען, און פון דאַן אַן זוך איך און זוך און קאָן ניט געפינען דאָס גאָלדענע אינגעלע — קלוגער אַלטער! קאָנסטו מיר זאָגען, ווי איך קאָן ווידער זעהן דאָס גאָלדען אינגעלע?

דער קלוגער אַלטער האָט אויפגעהויבען זיינע לאַנגע גרויע ברעמען און בעטראַכט דעם מאָדנעם יונגען מאַן, מיט די ביסטרע שוואַרצע אויגען — — — —

— קינד איינס — זאָגט דער אַלטער — וואָס האָסטו זיך איינגערעדט?! — דו ביזט דאָך שוין אַ דערוואַקסענער מענש, ווייסטו דען ניט אַז אַזוינע זאַכען, זיינען בלויז איינגערעדטע, אויסגעטראַכטע?

— קלוגער אַלטער! דו הערסט דאָך אַז דאָס איז ניט איינגערעדט, ניט אויסגעטראַכט, דו הערסט דאָך, אַז איך האָב דאָס אַ ל י י ן געזעהן, איך שווער דיר, איך שווער אַז איך האָב דאָס אַליין געזעהן!

דאַ האָט דער אַלטער פון דאָס ניי אויפגעצויגען די לאַנגע, גרויע ברעמען פון איבער זיינע אויגען און זיך לאַנג און גוט איינגעקוקט אין דעם יונגען מאַן — — — — און נאָך דעם זאָגט ער צו איהם:

— וואויל מיין קינד! — איך האָב פאַר דיר אַ גוטע עצה. — דו ביזט נאָך יונג און שטאַרק און די וועלט איז ברייט און גרויס, לאָז זיך אריין אין איהר, ווער רייך, זאַמעל אָן אַ סך גאָלד און זילבער, דיאַמאַנטען און טייערע שטיינער. נאָך דעם וועסטו זיך ווענדען צו אַ גוטען גאָלד־גיסער, וועט ער דיר פון דיינע אוצרות מאַכען דאָס גאָלדענע אינגעלע.

האָט ער געפאָלגט דעם אַלטען, און האָט זיך אריינגעוואָרפען אין דער ברייטער, גרויסער וועלט און זיך גענומען פלייסיג ארבייטען, האַנדלען, וואַנדלען.

אַזוי זיינען אוועק יאָהרען, און יאָהרען נאָך יאָהרען, ביז ער האָט מיט שווערער מיה אָנגעזאַמעלט גרויסע רייכע אוצרות.

נאָך דעם האָט ער זיך אויסגעשריבען דעם בעסטען גאָלד־שמיד פון דער וועלט און יענער האָט פאַר איהם געמאַכט אַ וואונדערליך שעהן בילד פון טייערע בלויע שטיינער. אין מיטען פון דעם בילד האָט זיך

ארויסגעפרעסט א כישוף'דיג שיינענדיגע זון, געמאכט פון די שעהנסטע דיאמאנטען, וואס די וועלט פערמאגט, און אונטען און אין מיטען זיי־נען די שטראהלען פון דער זון זיך עפעס אזוי מאָדנע צונויפגעקומען און זיך איבערגעפלאָנטערט מיט קווייטען פון צופלאַסענעם גאָלד און זיל־בער און מיט קווייטען פון פערשיעדענע פארביגע, טייערע שטיינער, אז עס האָט אויסגעזעהען ווי פון צווישען די פּאָלירטע בלויע שטיינער, שפּארט זיך ארויס א גליקליך שיינענדיג אינגעלע.

לאנג האָט ער געווארט ביז דאָס אינגעלע וועט פארטיג ווערען.

און ווען עס איז פארטיג געוואָרען האָט מען דאָס אהן זיין וויסען געבראכט אין דעם צוגעגרייטען צימער.

אין צימער איז געווען לייידג און האלב טונקעל.

און פון דער דונקעלהייט האָט זיך דאָס בלויע בילד, מיט'ן דיא־מאנטענעם אינגעלע ארויסגעפּרעסט ווי פון אונטער א פערכישוף'טען שלייער.

און אָט האָט מען איהם דערלאַנגט דעם שליסעל און מען האָט איהם אנגעזאָגט, אז עס איז שוין פארטיג, אז דאָס גאָלדענע אינגעלע, ווארט שוין אויף איהם אין יענעם צימער.

מיט א ציטערדיגער האנט האָט ער גענומען דעם שליסעל און מיט א שטארק קלאפּענדיג הארץ האָט ער זיך געלאָזט צום צימער, און ווען ער האָט ארייגעלייגט דעם שליסעל אין שלאָס פון טיהר, האָט איהם אין הארצען גענומען שלאָגען ווי מיט שווערע האמערס. — אָט־אָט! און ער וועט זעהן דאָס גאָלדען אינגעלע. אלעס אין איהם איז מיט אמאָל אי ליעבער, אי פרישער געוואָרען. — ווייל עפּעס א קלייניגקייט! — נאָך אזוי פיעל יאָהרען פון שווערען בייינקען, פון מיה און פון פּיין — — — — טרערען האָבען אויפגעגלאנצט אין זיינע אויגען, די הענט האָבען זיך איהם גענומען נאָך ציטערדיגער טרייסלען.

אָבער אז ער האָט געעפענט די טיהר, איז ווי נאָר ער האָט אריבער־געשפּאנט די שוועל און דערזעהן דאָס בילד, איז ער ווי פערשטיינערט געוואָרען — — — !

א לענגערע צייט איז ער אזוי געשטאַנען א פערשטיינערטער און מיט ווילדע, צושראָקענע בליקען געשטאַכען דאָס פרעמדע אינגעלע וואָס האָט זיך צו איהם ארויסגעפּרעסט פון דער דונקעלהייט. נאָך דעם האָט ער א שרעקליכען שמייכעל געטהאָן — — — און אזוי שמייכלענדיג איז ער צוגעגאַנגען צום בילד און האָט אויפגעהויבען זיין האַנד און מיט זיין פויסט דערלאַנגט אזא בייזען קלאַפּ אינ'ם אינגעלע, אז דאָס גאַנצע בילד איז אין שטיקלעך צופלויגען. — — — — — — — — — — — — — —

לאַנג האָט ער נאָך דעם געוואַנדערט איינער אליין, א פערביטערטער, ביז איין מאָל האָט ער צווישען וויטע וועגען, ביי א וועג דערזעהן א בלינדען בעטלער.

איז איהם איינגעפאַלען זיך ווענדען צו אָט דעם בלינדען.

האָט איהם דער בלינדער בעטלער אויסגעהערט און האָט צו איהם געזאָגט :

זיי ווייסען, אז די וועלט איז פול מיט וויסטע טעג און שווארצע נעכט, האָט גאָט דערפאַר געגעבען די זון מיט איהר גאָלד און די לבנה מיט איהר זילבער.

און מענשען ווילען ווייט ניט געהן, בעגעגענט זיי דער קלוגער אַלטער. ער איז קלוג און ער מיינט יעדענס טובה, און ער האָט אויך דיין טובה געמיינט.

אויף דער וועלט זיינען אבער פאַראַנען זאַכען, וואָס קלוגע און זעהענדיגע ווייסען ניט, און קינדער און בלינדע ווייסען יאָ...

און נאָכדעם האָט דער בעטלער איהם געזאָגט, אז ער זאָל געהען צו דעם טייך וואָס אין יענעם און יענעם לאַנד. — דאָס איז דאָס לאַנד פון אַלע לענדער. די וואַסער צוגיסט זיך און צושפּרייט זיך פון דאָרט איבער דער גאַנצער וועלט. דאָרטען זאָל ער געהן ביים ברעג אזוי לאַנג און אזוי ווייט ביז ער וועט קומען צו א פּלאַץ וואו פון שאָף ווערען לייבען און פון לייבען ווידער שאָף.

דאָרטען זאָל ער אויפזוכען יענעם און יענעם שטיין.

נעבען שטיין וועט איהם שוין געגעבען ווערען דער ריכטיגער סימן.

און נאָך דעם, איז ווי נאָר די זון וועט אויפגעהן אין איין עק הי־מעל, וואָס איבער'ן וואַסער, זאָל ער ארויפקריכען אויפ'ן שטיין און זאָל זיך איינעסען מיט זיינע אויגען אין דער זון און ער זאָל פון איהר ניט אראָפּנעהמען די אויגען ביז פאר נאכט.

און ערשט דאַן ווען די זון וועט זיך אין דיר אויף אזוי פיעל און אזוי שטארק אריינשפּיעגלען, וועסטו פאר זיך דערזעהן דיין גאָלדענע אינגעלע.

— געדיינק אבער, מיין פריינד—זאָגט צו איהם ווידער דער בלינדער—געדיינק אז דער וועג איז זעהר און זעהר א שווערער. א סך ווערען גלייך מיעד און קערען זיך אום, א סך געהען און געהען ביז זיי הערען אויף צו גלויבען אז מען קאָן גאָר אהין ווען קומען — — — גיעבען זיי א מאַך מיט דער האנט און לאָזען זיך צוריק. און געדיינק אויך, אז צו קוקען אין דער זון איז שווער, איז זעהר, זעהר שווער.

אבער דער זוכער פון גאָלדען אינגעלע ענטפערט:

— האָב ניט קיין מורא, דו גוטער בלינדער! און פאר דיין קלוגער עצה זיי געבענשט, זיי מיר טויזענד מאָל געבענשט! גיעב מיר דיין האנד, און גיעב מיר דיין ברכה.

ווארעם האָט איהם דער בלינדער זיין האנד געגעבען און איהם וואָ־רעם געבענשט, און איהם נאָך עטליכע טריט בעגלייט, ביז זיי זיינען צוגעקומען צו א פלאַץ וואו די וועגען שיידען זיך, האָבען זיי זיך געזעגענט און האָבען זיך צושיידט.

לאַנג האָט ער נאָך דעם געוואנדערט ביז ער האָט אויפגעזוכט דאָס לאַנד; לאַנג איז ער נאָך דעם געגאנגען ביי דעם ברעג פון דעם און־ענדליך גרויסען וואסער — טאָג איין, טאָג אויס.

א סך ווייסע שיפען האָט ער געזעהן דורכשווימען איבער'ן וואסער ארויף און אראָב און דאָס וואסער איז אזוי גרויס, אז די גרעסטע שיפען זעהען קוים אויס די גרויס ווי גענז — — —

און דער ברעג האָט זיך פאר איהם אלץ געצויגען ווילד און וויסט, אָהן א אָנהויב, אָהן א סוף.

ביז איינמאָל איז ער צוגעקומען צו א פלאַץ, וואו דערנער און שפּי־

ציגע שטיינער האָבען געגומען בייז שטעכען זיינע הענד און פּים. און שלעכטע צווייגען האָבען גענומען שטעכען און רייסען זיין פּנים, זיין לייב.

ער אָבער האָט ניט אויפגעהערט צו געהן אַלץ ווייטער און ווייטער.

און ווען ער האָט פאַר זיך געפונען אַ ליידיגען פּלאַץ, איז שוין גע־ווען נאַכט.

די לבנה איז שוין לאַנג אומגעשוואומען איבער'ן וואַסער, אַ יונגע, אַ ציטערדיג־פרישע.

ער האָט זיך צוגעזעצט און אַ מיעדער גענומען קוקען פאַר זיך אי־בער'ן ברייטען, ווייטען וואַסער, אויף דער לבנה, וואָס האָט פונקט אַנט־קעגען איהם ארויסגעקוקט פונ'ם וואַסער.

אין אַ ווײַלע אַרום האָבען זיך ביי איהם צוגעמאַכט די אויגען.

אָבער מיט פערמאַכטע אויגען זעהט ער נאָך אַלץ די לבנה, דאָס וואַסער — — — די לבנה נעהמט ווערען גרעסער און גרעסער — — און אָט בעווייזען זיך איבער איהר צוויי שטראַהלענדיגע הערנער... און עס ווערט פון דער לבנה אַ הויכע, אַ שטאַרקע געשטאַלט. — — — — —

די צוויי צושטראַהלטע הערנער שפּאַרען זיך ארוים פון דער גע־שטאַלטס שטערען.

די געשטאַלט איז אין גאַנצען פון לבנה־זילבער און אַ שטיק פערשטערענטער הימעל איז זיין קלייד. און אַ הויכער שטעקען איז אין זיין האַנד.

אַ גרויס און ברייט צוזאַמענע באָרד, און עפּעס אַזעלכע צוויי ווילד־צוזאַמענע ברעמען, וואָס כאָטש זיי זיינען גרויס, פערדעקען זיי דאָך ניט די אויגען.

און די אויגען קוקען ארוים אַזוי מורא'דיג גרויס און אַזוי אונענד־ליך ווייט.

דאָס וואַסער איז קלאָהר און די ריעזיגע לבנה־געשטאַלט מיט די צושטראַהלטע הערנער, זעהט זיך ארוים לויטער און שטאַרק.

ווייט איב'ם וואַסער אונטער די כמעט באַרוועסע פּיס פון דער גע־שטאַלט שפּרייט זיך אַ ווייס פעלד.

אויפ'ן ווייסען פעלד, פאַשען זיך ווייסע שאָף.

און אַט פאַלט דער בליק פון דער געשטאַלט אויף די שאָף און ווי דורך אַ כישוף ווערט פון זיי ווייסע לייבען — — — אַז אנדער בליק און פון די לייבען ווערען צוריק שאָף...

און דער זוכער פון גאָלדענעם אינגעלע האָט פערשטאַנען אַז דאָס זעהט ער דעם ריכטיגען סימן... און ווי נאָר ער האָט געעפענט די אויגען האָט ער פאַר זיך טאַקע גלייך דערזעהן דעם שטיין.

טרערען פון פרייד און גליק האָבען זיך אין זיינע אויגען געוויזען.

און גאַנץ פריה, ווי נאָר די זון איז אויפגעגאַנגען איבער'ן ווייטען וואַסער, איז ער אַרויף אויף דעם פער'כשופ'טען שטיין און מיט אַ וויל-דער ליידענשאַפט זיך איינגעגעסען אין איהר מיט זיינע בליקען.

די זון האָט זיך צוגליהט, זיך צוברענט אַלץ פלאַמיגער און הייסער. ער אָבער האָט אין איהר אַלץ געקוקט און געקוקט...

און אַזוי דעם גאַנצען טאָג, ביז פאַרנאַכט, ביז — — — ביז די אויגען זיינען איהם אויסגערונען — — —

ער איז בלינד געוואָרען.

נאָך אַזוי פיעל יאָהרען פון מיה, פון האָפען און שטרעבען צו זעהען דאָס גאָלדענע אינגעלע, האָט ער גאָר אינגאַנצען פערלאָרען די מעגליכ-קייט צו זעהן. —

אָבער לאַנג האָט זיין פערצווייפלונג ניט אָנגעהאַלטען, ווייל אַ מינוט, אַ רגע נאָך דעם ווי ער איז בלינד געוואָרען, האָט ער דערזעהן ווי אינ'ם וואַסער געהט צו איהם דאָס גאָלדענע אינגעלע, זיין גאָלדען אינגעלע! — עס געהט צו איהם! דאָס וואַסער — זעהט ער — קנייטשט זיך עטוואָס איבער'ן אינגעלס גאָלד-געלאָקטען קאָפּ, און איבער'ן וואַסער בלייבט נאָך איהם אַ לאַנגער פאַס פון ווייכע, גאָלדענע רינגען. — — —

בלינדער! אַז דו ביזט בלינד, צי איז דאָס אמת, אַז דו זעהסט דאָס גאָלדענע אינגעלע? — — — — — —

אָבער, צי דאַרף מען איהם גאָר פרעגען אַזאַ שאלה? — אַז אַט זעהט ער דאָך פאַרט דאָס גאָלדענע אינגעלע, אַט געהט דאָס אינ'ם וואַ-סער, אַט קומט דאָס צום ברעג...

און דאָס אינגעלע איז טאקע געקומען צום ברעג און איז אַרויף אויף דער טרוקעניש און זיך גענומען קלעטערן אויף שטיין, און איז אַרויף צו איהם.

— אינגעלע! מיין גאָלדען אינגעלע!

יאהרען פליהען.

יאהרען שפּרינגען ווי פערשייטע קינדער.

רחל איז א גוטע, איבערגעגעבענע פרוי צו איהר מאַן. נאָר ווען ניט ווען דערמאָנט זי זיך ווי אין א מעשה, אז אמאָל איז געווען אַ נאַר, א בחור וואָס האָט זיך אין איהר פערליעבט.

ווי שעהן דער נאַר האָט דאָס געקאָנט ליעבען! — — — — — — —

ער האָט זי בעהאַנגען מיט אַלע גוטע מעלות נאָר וועלכע ער האָט שטענדיג געביינקט.

און טאקע נאָר אַנדערש האָט זי דעמאָלט אויסגעזעהן.. באַלד אָבער צולאכט זי זיך:

— כא, כא! סאַראַ נאַר ער איז געווען. — דאָס לעבען איז דאָך ניט קיין מעשה, דאָס לעבען איז ניט קיין מעשה!

עס טרעפט אויך, אז שמעון'ס בליקען צושפּאַלטען איהר דעם שלאָף אין מיטען דער נאַכט.

אמאָל נעהמט זי איבער דעם פון שלאָף שמייכלען, און אמאָל כאַפּט זי זיך איבער דעם אויף פון שלאָף אַ צושראָקענע — — — — — — — —

דאַן ליגט זי אַזוי אַ לענגערע ווייַלע און קוקט פאַר זיך אין דער פינס־טערניש מיט צושראָקענע אויגען. נאָר באַלד כאַפּט זי זיך... און נעהמט לאַכען:

— וואָסערע נאַרישע געדאַנקען איהר קריכען דאָס אין קאָפּ. און אויב איהר מאַן איז נעבען איהר, נעהמט זי זיך שמייכלענדיג פּרעסען צו איהם — — —

אמאָל פאַלט איהר אויך איין אויפצוזוכען איהר לייכט געקעמ־טעלט קלייד, דאָס קלייד אויף וועמעס קעסטעלעך שמעון'ס בליקען פלע־גען זיך אַזוי רייך צושפּיעלען. —

זי טהוט אָן דאָס קלייד און געהט צו צום שפּיגעל מיט דעם חשק צו דערקאָנען אין זיך נאָך י ע נ ע רחל — — — באַלד אָבער צושמייד בעלט זי זיך אויף פון דעם נארעשען איינפאַל.

צוויי רחל'ס — טראַכט זי, — עס זיינען געוואָרען צוויי רחל'ס. און איינע פון זיי שטעהט איצט ביים שפּיגעל און שמייכעלט...

— רבונו של עולם! צ י א י ז ד ע ן ד אָ ס ל ע ב ע ן אַ מ ע ש ה?...

פאַרנאַכט.

שמעון'ס האַרץ איז ברייט און אָפען. —

גרויסע ברוינליך־גרויע, ווייטע פעלדער שפּרייטען זיך פון הימעל צו הימעל.

ער זיצט אויף אַן אָפּגעבראָכענעם שטיין.

און כאָטש ער האַלט זיין קאָפּ און זיינע אויגען עטוואָס אַראָפּ־געלאָזען צו זיינע קניען, זעהט ער פאָר זיך דאָך די גאַנצע ברייט און ווייט. און די זון וואָס קאַטשעט זיך דאָרט אַראָפּ צום ברעג.

שטילע פאַנראַכטיגע קלאַנגען וויגען זיך איבער דער ווייטקייט. דרעמלען איין און וועקען זיך — — — —

מידע קלאַנגען. קלאַנגען פון אונענדליכער גוטסקייט, פון אונענד־ליכער נאָהענטקייט און ווייטקייט.

און ערגעץ אַרויף, אויפ'ן ברעג פון הימעל בעווייזט זיך דער בליב־דער מיט זיין גאָלדען אינגעלע.

— אינגעלע, אינגעלע! ווער איז דיין טאַטע? און ווער איז דיין מאַמע? —

עם רעגענט

(אַ מעשה און נאָך אַ מעשה).

— וואָס איז מיט אייך, בינעם?

בינעם שווייגט.

— צו וועלכע טייוועל! און אַז עס רעגנט אין דרויסען, דאַרף מען שוין זיין אין כעס אויף דער גאַנצער וועלט?

— נאַרישקייטען!

— וואָס נאַרישקייט? — פּרואווט זיך קאַפּלאַן אַלץ אריינצוציהען בינעמען אין אַ געשפּרעך. —

שוין באַלד צוויי טעג, אַז בינעם, מיט וועלכען ער אַרבייט ביי איין טיש, שטעהט אַלץ אין אָנגע׳ברוגז׳טער. און דערצו האָט זיך דער הערבסט טאַקע שוין אריינגעגעסען אין די ביינער. — כאַפּסט אַ קוק דורכ׳ן פענסטער — רעגען אָדער ניט רעגען, נאָר עפּעס אַזוי, אַ גרויער, שווערער דרויסען הענגט נערוועז איבער דעכער, דעכער און דעכער. און דאָס איז די וועלט! פוי, צום טייפעל! בינעם!!

— נו!?

— נאָמיר עפּעס זינגען!

— גוט; הויבט אָן.

— אָבער איהר רעדט דאָך ווי אַ נעכטיגער, פּונקט ווי איהר וואָלט אין גאַנצען געווען אַן אויסגעלייידיגטער — — — אויף מיין וואָרט.

— איז וואָס ווילט איהר האָבען? — הויבט שוין בינעם אויף זיין קאָפּ מיט אַ געצוואונגענעם שמייכעל אויף די ליפּען.

— נו, אדרבה, דערצעהלט, ווענען וואָס טראַכט איהר, — מאָהנט קאַפּלאַן, — איהר טראַכט דאָך עפּעס. ס׳איז אינטערעסאַנט, אויף מיין וואָרט. איהר דערמאַנט זיך דאָך מן הסתם אַן עפּעס; אַז ס׳איז אַזוי אין

דרויסען, און מען שווייגט, איז מן הסתם דערמאָנט מען זיך אַן עפּעס.

— וואָס איז מיט אייך, מיין פריינד? איהר האָט זיך דערמאָנט אַן עפּעס און ווילט דאָס דערצעהלען, איז וואָס מוטשעט איהר זיך? דער־צעהלט, איכ'ל הערען.

— ניין! ווייסט איהר אָבער וואָס? פריהער דערצעהלט איהר עפּעס, דערנאָך — איך. נו? גוט?

— וואָס מאַכט איהר זיך נאַריש. אַט זייט איהר דאָך ערשט געווען אַ קלוגער: אַז ס'איז אַזוי אין דרויסען, דערמאָנט מען זיך... ווער עס דערמאָנט זיך אַן דער היים, ווער — אין אַנדערע זאַכען און ווער — גלאַט אַזוי אַן אינטערעסאַנטע נאַרישקייט... אַט האָב איך אַ בעקאַנטען. האָט ער מיר אייננמאָל דערצעהלט, אַז אין אַזוינע טעג דערמאָנט זיך איהם זיין געליעבטע. זי קומט צו איהם, און זי שטעהט לעבען איהם. קוקט אויף איהם, און איז ביי זיך עפּעס אַזוי שטאָלץ דערמיט, וואָס זי איז זיינע. און זי קוקט און זי שמייכעלט אַ גליקליכע. זי געהט צו צו איהם, טוליעט זיך איין אין איהם און שמייכעלט. און וויל זי — ברוגז'ט זי זיך כלומרשט אַן אויף איהם... און עפּעס מיט אַזאַ שטאָלץ. זי איז שטאָלץ, ווייל זי ווייסט ער האָט זי ליעב. און ווייל זי פיהלט, אַז זי איז זיינע, אין גאַנצען זיינע, מיט איהר גאַנצען לייב, מיט איהר גאַנצער נשמה... שעהן איז ווען עס דאַכט זיך איהם, אַז זי זינגט מיט איהם, דאַן צוזינגט ער זיך אַזוי שיינענדיג, ווי די גאַנצע וועלט וואָלט געווען זיינע... אַזוי ווי ער וואָלט וועלען מיט איינגעהאַלטענע טענער שטיל אויפוועקען די גאַנצע וועלט, זי אָנפילען מיט זון... און אַזוי קען ער אָבזינגען אַ גאַנ־צען טאָג און אַ נאַכט, כאָטש אין דרויסען איבער די פענסטער און דעבער שמייסט דער ווינד מיט רעגען. און אַמאָל רייסט ער זיך פלוצלונג אָב אין מיטען זינגען און צושמייכעלט זיך ווי אַ קינד. דאָס — זאָגט ער — האָט זי איהם פלוצלונג אַרויפגעלייגט איהר האַנד אויף זיינע ליפען: זי וויל ניט ער זאָל זינגען, זי וויל — ער זאָל שמייכלען — — — —

און ווען מיין פריינד דערצעהלט דאָס, זעהט ער עפּעס אויס אַזוי מאָדנע גליקליך: עס בעווייזען זיך איהם אַזש טרעהרען אין די אויגען און זיין שטימע נעמט נערוועז קלינגען.

דאַ בלייבט בינעם אליין אויך שטעהן אויף אַ ווײַלע, ווייל ער דערפיהלט, אז אַ װאָרעמקייט האָט איהם אויפגעגלאַנצט אין די אויגען... און זיין קול איז מיט אמאָל װאָרעמער און ווייכער געוואָרען. און ער וואָלט דאָך ניט װעלען, אז קאַפּלאַן זאָל זיך אָנשטויסען אז דאָס דערצעהלט ער טאקע װעגען זיך אליין... באַלד בערוהיגט ער זיך אביסעל און דערצעהלט װייטער:

און טאַמער פערשווינדט זי פון איהם, בעווייזט זיך באַלד פאַר זיינע אויגען אַ גרויסע גאָלדענע זון... אַ מאָדנער בחור! — אין דרויסען רעגנט און רעגענט, אַלץ איז נאַס, דורכגענעצט. די פייכטקייט, דוכט זיך, פרעסט די הויט פון לייב, די האָר פון קאָפּ, און פאַר זיינע אויגען שטעהט — אַ גרויסע גאָלדענע זון. און דאָס רייצט איהם אַזוי אויף, אז ער פיהלט ווי צו קריצען מיט די צייהן... ער וואָלט וועלען כאַפּען אָט די זון אין זיינע הענד, זי שליידערען אויף דער ערד, זי אין שטיקער צורייסען...

. . . . און אמאָל נעמט זיך איהם אויסווייזען, אז זי וואַרט אויף איהם... אז אָט געהט ער איבער די פערדרעגענטע גאַסען. דער רעגען נעהמט איהם דורך, און אַלץ איז אַזוי גרוי און שווער, און ער געהט און געהט. עס װערט איהם חיים : — און אָט, דאַכט זיך, עפענט זיך פאַר איהם זיין טונקעלער צימער און זי שפּרינגט איהם אנטקעגען. זי איז אַ לויטערע, אַ ווייסע אין איהר גלאַטען ווייסען קלייד, וואָס נעמט זי אַרום אַזוי ציטעריג. ווייס, אַזוי בויגיג און שלאַנק... און עפּעס ציטעריג־ווייסעס פלאַטערט װאָרעם אויף אין זיין האַרצען. די אויגען גלאַנצען איהם אויף און פערציהען זיך מיט אַ גליקליכער פייכטקייט; און זיינע ליפּען צושמייכלען זיך פרישער און ריינער און אַ שיין פון ליעבע און פרייד צוגיסט זיך אויף זיין פּנים און זי צושמייכעלט זיך צופרידען, ווייל זי האָט נאָך פריהער געוואוסט, אז ער װעט אַזוי ערשטוינט ווערען, ווען ער װעט זי פּלוצלונג, אין אַזאַ רעגענדיגען טאָג, טרעפען ביי זיך אין צימער. און פאַר זיינע אויגען קריגט דער רעגען מיט אמאָל אַ פרישקייט און אַ זילבערנע ווייסקייט. און ער איז שוין ניט אין ניו יאָרק, נאָר אין אַ זילבערנער

שטאָדט, וואו אַלץ איז פון זילבער. און דער זילבערנער רעגען גיסט אויף זילבערנע הייזער און אויף זילבערנע גאַסען און מאַכט זיי בלויז לייכטער און פרישער... און זי שטרעקט צו איהם אויס איהרע הענד און ער נעמט זי אַרום און קושט איהר האַנד, און ער קושט איהר אַקסעל, און ער קושט איהר ווייס קלייד — — —

און איבערהויפט האָב איך אַיך גאָר פערגעסען צו דערצעהלען, אַז ער איז עפּעס גאָר אַ מאָדנער בחור: ער איז אַ נזיר... און איהר פערשטעהט? — — — ער זאָגט, אַז אַלץ צו וואָס אַ מענש ריהרט זיך צו, מוז זיין ריין און שען... און זיין געליבטע קען זיין — וועט ער שוין גאָר קיינמאָל אין לעבען נישט זעהן. און ווי משוגע ער איז דאָס אין איהר פערליעבט... און ווי שעהן עס איז צו זעהן, ווען ער רעדט וועגען איהר, עס ווילט זיך איהם בשעת מעשה וואַרעם דריקען די האַנד. איהר פערשטעהט? — פאַרט אַ מענש מיט אַזוי פיעל ליעבע.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— הערט זשע, אַז ווי באַלד אַזוי, וועל איך אייך אויך דערצעהלען אַ מעשה, — רופט זיך קאַפּלאַן אַן אַ צופרידענער. — און דאָס האָט טאַקע מיט מיר אַליין געטראָפען. ס'איז געווען אַ יום־טוב'דיגער טאָג. איך כאַפּ זיך אויף גאַנץ פריה און דערמאַן זיך, אַז היינט אַרבייט מען ניט. היינט דאַרף מען, הייסט דאָס, נישט געהן אין שאַפּ. און אין דרויסען איז כמאַרנע: — עס רעגענט עפּיס אַזאַ רעגענדעל וואָס נעמט דורך אַלע ביינער. דרעה איך זיך מיר איבער אויפ'ן געלעגער אַזוי, אַהין, אַהער און מאַך ביי זיך אָב, אַז מען דאַרף אויפשטעהן.

נו, פערשטעהט זיך, אַז אויפשטעהן איז אויפשטעהן. האָב איך זיך איינגעוואַשען, זיך אָנגעטהאָן און נאָכדעם גאַנץ געשמאַק אָבגעגעסען, אָבגעטרונקען און האָב מיר פאַרויכערט אַ יום־טוב'דיגען סיגאַר און בין מיר אַרויס אין גאַס.

דער „פּלאַץ" וואוהין איך בין געגאַנגען, איז נאָך פאַר מיר געווען ניי.

ביים טיר האָט מיך בעגעגענט די מאַדאַם מיט אַ שמייכעל: אַזוי

פריה!... — אַלל־רייט! נעהט אריין! — זאָגט זי מיר, — אין פראָנט רום. איך וועל אייך באלד אריינשיקען די מיידלעך.

ביז איך מיר אריין אין זאַל, זיך אוועקגעזעצט אויף א ווייך געבעד־טער סאָפע און וואַרט. אין א ווײַלע ארום בעווייזט זיך אויפ׳ן שוועל א מויד — נאר־וואס פון בעט ארוים. זי איז מיר ניט געפעלען געוואָ־רען, האב איך אויף איהר א געשריי געטהאַן: „גאָ אָן, גאָ אָן!“

האָט זי זיך באלד אומגעדרעהט און איז אוועק.

נאָך דעם געהען אוועק א מינוט פינף, צעהן און מעהרער... עס קומט קיינער ניט. ווער איך אין כעס, גיב מיט דער האנד א קלאַפּ אין טיש. לויפט אריין די מאדאם אביסעל צושראָקען: וואס איז? —

— וואו, צום טײַוועל, זיינען דאס אייערע מיידלאך?

— וואס, איהר זענט נאָך ביז איצט אליין? — קיידי! — שרייט זי אויס. עס בעווייזט זיך אין טיר א געזונטע נעגערין. — סעי, קיידי, — ווענדט זיך צו איהר די מאדאם, — פיהר ארויף דעם דזשענטעלמען צו די קינדער. און צו מיר דרעהט זי זיך אויס מיט א שמייכעלע: — איהר פערשטעהט, מיין הערר, איהר זענט געקומען אביסעל צו פריה: זיי שלאָפען נאָך. אבער עס מאכט ניט. איהר וועט זיך דארט אויפווע־קען וועלכע ניט איז.

מיר זיינען ארויף אויפ׳ן ערשטען שטאָק. די נעגערין, מיט א צו־שמירטען שמייכעל אויף די גראָבע ליפּען, עפענט פאר מיר אויף די טיהר פון ערשטען צימער. אין בעטעל איז געלעגען א מויד איינגעוווי־קעלט אין א רויטער דעק. די האלב־נאקעטע מויד האָט זיך אויפגע־כאפּט, א דרעה געטהאַן צו אונז דעם צושויבערטען קאָפּ צושראָקען, ווי מען וואלט זי אבגעגאסען מיט קאלט וואסער:

— וואס איז!?

— דאָ האסטו א גאסט, — זאָגט צו איהר די נעגערין, און צו מיר ניט זי א שמייכעל: — א גוט מיידעל!

— ניין, זי געפעלט מיר ניט! — זאָג איך אב קורץ, קום!

און באלד בין איך געשטאַנען מיט דער נעגערין ביי א צווייטען צימעריל, ביי א דריטען, ביי א פיערטען: ס׳עפּעס אלץ אזוינע מוידען ווי די בערען.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ סחורה? — זאָג איך.
שטעלט זיך די נעגערין אָב פאַר מיר, מעסט מיך אָב מיט איהרע גרויסע ווייסלען פון אויבען ביז אַראָפּ, און זי פּערקאַטשעט אַזוי איהרע שוואַרצע ליפּען, אַז עס טשירען זיך אוים איהרע רויטע יאַסלעס מיט איה־רע ווייסע צייהן און זי גיט אַ גנב'ישען שמייכעל: אָלל־רייט, קום!
בין איך מיט איהר אַרוים פון'ם קאָרידאָר, האָט זי זיך מיט מיר אויפגעהויבען איין שטאָק העכער און נאָכדעם ערשט נאָך אַ שטאָק. אויפ'ן וועג שטעלט זי זיך אָב, קוקט אַרויף צו מיר און שמייכעלט אַלץ גנב'יש. איך, פערשטעהט זיך, שטוים זיך באַלד אָן, אַז זי מיינט עט־ליכע סענט און איך זאָג צו איהר:
— וועלל, וועלל, קיידי! עס וועט שוין זיין אָל־רייט. קום!
מיר זיינען אַרויף אויפ'ן אויבערשטען עטאַזש. זי איז מיט מיר אַריין, האָט מיך צוגעפיהרט צו אַ טיהר און זי נור אַביסעל אָן עפען גע־טהאָן.
אַ יונגע, שלאַנקע מיידעל, כמעט אַ קינד, איז געשלאָפען אין בעט און אַזוי איינגענורעט ווי ביי דער מאַמען אין דער היים.
אַ צופרידענער האָב איך אוועקגעגעבען דער נעגערין אַ זילבערנע מטבע. האָט זי, פערשטעהט זיך, זיך באַלד אָבגעטראָגען, און איך בין מיר אַריין אין צימער און האָב זיך גלייך אוועקגעזעצט אויף דער מיי־דעל'ס בעטעל.
דאָס מיידעל האָט באַלד צועפענט איהרע אויגען אַ צושראָקענע:
— וואָס איז דאָס!? וואָס איז!?
— גאָר נישט, גאָר נישט, — זאָג איך צושמייכעלט און קוק דערביי מיט פערגעניגען אין איהרע גרויסע צושראָקענע אויגען אַריין.
— ווער האָט דיך אהער אַרויפגעשיקט?!
— וואָס גערהט דאָס דיך אָן?! — ענטפער איך.
— ווי איז עפּעס אין דרויסען?!... — און זי פרעגט עפּעס אַלץ מיט אַזאַ טאָן, ווי זי וואָלט נישט וויסען אויף וואָס פאַר אַ וועלט זי איז.
— עס רעגענט. — ענטפער איך.
— עס רעגענט?! — שרייט זי אוים אונגעריכט און שפּרינגט מיר

מיט אמאל ארוים פון בעט, כאפט זיך ארויף אויף א בענקעל, וואס איז אין מיטען צימער, און אזוי שטעהענדיג אן אויסגעצויגענע אין איין העמד, האט זי גענומען לאנג קוקען אין דרויסען אויפ׳ן רעגען.

— עס רעגענט!

און דער רעגען האט מיט אמאל גענומען שמייסען אין פענסטער ווי מיט בייטשען.

און איין ארבעל פון איהר העמד האט זיך אראבגערוקט פון איהר נאקעטען אקסעל... און זי קוקט אלץ אויפ׳ן רעגען — — —

— עס רעגענט! — זאגט זי, — עס רעגענט! —

— —

— נו, גוטער ברודער, איז דאס געווען א מיידעל! איהר הערט? כאטש איהר האלט דאך שוין גאר ניט פון די זאכען. אבער איך שווער אייך, ווען איהר וואלט געווען זעהן די מיידעל אין דער מינוט, ווי זי האט דאס מיט אזוינע מאדנע אויגען געקוקט אין דרויסען: „עס רעגענט!“ — וואלט איהר משוגע געווארען. אזא פיגור! אזא מיידעל! און אין אזא מינוט —

איהר פערשטעהט, איך בין דאך ניט קיין „גרינער“, אבער נאך ביז איצט, בעזונדערס, ווען עס קומט אין אזוינע רעגענדיגע טעג, שטעהט זי פאר מיר א לעבעדיגע, אין איין העמד, אויפ׳ן בענקעל, וואס אין מיטען צימער, אן אויסגעצויגענע צום פענסטער, צום רעגען:

— עס רעגענט! עס רעגענט!

און ס׳ארא קלארקייט! און ס׳ארא אויגען! און ווי מאדנע זיי קוקען דאס ארוים: עס רעגענט! דער טייוועל זאל דאס נעהמען! עס רעגענט!

און עס נעהמט מיך אזוי מאדנע דורך — צו אל־די־טייוועל! — אט פונקט ווי איהר דערצעהלט פון אייער פריינד — — —

הערט בינעם פלוצלונג אויף צו ארבייטען, צועפענט ווילד זיינע גרויסע אויגען און אז קאפלאן בעגעגענט זיך מיט בינעם׳ס אויגען ווערט ער צומישט: ווי מאדנע בינעם׳ס אויגען קוקען!...

— עס רעגענט! עס רעגענט! — — — — — — — — — — — — —

— —

צווייטע טהייל:

פון דער נאַכט.

א. וואָלקאָוויץ

אינהאלט:

ווי אַ וואָלף — — — — — — — — 3
ווי אַ בהמה — — — — — — — — 4
ווייסע פערד — — — — — — — 5
גאָט וועט געבען — — — — — — 6
נאַכט, מיין נאַכט — — — — — — 7
די לבנה נאַכט סאָנאַטאַ — — — — 8
קינדערלאַך מיט בלינדע אויגען — 11
וואָו־וואָ־הו — — — — — — — 15

1.

ווי אַ וואָלף וועלכען דער הונגער טרייבט ארויס פון וואלד אין אַ קאלטער ווינטער־נאכט, אזוי בין איך און אזוי קום איך צו אייך.

2.

עס צורעוועט זיך אַמאָל אַ בהמה אין מיטען פון אַ שטילער נאַכט.
— ווי גרוים און שטאַרק עס הילכט דערמאָלט איהר געשריי!...
און אין מינוטען ווען מיינע אויגען קוקען ווי פון אונטער אַ נעדיכ־טען שלייער —
עפּעס ווילט זיך וויסען, נאָר איך ווייס ניט וואָס —
עפּעס ווילט זיך זאָגען נאָר איך ווייס ניט ווי אַזוי. —
ווי גערען וואָלט איך דערמאָלט צועפּענט מיין מויל און וואָלט גערע־וועט, ווי עס רעוועט אַ בהמה אין מיטען פון אַ שטילער נאַכט.

3.

ס'איז נאַכט.
דאָס צימער מיינס איז פינסטער,
דער דרויסען איז גרויס.
און האָט א הימעל.
און האָט א לבנה.
בייַנק איך דען נאָך וואָס?...
אַ ווייסער שטראַהל קומט צו. —
די בלויע נאַכט קלאַפּט אָן צו מיר אין פענסטער,
און עמיצער אַ נאָהענטער פון דער ווייטען רופט:
— קעניג, דו האָסט אזוי פיעל ווייסע פערד!
איך בויג מיין קאָפּ ארונטער שווער
און הער:
— קעניג, דו האָסט אזוי פיעל ווייסע פערד!

יאָ, איך האָב אזוי פיעל ווייסע פערד.
און דער דרויסען איז גרויס,
און האָט א הימעל,
און האָט א לבנה.

4.

איך זעה פאר זיך אן אײנזאמען בעארבײטען א פעלד.
קומט איהם װער אנטקעגען און גריסט:
— זאָל גאָט געבען!
עס דאנקט דער אײנזאמער, הױבט אויף דעם קאָפּ און דאנקט.
מײן אײנזאמער, מײן ליעבער פרײנד! דו ארבײטסט און עס קוקען
דײנע אויגען באנג: —
„װעט גאָט געבען?...“
מײן אײנזאמער, מײן ליעבער פרײנד! עס טוט װעה דאָס הארץ
אי מיר, אי דיר:
„װעט גאָט געבען?...“
מײן אײנזאמער, מײן ליעבער פרײנד! הער! איך זאָג דאָס איצט
אי מיר, אי דיר: —
„גאָט װעט געבען. גאָט װעט געבען.“

5.

נאַכט, מיין נאַכט! ווי גערען וואָלט איך מיין האַרץ איבער דיין שטילער גרוים צושפּרייט!

אַט איז פאַר מיר דער וועלט'ס א ריעזען שטאָט מיט איהרע לאַנגע און ברייטע גאַסען, מיט איהרע מיליאָנען פייערען, מיט איהרע אָהנ־צעהליגע רעלסען און מיט טראַמוואַיען און באַהנען, וואָס לויפען איבער זיי מיט ליכט און ראַש. — שטערט דאָס דען דיין שטילקייט? גרייכט דאָס צו דיין גרוים?

און ווען פון אַלע שטעט פון דער וועלט וואָלט בלויז איין שטאָט געוואָרען און די ריעזיגע מויערען וואָלטען דורכדעם געוואָרען אויף אַזוי פיעל העכער און גרעסער, און די גאַסען אויף אַזוי פיעל ברייטער און לייגנער, און די טראַמוואַיען און אַהנען אויף אַזוי פיעל מעהרער, וואָלט דאָס דען דערגרייכט דיין גרוים? — וואָלט דאָס דען געשטערט דיין שטילע טיעפקייט?

נאַכט, מיין נאַכט! ווי גערען וואָלט איך מיין האַרץ איבער דיין שטילער גרוים צושפּרייט!

די לבנה נאַכט סאָנאַטאַ

מיני'ן.

ערגעץ אין דער גרויסער נאַכט שטעהט אַ הייזעל מיט צוגעמאַכטע לאַדען.

אין דעם הייזעל איז פינסטער.

דער אַנגע'ברוגז'טער איינוואוינער פון דעם הייזעל דרעהט זיך ארום אַ פערלאָזטער.

ווי לאַנג איז שוין אז ער האָט זיך ניט געוואַשען? אז ער האָט זיינע האר ניט געקעמט?

און פאַר וואָס איז ער ניט הויך געוואַקסען? און פאַר וואָס איז זיין פנים ניט שעהן?

פלעקען פון דעם דרויסענדיגען לבנה־ליכט פאַלען דורך די לאָדען־שפּאַלטען אין דעם טונקעלען הייזעל. דער מענש זעהט דאָס און ווייסט ניט וואָס צו טהאָן... בלייבט ער שטעהן און קוקט אַ ווייַלע אויף די לבנה פלעקען און אויף דער פינסטערקייט, און טראַכט ניט וויסענדיג וואָס... נאָכדעם געהט ער צו און נעהמט שטיל און איינגעהאַלטען אַנריה־רען די קלאַווישען:

שטילע, ליכטיגע לבנה פלעקען פון דעם גרויסען און זאָרגלאָזען דרויסען וועקען איצט סטרונעס אין אַ פערלאָזטען הייזעל.

דאָס הייזעל, די סטרונעס און דער מענש ענטפערען דערויף פער־ביינקט און וועהטאָגדיג.

נעהמען זיך די זאָרגלאָזע לבנה־פלעקען וויעגען און שפּיעלען מיט דעם וועהטאָגדיגען ביינקען.

ווערט דער מענש אויפגערייצט. און וואָס ווייטער — אַלץ מעהר און מעהר. נאָר ער ענטפערט פאַרט איינגעהאַלטען. און אַלע מאָל — אַזוי ווי פון אָנהויב.

פּלוצלינג דערעסט דעם מענשען דער צודרינגליכער דרויסען.

ער שטעלט זיך אָפּ אויף אַ ווײַלע, רייסט איבער מיט'ן דרויסען און נעהמט זיך שפּיעלען זעלבסטשטענדיג:

אַט איז דאָס אַ זייטיגער, אַ לייכט־שפּרינגענדיגער טאַנץ, און אַט רייסט זיך פון די סטרונעס מיט אַמאָל אַרויס אַ ווילד צורייצטער פּלאָנ־טער. —

דער מענש וויל פערטויבען און פערטרייבען פון זיך אַט די גרויסע דרויסענדיגע וועלט. —

די טענער נעהמען זיך פאַר אַ קורצער ווײַלע הויבען אַלץ העכער און צורייצטער, ווי זיי וואָלטען פון זיך מיט בייטשען עפּעס ווילד און בייז געטריבען.

דער דרויסען איז אָבער שטאַרק און גרויס. עפּענען זיך פאַר איהם ווי דורך אַ כשוף אויף די צוגעמאַכטע לאַדען — — —

רייסען זיך טענער אָב אין מיטען פון זייער ווילדקייט.

און אין אַ ווײַל אַרום.

גיבען זיי זיך אונטער.

און נעהמען זינגען די גרויסקייט פון דער גרויסער נאַכט.

און דעם מענשענ'ס ביינקען שאַטענט זיך אַריין אין דער ליכטיגער גרויס און ווערט דורכדעם דורכזיכטיג.

און די ליכטיגקייט ווערט פון דעם אַזאַ, אַז מען קאָן זי כמעט אָנ־נעהמען מיט די הענט און פּרעסען צום האַרצען.

און ערגעץ זיינען פעלדער פול בעדעקט מיט ליכט.

און ערגעץ יאָגען וועלף זיך נאָך אַ ווילדער ציעג.

און ערגעץ יאָגען פערד זיך געטריבען פון געניטע הענט.

און ערגעץ שווימט אַ יונגער פישער צו זיין פישערין אויף נאַכט.

און אַט צופלוידערען זיך אַהן אַפּהאַלט געליעבטע ערגעץ אין א פּארק.
און ווער איז אַט דער שווארצער בעטלער?... וואָס טהוט ער אויפ'ן בארג?...
און וואָס וויינט אזוי א מאַמע ביי איהר שטאַרבענדיגען קינד?..
און ווי שעהן עס שפּיעלט זיך וואו א קעצעל מיט א קנויל פּאַפּיר!..
און אַט איז א בית עולם. טויטע זיינען טויט. —
צו וואָסזשע אַט די שטעגלאַך אין מיטען פון דער נאַכט?...
און דאָרטען אַט די וועלף.
נאָך יאָגען זיי די ציעג. — — —
און לויפען ווילדע וועלף דען שנעלער,
ווי ביי א מענשען זיין נאָגענדיגע הארץ? — — —
און ווי געניט עס יאָגט דאָרט ווער אַליין
די שנעלע פערד אויף דעם ברייטען וועג! — — —
און ווי רייך עס קלינגען אין דער נאַכט אַפּ
די גלעקער פון דעם האַסטיגען געשפּאַן! — — —
ווער האָט אזוי פּיעל כח אַט די פערד געשענקט?
און ווער האָט אַט דעם טרייבער געשטאַרקט אזוי די הענט? — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען

מאני לייב׳ן.

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלינדע פון געבוירען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלוי איז זייער הימעל.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען אין א נאכט א בלויער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.
נאכט אויף נאכט.
קינדערלאך אויף שטערענדיגע פעלדער.
קינדערלאך אויף טורעמדיגע דעכער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.

ס׳איז געווען א מאל א קעניג, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען.

ס׳איז געווען אמאל א קעניג מיט א רויטער בארד און שטערענדיגע אויגען.

האט די לבנה, וואס איהר קינדערלאך זוכט מיט בלינדע אויגען, געשענקט דעם קעניג פיעלע ווייסע פערד און א קעניגען מיט שעהנע באקען און ליכטיג גרויסע אויגען.

די קעניגען מיט די שעהנע באקען און ליכטיג גרויסע אויגען האט געהאט א פליהענדיגע שווארצע שלאנג.

האט צו דער חתונה די קעניגען פערפוצט איהר שלאנג מיט קליני־גענדיגע זילבער רינגען און איז אויף איהר געפלויגען דורך דער נאכט. וואוהין די לבנה האט געהייסען.

געפאלגט האט אויך דער קעניג די לבנה אין דער נאכט:

ער האָט געשפּאַנט זיינע ליעבע ווייסע פערד און איז אַרוים דער קעניגען אַנטקעגען.

פערטריבען האָט מיט דער צייט די קעניגין דער קעניג, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען.

האָט די קעניגין פערנומען דעם קעניג'ס ווייסע פערד און איהם האָט זי איהר בייזע שלאַנג געלאָזען.

האָט זיך דורך די ווייסע נעבכט די שלאַנג מיט די זילבערדיגע רינגען, געהאַלטען פאר דעם קעניג'ס פענסטער.

אַפּט פלעגט די שלאַנג זיך אויפהויבען אין דער הויך און פליהען ווי זי וואָלט אויף זיך די קעניגען געטראַגען.

און די זילבערדיגע רינגען פלעגען קלינגען אין דערנאַכט, ווי דער קעניגינ'ס געלעכטער.

האָט איין מאָל, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, דעם קעניג זיך גע'חלומ'ט די שלאַנג האָט איהם געביסען.

פערפּאַנצערט און מיט דער שווערד אין האַנט, איז אַרוים דער קעניג פון זיין פּאַלאַץ און האָט די שלאַנג געשטאָכען.

האָבען די גרינע אויגען פון דער שטאַרבענדיגער שלאַנג אַרויפגע־בליצט צום קעניג און האָבען איהם געשאָלטען.

און פון דאַן אָן... אַך, קינדערלאך איהר קינדערלאך מיט בלינדע אויגען!...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, ווער האָט זיי געבוירען?
קינדערלאך אויף טייכען.
קינדערלאך אויף וועלדער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— איז געווען אַמאָל אַ קעניג, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?!

— ס'איז געווען אמאָל אַ קעניג, מיט אַ רויטער באָרד און שטערנ־דיגע אויגען!

— האָט געהאַט דער קעניג פערד, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?!

— יאָ, דער קעניג האָט געהאַט פילע ווייסע פערד!

— איז געווען אַ מאָל אַ קעניגין, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?

— יאָ, ס'איז געווען אמאָל אַ קעניגין מיט שעהנע באַקען און ליכ־טיג גרויסע אויגען!

— האָט די קעניגין געהאַט אַ שלאַנג, קינדערלאך מיט בלינדע אוי־גען?!

— יאָ, די קעניגין האָט געהאַט אַ שווארצע שלאַנג מיט קלינגענדיגע זילבער רינגען!

— ווער האָט געבראַכט די קעניגין צום קעניג, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען?!

— די לבנה מיט איהר שיין און די שלאַנג די שווארצע!

— ווער האָט געבראַכט דער קעניגין דעם קעניג, קינעדרלאך מיט בלינדע אויגען?!

— די לבנה מיט איהר שיין און די פערד די ווייסע!

און, קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, איצט קאָן דער קעניג פאַר זיך ניט מעהר קיין רוה געפינען.

נאַכט נאָך נאַכט יאָגט זיך אום דער קעניג אויף זיין פערד.

די לבנה שפּרייט אַ רינג ווייט ארום דעם קעניג.

עס לויפט דער קעניג, דער רינג לויפט מיט איהם און וויל דעם קע־ניג ניט בעפרייען.

שווארץ געוואָרען איז שוין לאַנג די שווערד און דער פאַנצער פון דעם קעניג.

גרוי געוואָרען איז זיין רויטע באָרד פון יאָהרען און פון שטויב.

נאָר דעם קעניג'ס שטערנדיגע אויגען זיינען אין דער נאַכט פאַרט צועפענט ברייט און גרויס...

איהר אָבער קינדערלאך, אַך קינדערלאך מיט בלינדע אויגען!...

קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלינדע פון געבוירען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען, בלוי איז זייער הימעל.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען אין א נאכט א בלויער.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.
נאכט און נאכט.
קינדערלאך אויף דעכער.
קינדערלאך אויף פעלזען.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען זוכען די לבנה.
קינדערלאך מיט בלינדע אויגען קומען מיר צו חלום.

וואָר־וואָ־הו דער שטורעם־שפּילער

דאָס איז די מעשה וועגן קי־קו־קי — דעם פויגעל, וועגן דער טענ־צערין — דזין־דזין, וועגן דעם ליכטיגן פּעטער שנייער, וועגן דעם ווילדן וואָר־וואָ־הו, וועגן דעם שטאַרקן קריק־קריק פראָסט, וועגן דעם יעגער — פיף־פּאַף־פּאַף און וועגן דעם בעטלער אַף־האַף־אַף.

— ווער איז קי־קו־קי?

— דאָס איז דער פויגעל פון דעם רייכן וואַ־לאַ־לאַ — **דעם זומער.**

אַמאָל, ווען דער רייכער וואַ־לאַ־לאַ — דער זומער — האָט זיך דעם ערשטן מאָל דערפיהלט מיעד, האָט ער זיך פערקליבען אויף די בערג. פון דאָרטן האָט ער געוואָרפן זיינע לעצטע בליקן צו דער ערד און האָט זיך זעגענדיג אָנגערופן:

— ערד! איך מוז געהן. איך בין מיעד. עס וואַרט אויף מיר א בעט פון גאָלדענע און רויטע בלעטער. איך לאָז דיר איבער מיין זון — מיין גאָלדענעם פויגעל — קי־קו־קי. ער וועט דיר אויך אויף ווייטער ברענגען פאַר יעדן טאָג א נייעם מאָרגען, און יעדן אָוונט וועט זיך אויך אויף ווייטער זיין גרויסער, גאָלדענער עק אַנטשעפּען אַן דיר און וועט דיך מיטשלעפּען אין דער וועלט פון נאַכט, אין דער וועלט פון רוה און פריי־דען.

— ווער איז די טענצערין — דזין־דזין?

— זי איז די איין־און־איינציגע טאָכטער פון דעם ליכטיגן פּעטער שנייער.

— ווער איז דער פּעטער שנייער?

— ער איז דער שפּרייטער פון די ווייסע ווינטער־נעצעז. ער איז אַ ליכטיגער, ער איז אַ שטילער און אַ גוטער.

— ווער איז דער ווילדער וואָו־וואַ־הו?

— ער איז דער שטורעם־שפּיעלער. ער איז אַ לאַנגער און אַ דינער. ער האָט אַ פּיעדעל און אַ סמיק. שפּיעלט ער — נעהמען ווינטען בלאָזען, נעהמען בוימער רעדען. און ווערט ערגעץ ביי טאַטע־מאַמע פערשוואונדען זייער טאָכטער, איז דאָס די ארבייט פון וואָו־וואַ־הו. דאָס האָט ער זיך ווי אַ שווארצער ציגיינער פער׳גנב׳עט אונטער דער מיידעל׳ס פענסטער מיט זיין פּיעדעל און זיין סמיק, און ווי נאָר די מיידעל האָט דערהערט זיין שפּיעלען, האָט זי שוין געמוזט פערלאָזען איהר היים און זיך לאָזען פיהרען פון איהם אין איינעם פון זיינע דרייצעהן וועלדער. און ברענגט וואָו־וואַ־הו אַ נייע מיידעל אין איינעם פון זיינע דרייצעהן וועלדער, ווערט אַ שטורעם. עס שרייען אויף אַלע מיידלעך, וואָס ער האָט אין די וועלדער. זיי לויפען זיך צונויף פון אַלע עקען און פון אַלע טיעפענישען. און ער ווערט ווילד פון פרייד און שפּיעלט אויף אַזוי, אַז זיי נעהמען אַלע טאַנצען און שפּרינגען איבער בוימער און איבער צווייגען. און זיי שטעלען זיך פון מאָל צו מאָל ארום דער מיידעל און זינגען איהר:

שענע מיידעל, הער זיך צו —
וואָו־וואַ־הו!
טאַטע מאַמע לאָז צו רוה.
וואָו־וואַ־הו!
ווערסט אַ שוועסטער, ווערסט אַ קינד,
וואָו־וואַ־הו!
פון דעם גרויסען שטורעם ווינד —
וואָו־וואַ־הו!

און אַזוי ביז זיי ציהען פון איהר אראָפּ טאַטע־מאַמע׳ס קליידער, ביז זיי וואַרפען אויף איהר ארויף אַ פער׳כשופ׳טע העמד, וואָס טראָגט מיט זיך ווינט און שטורעם. נאָכדעם נעהמען זיי זי אריין צווישען זיך

און טאַנצען מיט איהר אַזוי לאַנג, ביז זי פערגעסט פון וואנען זי קומט און וואו זי איז געבוירען, ביז זי ווערט שוין אַ ווינד־מיידעל אויף אייביג.

יאָ, אַט אַזוי טהוט וואָר־וואַ־הו מיט שעהנע מיידלעך, ווייל ער האָט זיי ליעב, ווייל ער האָט ליעב, אַז זיי זאָלען איהם העלפען טרייבען ווינ־טען אויף דער וועלט, אַז זיי זאָלען איהם העלפען צינדען פייערען אין די נעכט.

מעהר אבער פון אַלע שעהנע מיידלעך פון דער גאַרער וועלט האָט וואָר־וואַ־הו ליעב דעם פעטער שנייער'ס ציטערדיגע טאָכטער, די איין־און־איינציגע — דזין־דזין. נאַכט אויף נאַכט פלעגט וואָר־וואַ־הו קומען און שפּיעלען פאַר איהר. דזין־דזין וואָלט מיט איהם געגאַנגען וואוהין נאָר זיין האַרץ וואָלט געגלוסט, נאָר וואָר־וואַ־הו האָט געוואוסט, אַז דאָס וואָלט זעהר וועה געטהאָן דעם ליכטיגען פעטער שנייער, אַז דער גוטער פעטער שנייער וואָלט נאָכדעם געבליבען איינער אליין אויף דער וועלט, פלעגט ער דערפאַר אוועקגעהן פון דעם הייזעל אָהן דער שעהנער דזין־דזין. וואָס ער האָט ליעב געהאַט מיט אַלע ביינער פון זיין לייב.

— ווער איז קריק־קריק פּראָסט?

— ער איז דער הערשער פון דעם ווינטער.

עס איז געווען, ווען דער ליכטיגער פעטער שנייער האָט צום ערש־טען מאָל איבערגעדעקט מיט זיינע ווייסע נעצען די גרויסע גרויע וועלט און די צושטערטע גיטער פון דעם רייכען וואַ־לאַ־לאַ, האָט ער אויף די וועגען דערזעהן אַ קליין און הילפלאָז קינד. דאָס איז געווען קריק־קריק־פּראָסט. דער גוטער פעטער שנייער האָט דאָס קינד אָנגענומען ביים הענטעל און געפרעגט:

— ווער ביזטו, קינד?

קריק־קריק־פּראָסט האָט נאָך אבער ריידען ניט געקענט. האָט איהם דער פעטער שנייער גענומען אויף זיינע הענט און געבראַכט צו זיך אין הויז. האָט איהם געגעבען ברויט און זאַלץ און פּאָטער־ליעבע, איז ער פון דעם געוואַקסען, ביז ער איז גרויס און שטאַרק געוואָרען, ביז זיין אָטהעם האָט גענומען אָפּשטעלען טייכען, בעהערשען דערפער און פעלדער און שטעדט, ביז ער האָט פאַר זיך פערנומען אַלע וועלדער און אַלע ווינד־

מיידלעך פון דעם שטורעם־שפּיעלער וואָר־וואַ־הו, ביז ער האָט געגומען טראַכטען ווי אַוועקצונעהמען ביי דעם גוטען פעטער שנייער זיין איינציגע טאָכטער — דזין־דזין...

ווער איז פּיף־פּאַף־פּאַף?

ער איז דער יענגער מיט׳ן גרויסען ביקס איבער די אַקסעל און מיט דעם שטאַרקען פלינקען פערד. זיין פערד איז גרויס און לאַנג און איז אויבען ווייס ווי שניי און אונטען שוואַרץ ווי נאַכט. ביי טאָג האָט יענגער פּיף־פּאַף־פּאַף זיך ליעב צו יאָגען מיט זיין פערד און מיט זיין ביקס נאָך די בערען אין די וועלדער, און ביי נאַכט האָט ער ליעב צו היטען די ווינד־מיידלאַך, ווי זיי טראָגען זיך אַרום אין דער לופטען, ווי זיין קלייבען צונויף שטיקער האַלץ און צינדען זיי אָן מיט דעם שיין פון זייערע בלויע אויגען... מעהר אבער פון אַלע אַנדערע מיידלאַך האָט פּיף־פּאַף־פּאַף ליעב צו היטען די טענצעריין דזין־דזין...

יאָ, ניט נאָר וואָר־וואַ־הו, ניט נאָר קריק־קריק פראָסט, נאָר אויך יענגער פּיף־פּאַף־פּאַף האָט זעהר ליעב דעם פעטער שנייער׳ס טאָכטער, די מיידעל דזין־דזין. אפילו די האָר פון זיין קאָפּ, אפילו די נעגעל פון זיינע פיס האָבען ליעב די שטיפּעריין דזין־דזין. דזין־דזין אבער האָט נאָר ליעב דעם שטורעם־שפּיעלער וואָר־וואַ־הו. פלעגט דערפאַר אָפט יענגער פּיף־פּאַף־פּאַף פאַר כעס אַוועקשליידערען זיין גרויסען ביקס און אַוועקטרייבען זיין פלינקען פערד און פלעגט זיך נעהמען שלאָגען מיט זיין קאָפּ אָן די ביימער פון די וועלדער, און פלעגט פאַר כעס טראַכטען, אַז ער וועט זי גאָר אינגאַנצען איבערגעבען אין די הענד פון דעם בייזען קריק־קריק פראָסט.

און איינמאָל, ווען די שעהנע דזין־דזין האָט איהם אַלץ ניט געוואָלט ליעב האָבען, און זי האָט זיך נאָך אויסגעלאַכט פון איהם און פון זיינע גרינע אויגען, איז ער גלייך אַוועק צו קריק־קריק פראָסט און האָט איהם געזאָגט:

— איך ווייס ווי אַזוי דו קאָנסט אַריינקריגען די קליינע דזין־דזין אין דיינע וועלדער.

— ווי אזוי ? — האָט געפרעגט דער שטארקער קריק־קריק פּראָסט און האָט זיך אויפגעהויבען...

ביי יעגער פּיף־פּאַף־פּאַף האָבען זיך אנגעצונדען זיינע גרינע אויגען און ער האָט געזאָגט :

דו גיב אוועק דעם ציגיינער וואָר־וואַ־הו עטליכע פון די וועלדער, וואס דו האָסט ביי איהם פערנומען. זי האָט איהם ליעב און ער וועט זי ברענגען צו דיר, ווייל ער דארף די וועלדער, ווייל ער האָט ניט וואוהין צו פערפיהרען די מיידלאך, וואס ער פערנארט.

קריק־קריק פּראָסט האָט ליעב געהאט יעדען בוים פון די וועלדער. און וויפיעל ער האָט געהאט, איז איהם אלץ קארג געווען. פאר דער קליינער דזין־דזין אבער האָט ער אפּגעצעהלט שטארקע דרייצעהן וועלדער, ווייל קריק־קריק פּראָסט האָט געוואוסט, אז אליין וועט ער די שעהנע דזין־דזין קיינמאל ניט קענען אוועקנעהמען פון איהר טאטען, דעם פעטער שנייער, ווייל דער פעטער שנייער האָט איהם אליין אויף זיינע הענט געטראָגען, ווייל דער פעטער שנייער האָט איהם געגעבען ברויט און זאלץ און פאָטער־ליעבע...

און ווען וואָר־וואַ־הו האָט פאר זיך דערזעהן דרייצעהן שטארקע וועלדער, האָט ער ניט אויסגעהאלטען. ער איז אוועק און האָט זיך בעהאלטען אונטער א בוים ניט ווייט פון דעם פעטער שנייער'ס הייזעל און האָט זיך פאנאנדערגעשפּיעלט, אז דער דאך איז ארונטערגעריסען געוואָרען, אז די פענסטער זיינען ארויסגעפאלען, ביז דזין־דזין האָט פערלאזען דעם טאטען און זיין הויז, ביז זי איז איבערגעגעבען געוואָרען צו קריק־קריק פּראָסט, ביז מען האָט איהם אפּגעצעהלט די דרייצעהן וועלדער.

און דעם פעטער שנייער'ס הייזעל איז פון דעמאָלט אן פערבליבען אהן פענסטער און אהן א דאך. און א שטילער, א ליכטיגער און א פערטראכטער זיצט ער דאָרט איינער אליין און שפּינט די ווייסע שניי־נעצע דורך טאג און דורך נאכט און לאָזט זיי אויפ'ן ווינד, ווען עס קומט די צייט.

און ווען עס בעפאלט וואָר־וואַ־הו'ן א בייענקען נאָך דער קליינער

דזין־דזין, וואָס מען האָט ביי איהם אויסגענאַרט. גנב'עט ער זיך אַריין אין קריק־קריק'ס וועלדער מיט זיין פידעל און זיין סמיק. און ווען קריק־קריק פּראַסט ווערט פון דעם אַזוי אויפגערייצט, אַז ער איז גרייט אומצובריינגען די וועלט אין זיין כעס, דעמאָלט פערלאָזט דער ליכטיגער פעטער שנייער זיין צובראַכען הייזעל. אַ שטילער, אַ בלאַסער און אַ לויטערער געהט ער אַרוים אויף דער וועלט. זיינע גרויסע און ליכטיגע אויגען קוקען אַזוי, אַז יעדער בייזער און שולדיגער, וואָס בעגעגענט זיך מיט זיי, לאָזט אַפּ הענט און פיס... מעג דאָס זיין אַ הונט, וואָס האָט ניט קיין היים און האָט ניט קיין חבר, אַן אומגליקליכער הונט, וואָס זעצט זיך צו אין אַ קאַלטער ווינטער־נאַכט ערגעץ אין עק פון אַ דאָרף און נעהמט זיך פּאַנאַנדערבילען זיין שווערען וועה אין דער קאַלטער נאַכט; מעג דאָס זיין אַ הונגעריגער וואָלף, ווען די שאַרפע קעלט נעהמט טרייסלען די דאַרע ביינער, און ער לויפט מיט ווילד אָנגעצונדע־נע אויגען פון זיין וואַלד אַרויס; מעג דאָס זיין אַפילו דער שטאַרקער קריק־קריק פּראַסט, ווען ער וויל אין זיין בייזען כעס אומבריינגען די וועלט. — בעוויזט זיך נאָר אויפ'ן ברעג פון דער ערד די שטילע גע־שטאַלט פון דעם ליכטיגען פעטער שנייער, מיט די ווייסע נעצען, מיט די גרויסע און ליכטיגע אויגען, וואָס האָבען איצט אויף דער וועלט גאָרניט, פאַלט אַפּ זייער כעס און זייער בייזער. און בעגעגענען זיי זיך מיט זיינע בליקען, לאָזען זיי אַפּ הענט און פיס און ווערען שטיל און גוט און פרום.

— און ווער איז בעטלער אַך־האַך־אַך?

— ער איז גרוי ווי די ערד נאָך זומער. ער האָט אַ שטעקען מיט אַ טאָרבע און אַ פּעקעל מיט מעשה'לעך פאַר יונג און אַלט, מיט מעשה'לעך פאַר קינדער.

אַמאָל אין אַ גרויסען ווייסען ווינטער האָט געטראָפען, אַז בעטלער אַך־האַך־אַך איז זיך געגאַנגען פון שטאָדט צו שטאָדט, פון דאָרף צו דאָרף און איז פערגאַנגען אין אַ וואַלד אויף נאַכט.

אַך־האַך־אַך איז געווען מיעד פון וועג. האָט ער ביי זיך אָפּגע־

מאכט: וואוהין וועל איך געהן אין דער נאכט דורך אזא גרויסען פרעמ־דען וואלד? איך וועל פאר מיר בעסער דאָ ערגעץ אויפזוכען א זיכערען פּלאץ, וועל זיך צושפּארען אויף מיין טאָרבע און וועל דאָ איבער זיין די נאכט.

און ווען אַך־האַך־אַך האט זיך געלאָזט געהן זוכען א זיכערען פּלאץ פאר זיך, האט זיך פאר איהם מיט אמאָל בעוויעזען אן אָפענער טהאָל אין וואלד. אין דעם טהאָל איז געשטאנען א פערפרוירענער טייך און אויפ׳ן מיטען טייך איז געשטאנען א צובויגענער בוים.

דער בוים איז געשטאנען ווי אויף אומצופאלען...

און ווען אַך־האַך־אַך האט אויפגעהויבען זיינע אויגען צו דעם בוים, האט ער דערזעהן, ווי פון דעם בוים הויבט זיך אויף א דינער מענש. דער מענש האט געהאט הויכע פיס און שרעקליך לאנגע און דארע הענט און ער איז צוגעקומען צו אַך־האַך־אַך און האט געפרעגט:

— ווער ביזטו?

האט איהם אַך־האַך־אַך געענטפערט:

— איך בין א בעטלער.

האט דער מענש איהם ווייטער געפרעגט:

— בעטלער, קומסטו אהער פון ווייט?

— יא, איך קום אהער פון ווייטע וועגען, — האט אַך־האַך־אַך גע־ענטפערט.

— האסטו וואו בעגעגענט דעם פעטער שנייער? — האט זיך דער מענש געפרעגט.

— ניין, — האט אַך־האַך־אַך געענטפערט, — ניט געזעהן און ניט געהערט.

— ווייסטו, בעטלער, אז היינט איז א יום־טוב אין דעם וואלד? — האט דער מענש געזאגט.

— א יום־טוב?! — האט אַך־האַך־אַך געפרעגט. — פאר וואס און פאר ווען?..

איז דער דינער מענש געווארען נאך דינער און לאנגער און האט געזאגט:

— עס איז א יום־טוב, ווייל איך שפּיעל באלד אויף און ברענג אראָפּ א שטורעם אין דעם וואלד.

בלייבט אך־האָך־אך אזוי צושראָקען שטעהן, קנייטשט זיין שטערן, טאַפּט זיין שטעקען, ווייסט ניט וואָס דאָס זאָל באטייטען און ער פרעגט:

— וואָס הייסט, דו ברייננסט אראָפּ א שטורעם אין דער נאכט אהער אין וואלד?!...

שפּרייט דער דינער מענש פאנאנדער זיינע שרעקליך לאַנגע און דינע הענט, וואקסט מיט אמאָל אין איינער פון זיי אויס א פּיעדעל און אין דער אנדערער א סמיק, די האָר הויבען זיך איהם אויף אין דער לופ־טען און ער זאָגט:

— איך בין וואָר־וואָ־הו — דער שטורעם־שפּיעלער.

האָט אך־האָך־אך צועפענט מויל און אויערען, גענומען מיט שרעק קוקען אויף דעם שטורעם־שפּיעלער וואָר־וואָ־הו, און ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען.

און איידער וואָס ווען, איז דער גאנצער וואלד ווי דורך א כישוף פערשפּרייט געוואָרען מיט פאנאנדערגעלעגטע בלויע פייערען און אזוינע מאָדנע מיידלאך מיט אזוינע צינדענדיגע בלויע אויגען האָבען זיך ארומ־געדרעהט ארום די פייערען. מיידלאך, וואָס האָבען זיך אלע מאָל אויפגע־הויבען אין דער לופט ווי שטיקער ווינד.

— און וואָס איז דאָס?! — האָט אך־האָך־אך געפרעגט, זיך אָנ־האלטענדיג אָן זיין שטעקען און אָן זיין טאָרבע...

וואונדערט זיך וואָר־וואָ־הו און פרעגט:

— וואָס, בעטלער, דו האָסט דאָס נאָך גאָר קיינמאָל ניט געזעהן?!

— ניין, — ענטפערט אך־האָך־אך. — ניט געזעהן און ניט גע־הערט.

— מיט מיין שפּיעלען האָב איך, בעטלער, פערפיהרט אין די וועל־דער די שענסטע מיידלאך פון דער וועלט און האָב זיי דאָ געמאכט פאר ווינד־מיידלאך. איז נאָכדעם געקומען קריק־קריק פראָסט און האָט פער־נומען די וועלדער מיט די מיידלאך. קריק־קריק פראָסט איז גרוי ווי א זיידע, און זיינע וועלדער זיינען איצט גרוים ווי די וועלט, און זיינען

פול מיט מיינע ווינט־מיידלאַך, און קומט אַז די נאַכט נעהמען זיך מיינע מיידלאַך מיט זייערע בלויע אויגען צינדען אָט די פייערען אין די וועלדער, און ווען עס שטאַרקען זיך די פייערען, שטאַרקט זיך דער פראָסט, ווערט דער זיידע פון דעם צופריעדען און לאָזט זיך געהן איבער די וועלדער. ער ברעכט בוימער און וואַרפט זיי אין פייער, ער שפּאַלט מיט זיינע הענט אין שטיקער די שטאַרקסטע דעמבעס, און מיינע מיידלאַך האָבּען ליעב פייער, כאַפּען זיי מיט פרייד אונטער די שטיקער און וואַרפען זיי אין פייער און צולעגען נאָך אַלץ נייע און נייע פייערען און די פייערען קנאַקען זיך פאַנאַנדער. — אָט, הערסט ווי זיי קאַנקען ? !

ווען וואָר־וואַ־הו איז שטיל געוואָרען, האָט אַך־האָך־אַך זיך אומגעקוקט אויף דעם וואַלד, וואָס איז מיט אַמאָל געוואָרען גרויס ווי די וועלט... אויף די שפּרינגענדיגע און פליהענדיגע ווינד־מיידלאַך, אויף די בלויע פייערען, וואָס האָבען אַזוי מורא'דיג געקנאַקט אין דער נאַכט, אַז אַ גרויל איז אַריבער זיין לייב, און ער האָט ווי פאַר זיך אָפּגעזאָגט :

— אַך־האָך־אַך ! וועט, הייסט דאָס, באַלד ווערען אַ ברענענדיגער פראָסט ?

— אַ פראָסט און אַ שטורעם, — האָט וואָר־וואַ־הו צוגעלעגט.

— און נאָך אַ שטורעם אויך ? ! אַך־האָך־האָך !

— יאָ, — האָט וואָר־וואַ־הו געענטפערט. — ווייל איך וועל באַלד אויפרייצען דעם אַלטען קריק־קריק פראָסט און זיין נאַרישען דיענער, יעגער פיף־פּאַף־פּאַף. די ווינט־מיידלאַך וועלען זיך באַלד נעהמען יאָגען און טראָגען איבער פעלדער, איבער וועלדער, איבער שטעדט און איבער דערפער. און דו, בעטלער ! —

קוק אַהין
און קוק אַהער !
איינס !
צוויי !
און שטעה !

און ווי נאָר וואָר־וואַ־הו האָט דאָס אָפּגעזאָגט, איז אַך־האָך־אַך מיט

איהם שוין געשטאַנען אויף א בערגעל ביי אַן אויסגעהיילטען בוים, און ביי דעם בוים האָט צו איהם וואָר־וואָ־הו אַזוי געזאָגט:

— בעטלער! — אַביסעל וועט דיר אָט דער בוים פון מיין שטור־רעם־שפּיעל בעשיצען, און נאָכדעם וועט אפשר דער פעטער שנייער קומען אין צייט, וועט זיין שניי דיך איינדעקען.

— אַך־האַך־אַך! — האָט דער בעטלער אָפּגעזיפצט און איז אריינ־געקראָכען אין דעם אויסגעהיילטען בוים, וואָס אויף׳ן בערגעל. פון דאָרט האָט ער געקענט זעהן אַלץ וואָס קומט פאָר אין וואַלד און איבער׳ן וואַלד.

און וואָר־וואָ־הו האָט גלייך פאַנאַנדערגענומען זיינע לאַנגע, דאַרע הענט, ווי צוויי שפּיציגע פליגלען. אין איין האַנד איז געווען זיין סמיק, אין דער אַנדערער זיין פיעדעל, און ער איז מיט איין מאַך א פליה גע־טהאָן צום אייז, צו דעם צוקנייטשטען דאַרען בוים, וואָס שטעהט ווי אויף אומצופאַלען.

און ווי נאָר וואָר־וואָ־הו האָט זיך אראָפּגעלאָזט נעבען בוים, האָט ער גלייך אַרויפגעלעגט זיין סמיק אויף די סטרונעס און די פיעדעל האָט גענומען רופען.

האָט א ווינט־מיידעל דערהערט — מען רופט, איז זי אַרויס פון דעם וואַלד צום אייז, זיך אומגעקוקט און דערזעהן, אַז דאָס איז דער ציגיינער וואָר־וואָ־הו, דער שטורעם־שפּיעלער.

וואָר־וואָ־הו האָט אָבער אַלץ ניט אויפגעהערט צו רופען מיט זיין פיעדעל.

האָט די מיידעל פערשטאַנען, אַז מען מיינט ניט זי, האָט זי אויפ־געהויבען איהר קאָפּ און איהר האַנט און איהם געהאָלפען רופען. איז אָנגעקומען נאָך און נאָך א מיידעל. וואָר־וואָ־הו אָבער האָט מיט אַמאָל גענומען שפּיעלען, אַזוי, אַז זיין פיעדעל האָט פון מאָל צו מאָל גענומען קלאָר און שאַרף רופען:

דזין־דזין!

דזין־דזין!

דזין־דזין־דזין!...

האבען די אנגעלאפענע מיידלעך געגומען לויפען אין אלע זייטען און האבען אינאיינעם מיט דעם פיעדעל געזוכט און גערופען:

דזין־דזין!
דזין־דזין!
דזין־דזין־דזין!...

און אך־האך־אך איז זיך געלעגען אין דעם אויסגעהוילטען בוים און געטראכט:

וואס איז דאס פאר א דזין־דזין?
האט איהם דער אויסגעהוילטער בוים געענטפערט:
„דזין־דזין איז די מיידעל, פאר וועלכער קריק־קריק פראסט האט אפגעצעהלט שטארקע דרייצעהן וועלדער.
„זי איז דעם זיידען טהייער ווי דער שווארצאפּעל פון אויג.
„זי האט אבער ליעב דעם שפּיעלער וואר־וואָ־הו.
„זי האט ליעב צו טאנצען אונטער זיין פיעדעל און זיין סמיק.
„און ווען די פיעדעל רופט אין מיטען פון איהר טאנצען אוים:
דזין־דזין! שפּרינגט זי אויף אין דער לופטען פון פרייד."
טראכט פאר זיך אך־האך־אך:
פאר וואס זשע קומט זי ניט, אז זי האט איהם אזוי ליעב?
נעהמט דער בוים ווידער רעדען און זאגט:
„דזין־דזין האט היינט מורא מעהר ווי אלע מאל.
„זי ווייסט, אז פיף־פאף־פאף מיט די גרינע אויגען ליעגט ערגעץ אין א לאך ניט ווייט פון איהר אוןווארט אף איהר יעדער טראט.
„זי ווייסט אויך, אז דעם זיידען — קריק־קריק פראסט, געהט דאס היינטיגע נאכט זעהר גוט.
און נאכדעם,
ווען ער וועט אנברעכען א סך בוימער,
ווען ער וועט אנשפּאלטען א סך האלץ,
ווען די בלויע פייערען וועלען שוין זיין צושפּרייט איבער אלע וועלדער,

ווען ארום די פייערן וועלען אלע ווינט־מיידלאך טאַנצען אין פרעהליכע רעדער,

וועט זיך דעם זיידען פערוועלען האָבען נעבען זיך זיין דזין־דזין, פאַר וועלכער ער האָט אָפּגעצאָהלט די דרייצעהן וועלדער."

פערנעהמט אַך־האַך־אַך די רייד פון דעם בוים און זעהט, אז וואָר־וואָ־הו וויל פון גאָרניט וויסען, זיין פידעל רופט אלע און רופט, און די מיידלעך גליטשען זיך איבער'ן אייז אהין און אהער און שרייען אויס און הילכען אָפּ. און וואָר־וואָ־הו'ס לאַנגע הענט צורייצען זיך אלץ מעהר און מעהר, צורייצען זיך אויף די טענער און די מיידלאך און נעהמען זיך ארומטראָגען כעס'דיג און ווילד. און אָט האָבען זיך די מיידלאך גאָר גענומען באַרוועס קלעטערען אויף די פערשנייטע ביימער. פון דאָרטען האָבען זיי פערציטערטע און צושראָקענע גענומען קוקען און זוכען איבער דעם ווייסען און ווייט צוצווייגטען ווילדען וואלד, און זיי האָבען מיט אויסגעשטרעקטע העלזער גענומען שרייען און רופען:

דזין־דזין!

דזין־דזין!

דזין־דזין־דזין!

האָבען זיך אויף זייערע געשרייען אָנגעטראָגען נייע כוואַליעס און כוואַליעס ווינט־מיידלאך און זיי זיינען אלע פערכאַפּט געוואָרען פון דעם דזין־דזין געשריי, און האָבען פון זיך אראָפּגעוואָרפען זייערע ווייסע שניי־שלייערס און זיינען ארויסגעשפּרונגען אין זייערע בלויע ווינט־העמדער. און האָבען זיך אומגעקוקט צושראָקענע, און האָבען מיט שרעק דערזעהן, אז דזין־דזין איז צווישען זיי ניטאָ. זיינען זיי דערפאַר אלע מיט איין מאָל אראָפּגעשפּרונגען פון די ביימער מיט אָנגעבראָכענע צווייגען אין די הענט, און האָבען זיך מיט די שפּיציגע צווייגען גענומען שמייסען איי־נע די אנדערע. און אָט האָבען זיי גאָר אויסגעשטשירעט זייערע ווייסע שפּיציגע ציינער און האָבען זיך גענומען בייסען מיט אזא בייזקייט, אז אַך־האַך־אַך האָט פון דעם דערפיהלט א שרעקליכען גרויל אין זיינע קאַל־טע ביינער. און אָט האָבען ביי די ווינט־מיידלאך מיט אמאָל אויפגע־גלאַנצט זייערע אויגען מיט א בייזען פייער און זיי האָבען מיט זייערע

אויסגעשטשירעטע ציִיהן זיך גענומען בייסען די לופט, ווי זיי וואָלטען פון איהר שטיקער רייסען. און נאָכדעם האָבען די מיידלאַך נאָר אויפגע־הויבען זייערע קעפּ און האָבען זיך פאַנאַנדערגעבילען ווי הינט...

איז אַך־האַך־אַך פון דעם שיער אַהן אָטהעם געבליבען. עס האָבען איהם גענומען פריהרען די האָר אויפ׳ן קאָפּ. האָט שוין די שעהנע דזין־דזין לענגער ניט געקענט אויסהאַלטען און איז מיט אמאָל פון ערגעץ אויפגעשפּרונגען און האָט זיך גענומען לייכט קייקלען און שפּרינגען אי־בער בארג און טהאַל...

האָבען ביי דעם יעגער פּיף־פּאַף־פּאָף זיך אָנגעצונדען זיינע גרינע אויגען און ער האָט זיך גלייך ארויפגעכאַפּט אויף זיין גרויסען לאַנגען פערד, וואָס איז אויבען ווייס ווי שניי און אונטען שווארץ ווי נאכט, און ער האָט זיך גענומען יאָגען נאָך איהר פון טהאַל צו טהאַל, פון באַרג צו בארג, פון וואלד צו וואלד. דאָס פערד האָט זיך געטראָגען שנעלער פון אַ ווינד אין פעלד, שנעלער ווי אַ פייל פון בויגען. און ווען דער יע־גער מיט די אָנגעצונדענע גרינע אויגען האָט דערזעהן, אז ער קען זי פּאַרט ניט אָניאָגען, האָט ער גענומען שיסען פון זיין גרויסען ביקס:

— פּיף־פּאַף־פּאָף! — האָט גענומען קנאַלען איבער׳ן וואלד בייז און שווער — פּיף־פּאַף־פּאָף!!!...

זיינען נאָך יעדען שאָס פון אַלע זייטען אויפגעשפּרונגען הונדער־טער און הונדערטער ווינט־מיידלאַך און האָבען זיך הוזשענדיג און קווי־טשענדיג גענומען נאָכפּליהען נאָך פּיף־פּאַף־פּאָף און נאָך זיין פערד.

דזין־דזין אָבער האָט זיך געקאַטשעט און איז געשפּרונגען איבער די טהאַלען און בערג שנעלער פון פּיף־פּאַף־פּאָף און פון זיין פערד. זי האָט געטאַנצט און איז געשפּרונגען איבער דעכער, איבער שנייי און אי־בער ביימער און האָט זיך בעוויזען אויפ׳ן אייז. — — —

און ווי נאָר דזין־דזין האָט זיך בעוויזען אויפ׳ן אייז, האָט זיך דערהערט קריק־קריק פּראָסט׳ס ווילדסטער בייזער. עס האָט אויפגעצי־טערט דער גרויסער אַלטער וואלד. עס האָט זיך אויפגעשלאָגען אַ געדיכ־טער ווייסער שטויב. עס האָבען גענומען קנאַקען צווייגען און פּלאַצען ביימער. דאָס אייז האָט זיך גענומען אין שטיקער רייסען, עס האָבען אויפגעציטערט שטערנס און דערפער. — — —

און דער אויסגעהוילטער בוים האָט דעם אַרימען אַך־האַך־אַך לענגער ניט געקענט בעשיצען, און אַך־האַך־אַך איז ארויסגעפאלען צו דער ערד ווי אַ שטיין.

ערגעץ אויפ׳ן עק פון דער ערד האָט זיך אָבער באַלד בעוויזען די בלייבע געשטאַלט פון דעם ליכטיגען פעטער שנייער, וואָס האָט אויף דער וועלט גאָר ניט, נאָר אַזוינע ווייסע נעצען און אַזוינע קלאָרע אויגען, וואָס יעדער בייזער און שולדיגער ווערט פאַר זיי אַפּהענדיג...

דער ערשטער, וואָס האָט דערזעהן דעם פעטער שנייער אין יענער נאַכט, איז געווען אַ הונגעריגער וואָלף, וואָס האָט זיך פאַנאַנדערגעוואָיעט ביים ברעג פון וואַלד. און ווי נאָר דאָס ערשטע שנייעלע האָט זיך אוועקגעזעצט אויף דער נאָז פון דעם צרייצטען קריק־קריק פראָסט, האָט זיין כח גענומען שווינדען, און ווען עס האָבען פאַר איהם אויפגעשיינט דעם פעטער שנייער׳ס וואונדערבאַרע אויגען, האָט ער מיט אַמאָל אַפּגעלאָזט הענט און פיס.

אַ געדיכטער שניי האָט גענומען איינדעקען און בערוהיגען דעם אַלטען וואַלד.

און דער שניי האָט אויך דערפרישט אַך־האַך־אַך׳ס דערפרוירענע גליעדער.

און דער שניי האָט אויך אַפּגעמינטערט אַך־האַך־אַך׳ס פער׳חלש׳טע האַרץ.

נאָכדעם האָט גלייך גענומען ברעכען אויף טאָג, און אין וואַלד איז אריין די זון — דער גרויסער גאָלדענער פויגעל — קי־קו־קי, וואָס דער רייכער וואַ־לאַ־לאַ האָט נאָך פאַר זיין ערשטען אוועקגעהן געשענקט דער ערד.

— קי־קו־קי, דו אַלטער וואַלד! — האָט די זון אויסגעשריען — אַט האָב איך דיר געבראַכט אַ נייעם מאָרגען!

האָבען די בוימער פון דעם פערשנייטען אַלטען וואַלד אויפגעשיינט ווי לאַכענדיגע קינדער, און האָבען זיך גענומען באָדען אין דעם גאָלדענעם מאָרגען.

דריטע טהייל:

דער גבור.

אונ יפתח פון גלעד איז געווען אַ
גרויסער גבור, און ער איז געווען
דער זוהן פון אַ זונה.
(שופטים, י׳ א׳.)

א. וואָלקאָוויץ

א.

וועלט איין, וועלט אויס.

און אמאָל איז געווען אַ גבור.

און דער גבור האָט געוואוינט מיט זיין טאָכטער אין זיין ווייס געצעלט אויף אַ הויכען בארג,

און אויפ'ן שפּיץ פון דעם בארג איז געווען אַ הויכער פעלז.

און אויפ'ן הויכען פעלז איז געשטאַנען אַ פיערעקיגער טורעם, וואָס איז געווען ארומגעשטעלט מיט בלאַנקע שווערדען און שפּיזען.

און אויפ'ן שפּיץ פון פיערעקיגען טורעם האָבען זיך צושפּרייט דריי גאָלדענע פיילבויגען, פון וועלכע עס האָט זיך אָנגעהויבען נאָך אַ טורעם, אַ רונדער, אַ שפּיציגער.

און דער רונדער שפּיציגער טורעם האָט זיך פערשניטען מיט זיינע שאַרפע שפּיזען און מיט זיין הויכען שפּיץ גלייך אין הימעל אריין.

און אויף דעם הויכען שפּיץ פון דעם אויבערשטען טורעם איז געשטאַנען אַ ווייסע טויב מיט אַ גרינעם בלאַט אין מויל.

די טויב האָט דער גבור געהייסען ארויפשטעלען אויף זיין טורעם נאָך דעם, ווי ער מיט זיינע פרייע מחנות האָבען אָנגעוואָרפען אַ שרעק אויף די אַלע ארומיגע ווילדע שבטים, עס זאָל הייסען:

„פריעדען הערשט אין לאַנד“.

עס זאָל הייסען:

„ער גלויבט אין דעם גערעכטען גאָט — יהוה, — אין דעם גאָט,

וואָס האָט געשוואָרען צו זיינע עלטערען, מעהר ניט צו ברענגען קיין מבול אויף דער וועלט. —

„און מיט דעם שווערט דער גבור צו די אנדערע שבטים, מעהר ניט אַנצופאַלען אויף זיי."

און רוהע און פריעדען האָט געהערשט אין דער גאנצער בערגיגער געגענד, וואָס אַרום דעם באַרג.

רוהיג און פריעדליך פלעגט זיך טראָגען אין דער טיעפער בערגיגער נאַכט דאָס געזאַנג פון די פאַסטוכער:

עס איז דאָ אַ גערעכטער גאָט
אין הימעל.
עס איז פאַראַן אַ גרויסער גאָט
אין הימעל.
עס איז פאַראַן אַ גרויסער מאַן —
אונזער גבור.
עס איז פון אַלע גרעסער, שטאַרקער —
אונזער גבור.
ער האָט ליעב זיין פאָלק, ווי זיין טאָכטער —
זיין שושנה.
ער האָט ליעב זיין פאָלק, ווי זיין טאָכטער —
זיין שושנה —
זיין שושנה — — —

און דאָס געזאַנג פלעגט זיך איבערוועבען מיט'ן שפּיעלען אויפ'ן פייפעל, מיט'ן קלאַפּען אין בלעך, מיט'ן טאַנצען און אַרומנעמען זיך פון די חברים מיט די חבר'טעס און מיט'ן זיידענעם גערויש פון די לאַנגע טייכען, וואָס האָבען צופריעדען געטראָגען זייערע בלויע וואַסערען איבער דעם רייכען פעטען לאַנד.

און אַרום די צולייגטע פייערען פלעגען זיך צונויפקומען די קריעגער און פלעגען זיך פריעדליך דערצעהלען וועגען זייער גבור.

און זיי פלעגען זיך דערצעהלען פון יענער צייט ווען זייער גבור איז נאָך געווען צווישען די בערג פון גלעד.

און ער איז געווען דער ליעבסטער זוהן פון דעם הערשער און שופט־גלעד.

און ער איז פון דאָרטען פערטריבען געוואָרען.

און פונקט דאַן, ווען ער איז געקומען פון א זיגרייכער מלחמה.

און דערפאַר, ווייל דאָס פאָלק און זיינע ברידער, אונטער דער פיהרערשאַפט פון דעם עלטסטען ברודער, וואָס האָט זיך גענומען רופען „אבי בעל" האָבען גע'טענה'ט:

„ער איז ניט פון דעם הערשער'ס ערשטער ווייב.

„און מיר ווילען ניט, אז א זוהן פון א פרעמדער זאָל אויף אונז קעניגען!"

„ער איז דער זוהן פון א פרעמדער! פון א זונה! — האָבען זיי געשריען מיט זייערע העלזער אין אַלע גאַסען.

און שטיל, ביי זיך אין הארצען, האָבען זיי געדענקט:

„ער איז דער, וואָס לאַכט און שימפּפט פון דער עשתורת, פונ'ם בעל און פונ'ם מולך, די גוטע געטער, וואָס מיר נעמען איבער פון די שטאַרקע עמונים.

'און ער רופט אונז נאַראָנים.

„און ער רופט אונז זינדער.

„און ער נעמט אין זיינע מחנות ניט אַריין קיינעם פון אונז, וואָס גלויבט אין די געטער."

*

און עס ווערט דערצעהלט:

„און עס איז געווען אין מיטען דער נאַכט.

„און זיין געווער־טרעגער, דער גוטער רמליה, האָט איהם פּלוצלינג אויפגעוועקט:

„גבור, שטעה אויף!

„דאָס פערד איז שוין געזאָטעלט!

„לויף שנעלער פונ'ם ווינד!

„לויף! און זאָלען דיר די גרענעצען פון גלעד אנטקעגען שפּרינגען!

„און זאָלען זיי בלייבען וויט הינטער דיר.
„לויף! און זאָל דיין פּנים ניט קוקען אויף הינטען.
„דיינע גיטער זיינען אין פייער!
„דיינע ווייבער געשענדט אין מיטען מארק!
„דיינע קינדער געטוידט!
„דאָס פאָלק איז צורייצט.
„עס האָט פערגעסען אינ׳ם גוטס, וואָס דו האָסט פאַר איהם געטהאָן.
„לויף, לויף!
„איך וועל דיך שפּעטער אָניאָגען.“

*

די בלויע נאַכט האָט זיך דאַן צושפּיעלט מיט׳ן שיין פון די שטערען און פון דער פולער לבנה.

און דער גבור איז געלאָפען אין דער נאַכט אויף זיין שנעלען רויטען פערד.

און ער האָט זיך מיט זיין שווערד דורכגעריסען דורך די מחנות קריעגער, וואָס האָבען איהם געזוכט און וואָס זיינען אויף איהם אָנגעפאַלען.

און ער איז אויף זיין פערד איבערגעשוואומען דעם, מיט לבנות פערשפּיעגעלטען, טייך ארנון.

און מען האָט איהם נאָכגעיאָגט.

און ער איז ווייטער געלאָפען.

און ער איז געלאָפען אזוי לאַנג און אזוי שטאַרק ביז דאָס פערד איז אונטער איהם געפאַלען.

און עס איז געווען, ווען דאָס פערד איז אונטער איהם געפאַלען, האָט זיך אויף איינעם פון די בערג צו איהם בעוויזען אברם — דער גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד.

און איין האַנד האָט דער גרייז געהאַלטען אַ הויכען שטעקען.

און מיט דער צווייטער — פאַר׳ן צוים — אַ גרויסען, שווארצען פערד.

און דער גרייז האָט צו איהם אזוי געזאָגט:

„דאָס פערד איז צו דיר.
„און דו זאָלסט שטענדיג געדענקען אין דעם אמת'ן גאָט.
„ער איז דיין בעשיצער.
„און ער וועט דיר העלפען.
„און דו וועסט נאָך ווערען דער שטאַרקסטער צווישען די אידען.
„און דו זאָלסט זיי ניט געדענקען דאָס שלעכטס!" —

*

לאַנג האָט דער גבור געוואַנגעלט אַליין צווישען די בערג.

און דער גבור האָט געליטען הונגער און קעלט, ביז רמליהו איז צו איהם געקומען מיט אַ מחנה קריעגער.

און רמליהו האָט איהם אויך מיטגעבראַכט זיין קינד, זיין שושנה, דאָס איינציג איבערגעבליבענע פון זיין הויזגעזינד. —

און נאָך דעם האָבען זיך אַרום דעם גבור צונויפגעקליבען אַלץ נייע און נייע קריעגער.

אַזעלכע, וואָס האָבען שוין ניט איינמאָל געזיגט אונטער זיין פיהרערשאַפט.

און אַזעלכע, וואָס זיינען ביז דאַן אומגעגאַנגען פוסט און לעדיג און אַז זיי האָבען דערהערט פון דעם גבור'ס גרויסקייט האָבען זיי זיך פערטראַכט וועגען דעם גערעכטען גאָט יהוה. און זיי האָבען זיך פאַר שווערד און בויגען גענומען און זיי האָבען זיך אַן איהם אָנגעשלאָסען און זיינען מוטהיגע קריעגער געוואָרען.

און עס ווערט אויך דערצעהלט, ווי זיי האָבען מלחמה געהאַלטען מיט די ווילדע שבטים.

און פון די גבורות, וואָס דער גבור האָט דערביי אַרויסגעוויזען.

און נאָכדעם האָבען זיי בעזעצט און בעפעסטיגט דאָס לאַנד.

און אויף דעם פּלאַץ, וואו דער גבור האָט זיך בעגעגענט מיט'ן גרויסען גרייז און פון איהם געקראָגען זיין שוואַרצען שלאַכט-פערד, שטעהט איצט דער בלאַנקער טורעם מיט דער ווייסער טויב אויפ'ן שפּיץ.

... אַזוי פלעגט זיך זינגען און דערצעהלען אין דער טיעפער נאַכט.

און דער הימעל פלעגט זיך דערביי שפּרייטען הויך און ווייט אַריבער דער וועלט, ביז אַריבער די ווייטסטע בערג, ביז אַריבער דער גרויסער, ווייטער סטעפּ, וואָס איז לינקס צו דער מדבר.

און דער הימעל איז אין יענעם לאַנד בלויער ווי אויף דער גאַנצער וועלט. און די לופט איז דאָרט ווי דער הימעל בלוי, און איז ריין און דורכזיכטיג־דין.

מען קען אין דער נאַכט צעהלען די בוימער פון די וועלדער, וואָס אויף די נאָהענטע און ווייטע בערג.

... און די שטערען זיינען דאָרט גרעסער ווי אויף דער גאַנצער וועלט, און זייער שיין פלעגט זיך שפּינען, ווי אַ דורכזיכטיג־ווייסע דעק, איבער די טשערעדעס שאָף און רינדער, וואָס זיינען געוועז צוזאָוואָרפען אויף מיילען און מיילען, צווישען די בערג און אין די טהאָלען.

און פלעגט טרעפען — אויף איינעם פון די גאָר ווייטע בערג פליהט אַרויס פון וואַלד אויף זיין פלינקען פערד אַן עמוני, זיך נאָכיאָגענדיג נאָך אַ הירש, צו נאָך אַן אינד און די קריעגער דערזעהען אין דער דורכזיכ־טיגער בלויקייט ווי חוצפה'דיג שנעל דער עמוני יאָגט זיך דאָרט אויפ'ן באַרג, אַרויף נעבען די שטערען, ווי ער דערגרייכט דאָרט די חיה, ווי ער כאַפּט זי מיט זיין שפּיז — און זיי קוקען זיך אום און זיי שמייכלען זיך איבער מיט אַנגעצונדענע אויגען...

און זיי דרעהען אוים זייערע קעפּ צו זייערע פערד, וואָס פיטערען זיך ניט ווייט פון זיי.

עס נעמט זיי אָן אַ ווילדער חשק אַרויפצושפּרינגען אויף די פערד, און ניט ווילענדיג פלעגען זיי הויבען זייערע אויגען הויך אין דער נאַכט אַרויף צום שפּיץ באַרג, צום בלאַנקען טורעם, צו דער ווייסער טויב —

און דער טויב'ס קעפּעל איז אויסגעצויגען, די פליגלען זיינען פאַר־נאַנדערגעלאָזען.

עס דאַכט זיך, די ווייסע טויב איז נאָר וואָס אָנגעפלויגען און וויל זיך דאָס ערשט אַראָבלאָזען אויפ'ן שפּיץ, אָדער אַז זי לאָזט דאָס ערשט פאַרנאַנדער איהרע פליגלען אויף אוועקצופליהען. — — — —

ב.

און רוה און פריעדען האָט געהערשט צווישען די קריעגער.

נאָר ניט רוהיג איז געווען דער גבור אליין. עפּעס ווי גרעסער און ווי ווילדער זיינען געוואָרען זיינע גרויסע, שוואַרצע אויגען.

און די לאַנגע, געקרויזטע פּאַסען פון דעם גבור׳ס באָרד האָבען גענו־מען אויסזעהן ווי שוואַרצע שלאַנגען — וואָס האָבען זיך בייז איינגעביסע׳ אין זיין ברוינעם פּנים.

און אָפּטמאָל, פאַר נאַכט, ווען די זון פלעגט אָנצינדען זיין הויכען, שטאָלצען טורעם, מיט די טויזענדער שווערדען און שפּיזען, פלעגט זיך אין זיין הארצען מיט אמאָל אָנצינדען איינגאַנצען דער כעס און די ליעבע צו זיין פאָלק, וואָס האָט איהם פון זיך פערטריבען.

און א בענקען פלעגט דאַן איהם שווער ארומנעמען.

און עס פלעגען זיך שטייף אָנציהען די אָדערן פון זיין ריזיגען לייב.

און איהם פלעגט זיך פערגלוסטען צו ראַנגלען זיך מיט עפּעס וואָס איז ווילד און מעכטיג.

און ער פלעגט זיך דאַן הייסען דערלאַנגען זיין שלאַכט־פערד.

און ווי נאָר מען פלעגט צו איהם צופיהרען דאָס גרויסע שוואַרצע פערד, פלעגט ער דאָס מיט כעס א נעם טהאָן פאַר׳ן צוים.

און דאָס פערד פלעגט צושראָקען אויפשפּרינגען אויף די הינטערשטע פיס, ריזיג, צורייצט און ווילד.

און דעם גבור פלעגט זיך פערוועלען דאָס אַרומנעמען מיט זיינע שטאַרקע הענד און זיך מיט דעם אַראָבוואַרפען טיעף, פון באַרג.

און דאָס פערד, שטעהענדיג מיט׳ן קאָפּ אין דער לופטען, נעמט זיך ווילד רייסען, אָט דאַכט זיך שפּרינגט עס אַרויף אויפ׳ן גבור, נאָר דעם גבור׳ס האַנד איז זיכער און שטאַרק.

און נאָך איידער דאָס פערד בערוהיגט זיך, כאַפּט זיך דער גבור אויף איהם אַרויף.

און דאָס פערד טראָגט זיך מיט איהם אַוועק איבער דעם ברייטען, ווייסען וועג, וואָס זעהט אויס ווי אַ ווייסע בריק, וואָס בויגט זיך איבער באַרג און טהאָל.

און דאָס פערד פליהט און טראָגט זיך, אַזוי ווי אונטער איהם וואָלט די ערד געברענט.

און די לופט צורייסט זיך שאַרף פאַר'ן פערד און פאַר'ן גבור'ס בראָנז־ברוינעם פּנים.

און די לופט צורייסט די געקרויזטע פּאַסען פונ'ם גבור'ס צוואַוואַק־סענער, שוואַרצער באָרד.

און עטליכע פּאַסען פערפליהען אַריבער זיין הויכען אַקסעל.

און עטליכע פּאַסען פערפליהען אַרונטער זיין שטאַרקער האַנד.

און די לופט רייסט זיך אַלץ שטאַרקער, רוישט אַלץ הילכיגער אין דעם גבור'ס אויערען.

און דער גערויש דערמאָנט איהם אָן דעם גערויש פון די וואַסערען, וואָס פאַלען פון די היימישע בערג.

און דער גבור ווערט נאָך צורייצטער.

און זיינע צובליצטע אויגען צוברענען זיך נאָך טיעפער.

און נאָך מיט מעהר כעס שפּאַרט דער גבור אונטער דאָס פערד.

און דער גבור גיט זיך מיט זיין גרויסען קערפּער אַ בויג צום פערד'ס קאָפּ.

און אויפ'ן פערד גיט אַזש די פעל אַ ציטער.

און דאָס פערד ציהט זיך אויס נאָך לענגער.

און דאָס פערד נעמט זיך טראָגען אַזוי, אַז די ערד שפּרינגט איהם אַנטקעגען.

*

אויף איינעם פון די ווייטע בערג שטעלט דער גבור אָב זיין פערד.

און דאָס צוהיצטע פערד איז באַדעקט מיט אַ געדיכטען ווייסען שוים, און עס זעצט פון דעם אַ גרויסע פּאַרע.

און אין טהאָל איז שוין טונקעל.

און די פּאַרע פאַרבט זיך מיט גאָלד און מיט רויט פון דער זון׳ס שטראַלען, וואָס האַלטען זיך נאָך אויף די שפּיצען פון די בערג.

און דער גבור און זיין פערד זעהען זיך פון דער הויך ווי אין אַ גאָלדענעם, אין אַ רויטען וואָלקען.

פון דאָרט זעהט דער גבור זיין ווייטע היים, די שפּיצען פון גלעד, די בערג, אויף וועלכע ער איז אויסגעוואַקסען.

און ער דערזעהט זיך דאָרט אַ קינד און אַ אינגעל, אַ יונג און אַ דער־וואַקסענער.

און אָט לויפט ער דאָרט אויף זיין רויטען פערד, וואָס דער טאַטע האָט איהם געשענקט.

און ער שפּרינגט מיט איהם פון איין באַרג אויפ׳ן צווייטען.

און עס דאַכט זיך איהם, איין באַרג בויגט זיך צום צווייטען, און ער שפּרינגט מיט זיין רויטען פערד פון איין שפּיץ אויפ׳ן אַנדערען.

און נאָכדעם — די מלחמות. — —

ווי פאַר יעדער מלחמה פלעגט איהם דער טאַטע בענשען און אָנזאָגען:

„געדענק, מיין קינד, דו געהסט מלחמה האַלטען אין דעם נאָמען פון דעם גערעכטען גאָט, פאַר דיין פאָלק און פאַר דיין לאַנד.“

און נאָך די מלחמות „פאַר׳ן פאָלק“, „פאַר׳ן לאַנד“ האָט מען בע־וואָרפען מיט שטיינער, מיט געשרייען: „בן זונה! בן זונה!“

און אָט שווימען פאַר איהם אַרויס די וויינגערטנער פון זיין ברודער אבי־בעל...

און דער גרעסטער פון די וויינגערטנער איז פערשפּרייט און פער־האַנגען מיט טייערע טעפּיכען און מיט פעל פון הירשען, און מיט פעל פון טיגערען, און פון לייבען און פון לעמפּערטען.

און די פעל קוקען ווי לעבעדיגע.

און עס איז אין מיטען פון דער סעודה פון וויין.
און דער ברודער אבי־בעל שטעהט אויף.
און ער איז גרויס און שטאַרק, ווי אַלע פון דעם טאַטענ׳ס קינדער.
און ער נעמט מיט פייער ריידען.
און מיט תאוה און מיט שכרות קלינגט זיין קול.
און מיט תאוה און מיט שכרות גלאַנצען זיינע אויגען.
און זיין ריידען איז זינד.
און ער רעדט און ער רייצט דאָס פאָלק צו זינד.
דאָס פאָלק, וואָס זינקט און זינקט אין זינד.
און ער מאָהלט פאַר זיי די עשתורת, די מוטער פון דעם גאָט מולך, וואָס זי האָט געבוירען צו בעל.
„און יעדען מאָל ווען דער מולך דאַרף ווידער געבוירען ווערען בעווייזט זיך די נאַקעטע, ווי פון זון געוועבטע עשתורת.
„און ווי נאָר עס קומט דער אבענד נעמט זי שוועבען איבער די צייטיגע פעלדער, וועלדער און וויינגערטנער.
„און נאָך איהר לויפען נאָך איהרע טענצערינס.
„און זייערע צאַפּעלדיגע לייבער זיינען פול מיט גלוט און פלאַם.
„און אויך זיי זיינען אָנגעטהאָן בלויז אין זייער אייגענער שעהנקייט.
„און זייער שעהנקייט גליהט און ברענט.
„און זייערע האָר זיינען נאַכט.
„און זייערע אויגען זיינען ליכטיגע שטערען.
„און דער, וועמעס קאָפּ עס האָט ווען גענעכטיגט צווישען זייערע ציטערדיגע בריסטען,
„און דער, וועמעס האַלז עס איז ווען געווען ארומגענומען פון זייערע רונדע, ווארימע הענד.
„און דער, וועמעס לייב עס האָט ווען געפיהלט די ווארימקייט פון זייערע פלאַטערנדע לייבער,
„און דער, וואָס איז ווען געקושט געוואָרען פון זייערע הייסע ליפּען,
„ — — דער וועט דאָס שוין קיינמאָל אין לעבען ניט פערגעסען.
„און שטענדיג און אייביג וועט ער דאָס געדענקען.

„און שטענדיג און אייביג וועט זיך איהם נאָך דעם אויסדאכטען — ער ווערט פון דער שעהנער טענצערין ארומגענומען.
„און ער ווערט פון איהר געהאַלזט,
„און ער ווערט פון איהר געקושט.
„און זיין קאָפּ וויעגט זיך צווישען איהרע שעהנע ברוסטען,
„און דער אָטהעם פון איהר שעהנעם מויל און פון איהר נאָז וועט אויף איהם שטענדיג פאַלען ווי א זיסער טהוי, וואָס קושט און ווארימט און שמעקט מיט די ריחות פון לבנון, פון שניר און פון חרמון.
„און אפילו א מינוט פאר'ן טויט וועט ער דאָס ניט פערגעסען.
„און אפילו ווען זיין לייב זאָל אין שטיקער צושניטען ווערען, וועט נאָך לאנג יעדער שטיק פלייש בעזונדער געדענקען, וועט נאָך לאנג יעדע שטיק בעזונדער געקושט ווערען פון דעם געפיהל, וואָס האָט דורכגענומען זיין לייב, ווען ער איז געווען מיט דער טענצערין, מיט דער טענצערין פון די טענצערינס פון דער געטליכער עשתורת.

„און די געטליכע עשתורת קומט אָן אין איינעם פון די שעהנסטע וויינגערטנער.
„און זי מיט איהרע טענצערינס נעמען בעטען א בעט פאר דעם גאָט בעל.
„און דאָס בעט ווערט געבעט פון הויפענס און הויפענס בלומען.
„און די טענצערינס נעמען זיך טאנצען ארום בעט די שעהנע היי־ליגע טענץ.
„און די עשתורת לעגט זיך ארויף אויף דעם רייכען בעט פון בלומען.
„און די טענצערינס צוטאנצען זיך פאר איהר. און יעדער גליעד פון זייערע זוניגע לייבער וויעגט זיך, און ציהט זיך, און בויגט זיך.
„און די עשתורת נעמט זיך ווארים און ליעב ציהען אויף די שעהנע בלומען פון איהר שעהנעם בעט.
„און אינגאנצען איהר לייב איז געוועבט פון רויזען און גאָלד.
„און זי איז פערבענקט.

„און זי שמייכעלט.
„און זי ציהט זיך שטיל און לאַנג.
„און זי איז פול מיט לעבענס זאַפט.
„און זי קוקט און זי וואַרט אויפ'ן בעל.
„און זי וויל איהם בעצויבערען.
„און זי וויל אַרומגענומען ווערען פון איהם.
„און זי וויל זיך פרעסען צו איהם.
„און זי וויל זיין געפאַנגען פון זיינע אָרימס — איהרע ברוסטען זאָלען זיך וואַרימען און נעסטען אויף זיין ברוסט.
„און דער גרויסער בעל איז איצט מיט זיינע דיענער און מיט זיינע הינד אויף יאַגד.
„און ער דערפיהלט מיט אַ מאָל דעם ריח פון איהר לייב.
„און ער לאָזט זיך צו איהר.
„און אויפ'ן וועג בעגעגענען שוין איהם די טענצערינס.
„און זיי טאַנצען פאַר איהם.
„און דער בעל מיידט זיי אויס.
„און זיי לויפען איהם נאָך און קושען מיט הייסער ליעבע די טריט פון זיינע פיס.
„און דער בעל קומט צו דער בעלת, דער עשתרות.
„און די בעלת, די עשתרות, דערהערט איהם.
„און פון שרעק און פון פרייד נעמט זידען און ציטערען די הייסע בלוט אין איהרע אָדערען.
„און די דינע און דורכזיכטיגע הויט אויף איהר שעהנעם און שלאַנקען לייב ווערט נאָך דינער און דורכזיכטיגער.
„און ווען זי דערזעהט איהם, גיט זי זיך צושראָקען אויף האַלב אַ הויב אויף איהר בלומען בעט.
„און די טענצערינס מאַכען טאַנצענדיג פאַר איהם אַ וועג.
„און אַ סך פערוואָרפען טאַנצענדיג זייערע גרויסע שוואַרצע האָר, — ער זאָל איבער זיי טרעטען מיט זיינע באָרוויסע פיס.
„און אַ סך פערוואָרפען זיך טאַנצענדיג איבער'ן וועג און זיי ציהען

זיך און כויגען זיך, אַז זיין פוס זאָל טרעטען איבער זייערע ברוסטען.
„און דער בעל דערזעהט פאַר זיך די עשתורת.
„און ער שליידערט אַוועק פון זיך זיין פייל און בויגען.
„און ער רייסט פון זיך אַראָפּ זיין פורפורן קלייד.
„און ער בעטרעט איהר בעט.
„און דאַן וואַרפט זיך יעדע טענצערין אין די אָרימס פון איינעם פון זיינע דיענער.
„און דאַן בעדעקען זיך מיט בליהונג די שטרויכען און די בוימער.
„און די פעלדער און די וועלדער, וואָס זיינען נאָהענט, און די פעלדער און די וועלדער וואָס זיינען ווייט, פערשפּרייטען זיך מיט בליהונג און בליהונג.
„און עס בליהט און עס צובליהט זיך די גאַנצע וועלט.“

*

און דער גבור מיט זיין פערד שטעהט אויפ׳ן באַרג, וואָס איז ווייט פון זיין היים, וואָס איז ווייט פון יענעם וויינגאָרטען, נאָר ער פערגעסט זיך אָן דעם, און ער גערענקט דאָס ניט.
און ער מיינט — ער איז איצט דאָרטען.
און ער הערט ערשט איצט דעם ברודער׳ס רייד, וואָס קאָכען דאָס בלוט און רייצען צו זינד.
און ער זיצט דאָרט ביי דער סעודה פון וויין.
און זיין כעס וואַקסט און וואַקסט.
און ער האַלט נאָך אַלץ איין זיין צאָרן און שווייגט און שווייגט.
און אָט שפּרינגען אויפ׳ן ברודער׳ס בעפעהל אַריין רעדער און רעדער פון נאַקעטע טענצערינס.
און צווישען זיי איינע וואָס טראָגט די קרוין פון עשתורת.
און זיי נעמען נאָכמאַכען אַלץ, פון וואָס אביבעל האָט גערעדט.
און דאָס פערזאַמעלטע פאָלק ווערט ווילד.
און אַ סך פון זיי פאַלען צו דער ערד פון אויפרעגונג, און נעמען אָהן אָן אָבהאַלט זיך וואַרפען און לאַכען.

או זיי לאַכען ביז עס שלאָגט זיך זיי ארוים א שוים אויף די מיילער.
און אביבעל אַליין קרוינט זיך פאר בעל.
און אָט דערגרייכט ער די עשתורת.
און די טענצעריגס מיט די איבעריגע פערזאמעלטע פרויען מישען זיך דאן אוים מיט די איבעריגע בעטרונקענע און צורייצטע מענער.
און מען ווארפט זיך אויף דער ערד.
און ווי א בייזער דונער פונ'ם אמת'ען גאָט רייסט זיך דאן מיט א מאָל ארוים א געשריי פונ'ם גבור'ס האַרץ:
„נאַראָנים!! זינדער!!"
און קיינער גלויבט ניט, אז עמיצער אויף דער ערד קאָן אזוי הויך און בייז שרייען.
און מיט שרעק הויבען זיי אויף זייערע בעזויפענע קעפּ.
און זיי דערזעהען איהם איבער זיך.
און ער האַלט איינע פון זיינע גרעסטע שווערדען איבער זייערע קעפּ.
און אָט גיט ער א פּאטש מיט'ן ברייט פון זיין גרויסען שווערד אויפ'ן טיש, וואָס נעבען איהם.
און דער שווערד צוברעכט זיך און צופליהט אין שטיקער.
און ער שרייט מיט זיין הויכען קול:
„אזוי וועט איהר צובראָכען ווערען!
„וועה צו אייך, איהר נארישע זינדער!
„ווי די ווערים און בייזע פליגען עסען דורך די בלעטער, פער־דארבען די צווייגען, אזוי וועט איהר דורכגעגעסען און פערדאָרבען ווע־רען פון אייער תאוה.
„ווי דער היישעריק שניידט אונטער די תבואה, וואָס האַלט ערשט אין אָנהויב וואקסען, אזוי וועט איהר פערשניטען ווערען דורך די פרעמ־דע געטער.
„איהר קריכט אין א זומפּ, וואָס וועט אייך איינשלינגען, ווי זי וועט איינשלינגען די עמונים, די פלישתים און די אַלע אנדערע פעל־

קער, וואָס זיי זיינען אינאיינעם מיט זייערע געטער ניט מעהר ווי די וואָג וואָס זיי וועגען.

„איהר, וואָס זייט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט אַלס קינ־דער פון אברם, אַלס קינדער פון דעם גאָט פון אברם, איהר ליעגט איצט אויף דער ערד ווי חזרים.

„פפוי! פפוי אויף אייך, חזרים!“

און אזוי שפייענדיג אויף רעכטס און אויף לינקס, לאָזט זיך דער גבור געהן פון וויינגאָרטען און נאָך איהם זיינע געטרייע יונגען.

און אַ סך פונ'ם עולם כאַפּען זיך פאַר די שווערדען.

און אַ סך בעגלייטען איהם מיט געלעכטערס.

און אַ סך וואַרפען נאָך שטיינער.

און די לופט נעמט הילכען מיט געשרייען: „בן זונה! בן זונה!“

און אזוי שרייען זיי נאָך נאָך דעם, וואָס קעמפפט זייערע שלאַכטען.

און אזוי בעגלייטען זיי אַרוים זייער גבור, וואָס האָט זיי ערשט נעכטען געבראַכט אַ נייעם זיעג.

*

און דער גבור ציטערט אויף.

און דער גבור קוקט זיך אום — — —

און ער דערזעהט זיך אויף זיין פערד — — —

און ווייט, ווייט פון איהם זעהען זיך די שפּיצען פון זיין היים, וואו עס וואוינען די זינדער, וואָס זינקען אַלץ מעהרער און מעהרער אין זינד.

און עס קריצען זיך צונויף זיינע ציינער.

און ער שפּאַרט ווידער אונטער זיין פערד.

און ער וואָלט וועלען מיט איין מאָל אַריבערשפּרינגען צו יענע בערג.

און זיי דאָרטען אויסרייסען מיט די וואָרצלען.

און זיי צושיטען אויף די קעפּ פון די זינדיגע איינוואוינער און זיי אינגאַנצען פארלענדען!

נאַר די נאַכט נעמט זיך בלויען.
און עס צינדען זיך אָן די שטערען, די גרויסע, ווייסע ליכטער.
און דער גבור דרעהט זיך אוים און דערזעהט ווי הויך, אין דעם טיעפען בלויען הימעל, פינקעלט זיין שפּיציגער טורעם.
זיין טורעם פינקעלט הויך און ווייט איבער די בערג.
און איבער'ן טורעם די ווייסע טויב, וואָס זאָגט צו רוה און פריעדען.
„די ווייסע טויב — — —
„די ווייסע טויב" — — — — —

ג.

און צוריק פאָהרט שוין דער גבור שטילער.

און ער גריסט זיך מיט די קריעגער, מיט די פאַסטוכער.

און די פערד, וואָס פיטערן זיך אויף די פרייע פעלדער, הויבען אויף זייערע קעפּ און גלאָצען אוים אין דער נאכט זייערע גרויסע אויגען און זיי דערקאָנען — דאָס איז דער גבור און זיין פערד.

און די פערד שפּיצען אויף זייערע אויערען און צושפּרייטען די נאָזלעכער און ציהען אוים זייערע העלזער און צוהירזשען זיך הויך און שטאַרק.

און דעם גבור'ס פערד ענטפערט זיי אָפּ צופריעדען און שטאָלץ.

*

און ווען דער גבור פאָהרט אָן צו זיין געצעלט קומט איהם אנט־קעגען זיין טאָכטער.

און זי נעמט מיט איהר שעהנער האנד אָן דעם פערד'ס צוים. און ביז דער גבור קריכט אַראָפּ, גלעט זי דעם פערד'ס קאָפּ און האלז.

און עס קומט דער יונג און נעמט אוועק דאָס פערד.

און די טאָכטער שטויבט אָרום דעם גבור און העלפט זיך איהם אָרומוואַשען.

און נאָכדעם זעצט זי זיך ביי זיינע פיס. און זי דערצעהלט דעם גבור פון די מעשיות, וואָס זי הערט זיך אָן פון איהרע חבר'טעס, וואָס זיי הערען פון די קריעגער און פון די פאַסטוכער, מעשיות וועגען דעם, ווי די וועלט האָט אויסגעזעהן איידער יהוה האָט זי בעשאַפען און נאָכ־דעם ווי ער האָט זי בעשאַפען, און וועגען די פרעמדע געטער, צו וועלכע

די מענשען פון גלעד האָבען געגומען דיענען, און וועגען דער שטראָף, וואָס וואַרט אויף זיי דערפאַר.

און אָפט דערצעהלט זי איהם וועגען די קריעגער, וועגען דעם ווי זיי האָבען איהם ליעב.

און זי דערצעהלט איהם, אַז ברכיה, רמליהו׳ס זוהן, קומט אַ מאָל צו זייער געצעלט און שפּיעלט פאַר איהר אויפ׳ן פייפעל.

און אַז ער שפּיעלט זעהר שעהן.

און אַז ער האָט געבראַכט ים שיסעלאַך.

און ער האָט איהר אויך צוגעזאָגט צו ברענגען לבנה שטיינער.

און אַז זי דערצעהלט וועגען ברכיה׳ן, צופלאַמען זיך איהרע באַקען.

און איהרע אויגען זיינען ווי דעם גבור׳ס — גרויסע, שוואַרצע — ציטערן זיי אויף און קוקען צושראָקען.

און אָפט דאַנקט זי דעם גבור פאַרוואָס ער האָט געלאָזט ברכיה׳ן צו שענקען איהר דעם הירש, וואָס ער האָט פאַר איהר געכאַפּט.

און זי דערצעהלט, אַז אַלע וואָס זעהען דעם הירש, ריהמען און לויבען ברכיהו׳ן ווי ער האָט דאָס געקאָנט אויפזוכען און כאַפּען לע־בעדיג אַזאַ שעהנעם און וואוקסיגען הירש.

און צו דער טאַטע האָט ווען געזעהן, ווי שעהן דער הירש איז, ווען ער בלייבט מיט אַ מאָל שטעהן און קוקט? — — —

און ער קוקט ווי ער וואָלט אויף עפּעס געוואַרט.

און ער שטעהט אַזוי אַן אויסגעצויגענער.

און דער קאָפּ איז ביי איהם אַ קלוגער, אַ קליינער.

און זיינע הערנער זיינען צווייגהאַפט און ווי בוימער יונגע, צו־וואַקסענע.

און זיין געלע וואָל איז גלאַט און גלאַנצט ווי זייד.

און די פיס נעבען די געלע צושפּאָלטענע קלאָהען זיינען ווייס ווי מילך.

און ווען דער הירש קוקט אויף איהר, דאַכט זיך איהר אוים — ער קען ריידען, און וויל איהר עפּעס זאָגען...
און אַז דער הירש האָט זיך שוין אין גאַנצען צו איהר צוגעוואוינט.
און אַז זי טהוט איהם שוין אַליין אָן די צוים און זי זעצט זיך אויף איהם.
און דאָס, וואָס ברכיהו האָט איין האָרן בעדעקט מיט זילבער, איז אַזוי שעהן!
און ביידע הערנער זיינען ביי איהם אַלץ איינס ברייט און צו־פּלאָנטערט.
און עס זעהט אוים — איינער איז ביי איהם אויסגעוואקסען א צוצווייגטער, א זילבערנער, און דער צווייטער — א צוצווייגטער, אַזוי...
און זי ועט נאָך זיין רוקען פערשפּרייטען מיט א בלויען טעפּיך.
און די ברעגען פון דעם טעפּיך וועלען זיין בעדעקט מיט ים שיטע־לאַך און מיט טהייערע שטיינער.
און עס וועט זיין ערב א מלחמה, וועט זי... — עס וועט זיין אַזוי שעהן! — זי וועט לויפען אויף דעם הירש צו די קריעגער און וועט שרייען: — „קריעגער! פאר'ן גאָט און פאר זיין פאָלק! פאר'ן...
און זי דערשרעקט זיך דערפאר וואָס זי האָט ווידער געזאָלט דער־מאָנען דעם נאָמען — גאָט.
און זי בלייבט שטעהן.
און גאָר אַנדערש צועפענען זיך מיט א מאָל איהרע אויגען.
און א הייליגער ציטער לויפט דורך איהר יונגען לייב.
און עס שווימט פאר איהר ארוים א וועלט — א הייליגע, א גרויסע.
און אין דער וועלט, דער הייליגער, דער גרויסער, איז זי שוין ניט מעהר קיין קינד, וואָס רעדט פון נאַרישקייטען.
און אין דער וועלט, דער הייליגער, דער גרויסער, איז זי גאָר קיינ־מאָל אַזאַ קינד ניט געוועזן.
און זי שווייגט א ווייַלע.
און זי דערמאָנט זיך אין'ם הייליגען ליעד, וואָס איהרע חבר'טעס זינגען מיט איהר אָפט ביים קוואַל:

„געדענק, ישראל!
„גאָט, דער גאָט פון אברם·
„דער גאָט פון הימעל
„איז דיין גאָט."

און זי רייסט איבער איהר שווייגען.
און זי נעמט דערצעהלען וועגען איהרע זעהונגען.
און זי דערצעהלט:

„היינט פאַרנאַכט, ווען דער גבור איז אוועקגעפאָהרען, איז זי מיט איהרע חבר'טעס אַנגעקומען פונ'ם קוואַל מיט קריג וואַסער אויף די אקסלען.

„און זיי זיינען שטעהן געבליבען צווישען די פאַלמען.

„און זיי האָבען איהם נאָכגעקוקט.

„און עס איז געווען, ווען זיי האָבען איהם לאַנג נאָכגעקוקט, האָט זיך פאַר איהר בעוויעזען אַ וויסער וואָלקען.

„און דער וויסער וואָלקען איז פאַר איהר שטעהן געבליבען צווי־שען די בוימער.

„און אין דעם וואָלקען האָט זיך פאַר איהר בעוויעזען דער הויכער גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד, מיט'ן הויכען שטעקען אין האַנד.

„און דער הויכער גרייז איז צוגעקומען ביז צו איהר און איז ניט געוואָרען". — — —

*

און דער גבור שווייגט אַלץ שטיל און הערט.
און די טאָכטער רעדט און דערצעהלט.

און די טאָכטער רעדט נאָך אַלץ — און רעדט. און זי ווייסט, דער פאָטער וועט גאָרניט זאָגען, ווייל שווער איז איהם אויפ'ן האַרצען און ביטער, קוקט זי אין זיינע אויגען און זי לאַכט פאַר איהם און זי זינגט פאַר איהם, און זי ריהרט מיט איהרע הענד אַלעמאָל אָן זיין באָרד

און איהר דוכט זיך, אַז די האָר פון באָרד ווערען אַלץ שטייפער און שטייפער.

און זי ווייסט, אַז דאָס הייסט, אַז דעם גבור ווערט יעדען טאָג אַלץ שווערער און שווערער.

און צום סוף גורעט זי איין איהר קאָפּ אין זיינע קניע.

און דער גבור לעגט אַרויף זיין האַנד אויף איהרע געדיכטע, שוואַרצע האָר און זי שלאָפט איין.

און נאָכדעם הויבט דער גבור אויף זיין יונגע טאָכטער אויף זיינע הענד און ער טוליעט זי לייכט צו צו זיין פערביטערט האַרץ און ער טראָגט זי אַוועק אויף איהר געלעגער.

און אַזוי טאָג איין, טאָג אויס.

ד.

און איינמאָל, ווען דער פערביטערטער גבור איז געקומען צוריק פון זיין פערנאַכטיגען וועג, ווי זיין שטייגער, אַ צורייצטער, אַ פער־ביטערטער, איז איהם, שפּרינגענדיג און טאַנצענדיג, אַנטקעגען געלאָ־פען זיין טאָכטער און איהם אָנגעזאָגט:

„פּאָטער! פּאָטער! די זקנים פון גלעד זיינען צו דיר געקומען!"

דעם גבור'ס שטאַרקע האַרץ האָט אַ צושראָקענעם און וואַרימען ציטער געטהאָן.

און באַלד האָט ער פאַר זיך דערזעהן רמליהו'ן און זיין זוהן ברכיה פיהרענדיג זייערע פערד פאַר די צוימען. — —

זיי האָבען דאָס געוואָלט איהם לויפען אָנזאָגען...

*

און דער גבור האָט זיך געטראָפען מיט די זקנים פון גלעד ביי דער טיר פון זיין געצעלט.

און די זקנים האָבען צו איהם אַזוי געזאָגט:

„גבור, עס לאָזען דיך גערׅיסען די בערג פון גלעד, דיין וויעג, דיין היים!...

די בערג און דאָס לאַנד, וואָס טראָגט דעם נאָמען פון דיין פּאָטער, וואו עס האָט דיך געבוירען דיין מוטער.

„און איצט זאָלסטו וויסען, אַז דאָס לאַנד, דאָס הויז פון דיין פּאָ־טער, וואָס האָט דיך אַזוי היים געליעבט; דאָס לאַנד, וואו דו האָסט זיך אַלס קינד געשפּיעלט, דאָס לאַנד, אויף וועמעס בערג דו האָסט זיך געלערענט רייטען און שיסען פון בויגען — איז אַרומגערינגעלט גע־וואָרען פון די בני עמון.

„און די בני עמון זיינען שטאַרק.
„און זייערע מחנות זיינען גרויס.
„און זיי ווילען אונז פערטרייבען פונ׳ם לאַנד.
„און דו ביזט דער שטאַרקסטער צווישען אונז,
„און דו דאַרפסט אונז העלפען פון זייערע הענד“.

*

און דער גבור האָט געענטפערט די זקנים פון גלעד, און ליעבע און כעס האָבען זיך געראַנגעלט אין זיין שטאַרקען קול. און ער האָט געזאָגט:

„איהר האָט דאָך מיך פיינט.

„און איהר האָט דאָך מיך פערוואָרפען מיט שטיינער און מיט שלעכטע ווערטער.

„און איהר האָט דאָך מיך פערטריבען פון דעם הויז פון מיין פאָטער.

„און פאַר וואָס זייט איהר געקומען צו מיר ווען אייך איז ענג?“

*

און די זקנים פון גלעד האָבען איהם געענטפערט:

„גבור! וויסען זאָלסטו וויסען — מיר האָבען אויך געזינדיגט געגען גאָט, מיר האָבען שווער געזינדיגט!

„און איצטער האָבען מיר זיך געלייטערט און מיר האָבען זיך גערייניגט,

„און מיר האָבען פון זיך אָבגעטהאָן די פרעמדע געטער.

„און מיר האָבען זיך צוריק אומגעקעהרט צו גאָט, צום גאָט פון אונזערע עלטערען; צום גאָט אין וועמעס נאָמען דו פלעגסט אונז שטראָפען.

„און דיינע גערעכטע ווערטער האָבען צו אונז געגומען קלינגען פון די שפיצען פון די בערג.

„און זיי זיינען אריין אין אונזערע אויערען.
„און זיי זיינען אריין אין אונזערע הערצער.
„און מיר האָבען זיך דערמאָנט אָן דעם אמת'ן גבור פון גאָט, אונזער גאָט.
„און מיר זיינען געקומען צו דיר.
„שטעה אויף און העלף דיין פאָלק!
„און עס וועט זיין אין דעם טאָג, וואָס גאָט וועט דיר געבען די בני עמון אין דיינע הענד, וועלען מיר ווידער וויסען, אז מיר זיינען זיין פאָלק און אז ער איז אונזער גאָט.
„און מיר וועלען דיך מאכען פאר א האר און א הערשער איבער אונז.
„און דו וועסט זיין אונזער שופט."

*

און עס איז געווען, ווען זיי האָבען אזוי גערעדט, האָט זיך דער כעס פון דעם גבור גענומען אויסוועבען, שווינדען און אָבשווימען אַלץ ווייטער און ווייטער.
און זייערע שטימען האָבען דעם גבור געקלונגען מיט היים.
און זייערע אויגען, און זייערע גרויע בערד, און די גרויע האָר פון זייערע קעפּ. און די קנייטשען פון זייערע פּנים'ער און די פערשטויבטע פאַלדען פון זייערע קליידער — האָבען אויף איהם געקוקט מיט היים.
און ניט ווייט פון די זקנים זיינען געשטאַנען די קעמלען, וואָס האָבען זיי צו איהם געבראַכט.
און די קעמלען קומען פון דער היים.
און די קעמלען קוקען מיט היים, מיט היים.
און דער גבור האָט ניט אויסגעהאַלטען.
און ער האָט דערפיהלט ווי יעדערביין אין איהם רעדט: היים, היים!
און דער גבור האָט נאָך מעהר ניט אויסגעהאַלטען.
און ער האָט פון זיי אָבגעקעהרט זיין פּנים.

ה.

און נאָך אין דער זעלבער נאכט האָט דער גבור געלאָזען בלאָזען אין שופר פון אַלע בערג.

און דער קול פון די שופרות האָט אָראָבגענידערט אויף די קעפּ פון די קריעגער, און זיי האָבען זיך אַלע אויפגעכאַפּט צושראָקען און האָבען זיך אַ נעם געטהאָן פאַר'ן געוועהר און זיך געלאָזט צו די פערד.

און די בלויע נאכט איז באַלד געוואָרען פול מיט טומעל.

און די בלויע נאכט האָט זיך באַלד גענומען שפּאַלטען און רייסען אין שטיקער פון דעם צוטומעלטען הירזשען פון הונדערטער און טויזענדער פערד.

און באַלד האָט זיך בעוויעזען שושנה אין ווייסען אויף איהר פער־פוצטען הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן.

און איהרע גרויסע אויגען האָבען געשטראַהלט פון פרייד.

און ווען זי איז געקומען צו די קריעגער איז זי אויפגעשפּרונגען אויפ'ן הירש און, שטעהענדיג, איהם גענומען איילען.

און זי האָט ווי אַ קינד און ווי אַ דערוואַקסענע געשריען צו די קריעגער.

און זי האָט געשריען און האָט גערופען:

„קריעגער! פאַר'ן גאָט און פאַר זיין פאָלק! פאַר'ן גאָט און פאַר זיין לאַנד!

און עס האָט אויסגעזעהן — זי איז ניט אויפ'ן הירש, נאָר אויף פליגלען פון גליק — — — — — —

און איהרע ענטבלויזטע הענד, און איהרע פיס, און איהר האַלז און איהר פּנים, זיינען ווי געשניצט פון עלעפאַנט ביין. —

און זי איז צאַפּלענדיג, ווי דער הירש.

און בויגיג ווי אַ יונגע פּאַלמע.

און איהרע געקרויזטע האָר הענגען ווי אַ שוואַרצער וואַלד אויף אונטען, איבער'ן ווייסען טוך, אין וועלכען זי איז איינגעוויקעלט.

און זי וואַרפט מיט די שעהנע הענד און שרייט ווי אַ בעפרייטער אָדלער:

„קריעגער, פאַר גאָט און פאַר זיין פאָלק!"

*

און נאָכדעם זיינען אַנגעלאָפען אויף זייערע פערד רמליהו, ברכיה און די אַנדערע עלטסטע, און זיי האָבען פערנאַנדערגעטראָגען דעם גבור'ס בעפעהלען.

און די קריעגער האָבען זיך פערנאַנדערגעשטעלט אין מחנות, און זיי האָבען פערנאַנדערגעוויקעלט זייערע פאָהנען, און זיי זיינען ארוים און האָבען זיך אויסגעשטעלט אין דער סטעפ און זיינען שטעהן געבליבען.

און נאָך דעם איז אָנגעקומען דער גבור, און זיך גענומען צעהלען די מחנות.

ער איז געפאָהרען אויף זיין שעהנעם פערד צווישען די קריעגער, און ער האָט געקוקט אויף די טויזענדער שאַרפע אויגען, וואָס בלישטשען פון זייערע בלאַנקע ווייסלען.

און ער איז געווען געקליידט אין ווייסען און איבערגעבונדען מיט אַ בלויען גאַרטעל.

אוןביידע שווערדען זיינען געווען אויף זיין דיך.

און אַ גרויסער מעסער האָט געבלאַנקט פון זיין גאַרטעל.

און אויף זיין לינקער האַנד, מיט וועלכער ער האָט געהאַלטען די צוים פון זיין פערד, איז — פון שעהנקייטס וועגען — געווען איבערגעוואָרפען אַ גרויסער טוך פון בלויען וואָל.

און די רעכטע האַנד האָט ער געהאַלטען ביי דעם הענטעל פון זיין רעכטען שווערד.

און די דיקע פּאַסען פון זיין גרויסער שוואַרצער באָרד האָבען זיך שלאַנגיש געדרעהט און גליקליך געפינקעלט אויף זיין ווייס קלייד.

...און זיינע אויגען האָבען געלויכטען ווי נאָך קיינמאָל ניט.

און דער אונענדליך בלויער הימעל האָט זיך צושפּרייט מיט זיין טיעפער בלויקייט, און מיט זיינע שטוינענדיג גרויסע שטערען איבער דער ווייטער סטעפּ.

און די סטעפּ איז געווען אין גאַנצען בעדעקט מיט טהוי.

און די סטעפּ האָט אויסגעזעהן ווי אַ פּערלדיגער ים.

און די מחנות קריעגער מיט זייערע שפּיזען און מיט זייערע פלאַטערדיגע פאָהנען האָבען אויסגעזעהן ווי פער׳כשופ׳טע אינזלען.

און דער גבור איז אַ שטאָלצער ארומגעשוואומען אויף זיין פערד צווישען די אינזלען. און האָט זיי געגריסט און האָט זיי געצעהלט און האָט אויף זיי געקוקט, ווי אַ צופריעדענער גליקליכער פאָטער: —

יעדער קריעגער איז אויף זיין פערד.

און יעדער קריעגער איז אין בלוי.

און אַ מעסער שטעקט אין זיין ווייסען גאַרטעל.

און אַ לאַנגער שפּיז — אין זיין האַנד.

און אַ פּיילבויגען און אַ שטיינוואַרפער — אויף הינטען פון זיינע אַקסלען.

און זייערע געקרויזטע בערד זיינען שוואַרץ.

און זייערע שטאַרקע פּנים׳ער זיינען ברוין.

און זייערע אויגען גלאַנצען מוטהיג און שאַרף. — — — —

און ווען זיי זיינען אַלע געווען צונויפגעשטעלט אין צוויי לאַנגע ברייטע מחנות, איז דער גרויסער גבור אויף זיין פערד דורכגעלאָפען די גאַנצע לענג צווישען די ביידע מחנות.

און די עלטסטע זיינען נאָכגעלאָפען נאָך איהם און האָבען זיך צושטעלט ביי די זייטען.

און דער גבור האָט דערגרייכט די צוויי ווינקלען פון די ביידע מחנות, וואָס האָבען זיך געצויגען אויף רעכטס און אויף לינקס ביז ווייט אין דער בלויקייט.

און די פאָהנען האָבען געפלאַטערט, און די שפּיזען האָבען געפינקעלט און געשטאָכען אינ׳ם שיין פון דער בלויער נאַכט.

און דער גבור האָט אומגעדרעהט זיין פערד און איז געבליבען שטעהן אין די צוויי ווינקלען פון די מחנות, מיט'ן פנים צו די קריעגער.

און ער איז פאר זיי שטעהן געבליבען א שטארקער, א ליכטיגער!

א געטליכער שיין האָט גערוהט אויף זיין פנים, אויף זיין באָרד און אויף די פאַלדען פון זיין ווייסען קלייד. —

און זיינע אויגען האָבען זיך צושיינט נאָך שעהנער, נאָך ליכטיגער.

און ווען ער האָט זיך א הויב געטהאָן אויף די אייזענס פון זיין זאָטעל, האָבען אַלע מיט אַמאָל דערזעהן: —

ער וואַקסט אַלץ העכער און ווערט אַלץ גרעסער. — — —

און דער גבור האָט געלאָזט אויסרופען:

„קריעגער! די פון אייך, וואָס ווילען אומקעהרען די זיצער פון גלעד צוריק צו דעם גערעכטען גאָט, די זאָלען געהן מלחמה האַלטען פאר זיי מיט די בני עמון!"

און אַלע, ווי איין מענש, זיינען אויפגעשפרונגען אויף זייערע פערד, און פון אַלעמענס הערצער האָט זיך א ריס געטהאָן:

„מיר הערען אונזער גבור און פאָלגען!"

און די געשרייען האָבען זיך אויפגעהויבען איבער זייערע קעפּ און איבער זייערע שפּיזען.

און די געשרייען האָבען א פליה געטהאָן ווי פויגעל.

און זיי האָבען אריינגעהילכט ווייט און הויך אין דער נאַכט.

און באַלד האָבען זיי זיך אויפ'ן גבור'ס צייכען צוריק אריינגע־זעצט אין די זאָטלען.

און ווען דער גבור האָט אומגעדרעהט זיין פערד מיט'ן פּנים אין דער נאַכט אריין, האָבען זיך אַלע מיט איין מאָל אָבגעריסען און האָבען זיך געלאָזט נאָך איהם.

און דער גרויסער גבור האָט זיך אוועקגעטראָגען אין דער בלויער נאַכט אויף זיין שווארצען פערד. און נאָך איהם זיינע מחנות — אין צוויי בלויע טייכען.

און די כוואַליעס פון די טייכען — די שפּיזען — האָבען געבלאַנקט

און געפינקעלט, זיך געוויעגט און געטראָגען פון ערגעץ ווייט, פון דער בלויקייט פון די שטערען — — —

און הינטער די מחנות זיינען געגאנגען די טשערעדעס, און די אָנגעלאָדענע קעמלען און די ווייבער און די קינדער.

און פּלוצלונג האָבען אַ סך פון די פרויען דערזעהן: שושנה׳ס הירש מיט׳ן זילבערנעם האָרן לויפט אַ פרייער!

און דער הירש טראָגט זיך אַזוי שנעל, אַז מען זעהט זיינע פיס נים אָן, אַז מען זעהט בלויז די ברייט צוואַוואַקסענע הערנער און דעם אויסגעצויגענעם פּאַס פון זיין לייב.

און ער לויפט אין איין אָטהעם צו די בערג.

און זיי זיינען געוואָהר געוואָרען — „דער הירש האָט זיך אַרויס־געריסען פון שושנה׳ס הענד״.

און זיי האָבען מיט שרעק געטהון די הענד אויף זייערע הערצער — זיי האָבען פערשטאַנען, אַז דאָס איז אַ שלעכטער סימן.

ז.

און דער גבור איז אָנגעקומען מיט זיינע מחנות ביז גלעד און האָט געטראָפען, אַז גלעד איז שוין פערנומען פון די בני עמון.

און צו זיינע אויערען זיינען נאָך געקומען די ווערטער:

„די בני עמון ווילען אויך איינגעמען יהודה, בנימין און אפרים."

און דער גבור האָט אויפגעציטערט פון וועהטאָג און פון כעס.

און ווען ער איז ארויף אויף די שפיצען, וואָס רינגלען ארום גלעד און דערזעהן ווי גרויס און שווער עס זיינען די מחנות פון די בני עמון, וואָס שפרייטען זיך איבער גלעד ביז צום ברעג ירדן, איז זיין וועהטאָג נאָך גרעסער געוואָרען און ער האָט געשיקט שלוחים צו די איבעריגע שבטים, זיי זאָלען איהם קומען צו הילף, ווייל גרויס און שווער זיינען די מחנות פון די בני עמון.

און אויך צו דעם מלך פון די בני עמון האָט ער געשיקט שלוחים, זיי זאָלען צו איהם ריידען אין נאָמען פון גערעכטיגקייט און פון גאָט.

און עס איז געווען אויף דעם אנדערען טאָג אין דער פריה, זיינען די שלוחים געקומען צוריק און האָבען איהם געבראַכט:

די אַנדערע שבטים זאָגען: „מיר ווילען ניט מלחמה האַלטען אונטער דער פיהרערשאַפט פון אַ בן זונה!"

דער ענטפער האָט איהם אַ בריה געטהאָן אין די אויערען.

און באַלד זיינען געקומען די אַנדערע שלוחים און געבראַכט:

דער מלך פון די בני עמון רעדט: „זאָל זיך אייער גבור אָבציהען פון דאַנען, אויב ער וויל ניט, אַז מיר זאָלען מיסטיגען די פעלדער מיט אייער בלוט און מיט אייערע ביינער".

*

דער גבור איז ווי פערשטיינערט געוואָרען פון כעס און פון צאָרן.

און זיינע אויגען האבען זיך צועפעט נאך גרעסער פון גרוים און אזוי זיינען זיי אויף א ווײַלע פערגליווערט געווארען.

באלד אבער האט א הייסע כוואליע בלוט א ווארים געטהאן דעם גבור׳ס הארץ און זיינע שרעקליכע גרויסע אויגען האבען מיט א מאל גענומען בליצען מיט כעס און שרעק.

און פאר דעם גבור׳ס אויגען האט אין דער מינוט דורכגעשוועבט דער הויכער גרייז.

און אין דעם גבור׳ס מח האט מיט א מאל אויפגעבליצט דער גע־דאנק וועגען גאט, דעם אמת׳ען, דעם גערעכטען.

און דער גבור האט דערפיהלט, ווי דאס בלוט אין איהם צורייצט זיך אלץ צארנדיגער, אלץ בייזער.

„ער געהט מלחמה האלטען זייער מלחמה און איז נאך אלץ א בן זונה! — א בן זונה!?“

און דער ענטפער, אז מען וויל איהם ניט קומען צו הילף, ווייל ער איז א בן זונה צוזאמען מיט דעם ענטפער פונ׳ם מלך פון די בני עמון, האט איהם גענומען רייצען און שטעכען ווי מיט נאדלען.

און דער גבור האט בעפעהלען מען זאל איהם דערלאנגען זיין פערד.

און די לופט האט זיך פון דעם בעפעהל אויפגעטרייסעלט, ווי פון א פלוצלונגער, שווערער וואונד.

און צו די שלוחים האט ער אויסגעשריען:

„זאל גאט משפט׳ען צווישען מיר און צווישען זיי!“ — — —

און ער איז האסטיג ארויף אויף זיין פערד.

און די קריעגער האבען זיך גלייך אנגעצונדען מיט כעס פון זייער צורייצטער גבור.

און די מחנות, וואס זיינען פון איהם געווען פארגרייט אויף אנצור־פאנגען די מלחמה, האבען זיך גלייך אבגעריסען פון זייערע ערטער.

און די גאנצע ערד איז געווען פערשיינט מיט זון, און די גאנצע ערד האט גלייך גענומען פראכען און שווימען אונטער זייערע פיס, אונ־

טער די פיס פון זיינע בלויע מחנות, וואָס האָבען זיך מיט אַ געפעהר־ליכען אימפעט געטראָגען נאָך זייער ווייסען גבור.

און פון אַנטקעגען האָבען זיך באַלד בעוויזען די רויטע מחנות פון דעם מלך פון די בני עמון, שווערע, גרויסע — — —

האָט זיך דער גבור גענומען טראָגען זיינע מחנות נאָך שנעלער און האָט זיי מיט אינגאַנצען זיין צורייצטען כעס אַ וואָרף געטהאָן אויפ'ן רויטען שונא.

„זאָלען זייערע פערד זיך הויבען אויפ'ן שונא'ס קעפּ, זאָלען זייערע שווערדען זיך אָנטרינקען אינ'ם שונא'ס בלוט. מיט זיינע קריי־גער איז דער שטאַרקער גאָט. מיט זיינע קריעגער איז יהוה".

און זיינע מחנות זיינען ארויפגעפאַלען אויפ'ן שונא שרייענדיג: יהוה, יהוה!!!

און דאָס גאַנצע שלאַכטפעלד האָט באַלד גענומען אויסזעהן ווי אַ ווילד־צוטראָגענער, פאַרביגער ים.

מחנות האָבען זיך געוואָרפען אויף מחנות און האָבען זיך צונויפ־געשלאָגען מיט אַ בייז־ווילדען רעש. און ווי אַ פינקלענדיגער שוים אונטער דעם שיין פון דער זון, האָבען איבער זייערע קעפּ געשפּריצט און געבליצט די טויזענדער שווערדען און שפּיזען.

און די גאַנצע ערד האָט זיך גענומען הויבען און וואַרפען מיט פערד און מיט מענשען און מיט קולות.

און אין אַלע זייטען האָבען זיך באַלד גענומען וואַלגערען טויטע, צוטראָטענע און פערוואונדעטע.

און אין אַלע זייטען האָבען באַלד גענומען ארומלויפען צושראָ־קענע פערד, וואָס האָבען אין שלאַכט פערלאָרען זייערע קריעגער.

און די פערד האָבען זיך ארומגעטראָגען מיט פלאַטערדיגע גריוועס, מיט אויסגעצויגענע עקען, און האָבען פון מאָל צום מאָל געריסען די זוניגע לופט מיט זייערע קולות.

און דער גבור האָט זיך ארומגעטראָגען צווישען זיינע מחנות, וואָס זיינען געשטאַנען אין שלאַכט און ער האָט מיט זיין שטאַרקען קול גערייצט און געשריען:

„אויף די קעפּ פון די געצענדיענער! אויף זייערע קעפּ!"

און די קריעגער, דערהערענדיג דעם קול פון זייער גבור, פלעגען אין זיך דערפיהלען אַ נייעם שטראָם כעס און כח.

און ווען דער שונא האָט זיך גענומען שטאַרקען, האָט דער גבור מיט אַמאָל אונטערגעשפּאָרט זיין צוהיצטען פערד און איז אריבער צו זיין חיל, וואָס האָט אויף איהם געוואַרט הינטער די בערג, און ער האָט פון דאָרטען גענומען טראָגען און יאָגען נייע מחנות.

און די מחנות זיינען געלאָפען אויף פערשיעדענע וועגען.

און די מחנות זיינען ארויף אויף דעם שונא פון פערשיעדענע ערטער.

יעדע מחנה איז בעשטאַנען פון טויזענד, און יעדע מחנה האָט טויזענד מאָל טויזענד ליעב געהאַט איהר גבור.

און זיי האָבען געוואוסט, אַז זייער גבור איז שווער בעליידיגט געוואָרען.

טויזענדער פייל־בויגענס האָבען געשפּריצט און גערעגענט אָנ־טקעגען זיי מיט פיילען, אָבער זיי האָבען זיך ניט גענומען פאַר די פייל־בויגענס, נאָר מיט אויסגעשטרעקטע שפּיזען האָבען זיי זיך געטראָ־גען גלייך אויפ'ן שונא, און האָבען זיך אין איהם אריינגעשטאָכען בייז און ווילד. —

זיי ווילען נקמה, זיי ווילען נקמה פאַר זייער בעליידיגטען גבור!

און דער שונא איז צוטומעלט געוואָרען פון די פּלוצלונגע אָנפאַ־לען פון אַזוי פיעל פערשיעדענע זייטען.

און דער גבור האָט געוואוסט, אַז קליין זיינען זיינע מחנות אַנט־קעגען דעם שונא'ס, נאָר אַז שטאַרק איז דער אידישער גאָט, דער גאָט יהוה, דער הערשער איבער אַלע חילות.

און ער האָט זיך בעוויעזען אויף איינעם פון די בערג.

און ער האָט זיך אַ שטעל געטהאָן אויף די אייזענס פון זיין זאָטעל.

און ער האָט ארויסגעכאַפּט זיין גרויסען שאַרפען שווערד, און ער האָט איהם אויסגעשטרעקט צום הימעל.

און די זון, וואָס האָט פערשיינט דאָס גאַנצע טומעלדיגע שלאַכט־פעלד, און די גרינגע בערג פון נאָהענט און ווייט, וואָס האָבען אויסגעזעהן ווי אַנגעשוואָלענע, האָבען איהם אַרויסגעפּרעסט און אַרויסגעהויבען און האָבען נאָך ווייסער געמאַכט זיין ווייסען מאַנטעל און נאָך בלויער — זיין ברייטען, ליכטיג־בלויען גאַרטעל, און נאָך שווארצער — זיין ווילדען, שווארצען פערד.

און די בני עמון האָבען דערזעהן אויפ׳ן שפּיץ פונ׳ם באַרג דעם גרויסען ווייסען מאַן, און זיי האָבען דערזעהן זיין גרויסע באָרד, וואָס האָט בייז געפלאַטערט אין דער בלויער לופט מיט איהרע געקרויזטע שווארצע פּאַסען.

און זיי האָבען דערזעהן דאָס גרויסע צואווילדעטע פערד, וואָס אונטער איהם.

און זיי האָבען דערזעהן זיין שטאַרקע האַנד מיט׳ן גרויסען אויסגעשטרעקטען שווערד אין איהר.

און זיי האָבען דערזעהן — זיין ברייטע שווערד גרייכט די זון. — זיין גרויסע שווערד שפּאַלט די זון אויף צווייען! — — —

און זיי האָט זיך געגומען דאַכטען אַז דאָס איז דער אידישער גאָט, וואָס האַלט מלחמה מיט זייער גאָט מולך — מיט׳ן גאָט פון דער זון, און אַז אָט רייסט אָט דער געפּעהרליכער גרויסער גאָט פון ישראל, אַראָפּ די זון און שליידערט זי אויף זייערע קעפּ! — — —

און דער גבור האָט אויפגעהויבען זיין גרויסען, ברוינעם שטערן מיט די פינקעלדיגע שווארצע ברעמען, און ער האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען צו גאָט, און ער האָט אין זיין הארצען אַ נדר געטהאָן, און האָט אזוי געזאָגט:

„יהוה, דו ווייסט, אַז די מלחמה וואָס איך פיהר איצט, איז פאַר דיר און דיין פאָלק.

„איך, דיין קנעכט, פאַרגיעב זיי דאָס שלעכטס, וואָס זיי האָבען מיר געטהאָן.

„פאַרגיעב זיי אויך דו!

„פאַרגיעב דיין פאָלק ישראל.

„און עס וועט זיין, ווען דו וועסט געבען די בני עמון אין מיינע הענד, איז דאָס ערשטע, וואָס וועט ארויסגעהן פון די טירען פון מיין הויז ביי מיין קומען צוריק פון דער מלחמה, וועט געהערען צו דיר און איך וועל עס דיר ברענגען פאַר א קרבן.

און ווי נאָר דער גבור האָט געענדיגט זיין נדר, האָט זיך דאָס הארץ אין איהם א שטאַרקען ריס געטהאָן פון א שרעק, וואָס ער האָט נים פערשטאַנען. — — —

אָבער באַלד האָט דער גבור דערזעהן, ווי דער צוטומעלטער שונא האָט זיך מיט זיין גאַנצער שווערקייט גענומען בויגען צו דער מצפה.

און דער גבור האָט אין דעם דערזעהן א פינגער פון גאָט.

און ער האָט זיך מיט א מאָל א לאָז געטהאָן מיט זיין פערד.

און ער האָט זיך האַסטיג און מיט א ווילדען געשריי גענומען טראַגען איבער בארג און טהאָל.

און א געדיכטער, ווייסער שטויב, האָט זיך אויפגעשלאָגען און איז איהם וואָלקענוויז נאָכגעשפרונגען איבער בארג און טהאָל.

און זיינע מחנות, וואָס זיינען געלעגען בעהאַלטען אין פערשיעדענע פּלעצער זיינען אויף זיין געשריי מיט א מאָל אויפגעשפרונגען און זיינען איהם נאָכגעלאָפען.

און וועלדער שטויב האָבען זיך נאָך זיי אויפגעשלאָגען און גענומען אויסגלייכען בארג און טהאָל.

און דער גבור איז מיט זיי ארויף אויף דער מצפה. און פון דאָרטען איז ער מיט זיינע מחנות, מיט זיינע פערד, מיט זיינע רייטוועגען און מיט דעם שארף פון זיינע שווערדען אראָפּ, ווי אויף די פליגלען פון'ם ווינד, אויף די קעפּ פון די בני עמון.

און דעם גבור'ס פערד זיינען געשפרונגען איבער מענשען. און דעם גבור'ס פערד זיינען געשפרונגען איבער פערד. און זיינע שווערדען האָבען געבליצט און געיאָגט און געטריבען.

און די בני עמון האָבען דערזעהן צווישען זיך דעם גרויסען גבור. און זיי האָבען דערזעהן — ער איז מיט זיין פערד און מיט זיינע

אקסלען העכער און גרעסער פון אַלעמען, און ער ווערט נאָך אַלץ גרעסער און גרעסער! — — — — — —

און זיי האָט גענומען שרעקען זיין אויסזעהן.

און זיי האָט גענומען שרעקען זיין פערד.

און זיי האָט גענומען שרעקען זיין באָרד און זיינע אויגען.

און זיי האָבען גענומען אין שרעק לויפען פון זיין שטארקען פּנים און פון דעם שאַרף פון זיין שווערד.

פון זיין געשריי זיינען אַ סך פערטויבט געוואָרען.

און אַ סך זיינען געפאַלען צו דער ערד.

פון זיין געשריי האָט גענומען גליווערען דאָס בלוט אין די אָדערן פון דעם שונא'ס ווייטע מחנות.

און פערד האָבען זיך אויסגעדרעהט און זיינען אנטלאָפען ווי משוגענע.

און די בני עמון האָבען אַלע אין איין קול גענומען שרייען:

„דאָס איז דער אידישער גאָט צבאות! דער גאָט פון ישראל!

און זיי האָבען אין ווילדער איילעניש גענומען לויפען פון זיין צאָרן.

און די מחנות פון דעם שונא זיינען צומישט געוואָרען.

און די מחנות פון דעם שונא זיינען אַנגעלאָפען איינע אויף די אנדערע.

און דער גבור האָט אַלץ געפּרעסט און געיאָגט.

און ער האָט זיי פערטריבען פון גלעד.

און ער האָט זיי פערטריבען צום ירדן.

און אריבער דעם ירדן.

און ער האָט זיי געשלאָגען און נאָכגעיאָגט אין זייער לאַנד.

ביז ער האָט איינגענומען צוואַנציג פון זייערע שטעדט.

ביז זיי האָבען זיך אונטערגעגעבען צו די קינדער פון ישראל.

ז.

און עס איז געווען, ווען דער גבור מיט זיינע זיעגרייכע מחנות האָט זיך אומגעקעהרט בשלום פון דער מלחמה מיט די בני עמון, איז דאָס ערשטע, וואָס איז איהם אַרויס אַנטקעגען פון די טירען פון זיין הויז, געווען זיין איינציג קינד, זיין טאָכטער.

און זי איז אַרויס אַנטקעגען איהם מיט געזאַנג און מיט טענץ.

און עס איז געווען, ווען דער גבור האָט דאָס דערזעהן, איז ער פערשטיינערט געוואָרען פון שרעק.

און דער שרעק האָט איהם דערמאָהנט אָן דעם שרעק, וואָס ער האָט ניט פערשטאַנען אויפ'ן שפּיץ פונ'ם באַרג, און אין דעם ריס, וואָס זיין האַרץ האָט זיך געטהאָן באַלד נאָך דעם ווי ער האָט געגעבען זיין נדר. — — — —

און דער גבור האָט אויפגעציטערט און זיינע אויגען האָבען גע־נומען קוקען אין אַלע זייטען: — טאָמער אַ שאָף, אַ רינד, אפשר ער־געץ דער הירש מיט'ן זילבערנעם האָרן — — —

אָבער אומזיסט!

און דעם גבור'ס פּנים איז מיט אַ מאָל געוואָרען שוואַרץ.

און ער איז אַראָפּ פון זיין פערד.

און ער האָט אויף זיך צוריסען די קליידער.

*

און ווען דער גבור האָט דערצעהלט פון זיין נדר, האָט זיך אַ בייז־זער שרעק, ווי אַ ווינד, דורכגעטראָגען צווישען זיינע מחנות, איבער די לייבער פון אַלע זיינע קריעגער און זיי זיינען אַראָפּ פון זייערע פערד.

און זיי האָבען אויף זיך צוריסען די קליידער.

און זיי האָבען אויסגעבראָכען אין אַ ביטער געוויין.

ווייל אַלע האָבען זעהר ליעב געהאַט שושנה'ן, און ווייל אַלע האָבען געוואוסט — זי איז דעם גבור'ס איינציג קינד.

און ווי זיי האָבען אַלע אַזוי געוויינט, האָט זיך איבער זייערע קעפּ בעוויעזען אַ ווייסער מלאך.

און דער ווייסער מלאך האָט שטיל דורכגעשוועבט איבער די וויינענדיגע מחנות —

און ער איז געקומען ביז צו שושנה'ן.

און ער האָט מיט זיין פליגעל ווייך אָנגעריהרט איהרע ליפּען.

און שושנה האָט אויפגעהויבען איהר געקרויזטען קאָפּ.

און איהרע פייכטע אויגען האָבען געגלאַנצט.

און איהרע שעהנע ליפּען האָבען גליקליך געשמייכעלט.

און אינ'ם ווייסען טוך, וואָס האָט ארומגענומען איהר יונגען קערפּער, האָט זי זיך בעוויעזען אויפ'ן טאַטענס שווארצען פערד.

און זי האָט פאַנאַנדערגעשפּרייט איהרע הענד.

און אין איין האנד האָט זי נאָך געהאַלטען איהר גאָלדען בלעך, אויף וועלכען זי האָט זיך צוגעקלאַפּט צום טאַנץ.

און אין דעם בלעך האָט זיך אריינגעשפּיגעלט די גאָלדענע זון.

און עס האָט אויסגעזעהן — זי האַלט די זון אין איהרע הענט.

און מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען האָט זי אויסגעשריען:

„קריעגער, פאַר'ן גאָט און פאַר זיין פאָלק! פאַר'ן גאָט און פאַר זיין לאַנד!"

און טויזענדער און טויזענדער פּערוויינטע אויגען האָבען זיך אויפגעהויבען צו איהר, צו שושנה'ן, צו דער טאָכטער, צו דעם הארץ פון זייער גבור, וואָס איז פאַר זיי געשטאַנען אַן אויסגעצויגענע מיט פּערנאַנדערגעשפּרייטע הענד — — —

און זיי האָט זיך געגומען דאכטען — אָט הויבט זי זיך אויף און פליהט — און פליהט אוועק פון זיי.

און פּלוצלונג האָט זיך דערהערט אַ שטאַרקער רעווען: — דאָס איז ביי ברכיהו׳ן פּלוצלונג אויפגעשפּרונגען זיין פערד אויף די הינטער־שטע פיס און עס האָט זיך אויסגעריסען פון זיינע הענד און עס איז אוועק אין פרייען פעלד אריין.

און אַלע האָבען פון דעם אויפגעציטערט.

און אויך זי — שושנה — האָט פון דעם אויפגעציטערט.

און זי האָט אויף אַ ווײַלע געווענדט איהרע אויגען צום פערד, וואָס האָט זיך דאָרט גענומען טראָגען אין פעלד, ווי אַ געשטאָכענער...

ח.

און שושנה האט זיך געזעגנט צום גבור:

„פאטער, טהו מיט מיר, ווי דיין מויל האט גערעדט, נאר גיב מיר צוויי חדשים אויף צו בעוויינען מיין מיידעלשאפט“.

און דער גבור האט געגעבען זיין טאכטער צוויי חדשים צייט צו בעוויינען איהר מיידעלשאפט.

און זי איז אוועק אין די בערג. זי און מיט איהר איהרע חבר׳טעס, וואס זיינען איהר נאכגעגאנגען און האבען בעוויינט איהר יוגענד.

איהרע חבר׳טעס האבען געוויינט און זי איז פאר זיי געגאנגען א פערטראכטע, א שטאלצע און האט געשוויגען.

און איהרע אויגען האבען געקוקט פון די שפיצען פון די בערג אויף די בערג און אויף דער ווייטקייט וואס אריבער די בערג...

און די חבר׳טעס פלעגען וויינען הינטער איהר, און זי אליין פלעגט זיי נאך אפט טרייסטען:

„זי איז גאטס און זי געהט צו גאט, און זי וועט זיי דארטען אלע־מען געדענקען. — — —

*

.... און אין אבענד פלעגט זי זיך באדען אין טהוי — — —

און די חבר׳טעס, וואס פלעגען ארומוואשען איהר לייב, פלעגען צו איהר וויינענדיג זאגען:

„דו ביזט ווי א טאכטער פון טהוי און דו ביזט נאך ריינער פון טהוי.“

...און אין דער פריה פלעגט זי זיך באדען אין די שטראהלען פון דער זון. —

איהר בלוט פלעגט נעמען שפילען און מאכען ראז איהר לייב. —

און עס פלעגען זיך אָנציהען איהרע יונגע ברוסטען. —

און זי פלעגט דאַן נייגען איהר קאָפּ צום קוואַל. —

און זי פלעגט אַהין קוקען לאַנג אויף זיך און אויפ'ן הימעל, וואָס שפּיגעלט זיך ווייט הינטער איהר — — —

און דער שווארצער וואַלד פון איהרע געקרויזטע האָר פלעגט זיך דאַן צושיטען איבער איהר נאַקען. —

און זי פלעגט דערפיהלען, אַז די האָר האָבען זיך אָנגעוואָרימט אָן דער זון, און זיי ריהרען וואַרים אָן איהר לייב.

און זי פלעגט זיי שטיל אָננעמען מיט איהרע הענד און פלעגט נאָך אַ מאָל דערפיהלען זייער וואַרימקייט. — —

און זי פלעגט זיי קינדעריש טוליען צו איהרע פערציטערטע ברוסטען.

און זי פלעגט זיי אָננעמען און זיך ארומוויקלען מיט זיי דעם האַלז.

און די חבר'טעס פלעגען קוקען אויף איהר צובליהטען לייב, אויף איהר ראָז צובליהטען פּנים מיט די ליכטיגע גרויסע אויגען, וואָס איז ארומגעהאַלזט מיט די געדיכטע שווארצע האָר — און פלעגען איהר זאָגען וויינענדיג:

דו ביזט ווי אַ טאָכטער פון דער זון און דו ביזט נאָך פיעל שעהנער פון דער זון.

און זי פלעגט זיך איינהילען אין איהר ווייסען טוך, און זי פלעגט זיך הייסען ברענגען ווייסע טויבען.

און זי פלעגט זיי קוקען אין די אויגעלעך.

און זי פלעגט גלעטען מיט די וואַרימע פעדערלאַך פון זייערע רונדע קעפּעלאַך — איהרע פולע רויטע ליפּען און די דינע הויט פון איהרע באַקען — — —

און זי פלעגט זיי לעגען אין איהר שויס.

און די טויבען פלעגען נעמען וואָרקען צו איהר.

און זי פלעגט נעמען ליעב פּלוידערען צו זיי, ווי אַ קינד און ווי אַ מאַמע — — — —

און נאָכדעם פלעגט זי זיי אָבלאָזען.

און די טויבען פלעגען אויפפּאַטשען מיט די ווייסע פליגלען און פלעגען אַוועקפליהען.

און שושנה פלעגט זיך אויפהויבען און זיי נאָכקוקען מיט איהרע ברייט צועפענטע אויגען, ווי זיי פליהען אַוועק ווייט, ווייט...

און איינמאָל, ווען זי האָט אַזוי נאָכגעקוקט די טויבען, איז צו איהר צוגעקומען איהר שוין לאַנג געשטאָרבענע מאַמע. — — —

און שושנה האָט גאָר קיינמאָל ניט געדענקט איהר מאַמען.

און דער מאַמע׳ס פּנים איז געווען פערדעקט מיט א געדיכטען שלייער. —

...נאָר שושנה האָט געוואוסט אַז דאָס איז די מאַמע.

...און די מאַמע האָט איהר געקושט די ליפּען.

... און די מאַמע האָט איהר געקושט דעם שטערען.

און די מאַמע האָט איהר אַריינגענומען אין איהר שלייער.

און די מאַמע האָט זיך איבערגעבויגען איבער איהר און האָט זיך צעוויינט. — — — —

*

און ניט איינמאָל, ווען ווייט אין דער בלויקייט פלעגען זיך נעמען טוקען און שווינדען די פּינטלען פון די ווייסע טויבען, האָט שושנה פאַר זיך דערזעהן דעם הויכען גרייז מיט דער גרויסער זילבערנער באָרד, ווי ער געהט אום איבער דער בלויער לופט א באָרוועסער, מיט זיין גרויסען שטעקען אין האנד. — — —

און ער קומט צו איהר.

און ער שטעלט זיך אַוועק פאַר איהר.

און ער שטעהט אַזוי לאַנג, לאַנג.

און ער קוקט אויף איהר, ביז ער ווערט ניט.

און איינמאָל, ווען שושנה האָט אַזוי נאָכגעקוקט די ווייסע טויבען, האָט זיך פאַר איהר צועפענט דער הימעל. — — —

און דער צועפענטער הימעל איז צוגעקומען צו איהר גאָר נאָהענט.

און זי האָט דאָרט דערזעהן:

א ווייסער וועג וואָס איז אויסגעבעט פון ווייסע וואָלקען.

און פוןביידע זייטען שטעהען ווייסע מלאכים.
און אַרויף אויפ'ן וועג זיצט נאָט אויף זיין שטוהל. — —
און ער איז איינגעהילט אין אַ גרויסען וואָלקען
און פון ביידע זייטען פון איהם שטעהען צוויי ליכטיגע מלאכים.
און אויף הינטען פון זיין שטוהל איז פוסט און וויסט — — —
און דער גרויסער גרייז מיט'ן הויכען שטעקען געהט איבער'ן וועג,
אויפ'ן וועג צו איהם. — — —

*

און איהרע חבר'טעס שטעהען הינטער איהר, קוקען אויף איהר און וויינען. — — — —

ט.

ברכיה איז ערגעץ אוועק און איז ניט געבליבען.

און דעם גבור פלעגט מען אַלע פאַרנאַכט זעהן ווילד לויפענדיג אויף זיין גרויסען שלאַכט־פערד איבער די דערפער און פעלדער פון גלעד. —

און די איינוואוינער פלעגען אויפציטערען און איהם נאָכקוקען און נאָכזיפצען.

אַט פלעגט מען איהם זעהן אויף איין בארג און אַט — אויף אַ צווייטען. —

און מען האָט געזעהן — ער קען זיך קיין אָרט ניט געפינען.

און ער שפּרינגט איבער די שפּיצען פון די בערג; קוקט און זוכט זיין טאָכטער.

און דערזעהט ער זי, קומט ער קיינמאָל ניט צו צום פּלאַץ, וואו זי געפינט זיך. — — —

און אַזוי טאָג איין, טאָג אוים.

און איינמאָל, ווען דער גבור איז געקומען צוריק פון זיין פאַרנאַכטיגען וועג, האָט איהם ביי זיין טיר בעגעגענט זיין טאָכטער. —

דאָס האָבען זיך שוין געענדיגט איהרע צוויי חדשים, און זי איז געקומען צוריק. —

דעם גבור׳ס הארץ האָט זיך נאָך שווערער פערקלעמט.

און ווען שושנה האָט אָנגענומען דאָס פערד פאַר׳ן צוים, האָט דאָס פערד גענומען הירזשען צו איהר און ציהען צו איהר דעם קאָפּ און דעם האַלז מיט ליעבשאַפט און בענקען, ווי דאָס פערד וואָלט געפיהלט, אַז עס זעהט זי צום לעצטען מאָל.

און שושנה האָט געהאַלטען דאָס פערד פאַר׳ן צוים און געקוקט אויף

דעם און דאָס געגלעט לענגער ווי אַלע מאָל. און נאָכדעם האָט זי גע־נומען ארומשטויבען דעם גבור.

און דעם גבור׳ס פּנים איז געווען פינסטער.

און ווען ער האָט זיך אוועקגעזעצט האָט זי אריינגעלעגט איהר קאָפּ אין זיין שויס.

און דער גבור האָט ארויפגעלעגט זיין האַנד אויף איהר קאָפּ.

און זי איז אַזוי לאַנג געלעגען און איז ניט איינגעשלאָפען.

און נאָכדעם האָט זי ווי פון שלאָף געפרעגט:

— אַ יאָ, טאַטע, ברכיה איז געווען אַ גוטער?

און דער הירש מיט׳ן זילבערנעם האָרן האָט זיך אַזוי פּלוצלונג ארויס־געריסען פון די הענד און איז אַנטלאָפען — — —

און איצט בלאָנדזשעט ער דאָרט ארום אויף יענע בערג, איינער איינער אַליין — אַ הירש מיט אַ זילבערנעם האָרן.

און, אַ יאָ — פון דאַנען וואָלט ער אַזוי ווי אַ מענש געבענקט אהין, אהיים? — — —

און פאַר וואָס, טאַטע, האָבען זיך בעוויעזען ביי דיר גרויע האָר אין באָרד? אַ, טאַטע? אַזוי פיעל גרויע האָר! — — — —

און צו געדענקט ער נאָך איהר מאַמע. זי איז געווען אַ הויכע, איאָ?

ט.

און אויף מאָרגען איז אויף איינעם פון די בערג געווען פאַרטיג דער מזבח פון האָלץ.

און עס איז געווען גרייט דאָס פייער.

און שושנה איז אליין ארויף און האָט זיך אוועקגעלעגט אויפ'ן מזבח.

און ווען מען האָט אונטערגעלעגט דאָס פייער איז אַ ציטער אריבער די לייבער פונ'ם גאַנצען פאָלק וואָס האָט זיך פערזאַמעלט אויפ'ן בארג.

און ווען דאָס פייער האָט דערגרייכט דאָס האָלץ, האָט שושנה מיט אַ מאָל אויף זיך דערפיהלט גאָט'ס גייסט און זי איז אויפגעשפרונגען.

און דאָס פייער האָט שוין דערגרייכט איהרע באָרוויסע פיס און דעם זוים פון איהר קלייד.

און זי האָט פערנאַנדערגעשפרייט איהרע הענד, ווי אויף צו בענשען.

און זי האָט אויסגעשריען אויף אַ הויכען קול:

„געדענק ישראל! גאָט, דער גאָט פון אברם, דער גאָט פון הימעל, איז דיין גאָט!"

און די פלאַמען האָבען זיך מיט אַ מאָל אַ הויב געטהאָן ארויף איבער איהר ווייסען קלייד.

און עס האָבען זיך אָנגעכאַפּט און אַ פלאַקער געטהאָן איהרע צו־לאָזטע האָר.

און איבער איהר קאָפּ האָבען זיך צועפענט די טירען פון הימעל.

און עס זיינען ארויסגעפלויגען פייער מלאכים.

און ווי דאָס פאָלק האָט דאָס דערזעהן, איז דאָס געפאַלען אויפ'ן פּנים, און עס האָט זיך געבוקט.

און דער גבור איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אַ פערשטיינערטער.

און ווען דאָס פאָלק איז געפאַלען מיט'ן פּנים צו דער ערד און האָט

זיך געבוקט, איז דער גבור געבליבען איינער איבער אַלעמען.

און ער האָט אין זיך דערשטיקט אַלע זיינע וועהטאָגען.

און ער האָט אויפגעהויבען און פערשפּרייט זיינע הענד צום צופּעג־טען הימעל און האָט אויסגעשריען:

„זיי געבענשט און געלויבט פון אייביג ביז אייביג!“

און באַלד נאָך דעם האָט דער גבור דערהערט הינטער זיך אַ צורייצ־טען געשריי:

„בן זונה!! ווען דו וואָלסט ניט געווען קיין בן זונה וואָלט גאָט ביי דיר ניט געווען צוגענומען דיין איינציג קינד!“

דאָס גאַנצע פאָלק האָט אויפגעציטערט פון דעם פּלוצלונגען אויס־געשריי.

און דער הימעל האָט זיך באַלד פערשלאָסען.

און דעם גבור'ס פּנים איז מיט אַ מאָל געוואָרען שוואַרץ ווי קויל.

און ווען ער האָט זיך אומגעדרעהט האָט ער הינטער זיך דערזעהן ברכיה'ן.

און ווען ברכיה האָט זיך בעגעגענט מיט'ן גבור'ס פּנים, איז ער משוגע געוואָרען פון שרעק.

און רמליהו האָט גלייך ארויסגעכאַפּט זיין שווערד פון זיין שייד און האָט זיך מיט איהר געלאָזט צו זיין זוהן, אָבער דער גבור האָט איהם אָבגעהאַלטען.

און ברכיה האָט זיך צולאַכט מיט אַ משוגענעם געלעכטער.

און ער האָט זיך ארויפגעכאַפּט אויף זיין פערד און איז אַוועק.

און באַלד האָט זיך נאָך אין פאָלק דערהערט אביבעל'ס שטימע:

„יהוה האָט ביי אברם'ען ניט צוגענומען זיין קינד, ביים בן זונה האָט ער עס צוגענומען, ווייל ער איז אַ בן זונה! און ווייל ער איז ניט ווערטה צו זיין דער האר און דער הערשער צווישען אונז!“

און דאָס גאַנצע פאָלק האָט מיט אַ מאָל גענומען מורמלען — — — —

און פון דעם געמורמעל האָט ביים גבור גענומען גליווערען דאָס בלוט הינטער'ן הארצען.

און דאָן זיינען נאָך אַריבער די ברידער פון דעם שבט, וואָס אויף יענעם זייט ירדן און זיינען אָנגעפאַלען מיט געשרייען און מיט שטיינער:

„בן זונה! פאַר וואָס ביזטו געגאַנגען מלחמה האַלטען מיט די בני עמון אָהן אונז?"

און דער גבור האָט זיי געענטפערט:

„איך האָב דאָך אייך גערופען און איהר האָט דאָך מיך געלאָזען אַליין אין מיין נויט.

און זיי האָבען ווייטער געשריען:

„בן זונה! בן זונה! מיר ווילען ניט, אַז אַ בן זונה זאָל געוועלטיגען איבער אונז.

„דיין הויז זאָל אויף דיר פערברענט ווערען אין פייער! אין פייער!...

*

און עס איז געווען ווען דעם גבור'ס קריעגער האָבען דערהערט, ווי מען רעדט שלעכטס אויף זייער גבור, זיינען זיי אָנגעפאַלען —

און אין יענעם טאָג איז פון דעם שבט אויסגע'הרג'עט געוואָרען צוויי און פערציג טויזענד מאַן.

און אין דער שלאַכט איז פון דער האַנד פון אַביבעל געפאַלען דעם גבור'ס איינציגער פריינד — זיין גוטער רמליהו.

יא.

און דאַן איז דער גבור געבליבען אַליין.

און צו זיינע אויערען איז נאָך געקומען דאָס געשריי פון פאָלק: דו ביזט א פערשאָלטענער! דו ביזט א בן זונה! ווען דו וואָלסט ניט געווען קיין בן זונה, וואָלט גאָט ביי דיר ניט געווען צוגענומען דיין טאָכטער, דיין איינציג קינד. בן זונה! בן זונה!

„דו גלויבסט אַליין ניט אין יהוה'ן — דו האָסט צו איהם מקריב געווען א מענשען.

„און אז דו וואָלסט ניט געווען קיין בן זונה, וואָלט דאָס ניט געקומען צו קיין ברידער מלחמה.

„דאָס בלוט פון די ברידער וועט פאַלען אויף דיין קאָפּ.

„און ווער ווייס, וואָס נאָך פאַר א אומגליקען עס וואַרטען אויפ'ן פאָלק איבער דיר, ווייל דו ביזט א בן זונה! א בן זונה!"

און שרעקליך איז דאַן געווען צו זעהן דעם גבור אין די פאַרנאַכטען.

זיין באָרד איז ווידער האַרט געוואָרען און זיך צוטהיילט אין בעזונדערע פּאַסען, וואָס פלעגען ווי בייזע שלאַנגען צוואַרפען פלאַטערן אויף זיין גרויסער ברוסט, אויף זיינע הויכע, ברייטע אַקסלען.

און זיינע אויגען פלעגען בליצען פון כעס:

„און ער וועט זיך אָוועקטראָגען צו די העכסטע בערג.

„און פון זיין כעס וועלען שטיינער דאָרט צוריבען ווערען אין שטויב.

„און די שטאַרקסטע פעלזען וועט ער רייסען און וועט זיי מיט זיינע הענד שליידערען אַרויף צום הימעל, צו איהם! — — — — — — —

„און זאָלען זיי פאַלען צוריק אויף די קעפּ פון זיין פאָלק!

„צוליעב וועמען האָב איך געקעמפּפט אויפ'ן שלאַכט פעלד?!

„צוליעב וועמען און פאַר וועמען האָב איך מקריב געווען מיין איינ־ציג קינד ?!

„מיט וואָס קען בײַ דיר און בײַ דיין פאָלק א זינדיגער מענש זיך אויסקויפען פון זינד ?!

„זינד, אין וועלכע ער איז גאָר ניט שולדיג !

„און צו האָב איך דיך ניט געדיענט מיט מיין גאַנצען הארצען ?"

און די טענות פלעגען איהם קאָכען און זידען אין הארצען.

און פאַר זיינע אויגען פלעגט נאָך אויפשטעהן דאָס בילד פון די צוויי און פערציג טויזענד גע'הרג'עטע און געקוילעטע ברידער.

און דער גבור פלעגט זיך טרייסלען פון שרעק — און ער פלעגט זיך ארויפכאַפּען אויף זיין פערד.

און דאָס פערד פלעגט שוין דערקאָנען, אז דער גבור איז צורייצט, און עס פלעגט זיך נעמען טראָגען איבער גלעד.

און די לופט פלעגט זיך רייסען און שרייען דעם גבור אין די אויערען.

און איהם פלעגט זיך דאַכטען, אז די צוויי און פערציג טויזענד ברידער, מיט איבערגעשניטענע העלזער, מיט צוקרימטע מיילער, מיט צוהאַקטע קעפּ און פערבלוטיגטע פּנים'ער יאָגען איהם איהם נאָך אין דער לופט מיט זייער בלוט.

און דער גבור פלעגט נעמען טרייבען דאָס פערד אַלץ צורייצטער, אַלץ ווילדער. —

„ער וועט ארויף אויף איינעם פון די העכסטע בערג —

„און אזוי ווי זיין פּנים רייסט איצט די לופט, אזוי וועט ער מיט זיינע הענד צורייסען די הימלען און וועט אהין אריינשרייען :

„ווער איז שולדיג פאַר דאָס ברידער בלוט ? !

„אויף וועמעס קאָפּ זאָל פאַלען זייער בלוט ?"

און ער וועט צונויפנעמען דאָס בלוט פון די צוויי און פערציג טויזענד און וועט דאָס א וואָרף טהאָן צו איהם. —

און זאָל דער ווייסער וואָלקען אין וועלכען ער איז איינגעוויקעלט, רויט ווערען.

זאָל ער רויט ווערען אין די אויגען פון אַלע מלאכים !

*

זאָל ער רויט ווערען אין די אויגען פון דער גאַנצער וועלט!

נאָר ווען דער גבור פלעגט אַרויף אויף איינעם פון די גאָר ווייטע בערג פלעגט זיך פאַר איהם אויפשפּיגלען זיין גוט לאַנד, דאָס לאַנד פון בלאַנקען טורעם מיט דער ווייסער טויב —

און דער גבור פלעגט בלייבען שטעהן און לאַנג קוקען אהין אין יענעם לאַנד.

און אַ שווער בענקען פלעגט נעמען קוועלען דעם גבור׳ס האַרץ.

און זיינע צורייצטע בליקען פלעגען זיך אָבשטעלען אויף דער ווייסער טויב.

ווי קלאָהר זי איז, ווי ווייס זי איז —

און אָט דאַכט זיך, רייסט זי זיך אָב און לאָזט זיך פליהען צו איהם...

די ווייסע טויב — די ווייסע טויב —

און דעם טורעם האָט ער אויפגעשטעלט נאָך דעם געשטאַלט פון פייער, וואָס גאָט האָט איהם בעוויזען אין חלום.

ווי שעהן, און וויפיעל ליעבע און שטאַרקייט עס איז געווען אין דער געטליכער האַנד, וואָס האָט פאַר איהם געהאַלטען דעם טורעם פון פייער הויך אין הימעל — — —

און וויפיעל חסד יהוה האָט מיט איהם געטהאָן ווען ער האָט אין איהם געגלויבט מיט אמת און ריינקייט.

און איצטער האָט יהוה פון איהם אָבגעטהאָן זיין חסד.

ווייל ער, דער גבור פון יהוה, האָט זיך ניט אין גאַנצען פערטרויט אויף יהוה׳ס שטאַרקער האַנד.

ווייל ער, דער גרויסער גבור פון יהוה, איז מיט אַמאָל צושראָקען געוואָרען און אין דער מינוט פון שרעק האָט ער מיט זיין זינדיג מויל אַרויסגעבראַכט אַ זינדיגען נדר.... און דערמיט ווידער געגעבען אַבי־בעל׳ן אַ וועג צום פאָלק, צום פאָלק וואָס וויל זיינע זינדיגע סעודות, די זינדיגע ימים טובים פון די פרעמדע געטער —

און דער גבור פלעגט נאָך אַזוי לאַנג שטעהן און קוקען אהין און טראַכטען און איבערלעבען —

און עס פלעגט זיך איהם נעמען דאכטען, אז ער זעהט נאָך איצטער ווי זיין טאַכטער שפּרינגט איהם אנטקעגען און שרייט צו איהם א פער־ציטערטע פון ליעבע און פרייד:

„פאַטער, פאַטער! די זקנים פון גלעד זיינען צו דיר געקומען.“

און דעם גבור'ס הארץ פלעגט זיך דערביי אַפּט אויפהויבען מיט כעס און ביטערקייט.

ער וואָלט זיי וועלען בייז און וויסט שעלטען! —

אָבער פאַר זיינע אויגען גליהט דער טורעם און עס פלאַטערט די ווייסע טויב.

... און עס עפענען זיך זיינע ליפּען און זאָגען:

„גאָט, זיי זיינען א דור א פערקרימטער און א פערדרייטער!

„זיי זיינען ניט מעהר ווי די וואָג וואָס זייערע פיס טראָגען. און זיי קענען זיך ניט אויפהויבען צו דיר.

„און איך בין דאָך נאָך דיינע געזעצען — דער זוהן פון א זונה.

„און איך בין געשטרויכעלט געוואָרען.

און די זינד פון מיין מוטער פאַלען אויף מיין קאָפּ און אויף מיין האַלז ווי שווערע מיהלשטיינער און לאָזען מיך ניט אויפהויבען זיך אין די אויגען פון'ם פאָלק. און לאָזען מיך ניט אויפהויבען דאָס פאָלק צו דיר.

און דו אין דיין גרויסען דערבאַרימען, געדענק זיי ניט דאָס שלעכטס.

„איך — דיין קנעכט — בין זיי מוחל.

„און וואָלט איך געהאַט נאָך א קינד, וואָלט איך דאָס ניט פערמידען פון צו מקריב זיין צו דיר פאַר זייערע זינד. — אויב דאָס וואָלט נאָר דיין ווילען געוועזן.

„ווייל איך וויים, אז דו ביזט גרוים.

„ווייל איך וויים, אז זייערע קינדער און קינדס קינדער וועלען דער־צעהלען פון דיין גרויסקייט צווישען די פעלקער.“

יב.

לאַנג אָבער האָט דעם גבור'ס האַרץ ניט געקענט אויסהאַלטען.
און איינמאָל, עס איז געווען אין דער צייט פון רעגען —
און עס איז געווען נאַכט —
און דער חושך איז געווען אָנגעפילט מיט רעגען און מיט דונערען און מיט בליצען —
און פון יעדען בליץ איז מיט אמאָל ליכטיג געוואָרען אויף די בערג און אין די טהאָלען —
האָט מען ביי דעם שיין פון די בליצען דערזעהן דעם גרויסען גבור אויף איינעם פון די בערג.
און ער איז געשטאַנען אַן אויסגעצויגענער, אַ גרויער.
און די הענד האָט ער געהאַלטען אַרויף צום הימעל און האָט הויך און בייז געשריען.
ביז עס האָט זיך דערהערט אַ דונער, פון וועלכען דאָס גאַנצע לאַנד האָט אויפגעציטערט.
און דאַן האָט זיך מיט אמאָל ווייט צושפּאַלטען דער פערוואָלקענטער הימעל —
און דער צושפּאַלטענער פּאַס האָט זיך פערצויגען ביז איבער אַ האַלבען הימעל. —
און דער ברייט צושפּאַלטענער פּאַס איז צוגעקומען ביז צום פּלאַץ וואו דער גבור איז געשטאַנען. —
און פאַר דעם גבור'ס אויגען האָט אַ בליץ געטהאָן אַ ליכטיגע ווייסקייט.
אַזאַ ווייסקייט האָט נאָך ביז דאַן קיין בן אדם אפילו אין חלום ניט געזעהן.
... און די ווייסקייט האָט ביי דעם גבור אַרויסגעקושט די נשמה...

*

און אזוי איז געווען, וועלט איין, וועלט אויס:
אמאָל איז געווען אַ גבור.
און דער גבור איז פערשוואונדען.
און די נאַכט, ווען ער איז פערשוואונדען איז געווען פול מיט רעגען און מיט בליצען.
און אויפ׳ן אנדערן טאָג אין דער פריה האָט זיך גענומען לייטערען.
און עס איז געווען, ווען עס האָט זיך גענומען לייטערען האָט מען צווישען די וואָלקען, אויף איינעם פון די בערג, דערזעהן זיין שווארצען פערד.
און ניט ווייט פונ׳ם פערד האָט זיך געזעהן דער הויכער גרייז, האַלטענדיג זיינע הענד אָן דעם הויכען שטעקען.
און אין אבענד — די זון האָט זיך אַ גרויסע, אַ רויטע געזעצט צווישען די וואָלקען פון די אנטקעגענדיגע בערג — האָט מען דערזעהן שושנה׳ן, דעם גבור׳ס טאָכטער, דעם גבור׳ס הארץ אויפ׳ן מזבח, צווישען די רויטע וואָלקען.
און מען האָט דערזעהן — זי איז מיט אמאָל ארויפגעשפרונגען אויפ׳ן ברענענדיגען מזבח.
און זי האָט זיך אויסגעצויגען.
און זי האָט פארנאנדערגעשפרייט איהרע הענד.
און מען האָט דערהערט: זי שרייט פון דאָרט אויס מיט איהרע לעצטע כחות:
„געדענק ישראל! גאָט, דער גאָט פון אברם, דער גאָט פון הימעל איז דיין גאָט.“

*

און אין די קלאָהרע בלויע נעכט פלעגען זיך נאָך די פּאַסטוכער דערצעהלען:

„און דעם גבור'ס פערד איז געבליבען אליין.

„און קיינער האָט זיך ניט געוואָגט דאָס אָנצוריהרען.

„און אַלע פאַרנאַכט פלעגט זיך דאָס דורכטראָגען איבער די דערפער און פעלדער פון גלעד, פּונקט ווי דאַן, ווען דער גבור איז נאָך דערויף געזעסען.

„און לויפענדיג פלעגט זיך דאָס פערד אויסציהען אַלץ לענגער און לענגער.

„און די נאָזלעכער פלעגען זיך ביי דעם פערד פערנאַנדערשפּרייטען ביז אינ'ם רויטען פלייש אריין.

„און די גרויסע שווארצע גריווע און דער גרויסער שווארצער עק פון דעם אויסגעצויגענעם ווילד־שווארצען פערד, פלעגען דערביי מורא'דיג פלאַטער'ן אין דער פאַרנאַכטיגער לופט.

„און עס פלעגט זיך טראָגען ווי עס וואָלט זיך דעם וועלען ארויס־רייסען פון דער אייגענער פעל.

„און די איינוואוינער פלעגען אויף דעם מיט שרעק אַרויסקוקען פון זייערע צעלטען.

„און שפּעטער אין אבענד — די טהאָלען זיינען שוין געלעגען אין שאָטען און נאָר די שפּיצען פון די בערג האָבען נאָך געגרייכט דעם גאָל־דענעם שיין, פלעגט מען דאָס פערד דערזעהן שטעהענדיג אויף איינעם פון די גאָר וויטע בערג.

און, ווי א זילבערנע נעץ, פלעגט זיך איבער'ן פערד שפּרייטען א גערדיכטער ווייסער שוים.

„און עס פלעגט פון דעם זעצען א שווערע פּאַרע.

„און די פֿאַרע פֿלעגט זיך נעמען פֿאַרבען אין׳ם שיין פֿון דער זון.
„און די פֿאַרע פֿלעגט נעמען אויסזעהן ווי אַ פֿאַרביגער וואָלקען.
„און אין דעם פֿאַרביגען וואָלקען פֿלעגט זיך פֿאַר די איינוואוינער בעווייזען דאָס געשטאַלט פֿון דעם גרויסען גבור, ווי ער רייט אויף זיין פֿערד.
„און די איינוואוינער פֿלעגען לאַנג שטעהן און מיט אויפֿגעהויבענע קעפּ און מיט אויסגעשטרעקטע העלזער קוקען צום באַרג, צום פֿערד און צום גרויסען געשטאַלט וואָס זעהט זיך אויפ׳ן פֿערד" —

פיערטע טהייל:

די פערגאַנגענע זון.

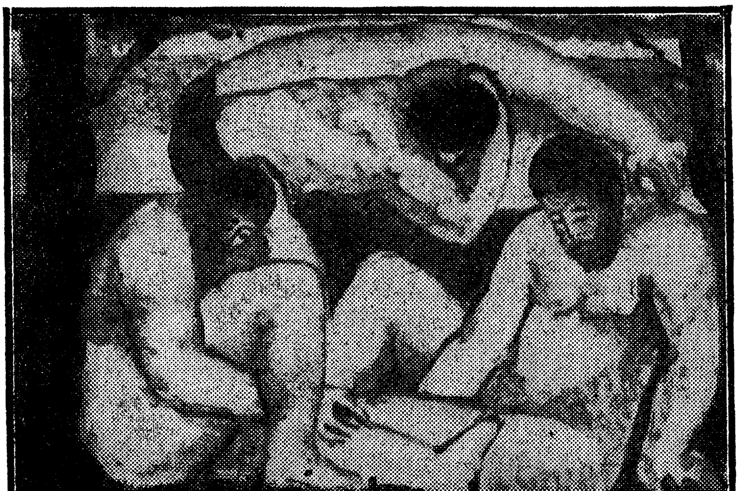

א. וואָלקאָוויץ

אינהאַלט:

דער אַלטער וואַלד — — — 3
ביים פייער:
1. הלך — — — — 8
2. נאַקעט — — — — 18
3. די שרפה — — — 27
4. די תשובה — — — 36
פון גאָטס וואונדער — — 41

דער אלטער וואלד

— ווילדע וואלד־קלאנגען.

אין אָוונט, ווען די זעגער און העקער פערלאָזען דעם וואלד, ווערען די ווילדע וואלד־קלאנגען בייזער, גרויזאמער און טיעפער.

און ווען די רויטע אָוונד־זון פערקלייבט זיך אין דעם גרויסען אל־טען וואלד אריין, פערוואנדלען זיך די קלאנגען אין בלוטיגע געשרייען.

— ווער שרייט דאָס אזוי שווער און בייז?

— דאָס שרייט דער אלטער וואלד!

אויף אַן אויסגעהאקטען שטיק, אין מיטען פון דעם גרויסען וואלד, שטעהט אַ הילצערנע קאנטאָר. אויף אַ קלאָץ, ניט ווייט פון קאנטאָר, זיצט דער אלטער וואלד־סוחר, רב מרדכי און טראַכט פאר זיך. — ער הערט די ווילדע וואלד־קולות. — עס קנאַקט, עס הילכט און קנאַלט, אבער ער מאכט זיך ניט וויסענדיג, — זאָל זיין אז מען האקט נאָך אין דער נאָהענטער דעליאנקע און דאָס הילכט אזוי אָפּ אין דעם פארנאכטי־גען וואלד, צו פוהרען פאָהרען איצט ערגעץ מיט דער „אביעזדקע“, וואָס אין מיטען וואלד, קנאַקען דאָס אזוי די פערדארטע צווייגען אונטער זייערע רעדער...

וואָלקענס, בלוטיג רויטע, צינדען זיך אָן איבער'ן אויסגעהאקטען שטיק: פער'כישופ'ט־רויט ברענען די פענסטער פון קאנטאָר. עס זעצט פון זיי די רויטקייט אזוי שטארק, אז עס איז גאָר אונמעגליך אין זיי אריינצוקוקען. און דאָרטען, צווישען די בוימער, וואָס צום דאָרף אין טהאָל, שלאָגען אויף ליכטיג־רויטע פלאמען. מען וואָלט געקאָנט מיינען, אז דאָס גאנצע דאָרף אין טהאָל האָט זיך אָנגעצונדען. מען הערט אפילו

דאַס אויסברעכבען פון צושראַקענע געשרייען — נאָר רב מרדכי'ן ריהרט דאָס ניט. ער זיצט זיך אַליין פערטראַכט. טיעף. אַליין. איהם לאָזט אַלץ ניט צורוה די מעשה מיט'ן נייעם בית־המדרש: אַבגעברענט געוואָרען דער אַלטער... אַזוי לאַנג געשטאַנען לעדיג דער פּלאַץ, — פערוואַקסען גע־וואָרען מיט דערנער. ביז גאָט האָט געהאָלפען, מען האָט זיך געשטעלט בויען... אַליין געשענקט פאַר דריי הונדערטער געהילץ!... פון די בעסטע! מען זאָל חלילה ניט נאַרען. און היינט נאָך אַ חוץ: צוויי קנאָקעדיגע פינף־און־צוואַנציגער. און נאָך מיט וואָס פאַר אַ וואַרעמקייט! מיט וואָס פאַר אַ פרייד! און צום סוף לאָזט זיך אויס: עס וואַקסט אויף עפּעס גאָר ניט דאָס... אַ פרעמדע זאַך — רחמנא לצלן! — — —

גאָט זאָל נאָר ניט שטראָפען פאַר'ן רעיון, — אָבער דער אַלטער איז דאָך געווען אַזאַ שוועדער, אַן ערענסטער... און דאָס?!... אויסגע־וואַקסען עפּעס אַזאַ יונגער „צוציק", אַ ווייסער, מיט אַ בלעכענעם הי־טעל, אַהן אַ ברעקעל דרך ארץ...

„טע! — ס'הייסט, נייע יאָהרען, נייע בתי־מדרשים!" טראַכט אַלץ רב מרדכי פאַר זיך און פיהלט דערביי ווי עס בריהט איהם אין האַרצען. עס ברענט דאָרט אַ פייער, וואָס, דאַכט זיך, ימים וואָלטען ניט געקאָנט אויסלעשען.

אַ ווינטעל ציהט. דאָס ווינטעל ריהרט שטיל אַן רב מרדכי'ס גרויע האָר. פאַר רב מרדכי'ן ליגט אַ נאָר וואָס אויסגעהאַקטער בוים. דער בוים ליגט אויסגעצויגען ווי אַ לעבעדיגער... ער שפּאַרט זיך אָן אויף זיינע דיקע, נאָך ניט אונטערגעהאַקטע צווייגען, ווי אויף לעבעדיגע הענט... אַ פּאָר פערשפּעטיגטע פויגעלעך שפּרינגען אום און פּיסטשען איבער די אויבערשטע צווייגען. די בלעטער פליסטערען און וויעגען זיך שטיל... רב מרדכי פערקוקט זיך אויף'ן בוים, מעסט איהם אויס מיט'ן אויג: פון אונטען וועט מען דאַרפען אָפּשניידען אַן אַנדערהאַלבען אַרשינאַווע קלאָץ; נאָכדעם אַ דריי אַרשין, פון וועלכע מען וועט קאָנען אַ ר ו י ס־ב אַ פּ ע ן צוויי פּלאַסטען און אַ דריי ר י י נ ע וועראַקאַווע ברע־טער. העכער, וועט מען אפשר קאָנען אַ ר ו י ס צ י ה ע ן אַ „ברוסאָק" פון אַ צוויי־און־אַ־האַלב אַרשין און דאָס איבריגע — צוהאַקען אין קלאָפּ־

טער... און ארום שטעהט נאך א וואלד אויף יאהרען און יאהרען... און...
די מעשה מיט'ן בית־המדרש געהט פארט ניט ארויס פון קאפ. — — — —

די פעניעס פון די אבגעזעגטע בוימער זיצען אין דער ערד אזוי
מאדנע און קוקען מיט זייערע ווייסע קעפ אזוי, ווי לעבעדיגע, וואס אט
וועלען זיי זיך אלע אויף איין מאל א הויב טהאן און אויפשפרינגען, און
אלע אין ווייסע טליתים!...

דא און דארטען זיינען אנגעווארפען קלעצער, שפענער און זעגעכטס.
און דארט ארויף זיצט אויף א קלאץ אברהם דער משרת, רב מרדכי'ס
רעכטע האנד און קאכט וועטשערע. — האלט א מעסער אין האנד, שיילט
קארטאפעלס אוןווארפט זיי אין וואסער, און איבער'ן פייער, אויף דריי
צוזאמענגעשטעלטע צווייגען הענגט דאס אייזערנע קאך־טעפעל; ס'וויג־
טעל ציהט אב און א זייט דעם בלוי־גרויען רויך; אביסעל ווייטער, נעהמט
זיך דער רויך שפרייטען ברייטער, צושפרייטער און דינער, ציהט זיך
ארויף אויפ'ן געהילץ, אויף די נאהנטע בוימער און בלייבט אויף זיי
הענגען ווי א דינער זייד. — נעבען אברהם שטעהט א פולער עמער מיט
פרישען וואסער, ליעגט א קופע אנגעקליבענע שפענער.

אין אברהם'ס שווארצער בארד, ווייזען זיך שוין ווייסע האר —
קלערט רב מרדכי... — נעכטען האט אברהם אונטערגעשארען זיינע
וואנסען, זעהען זיך ביי איהם אצינד ארויס א פאר נאקעטע בלאסע
ליפען — — —

עס דערהערט זיך דאס אנקומען פון א פוהר... די פוהר בעוויזט זיך
גלייך אויפ'ן וועג צום קאנטאר. רב מרדכי הויבט זיך אויף אנטקעגען
דער פוהר און פרעגט, נאך אלץ אין רעיונות פערזונקען.

„צוליעב וואס אזוי שפעט, איוואן?"

איוואן שטעלט אב די פערדלעך, קריכט ארויס פון וואגען מיט דער
לאנגער בייטש אין האנד און ווענדט זיך צו רב מרדכי'ן, ווי צום איינצי־
גען מענשען אויף דער וועלט, וועמען מען מעג גלויבען:

— אט זאל ער, מארדקא, זעהן.

ער, איוואן, האט זיך נעכטען, אויף דעם יאריד געביטען מיט'ן
פערד און קאן זיך נאך ביז איצט קיין טאלק ניט דערשלאגען: — האט

ער זיך אַבגענארט, צי ניט? און ער וויל וויסען דעם אמת, דעם אמת'ן אמת.

רב מרדכי גנהט צו, בעטראַכט דאָס פערדעל, וואָס שטעהט זיך וואויל־יונגעריש, מיט דער פערשייטקייט פון א נייעם. — דאָס פערדעל האָט נאָך גאַנץ שטאַרקע פיס, ניט קיין אַלטע ציינער אין מויל, איז ריה־רעוודיג. — רב מרדכי טרעפט, אז איוואַן האָט געדאַרפט צוצאהלען צעהן רובעל. איוואַן ענטפערט, אז נאָר אַכט.

„הייסט דאָס — בעשליסט רב מרדכי, צו איוואַנ'ס פרייד — אז דו האָסט זיך ניט אַבגענארט.“

אברהם קומט אויך צו. אויך זיין מיינונג איז, אז איוואַן האָט זיך ניט אַבגענארט. און דערצו טאָקע אויסגעביטען אן אַלטען אויף א יונ־גען...

„אן אַלטען אויף א יונגען!“ — הערט רב מרדכי... — און ער הערט ווי דער געשפּרעך טראָגט זיך שאַרף און טיעף אין דעם וואַלדיגען אַוועקגעגאַנגען אריין, און לאָזט זיך הערען צוריק פון צווישען די בוימער, אזוי ווי עטליכע לצים וואָלטען זיך דאָרט בעהאַלטען און ביי זיך אַבגעמאַכט אויף צו־להכעיס איבערצוקרימען יעדען וואָרט... און רב מרדכי נעהמט מיט אַמאָל קוקען אויפ'ן פערדיל ווי אויף עפּעס אן אונטערגעשיקטע זאַך...

און ווי נאָר איוואַן פּאָהרט אוועק, בלייבט רב מרדכי שטעהן אין מיטען אויסגעהאַקטען שטיק וואַלד. — עפּעס שלאָגט זיך מיט אַמאָל אָפּ אין הארצען, עפּעס צינדט זיך פלוצלונג אָן פּאָר זיינע אויגען, און ער נעהמט מיט איין האַנד אָן זיין ווייסע באָרד, פערלעגט די אנדערע אין גאַרטעל און דערמאָנט זיך:

„עס האָט געברענט דער אַלטער בית המדרש!
„מען זעהט, עס ברענט א ב י ת ה מ ד ר ש!...
„נו?!
„און ווען דער היינטיגער —
„חלילה...

„די שעה זאָל גאָר ניט זיין! — — —

„וואָלט עס אויך אויסגעקוקט, ווי עס ברענט אַ בית המדרש?!“ —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווילדע וואַלד־קלאַנגען. —

אין אָוונט, ווען די זעגער און די העקער פאַרלאָזען דעם וואַלד, ווערען די ווילדע וואַלד־קלאַנגען בייזער, גרויזאַמער און טיעפער.

און ווען די רויטע אָוונט־זון פאַרקלייבט זיך אין דעם גרויסען וואַלד אריין, פערוואַנדלען זיך די קלאַנגען אין בלוטיגע געשרייען.

— ווער איז דאָס, וואָס שרייט אַזוי שווער און בייז?

— דאָס איז דער גרויסער אַלטער וואַלד!

ביים פייער

1.

ה ל ד.

קאלט אין דרויסען. אין שטוב איז האלב־טונקעל. עס ברענט א לעמפעל. עס טאנצען רויטליך־גרויע שאטענס אויף די ווענט. עס ברענט אין רובע. דאס פייער איז נאך יונג און נעהמט מיט פרישען ברען ארום איטליך שייטעל האָלץ, דאס האלץ צופלאקערט זיך און קנאקט פערשייט. אויפ'ן קלעצעלע געגען רובע זיצט די באבע מלכה. דער רויטער אפשיין פון דעם פלאטערדיגען פייער פאלט אויף דער אנטקעגענדיגער וואנט און אויף דער באבעס טיעף־געקנייטשטען פנים. ארום דער באבע זיצען קינדער; ניט ווייט ארויף ליגט די אלטע גרויע קאץ. — ווי ליעב און היימיש דא איז אלץ! — געבענשט זיי היים! געבענשט זיי פייער! עס איז דער דרויסען אזוי קאלט, וועט דער דמיון ביי דעם פייער שפי־נען, וועבען מעשות זיך.

שעהן איז מיין יענקעל געווען! שעהן אז ממש גאט און לייט האבען מיר מקנא געווען!

די שוויגער זאל אייך זיין צו לענגערע יאהר — געווען א חכמה א אידינע — פלעגט דערצעהלען, אז ווען זי איז געגאנגען אין מקוה מיט איהם, האט זיך גראד געטראפען, אז די לאנדעס, וואס האבען דעמאלט געהאט וואלד ניט ווייט פון אונז, האבען אראפגעבראכט זייער יונגע שנור צום ערשטען מאל אין מקוה.

דאָס איז געווען א ווייבעל — בלוט און מילך! אינגאַנצען זיבעצען־אכצעהן יאָהר אלט. און ווי נאָר די טיקערען האָט איהר, ווי דער שטיי־נער איז, דורכגעקוקט די נעגעל, און זי האָט זיך אויפגעשטעלט, זענען די שוויגער, און די אלע אנדערע ווייבלאַך, וואָס זענען דערביי געשטאַ־נען, פּשוט פערגאַפט געוואָרען פון איהר שענקייט. עפּעס אַ מין כשוף האָט זיך פון איהר שעמעוודיגען לייב געגאָסען! און ווען זי האָט אויפ־געהויבען איהרע שעהנע הענט צו פאַריכטען די האָר, וואָס האָבען זיך ארויסגעשפּאַרט פון אונטער איהר טשיפּעק, זענען זיי אלע גאָר נשתומם געוואָרען!...

די שוויגער פלעגט מיר דערביי ליעב־האָבען זאָגען:

— איך זאָג דיר מיין קינד, — דאָס איז עפּעס געווען ווי א כשוף! עפּעס האָט זיך דערביי אין אונז אויפגעכאַפּט, און מיר האָבען אלע מיט אמאָל אזא שיין געטהאַן, — אַט ווי א פרישער זומער פריהמאָרגען אויף א יונג בוימעל למשל. און שטילערהייד פלעגט זי מיר צולייגען: — און ווי איך האָב דאָס יענעם אווענד דעם שווער, זאָל לעבען, ליעב בעקו־מען — א גוואַלד!...

כאָטש אין דער אמת'ן האָט זי אלע מאָל דעם שווער, עליו השלום, זעהר ליעב געהאַט. נאָר ווען זי פלעגט רעדען פון יענעם אווענד, האָט מען ממש געזעהן אז אויף דער אידינע רוהט די שכינה. — און איך קאָן שווערען, פלעגט זי אלע מאָל אויספיהרען, אז דיין יענקעל איז אינגאַנצען י ע נ ע מיט די ביינער...

דאָס ערשטע מאָל האָבען מיר זיך דערזעהן איז שמחת תורה.

איך האָב ניט געוואוסט פון גאָר ניט... ס'הייסט, כ'האָב שוין יאָ געוואוסט אז מען רעדט מיר חיים משה'ס זוהן, נאָר ווען רחל, מיינע א חבר'טע, וואָס האָט ניט לאַנג חתונה געהאַט און טאַקע זיינע א שטיקעל קרובה געווען, — האָט מיר געזאָגט: „מיר'ן היינט געהן אין גרויסען בית המדרש צו הקפות“ — האָב איך פון גאָר ניט געוואוסט...

און אפשר?!...

כ'וויים!...

נאָר גאָר ניט! — זי זאָגט: אין גרויסען בית המדרש, טו זאָל זיין אין גרויסען!

איך האָב זיך אָנגעטהאָן, פערפּוצט ווי עס דאַרף צו זיין, פּערקאַמט אויף מיין שטייגער די האָר. און א קאָפּ האָר האָב איך געהאט — א וואלד! געדיכט, און שוואַרץ ווי פּעך. און זיי פלעגען זיך אזוי גוט און קיהל פיהלען צווישען מיינע פינגער, אז נאָך איצט מיין איך, אז ווען ניט צוליעב יענקלען, וואָלט איך בעסער מרוצה געווען גאָר אין גאַנצען ניט חתונה האָבען, איידער זיך לאָזען אָפּשניידען אזוינע האָר. איך פלעג נאָך מאכען אזוי, אז א גאַנצע פּאַסמע זאָל מיר אַראָפּפאַלען איבער'ן שטערען. און טאַמער פלעגט דער טאַטע צי די מאַמע זאָגען: ס'איז צו פערשייט, ס'פּאַסט ניט אזוי פאַר א בעל־הביתיש מיידעל, — פלעג איך טענה'ן:

— רבונו של עולם! וואָס ווילט איהר פון מיר האָבען?! וואָס בין איך שולדיג אז ס'איז ביי מיר אזוינע האָר?...

מאָל דיר, דאָס פּנים איז דאָך ביי מיר אזוי אויך געווען פריש און לויטער, פול מיט בלוט; מיט שוואַרצע ברענענדיגע אויגען און היינט די שוואַרצע סאַמעטקע אויפ'ן ווייסען האַלז!... נאָר פון דעסטוועגען, פלעג איך וועלען אז ס'זאָל נאָך אַריבער פאַלען א פּאַסמע האָר. גלאַט אזוי זיך. — ס'זאָל קיצלען, ס'זאָל ציטערען... און דוקא אויף דער רעכטער באַק.

נאָר מילא, וואָס זאָל איך אייך דאָ לאַנג בריידען. — איך האָב זיך מיר פערפּוצט אויף מיין שטייגער און מיר זענען אוועק.

שמחת תורה איז דאָך אין די בתי מדרשים געוועהנטלאָך „פּראָש־טשענא“... די ווייבער געהען אַראָפּ צו די מענער און שטעלען זיך אוים ביי דער ווייבערשטער וואַנט ביז אַרויף. און אויף די ענגלייכטער ברע־נען דאָך אַלע בליצלאַמפּען אזוי לעבעדיג, אז ס'איז א מחיה! — ס'בליצט אויף די פּנים'ער, אויף זייערע בערד, אויף די שוואַרצע אַטלע־סענע קאַפּאָטעס און דער גאַנצער עולם פיהלט זיך דאָך עפּעס אזוי פריי, ווי גאָר ניט אין בית המדרש... און אויף די יונגע לייט, איז דאָך

דעמאָלט א חיות צו קוקען: זיי זענען דאָך דעמאָלט אלע אזוי גוט אויפגע־לייגט און שיינען, אז כאָטש נעם שפּיגעל זיך אין זיי. און דער בעלעמער איז דאָך פול מיט קליינע אינגעלעך, ווי מיט ביהנען: און זיי זענען דאָך אלע אזוי ווי נאָר וואָס געוואשענע, און אין זייערע יום־טוב׳דיגע גאר־ניטערלאָך, מיט פאָהנען, מיט די אָנגעצונדענע ליכט און די רויטע עפּעל... און היינט איז דאָך דער בית המדרש אליין טאקע א ציערונג גע־ווען! עפּעס גאָר א קלייניגקייט אויסצורעדען — דער אלטער בית המדרש!...

משה דער שמש פלעגט דאָס אויפרופען פון דעם עולם צו הקפות!...

נו־נו!...

אָט נאָך איצט שטעהט ער מיר ווי לעבעדיג פאר די אויגען, ווי ער גיט ארוים די לעצטע תורה. צולאָזט די הענט און שרייט אוים:

— הלך!..

און אלע אינגעלאָך כאפּען אונטער:

— ה־ה־ל־ך!!... — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

און ווען עס שטילט זיך איין זייער געשריי דערהערט זיך דעם רב׳ס קול — איהם פלעגט מען דאָס מכבד זיין מיט פיהרען די ערשטע הקפה— און ער איז דאָך געווען אזא גרויסער, א הויכער — געהט ער זיך אויף פריהער, איינגעוויקעלט אינ׳ם גרויסען טלית מיט דער ברייטער זילבער־נער עטרה, טראָגט אויף זיין האנד די שעהנסטע תורה, מיט׳ן כתר, מיט׳ן יד. און אין דער צווייטער האלט ער דעם צועפּענטען מחזיר, ווי ער וואלט חלילה אויף אויסווייניג ניט געקאָנט... און די אויגען זיינע שיי־נען, אז כאָטש וועלטען אויסצופאָהרען, און זינגען זינגט ער מיט אזא מתיקות, אז עס צוגעהט זיך אין א יעדען אבר — און נאָך איהם געהען איינס נאָכ׳ן אנדערען די איבעריגע אידען מיט די תורות. — דער עולם— די קינדער, די מיידלאָך, די ווייבלאָך וואַרפען זיך צו זיי. מ׳קושט ביי זיי די תורות, מ׳ווינשט זיי, זיי זאָלען דערלעבען איבער א יאָהר און זיי, ווי דער שטייגער, ענטפערען:

— „גם אתם"!

און ווען ס'ענדיגט זיך די הקפה נעמט מען זיך טאַנצען „פרעה־לאכס". פון אָנפאַנג געלאַסען, נאָכדעם שטאַרקער, גרעסער, היציגער.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווען ס'דערהערט זיך ווידער דעם שמש'ס קול, איז מען דאָך אַלע ווי בע־רוישט און ס'קול טראָגט זיך דאָך ווי פון דעם צועפענטען ארון קודש, איז ווער עס דערהערט זיין נאָמען גיט מן הסתם אַ ציטער. וואָרום איך געדיינק, אז ווען ער האָט אויסגערופען:

— „החתן יעקב בר. חיים משה תן כבוד לתורה"!

האָב איך אויך אַ ציטער געטהאָן...

און ווען די איינגעלאָך האָבען צו יענער הקפה אַ געשריי געטהאָן:

— הלך!

געדיינק איך נאָך ווי איצט, אז ס'האָט מיר אַ שטאַרקען דים גע־טהאָן אין הארצען, און די אויערען זענען מיר אינגאַנצען פערטויבט גע־וואָרען... פאַר די אויגען האָט זיך מיר מיט אמאָל אַלץ א מיש געטהאָן און צונויפגעגאָסען אין איין שטיק... אומגעקוקט האָב איך זיך ערשט, ווען רחל האָט שוין ביי איהם געקושט די תורה און איהם געוואונשען:

— זאָלסט דערלעבען איבער־א־יאָהר מיט דיין טאַטע־מאַמע, מיט דיינע שוועסטער און ברידער און מיט אַ שעהנער כלה...

דאַ האָט מיר ערשט אַ רעכטען טיאַכקע געטהאָן אין הארצען... איך האָב דערפיהלט אז איך ווער רויט, ניט נאָר אויפ'ן פּנים, נאָר איבער'ן גאַנצען לייב. און רחל גיט מיר נאָך דערביי אַ שטורך:

— מלכה! כאַפּ אַ קוש! גיכער! —

איך זאָל כלומרשט ניט פערשפּעטיגען...

איך האָב זיך געשטאַרקט, האָב מיט די פינגער פון מיין רעכטער האנט א גלעט געטהאָן די תורה, א קוש געטהאָן די פינגער און דערוויייל נעכאַפּט א קוק איהם גלייך אין פּנים אריין. — ס'האָט געשיינט ווי די זון! — האָב איך א זאָג געטהאָן:

— דערלעבט איבער־א־יאָהר! — און דוקא נאָך אזוי... מיט אַ שמייכעל...

האָט ער אויף מיר אויפגעהויבען זיינע גרויסע אויגען און אַ זאָג געטהאָן:

— דערלעבט אויך איבער־אַ־יאָהר!

און ווי נאָר ער האָט דאָס ארויסגערעדט, האָט די פּאַסמע האָר וואָס אויף מיין פּנים, אַ שטאַרקען ציטער געטהאָן און איך האָב דערפיהלט אַ גרויל איבער'ן לייב... אָבער גאָר אַ ז אַ נ ד ע ר מין גרויל!...

דער גרויל האָט שוין מיך נאָכדעם אַ לאַנגע צייט ניט אָפּגעלאָזען. כמעט ביז איך האָב פאַר איהר ניט חתונה געהאַט.

און ווייטער?...

מיר דאַכט זיך, אַז נאָך אַ לאַנגע צייט נאָך דער חתונה.

אָט אַזוי פלעגט דאָס מיר פּלוצלינג אַ הילך טהאָן אין די אויערען יענער „הלך!" און אַ קיצעל טהאָן אויפ'ן באַק און דער גרויל פלעגט זיך אַ יאָג טהאָן אונטער דער הויט פון מיין גאַנצען לייב.

און אויף רחל'ן בין איך נאָכדעם אין כעס געוואָרען. טאַקע נאָר ווי זי וואָלט מיר די קאַפּאָטע אָפּגעקוילעט: — שטייטש, למאי האָט זי מיך אַ שטורך געטהאָן? וואָס איז דאָס פאַר אַ וועג זיך שטירכען? וואָס בין איך דאָס אַ ליימענער גולם, צי וואָס?! האָסטו געזעהן אַביסעל אַן איינפאַל פון אַ מענשען! און ווי טהוט מען אַזאַ זאַך, גלייך, יענעם אין די אויגען?... ווי איז דאָס געהערט געוואָרען?! און אַזוי האָט זי זיך דעם גאַנצען וועג פון בית המדרש אַהיים פון מיר גאָר ניט געקאָנט אויס־באָדען.

און טאָמער מיינט איהר, — איך האָב גלאַט אַזוי גערעדט? ניין, טאַקע מיט האַרץ, און מיט בלוט, און מיט טרערען אין די אויגען...

און אַז איך בין געקומען אַהיים, בין איך גערען געווען אַז מ'האָט מיך געלאָזט צורוה. און ווי נאָר מ'האָט אָפּגעגעסען, בין איך גלייך אוועק צו זיך, האָב זיך גלייך אריינגעוואָרפען אין בעט אריין און בין טאַקע גלייך אַנטשלאָפען געוואָרען.

און פאַרטאָג, ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפּט און דערזעהן, אַז ס'איז נאָך בלוי אין די פענסטער און בין ווידער אַנדרעמעלט געוואָ־רען, האָט זיך מיר גע'חלומ'ט, אַז איך געה ארום פון אונזער געסעל

אויפ'ן מאַרק פּלאַץ, און ס'איז נאָך אַזוי פריה, אַז מען זעהט נאָך אפילו קיינעם ניט טרייבען די בהמות אין טשערעדע. דער פרישער זומער־מאָר־גען האָט זיך, ווייזט אויס, נאָר וואָס גענומען אויפהויבען פון שלאָף. די איינציגע שטרויען וואָס זיינען געלעגען צושפּרייט איבער'ן מאַרק פּלאַץ, האָבען געשיינט ווי גאָלדענע. און איך האָב מיר געקוקט דעם מאָרגען גלייך אין פּנים אריין און בין מיר אַזוי צוגעקומען ביז אונזער קלייט.

און ווי נאָר איך לייג אריין דעם שליסעל אין שלאָס, בלייב איך שטעהן אַ פערוואונדערטע: אונטער'ן דאַך איבער דער טהיר פון אונ־זער קלייט איז שטענדיג געווען אַ נעסט פון שוועלבעלאָך און אין דער צייט דאַרפען זיי שוין זיין אויף. — און דאָ ניטאָ קיין נעסט, ניטאָ קיין שוואַלבען!... פונדעסטוועגען נעהם איך אראָפּ דעם שלאָס, און ווי נאָר איך עפען די טהיר — ערשט איך ווער בעגעגענט מיט אַ פישטשען פון אַלע זייטען. און איך דערזעה אַז אַלע פּאָליצעס זענען פול מיט זייערע נעסטען און ווי נאָר די פויגעלאָך האָבען מיך דערזעהן, אַזוי זיינען זיי אַלע ארויס פון זייערע נעסטען און האָבען זיך אויסגעשטעלט אויפ'ן דיל און אויף די טישען... — געפעהלט דאָס מיר און איך גיב זיך אַ שמייכעל און שטעל אריבער אַ פוס איבער'ן שוועל. נו, נו! — מעהר האָב איך ניט געדאַרפט...

ווי נאָר איך האָב אריבער געשפּאַנט די שוועל, אַז די פייגעלאָך גי־בען זיך ניט אַלע מיט אַמאָל אַ הויב פון אונטער מיינע פיס ביז איבער מיין קאָפּ, מיט אַ קוויטשעריי און פּאַטשעריי:

— הלף!!!... — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

איך בין שיער ניט פערטויבט געוואָרען! איך בין געבליבען ניט טויט, ניט לעבעדיג! און האָב גלייך דערפיהלט די פּאַסמע האָר אויף מיין פּנים, און אָט דעם מאָדנעם גרויל איבער מיין לייב... און האָב זיך אויפגעכאַפּט ווי פון אַ געשמאַקען קוש אויף מיינע ליפּען..

מיט מיינע צופענטע אויגען האָב איך גלייך דערזעהן, אַז איך ליג אין בעט אַן אַבגעדעקטע און נעבען מיר שטעהט די מאַמע מיט אַ גוט איינגעבריהטע גלאָז מילך אין האַנט און קוקט אויף מיר אַזוי גדלות־

דיג: — איך בין דאָך די בת יחידה און דערצו נאָך די מיזינקע געווען!...

— גוט מאָרגען דיר טאַכטער מיינע! — זאָגט זי מיר מיט איהר גדלות׳דיגען שמייכעל. — נעם טאַכטער, טרינק אויס דאָס גלעזעל מילך! א גלאָז מילך, אז דער קיסר וואָלט זיך מיט איהר מחיה געווען!...

איך אָבער ריהר זיך ניט פון אָרט, האַלט מיינע ביידע הענט צו־נויפגעלייגט אונטער מיין צוואָווארעמטער באַק און ליג אַזוי א צוואָוואַ־רעמטע און קוק אויף דער מאַמע מיט גרויס צועפּענטע אויגען, ווי איך וואָלט עפּעס ניט פערשטעהען...

וואָס א שטייגער האָב איך ניט פערשטאַנען, ווייס איך נאָך עד היום ניט, נאָר איך געדיינק, אז איך האָב אין מיטען דערינען דערפיהלט, אז איך בין עפּעס גאָר ניט איך, נאָר אז אַנדערע און איך האָב דערפיהלט, אז איך ווער מיט אמאָל אַזוי גרינג, ווי א פעדער, נאָר א קליין שטיינדעלע זיצט מיר אויפ׳ן האַרצען. דאָס שטיינדעל צוואָווארעמט זיך, הויבט זיך אָן שמעלצען, שמעלצט זיך און צוגעהט, ווי צוואָווארעמטער וואַקס, און דאָס האַרץ ווערט מיר פון דעם אַזוי מאָדנע וואַרעם און ווייך, און גיט זיך מיט אמאָל א צאַפּעל, און איך דערפיהל ווידער יענעם גרויל... און טרערען שטעלען זיך מיר אין די אויגען. און נאָך עפּעס אַזוינע וואַרימע ליעבע טרערען, אז דאָס האַרץ פאַלט מיר שיער ניט אַרויס!...

און אז די מאַמע דערזעהט טרערען אין די אויגען, דערשרעקט זי זיך:

אַי, וואָס איז דיר קינד מיינס!?

איך אָבער, ענטפער ניט.

מיר רעדט זיך ניט.

און דערפאַר טאַקע גיבען זיך ביי מיר די טרערען מיט אמאָל, אויף צו להכעיס א גאָס, ווי פון עמער אַרויס...

נו, מילא, וואָס זאָל איך איך דאָ פיעל דערצעהלען, — באַלד איז אַריינגעקומען דער טאַטע, ס׳איז אַריינגעלאָפען די שכנה, מ׳האָט זיך גענומען מיר אָפּשפּרעכען א גוט־אויג; און ערשט שפּעטער האָבען זיך די ווייבער אַרומגעזעהן, אז מע דאַרף מיך לאָזען אין בעט אויף א פּאָר טעג.

און נאָכדעם, קינדער, ביז איך טאַקע געוואָרען גאָר אַ אַנדער מענש. עפּעס זיינען מיר די אויגען מיט אַמאָל ליכטיגער געוואָרען!

און איך האָב אָנגעהויבען קוקען אויף אַלץ אַזוי ליכטיג, אַז איך האָב זיך אַליין ניט דערקאַנט.

און היינט, צום ביישפּיעל אַזאַ נאַרישקייט: איך האָב ליעב געקראָ־גען די פּאָוטינע וואָס איז דעמאָלט גראָד אַזוי ווי אײַנמיסטען אַרומגע־פלויגען אין דרויסען!

און וואָס אַ שטייגער איז דאָ ליעב צו האָבען? נאָר גאָר גאָר פרעג קשיות!

איך פלעג זיך ניט פּוילען, אין מיטען העלען טאָג אַרויסצוגעהן אין דרויסען, געהן כלומר׳שט צו דער מאַמע אין קלייט אַריין, און אויפ׳ן וועג קוקען ווי עס שליינגעלען זיך די ווייסע פעדעם אונטער דער זון...

און טאַמער פלעג איך דערזעהן איינע פון זיי נידעריג, פלעג איך שוין געהן אַזוי, אַז זי זאָל זיך אין מיר אָנטשעפּען.

כ׳זאָל זיין געוועזן קענען קושען, וואָלט איך זיי געקושט!...

אַ ניט פלעג איך גאָר צועפּענען דאָס פענסטער וואָס איז אַרויס־געגאַנגען צום וואַלד צו, זיך אָוועקשטעלען קוקען אויף די ווייסע פעדעם און דערוויל זיך שוין פערקוקען צום וואַלד. און איך פלעג אַזוי קאָנען אָפּשטעהן ביז אין דער נאַכט אַריין.

— און אַ שטייגער, וואָס האָב איך אין וואַלד? גאָר ניט!

און פונדעסטוועגען פלעג איך אַזוי קענען אָוועקשטעהן ביז איך דערהער שוין דאַווענען מנחה, צי, טאַמער שבת — ביז איך דערהער שוין דער מאַמע זאָגען — גאָט פון אברהם, ביז עס בעווייזען זיך שוין שטערען אין הימעל, ביז ס׳צינדט זיך שוין אַן פייער אין די פינסטערע פענסטער...

היינט פלעג איך עפּעס גלאַט ווי משוגע ווערען!

וואָס איך פלעג דאָס ניט דעראַרבייטען?! קלעטערען אויף טיש און בײַנק, שפּרינגען, טאַנצען, איבערקעהרען וועלטען!

אינמיטען דערינען פלעג איך קאָנען אַרומכאַפּען רחל׳ען זי קושען, האַלזען, אָבער אַזוי ווי איך וואָלט זי וועלען איינשלינגען!

און ווי איך פלעג זיך דאָס פרעסען צו איהר! און אַז זי פלעגט זיך

אַנריהרען אַן מיר, פלעג איך זיך עפּעס אזא צאַפּעל טהאָן ווי די הויט אויפ'ן לייב וואָלט מיר מיט אמאָל צוקליין געוואָרען..

אניט פלעג איך גאָר קענען נעהמען און זיך אוועקזעצען ביים שפּיעגעל, קוקען אהין און טראַכטען... און איך פלעג זיך אזוי פאַרקלעהרען ביז איך פלעג מיט אמאָל רויט ווערען ווי א צוויק, ווי איך וואָלט חלילה ווער ווייסט וואָס אָפּגעטהאָן...

און נאָך איידער איך האָב זיך מן הסתם צייט אומקוקען, אז דער רעגען ניט זיך דאָס מיט אמאָל א רייס אָפּ אויף אונזער דאַך, ווי פון א קיים.

— הלך! הלך!!

און איך גיב זיך פון דעם מיט אמאָל אזא צאַפּעל, אָז דער שפּיגעל פאַלט מיר שיער ניט פון האַנט אַרויס.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

יאָ, יאָ, קינדער!
דאָס זיינען געווען יאָהרען!
יונגע יאָהרען! פייערדיגע יאָהרען!

2.

נ אַ ק ע ט.

קאַלט אין דרויסען. אין שטוב איז דונקעל. דאָס לעמפּעל ברענט. אין רובע פלאַקערט. עס ליגען שאָטענס אויף די ווענט. וועמען זוכט מען אום אויף ווענען? ווער וועט טרעפען וואָס ער זוכט?... דאָס פייער שלינגט דאָס האָלץ פון רובע און רעדט, ווי ס'וואָלט וואָס פרעהליכדיגעס דערצעהלט. — וויפיעל צונגען עס האָט דיין פייער — מיט אַזוי פיעל פערלאַנגען ברענט דיין האַרץ. ווייסער שניי און שוואַרצע בוימער. ערגעץ געהט אַ מענש פון וואַלד אַרוים. — ווייטער פריינד! דאָ איז אַ היים, דאָ ברענט אַ פייער. און דער דמיון ביים פייער טהוט שפּינען, וועבען מעשיות זיך.

— —

נאָר וואָס נאָך מיין חתונה. ס'איז געווען פרייטאָג, ערב ראש חודש.

איידער די מאַמע איז אַוועק געגאַנגען אין מאַרק אַריין האָט זי מיר איבערגעלאָזען עטליכע קאָפּיקעס פאַר נדבות.

דאַרף זיך אָבער טרעפען, אַז מיין יענקעל גיט זיך אַ פּאַרע ביי דער גלעזער־שאַפע און עס פאַלט פון דאָרט אַרויס די גרויסע שיסעל און צו־ברעכט זיך אויף שטיק־שטיקלאַך!

וויל איך דאָך מן הסתם זעהר ניט, אַז מען זאָל זיך דערפון דער־ווייסען.

כאַפּ איך זיך אויף גיך אַרויס צו זעלדע דער טעפּעריץ, זוך ביי איהר

אויף אקוראט אאז שיסעל. ברייננ זי צוטראגנו. שטעל זי אריין אין שאפע און מאך א שווייג.

טאמער איז געקומען אן ארימאן נאך א נדבה?

— ניטא אייך וואס צו געבען!

ניטא, און פארטיג!

יענקעל איז זיך אומגעגאנגען הין און צוריק א צוטראגענער. —

פארט, מען איז אן איידעם אויף קעסט, פרעמדע מענשען, וואס ט'מען זאגען?...

און איך שווייג, זאג איהם ניט א ווארט.

עס געהט זיך אזוי אוועק דער טאג. ס'ווערט פארנאכט. אין שטוב איז שוין אויפגערוימט. אלץ שוין פארטיג צו שבת. איך אליין בין שוין אויך שבת'דיג אנגעטהאן אין מיין זיידענעם קלייד מיט די ווייסע שפיצען און שיין טאקע נאר ווי א יונגע בת מלכה!

אויפ'ן טיש איז שוין פערשפרייט דער שניי ווייסער סערוועט, שטעהען שוין אנגעגרייט די שעהנע זילבערנע לייכטער, דער דיל איז בע־שאטען מיט געלען זאמד; באלד וועט פערזיעדען דער סאמאוואר, באלד וועלען שוין קומען פון מארק אלע שטוב מענשען; איך צושטעל אויפ'ן טיש די טיי־גלעזער דורך די פענסטער קוקט שוין אריין דער שבת, און יענקעל זינגט ביי זיך אין חדר זיין שיר השירים, זינגט אזוי, אז עס רייסט דאס הארץ, אז עס צוגעהט זיך אין א יעדען אבר און איך האב זיך נאך צייט צו פערקוקען אויף פוסטע זאכען, למשל:

אויף די גלעזער וואס שטעהען אויפ'ן טיש. ווי ס'שפיגלען זיך אריין אין יעדען גלאז א פענסטער מיט דער ראם, מיט אלע טאפליעס. דערנאך פערקוק איך זיך ערשט אויף די לייכטער; יעדער לייכטער איז ממש אפגעשאטען מיט קלייניקע ווייסע פענסטערלאך.

— און נאר דאס?

איך האב זיך אפילו גענומען צייט צו פערקוקען אויפ'ן סאמא־וואר, וואס האט געפארעט אין ווינקעל און האט אויף זיך געהאט צוויי גרויסע אויסגעשפיגעלטע פענסטער...

און אפילו אויף דעם, ווי דער איינציגער פענסטער פון דער זייר־

טיגער וואנט האָט זיך אויף קאָם אויסגעצויגען איבער'ן דיל, איבער דעם פרישען געלען זאמד.

און ערשט נאָכדעם געה איך מיר נאָך צו צום שפיגעל און דערזעה דאָרט צוויי־דריי פענסטער אויף איין מאָל און מיין שעהן געשטאַלט צווישען די פענסטער, פונקט ווי זיי וואָלטען מיך אריינגענומען, ווי זיי וואָלטען מיך גענומען אונטער די הענט. — ווער איך פון דעם אזוי צו־פריעדען, אז איך גיב זיך אזש אליין א גלעט איבער'ן פנים, גיב זיך א כאַפּ ביי די אָרעמס... ווער א פערציטערטע און טראַג פלוצלינג גאָר צו מיינע אייגענע הענט צום מויל און נעהם זיך אליין קושען די שפּיץ פינ־גער, די נעגעל...

איהר פערטשעהט?

יונגע יאָהרען.

נאַרעשע יאָהרען!

און איך בין דאָך נאָך דעמאָלט גאָר א יונג ציגעל געווען. — האָב פון גאָר ניט געוואָלט וויסען, האָב בלויז ליעב געהאַט ז י ך א ו ן ז י ך...

ביי מיר איז נאָך ערשט רעכט געווען צוגעהן און זיך אוועקשטעלען ביים פענסטער א פערפוצטע.

— און פרעגט, וואָס?

— גאָר ניט.

— גלאַט אזוי זיך. —

— זאָל דער דרויסען אויף מיר א קוק טהאָן.

נאָר אָט האָט ער שוין אָפּגעזונגען זיין שיר השירים און איז שטיל געבליבען. — און האָט באַלד זיך ווידער גענומען שפּאַנען היין און צוריק.

נו, קאָן איך זיך שוין מעהר ניט איינהאַלטען, נעם איך און פער־וואַרף דאָס אויסגעהעפטע סערוועט אויף מיין האַנט, עפען אויף די טהיר פון זיין חדר — כלומרשט, איך געה דאָס פערשפּרייטען זיין טישעל לכבוד שבת, און ווי נאָר איך טרעט אריבער די שוועל, בלייב איך אזוי שטעהן מיט'ן סערוועט אויפ'ן האַנט און זאָג:

— ע־ע יענקעל! ווייסט? איך האָב געקויפט א נייע שיסעל... פונקט אזוינע... די מאמע וועט ניט דערקענען, וועט פון גאָר ניט ווי־סען...

גיט ער אזוי א קוק אויף מיר און ווערט רויט...

ווער איך אויך רויט...

און טאָמער מיינט ער, איך האָב איהם דערצעהלט, אז איך האָב די שיסעל געקויפט פון דעם נדבה געלד?

חלילה!

גאָר גאָר ניט.

גלאט אזוי איז ער זיך רויט געוואָרען, און איך בין מיר רויט גע־וואָרען.

און דאכט זיך גאָר ניט.

וואויל, פיין. —

העלפט אבער גאָט, אז דער טאַטע ברענגט מיט זיך פון דאַווענען אן אורח אויף שבת, און דאָס מאָל גראַד אן אייניקעל.

נו, איז וואָס?...

אבער ווי גאָר איך האָב איהם דערזעהן האָב איך דערפיהלט, אז דאָ איז עפּעס ניט מיט אלעמען... ס'איז עפּעס ניט גלאט אזוי דיר אן אורח אויף שבת; דוקא אזא קליינינקער, אזא דאַרינקער, אבער עפּעס זיינע גענג, זיין גוט־אידישער שטריימעל, זיינע שרעקליך צולאָזטע באָרד און פּאות!...

היינט זיין שלום עליכם!

דער טאַטע, עליו השלום, מיט מיינע צוויי ברידער און מיין יענקעל, זאָל אייך אלעמען זיין צו לייגגערע יאָהר, פלעגען דאָך א שטייגער אָפּ־זאָגען א שלום עליכם, אז ס'פלעגט קלינגען אין א יעדען ווינקעלע. ביי איהם אבער איז דאָס אויסגעקומען גאָר אן אנדער שלום עליכם! ביי יע־דען בויג זיינעם, מעג איך שווערען, אז מ'האָט ממש געזעהן ווי ער בוקט זיך פאַר מחנות ווייסע מלאכים.

און היינט זיין קידוש!

— זיין כל מקדש!

א הייליגקייט, טאקע גאר ניט פון אונזער וועלט.

— היינט זיין קול, ווען ער האט זיך ביים טיש צו דרש'ענט!

עפעס אזוי ווייך... שטיל... און מיט אזא מורא'דיגער אימה, אז א קעלט איז אלעמאל דורכגעלאפען איבער'ן לייב...

און די בענש־ליכט האבען דערביי עפעס אזוי מאדנע געברענט פון די לייכטער ארויס, און האבען דאכט זיך גאר ניט ווי אלע שבת נאכט, געפינטעלט אויף די אנגעהויבענע חלות, אויף די שריים און אויף די פנים'ער...

ארום טיש זיינען אלע געזעסען שא שטיל:

דער טאטע אויבען־אן האט זיך איינגעהערט און ווי זיין טבע, מיט דער האנט זיין שענע בארד געקאמט און מיין יענקעל האט זיך אויף זיין שטייגער אראפגעלאזט דעם קאפ אויף זיינע הענט. די ברידער זיינען גלאט געזעסען מיט אפענע מיילער און געשלונגען יעדען ווארט. און די מאמע האט פערשארט דאס זיידענע טיכעל אויף די אויערען...

און טאמער מיינט איהר?

איך האב אפילו א ווארט ניט פערשטאנען!

נאר ער האט אין זיך געהאט אזא מין כח, אז ס'איז גאר ניט אי־בערצודערצעהלען. —

אט ווי נאר ער האט א זאג געטהאן, „הימעל", האט איהר פאר זיך טאקע גלייך דעם הימעל דערזעהן. „אין הימעל". און איהר זענט מיט איהם גלייך אין הימעל געוועזען.

איך זאג דאך אייך מיר זיינען אלע געזעסען טאקע נאר ווי צוגע־קאוועטע.

און ער האט אלץ גערעדט וועגען צדקה ומעשים טובים, און גע־בראכט רעיות פון זיינע הייליגע אבות, אז דאס זענען ק ל י י ד ע ר וואס א מענש דארף זיך אנגרייטען פאר יענער וועלט...

און נאך עפעס אזוינס...

ב'וויים?...

למשל, אז אויב מען גיט ניט דעם ארימאן, איז נאר גלייך ווי מע

נעמט ביי איהם צו... ווייל דאָס וואָס מ׳דאַרף געבען דעם אָרימאַן, איז טאַקע דעם אָרימאַנ׳ס...

און אַז דער פסוק זאָגט:

וועה צו די וואָס פוצען זיך בלויז פאַר דער וועלט!

יאָ, — הייסט אַז אַ מענש מוז אפילו אויף דער וועלט האָבען אַז וואָס זיך אָנצושפּאַרען...

דאָס האָט ער אויך פון ערגיץ אויסגעטייטשט, און זיך דערביי אַזש אונטערגעהויבען פון אָרט.

און אַזוי איז מען זיך אָוועקגעזעסען ביז די ליכט האָבען גענומען אויסגעהן.

מילא וואָס זאָל איך אייך דאָ מאריך זיין — מען האָט זיך געלייגט שלאָפען און ווי נאָר איך האָב צוגעמאַכט די אויגען, ערשט איך זעה: — מען רופט מיין יענקלען אויף צו מפטיר! — מען האָט איהם טאַקע גע־זאָלט דעם שבת אויפרופען. — נו, ווייס איך שוין, אַז דאָ וועלען זיך דאָס באַלד די ווייבער נעהמען בענשען מיט איהם, און זיך חנפ׳נען צו דער מאַמען... אָבער ווי אין חלום, דאַכט זיך מיר גאָר איינמיטענדערינען אויס, אַז איך בין נאָך אַ מיידעל און האָב מיר הייסט דאָס צוריק מיין שעהנעם קאָפּ האָר, און אָט איז גאָר די גאַנצע מעשה אין הימעל און ס׳איז אַזוי בלוי, — אַ גוואַלד!... בלוי אונטער מיר, און אַרום מיר און איבער מיר... און אַלע מאָל קומען פון ערגעץ אַן טשערעדעס גאָלדענע שטערען, קומען פון דער בלויקייט, בליצען אויף ווי זיי וואָלטען זיך אומ־געקוקט ווי זיי זיינען ערגעץ אין דער בלויקייט, און געהן זיך צוריק אָוועק אין דער בלויקייט... אונטער זיי געהט נאָך אַ שטראַהל ווי אַ זילבערנער קאַנטשיק, און די שטערען פאָלגען — געהען וואוהין ער טרייבט...

ווען די שטערען זיינען שוין אַלע דורכגעגאַנגען און ס׳איז ווידער געבליבען נאָר די בלויקייט אַליין, נעם איך זיך אַרומזעהען. — ערשט! — פון אויבען איבער מיר ווערט לויטערער און די בלויקייט זעצט זיך פּאַמעליך אַראָפּ: אָדער ס׳איז עפּעס גאָר אויסגעקומען, ווי איך קריך ביסלעכווייז אַרויס פון אַ געדיכטער בלויקייט אויף אַ לויטערער ברייי־

טער וועלט... און ס'עפּעס אַזוי ווייט און לויטער. און די בלויקייט זעצט זיך אַראָפּ אַלץ נידעריגער. אַט איז זי שוין אונטער מיינע פיס. איך שטעה אויף איהר, און איך בין אין איין העמד, און גראד נאָך אין דער פּער־שייטער העמד וואָס איך האָב מיר מיט רחל'ס הילף אויפגענעהט צו מיין חתונה אַזוי, אַז די מאַמע זאָל ניט וויסען... און מיינע האָר זיינען לויז. און קרויזען זיך איבער מיר געדיכט און חנ'עוודיג. און אַליין פיהל איך עפּעס אַזאַ גרויסע גוטסקייט, נאָר די וועלט אַרומצונעהמען! און איך קוק ערגיץ, אַהין ווייט אין דער וועלט אַריין און מיינע אויגען צועפּענען זיך מיר אַלץ גרעסער און מיר ווערט אַלץ ליכטיגער. און די בלויקייט איז ווי אַ פּוכיגער סאַמעט און שפּרייט זיך פון אונטער מיינע פיס ביז אין עק וועלט אַריין.

און אַט דערזעה איך, אַז דאָרט אַרויף ביים עק וועלט, וואָס נעבען הימעל, נעמען זיך ווייזען ווייסע וואָלקענס...

איינס נאָכ'ן אַנדערען שווימען זיי אַן ווי ווייסע הויפענס שניי.

און ווען זיי קלייבען זיך צונויף אַ היבשע צאָהל, קריכט אויף די זון אַרויס.

אַזאַ שעהנע זון.

קוקט אַזוי צופריעדען אויף די וואָלקענס, אויף דער בלויקייט, אויף דער וועלט און אויף מיר, אַז ממש איך פערגעה זיך אַזש! און ווען איך קוק זיך אין איהר אַזוי איין, דערזעה איך, אַז ס'איז גאָר אַ שיינענדיג פּנים, באַברימט מיט אַ שוואַרץ בערדעל, שוואַרצע ברעמען און... און אַז דאָס איז גאָר מיין יענקעל! און אַז פאַר איהם ליעגט די ספר תורה— איינגאַנצען פון גינגאָלד! און די אַלע וואָלקענס וואָס אַרום איהם, דאָס זענען גאָר אַ גאַנצע עדה אידען, איינגעוויקעלט אין אַזוינע ווייסע טלתים, נאָר די פּנים'ער זיינען ווי פון שעהנעם גאָלד, און די ברעמען און די בערד זיינען עטוואָס טונקעלער...

צווישען די אידען האָב איך אויך דערזעהן דעם רב...

זיין קאָפּ און זיינע אַקסלען זיינען געווען גרעסער און העכער פון אַלעמענס...

אַליין איז ער געווען ווי פון פייער.

די עטרה פון זיין טלית — פלאם פייער. און ער האלט זיך אזוי מיט ביידע הענט אַן דער עטרה און הערט זיך איין. און אלע איבעריגע אידען הערען זיך אויך איין...

אינמיטענדערינען דערפיהל איך אבער, אז איך שטעה גאָר ניט! — ס'הייסט, אז מיינע פיס שפארען זיך אַן גאָר ניט אַן.. און איך זעה זיך ארום אַז... אז איך בין שוין לחלוטין נאקעט... וועה איז מיר! א צרה איז מיר! א דונער האָט מיך געטראָפען! וואָס הייסט נאקעט? ! און מיט צולאָזטע האָר. און פאר אזא עדה אידען!!

איך דערפיהל, אז איך האָב זיך איינגאנצען אַנגעצונדען. ס'ברענט אויף מיר די הויט! נאָר געה טהו עפּעס, — איך וואָלט וועלען פאלען... אפילו אין דער ערד אריין, אבי זיי זאָלען מיך ניט דערזעהן; נאָר קאָן מען, קינדער, פאלען, אז מען שטעהט ניט?.. אז מען שפּאַרט זיך אַן גאָר ניט אַן?!

און אָט בין איך שוין גאָר נאָהענט פון זיי...

דער ערשטער, גיט דער רב צושראָקען א הויב זיינע גרויסע ברעמען, גיט אויף מיר א ווילדען קוק... און נאָך איהם די אלע איבעריגע — ווערען נשתומם... און באלד בעוויזט זיך צווישען זיי דאָס איינִיקעל, און די שיסעל וואָס איך האָב געקויפט פאר דעם נדבה געלט איז אין זיינע הענט, און ער לאָזט זיך גלייך צום רב!... אלעמען איז פון דעם פינסטער געוואָרען אין די אויגען, און זיי האָבען זיך גענומען קוקען אָט אויף מיר, אָט אויף יענקלען... און יענקעל הויבט אפילו די אויגען ניט אויף, נאָר ס'פּנים ברענט איהם ווי א העליש פייער, ווי פייערדיגע ווערים וואָלטען זיך אונטער זיין הויט געוואָרפען...

און איך, א נאקעטע, האָב געהאלטען איין פוס אויסגעצויגען, ווי כ'וואָלט זיך מיט די שפּיץ פינגער וועלען אַן עפּעס אַנשפּארען, די צווייטע האלט איך גאָר אונטערגעבויגען. מיט איין האנט וויים איך ניט וואָס פריהער צו טהאָן. און מיט דער אנדערער ציה איך זיך צו איהם, גראבעל מיט איהר פאר זיינע אויגען און שריי אין ווילדען שרעק:

— יענקעל! יענקעל!!!

אבער, ווי? וואָס?

ניט מיין האַנט האָט איהם געקענט דערלאַנגען, ניט ער האָט גע־קאָנט אויפהויבען די אויגען פאַר חרפה.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

דאָס פייער האָט ארומגענומען דאָס האַלץ מיט זיין גאַנצען כח, און הילכט און רעדט, ווי ס'וואָלט וואָס פרעהליכעס דערצעהלט, נאָר ניט פרעהליך איז איצט די באָבע. זי בלייבט שטעהן, וואַרט א ווײַלע און ווענדט זיך נאָכדעם צו אונז מיט א געבראָכען קול, ווי אין יעדען וואָרט וואָלט זיך א טרעהר געצאַפּעלט, ווי זי וואָלט זיך ביי אונז אי בעטען, אי אונז וואָרנען:

— אוי, קינדער, קינדער! ווי שלעכט עס איז צו זיין נאַקעט, ניט האָבען זיך אַן וואָס אָנצושפּאַרען!

ניטאָ דעמאָלט פון קיינעם קיין הילף!
ווילסט אפילו פאַלען און קאָנסט ניט.

3.

די שרפה.

קאַלט און דרויסען. אין שטוב איז טונקעל. עס ברענט א לעמפעל. עס ברענט אין רובע. דאָס פייער שלינגט די לעצטע שטיקער און עס איז נאָך אַלץ ניט זאַט. די שאָטענס שוועבען אויף די ווענט, ווי זיי וואָל־טען וועלען וואָס פערהוילען.. דער פראָסט לייגט ווייסע קווייטען אויף די פענסטער, ווי ער וואָלט וועלען וואָס ענטפּלעקען... און אַרום זיצען שוועסטער, ברידער... און דאָרט אַרויף ליגט די אַלטע גרויע קאָץ — היים מיין היים! דו האָסט אַזוי פיעל בעקאַנטע און אונבעקאַנטע וועגען! און האָסט א באָבע מיט א פערטראַכטען און טיעף געקנייטשטען פּנים. און האָסט א רובע, און האָסט א פייער און מיין דמיון ביי דיין פייער טהוט שפּינען וועבען מעשיות זיך.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

זומער לעב אין שטעדטעל.

אין מיטען טאָג ווערט דאָ ביי אונז דער הימעל אַזוי נידעריג צו דער ערד, אַז עס דאַכט זיך: גיב זיך נאָר אַביסעל א הויב און דו דערלאַנגסט איהם מיט די אייגענע הענט...

אָדער:

שטעל זיך אוועק אין מיטען מאַרק, מאַך צו די אויגען ועסטו שוין אנשלאָפען ווערען מיט׳ן קאָפּ אין הימעל.

אין יענע יאָהרען איז דאָך נאָך אָבער אויפ׳ן שוהל־באַרג געשטאַנען

די אַלטע שוהל מיט'ן הויכען דאַך, און אויפ'ן שפּיץ דאַך איז דאָך געווען דער נעסט פון די בושליעס. איז ווי נאָר די בושליעס פלעגען זיך אַ הויב טהאָן פון זייער נעסט, און זיך אַ לאָז טהאָן אין דער הויך, ווי צוויי ווייסע מלאכים, פלעגט מען דעמאָלט דערזעהן, אַז דער הימעל איז ניט נידעריג, נאָר הויך, אַזוי הויך, אַז ס'אַ שרעק גאָר צו טראַכטען!...

איך בין שוין דעמאָלט געווען אין נײַנטען חודש.

און ווען איך פלעג דערזעהן ווי די בושליעס הויבען זיך מיט זייערע צושפּרייטע פליגלען אויף אַזוי שרעקליך הויך, פלעגט אין מיר אַזש די בלוט פערשטאַרבען ווערען. איך פלעג אויפהערען פּיהלען דאָס קינד אונטער'ן הארצען. און ווען יענקעל פלעגט נאָכדעם אַריינקומען, פלעגט ער טרעפען ווי איך שטעה ביים פענסטער און וויין.

— וואָס פלעג איך וויינען?

— אַלץ די מעשה מיט דער שיסעל!

דאָס הארץ פלעגט מיר זאָגען, אַז קיין גוטס וועט שוין פון דעם ניט אַרויסקומען; אַז גאָט וועט אַזאַ'ן עבירה ניט פערשווייגען. אוי קינדער, קינדער, ווי דאָס הארץ האָט מיר דאָס אַלץ פריהער געזאָגט!...

יאַנקעל אָבער האָט שוין דעמאָלט אַ ז ו י נ ע ב י כ ל ע ך געלייענט. — פלעגט ער לאַכען פון מיר און פלעגט מיך פערשווערען, דאָס קיינעם ניט דערצעהלען.

און פון אַריינגעהן צום רב, אָדער גאָר פאָהרען צום רבי'ן נאָך אַ תשובה, האָט דאָך שוין גאָר קיין רייד ניט געקאָנט זיין.

און — פאַר'ן מויל זאָל דאָס גאָר ניט געבראַכט ווערען! — ער פלעגט מיר נאָך נעהמען דערווייזען מיט ראיות, אַז זיי ווייסען פון גאָר ניט...

גאָט זאָל דאָס איהם גאָר ניט רעכענען!

איך פלעג זיך שרעקען צוהערען פון איהם אַזוינע רייד. און ווען איך פלעג זיך אָפּקעהרען פון איהם און דערזעהן ווי די בושליעס פליהען שוין צוריק, פלעגט מיר גלייך איינפאַלען, אַז זיי זיינען דאָס איצט געווען אין הימעל און האָבען דאָרט פון אַלץ אָפּדערצעהלט. — פלעג איך זיך ווידער צעוויינען:

יענקעל, דו זינדיגסט! יענקעל, יענקעל!

ער אָבער פלעגט ווישען די טרערען פון מיינע אויגען און פלעגט אלץ לאַכען פון מיר. פלעגט קוקען אין מיינע אויגען, פלעגט זיך נעהמען שפּיעגלען אין זיי אזוי לאַנג ביז איך פלעג פארגעסען אז איך וויין און פלעג אויך נעמען לאַכען.

עה, קינדער, קינדער!

נו, נאָכדעם האָט פונדעסטוועגען גאָט געהאָלפען און איך בין בשלום איבערגעקומען.

אמת, מיט גרויס מאַטערניש. מיט אזוינע וועהען, אז מען האָט מיך געקאָטנ הערען אויף דער צעהנטער גאַס. מיינע קולות, זאָגט מען, זיינען געגאַנגען עד לב שמים.

אין מיטען דער נאַכט אָבער האָט זיך גאָט פאַרט דערבאַרעמט. —

לכתחילה, האָב איך געמיינט אז איך בין געשטאָרבען, נאָר ווען איך האָב צועפענט די אויגען, האָב איך גלייך דערזעהן די באָבע, דאָס קינד, די מאַמע, יענקלען, א פּאָר שכנות און די סטעליע איבער מיין קאָפּ און דעם שיר המעלות איבער'ן טהיר.. האָב איך באַלד צוריק צוגעמאַכט די אויגען און בין אנשלאָפען געוואָרען.

נו, און נאָכדעם האָט מיר גאָט געהאָלפען, ווי ער העלפט אַלע אידישע טעכטער: דאָס קינד האָט מען א נאָמען געגעבען פייגעל, נאָך זיינער א באָבע, וואָס איז גראַד יענעם יאָהר געשטאָרבען.

און פייגעלע איז געווען שטיל און גוט, ווי א מלאכ'על.

און ווי נאָר זי איז געבוירען געוואָרען האָט זי שוין געהאַט א פול קעפּעלע מיט שוואַרצע הערעלעך.

און אויגען האָט זי געהאַט אזוינע גרויסע און ליכטיגע, אז מען פלעגט זיך גאָר ניט קענען אָפּוואונדערען פון זיי.

און ווי קליין זי איז געווען, פלעג איך זי שוין מעסטען מיט די אויגען און זי זעהן פאַר זיך אַז אויסגעוואַקסענע, — הויך און גדלות'דיג ווי א בת מלכה..

און יענקעל פלעגט זיך שמעלצען פון פרייד און זאָגען:

„אוראי — וועט זי זיין אַ בת מלכה! — איהר מאמע איז דאָך מלכה!...

און איך נאַרישע מאמע, פלעג דערביי ווערען גרעבער ווי לענגער. און פלעג זי אַלץ זעהן פאַר זיך אַן אויפגעוואַקסענע ווי זי געהט, ווי זי שטעהט, ווי מענשען קוקען איהר נאָך... און טאַקע נאַר דער קיסר איז צו מיר גלייך געווען!

די שיסעל איז אבער געשטאַנען צווישען די איבעריגע כלים אין דער גלעזער שאפע און פלעגט מיר דערמאַנען, אַז איך בין אַ זינדיגע מאמע. פלעג איך ציטערען איבער מיין פויגעלע און קיין נעכט ניט שלאָפען... און האָב זי ניט איינמאָל אויסגעמאָסטען, ניט איינמאָל אבצעהן מטבעות פאַר אָרעמע לייט צוטהיילט.

— —

דאָס אומגליק אבער איז געשטאַנען אונטער'ן טהיר און ווען עס האָט געדאַרפט אריין האָט קיין זאַך ניט געהאָלפען. —

אַ פאַר וואָכען נאָך מיין אויפשטעהן פון קינדבעט האָט אין שטעד־טיל, ניט היינטגעדאַכט, אויסגעבראָכען די גרויסע שרפה.

אנגעהויבען האָט זיך די שרפה טאַקע פון דעם נעסט אויפ'ן שוהל־דאַך.

איהר פערשטעהט.

טאַמער איז נאָך געווען קאַרג זינד אין שטעדטעל, האָט זיך מישב געווען דעם שמש'ס זוהנדעל און איז ארויפגעקראַכען אויפ'ן שוהל דאַך, האָט ארויסגענומען פון דעם נעסט אַ בושעל איי און אהין אריינגעלעגט אַ גענזען איי.

נו, איז ווי נאַר עס איז געקומען די צייט און די עופעלעך האָבען זיך אויסגעפיקעט און דער ע ר האָט דערזעהן אַז איינס פון זיי איז אַ גענזעלע, האָט ער דאָס גלייך ארויסגעשליידערט פון זיין נעסט. נאָכ־דעם, זאָגט מען, האָט ער דאָס צוריק אונטערגעכאַפּט און האָט זיך מיט דעם אוועקגעטראָגען צו די נעסטען פון די אנדערע בושליעס, און אזוי איז ער מיט דעם אַ גאַנצען טאָג ארומגעפלויגען פון איין נעסט צום צווייטען. און אויף מאָרגען האָבען צו אונזער שטעדטעל גענומען פליהען

בושליעס פון אַלע עקען וועלט! עס איז פון זיי אזש פינסטער געוואָרען אין די גאַסען. זיי האָבען כמעט פערשטעלט דעם גאַנצען הימעל. און דער הימעל האָט זיך דעם טאָג אויפגעהויבען ליכטיגער און העכער און אין וועלכער זייט פון שטעדטעל מען האָט ניט אויפגעהויבען דעם קאָפּ האָט מען אַלץ געזעהען טשערעדעס מיט בושליעס, וואָס האָבען זיך ארומגע־טראָגען אין שרעקליכע רעדער. און מען האָט גאָר ניט געוואוסט וואָס דער סוף וועט זיין.

נאָכדעם האָבען זיי זיך אַלע אראָפּגעלאָזט אויפ'ן „שלעסעל", אויף דער וואַסערדיגער „כוואַסטע" וואָס צום וואַלד צו. א פּאָר פון זיי זיינען גלייך אוועקגעפלויגען צום שוהל־דאַך, און האָבען מיט זיך מיטגענומען די זינדיגע מאַמע.. און ווי נאָר זי איז געבראַכט געוואָרען צו דער כוואַסטע, האָבען זיך די אַלע אַנדערע ארומגעשטעלט ארום איהר, ווי זיי וואָלטען זי וועלען פריהער גוט בעטראַכטען. נאָכדעם זיינען זיי אויף איהר אָנגע־פאַלען פון אַלע זייטען און אין איין כהרף עין איז זי צופליקט געוואָרען אין שטיקער.

שפּעטער זיינען זיי זיך אַלע פאַנאַנדערגעפלויגען צו זייערע נעס־טען און צום שוהל דאַך האָט זיך שוין נאָר אומגעקעהרט איינער פון די צוויי בושליעס.

נו, האָט זיך נאָכדעם אָנגעהויבען א סדרה!

ערשטענס איז טאַקע געווען א גאַטס רחמנות צו קוקען, ווי אַזוי דער בושעל ניאַנטשעט זיך אַליין מיט די קליינע.

היינט האָט מען טאַקע גלייך נאָך דער מעשה גענומען פיהלען, אַז די זאַך וועט אַזוי גלאַט ניט אַפּגעהן.

מען האָט גענומען מורא האָבען, אַז דער בושעל זאָל חלילה ניט אונטערצינדען די שוהל.

מען האָט זיך טאַקע גלייך דערמאָנט, אַז פאַר־א־יאָהרען האָבען בושליעס אונטערגעצונדען א הויז אין קאַראַבאַטשין, און א האַלב דאָרף איז נאָכדעם אוועק מיט'ן פייער. און צוריק מיט א פּאָר יאָהר האָט אַזאַ זאַך געטראָפען אין אַן אַנדער דאָרף...

גו, וואָס איז דאָ אַ סך צו קלערן. — דאָס גאַנצע שטעדטעל האָט גענומען אומגעהן ווי אויף רעדלאַך. —

מענשען פלעגען ארומגעהן, אָדער שטעהן אין זייערע קראָמען, פלעגען דאכט זיך, ווי דער סדר איז, האנדלען, רעדען, נאָר אין מיטען דרינען זיך דערמאָנען און מיט שרעק אַ הויב טהאָן דעם קאָפּ צום שוהל־דאַך.

און וויפיעל מיינט איהר פלעגען זיך צוליעב דעם אויפכאַפּען פון שלאָף און כמעט נאקעט ארויסלויפען פון די בעטען אין מיטען דער נאכט ! ?...

און די שוהל איז דאָך ברוך השם, געשטאַנען אזוי, אז מען האָט זי געקאָנט זעהן איבער'ן גאַנצען שטאָדט, סיי ביי טאָג, סיי ביינאכט.

אָבער וואָס האָט דאָס געקאָנט העלפען ? !

אז עס איז געווען באשערט, האָט אין איין שעהנעם אויפדערנאכט מיט אמאָל דאָס פייער אַ שלאָג געטהאָן פון דעם נעסט ארויס, דער בושעל מיט די קינדער האָבען זיך אַ הויב געטהאָן איבער'ן פייער און האָבען זיך בעלויכטענע אוועקגעלאָזט פליהען איבער'ן שטעדטעל... און דאָס פייער נאָך זיי... און איידער מען האָט זיך גאָר צייט געהאט אומ־צוקוקען האָט דאָס שטעדטעל שוין געברענט פון אלע זייטען !...

און אַ פייער איז דאָס געווען ! גאָט אין הימעל ! מען זאָל גאָר צו אזוינס ניט געפּרואווט ווערען ! — עס איז איוסגעקומען, אז וואוהין דו זאָלסט ניט לויפען, לויפסטו אַלץ אין פייער אריין !...

און אנגעצונדענע סנאָפּעס שטרוי און האָלאָוועשקעס און גאַנצע באלקענס, האָבען זיך פון אלע זייטען געהויבען צום הימעל, ווי ניט־גוטע וואָלטען זיי געטראָגען...

און מיין יענקעל ? !...

ער איז דאָך גאָר ניט אויסגערעדט זאָל זיין, געווען אַ גאַנצער אפיקורס, פון דעסטוועגען, ווי נאָר אָבער ער האָט דערהערט אז די שוהל, ניט היינט געדאכט, ברענט, איז ער געווען פון די ערשטע וואָס זיינען געקומען צולויפען ראַטעווען די ספר תורות...

נאָר מיר זיינען דאָך פאָרט געווען זינדיגע מענשען...

איך ווייס ?...

ווער ווייסט ! ?...

אפשר האָט דאָס געדאַרפט זיין אַן אַפּקומעניש פאַר די זינד.

מן הסתם האָט דאָך גאָט אַזוי געוואָלט.

...מע דערצעהלט, אַז ער איז ארויסגעלאָפען פון דער שוהל מיט א ספר תורה אין האנט, איז ער געווען אזוי צוטראָגען, אַז ער האָט אפילו ניט געפיהלט ווי די קליידער ברענען אויף איהם... אידען האָבען ביי איהם צוגענומען די תורה און עמיצער האָט איהם אָפּגעגאָסען מיט אַן עמער וואַסער. האָט ער געקראָגען א פערקיהלונג.

און נאָכדעם איז ער אריינגעפאַלען אין א היציגער קריינק און האָט זיך שוין פון בעט ניט אויפגעהויבען. — — — — — — — — — — — — —

— —

און נאָכדעם ?...

יאָ, יאָ קינדער...

עס זיינען נאָך קיין שלשים ניט אריבער. איך בין נאָך אַלץ געווען ווי אין עולם התוהו. — האָב נאָך אַלץ פאַר זיך געזעהען יענקלען אויס־געצויגען, ווי א יונגער בוים.

און זיינע רייד, ווען ער האָט מיך פאַר'ן טויט דערזעהן נעבען זיך א וויינענדיגע, האָבען נאָך אַלץ געקלונגען אין מיינע אויערען:

— מלכה — האָט ער זיך ביי מיר אַלץ געבעטען — הער מיך אויס, מלכה! הערסט מלכה! ? — איך וויל ניט, אז דו זאָלסט חלילה מיינען, אז דו ביזט אין דעם שולדיג. — און נאָך, און נאָך...

פאַר איהם איז די שיסעל געווען א טויטע זאַך, צו מיר אבער האָט זי ארויסגעקוקט פון דער גלעזערנער שאפע ווי א לעבעדיגע... זי האָט געהאַט אין זיך אזא כח, אז אפילו ווען איך בין געווען אין דריטען חדר, פלעגט זי צו מיר דורך אלע ווענט דורכקוקען.. ער אבער האָט מיר אַלץ געוואָלט איינרעדען אז ס'איז ניט איבערדעם, און ער בעשווערט מיך מיט פיינעלען...

ווער ווייסט ! — אפשר האָט ער דאָס אין אזא שעה ארויסגערעדט.

איך זאג דאך אייך — עס זיינען נאך ניט אריבער קיין שלשים. און די גאנצע צייט האב איך גאר מיט קיין אויג ניט צוגעמאכט.

פלוצלינג אבער איז אויף מיר אנגעפאלען א שלאף.

האב איך גענומען און צוגעלייגט פייגעלען צום ברוסט און בין גלייך אנטשלאפען געווארען ווי א געהרג׳עטע...

אין מיטען שלאף האט זיך מיר גענומען דאכטען, אז דאס קינד וויינט. איך אבער בין אזוי מיעד אז איך קאן מיט קיין אבר ניט ריהרען..

דאס קינד אבער הערט ניט אויף. עס וויינט שרייט און מאנט גאר אהן אן אפהאלט! וויל איך זיך שוין אויפהויבען, בין איך אבער, עפעס ווי א געבונדענע. „און ס׳איז גאר ניטא ווער ס׳זאל אויף אונז רחמנות האבען" — טראכט איך מיר..

אין מיטען דערינען אבער עפענט זיך די טהיר און יענקעל קומט אריין אין די תכריכים אזוי ווי נאר וואס פון קבר ארוים!...

און ווי נאר ער איז אריין אזוי איז ער גלייך צו צום בעט, אויפגע־הויבען דאס קינד צו זיך און גענומען מיט דעם ארומגעהן איבער׳ן חדר הין און צוריק. האט דאס געוויגט אין זיינע הענט און דעם שטיל צוגע־זונגען:

הא־הא, פויגעלע! הא־הא, פייגעלע!...

לכתחילה האב איך זיך עפעס גאר ניט געשראקען פאר דעם.

אדרבה, ביי מיר איז נאך אויסגעקומען, אז ס׳איז גאר גוט אזוי.—

ער איז דאך מיר שטענדיג געווען אזא געטרייער! און איצט, אז דאס קינד שרייט און איך קען מיר ניט העלפען, איז ער טאקע צוליעב דעם געקומען פון קבר... און אפשר גאר ניט פון קבר. — ווייל מ׳זאגט דאך, אז ביז איבער שלשים, האלט זיך נאך דעם מת נשמה אויף אין הויז...

און ער איז זיך אלץ אומגעגאנגען מיט׳ן קינד און צוגעזונגען:

הא־הא, פויגעל!

מיט אמאל איז אבער דאס קינד שטיל געווארען און ער איז מיט דעם געבליבען שטעהן אין מיטען ווי אן אפגעגאסענער... נאכדעם זעה איך, ער בויגט אן זיין קאפ צום קינד און צואוויינט זיך...

פרעג איך: — יענקעלע! וואָס ווייִנסטו? יענקעל!... און איך קאָן קוים איינהאַלטען מיינע אייגענע טרערען.

ער אָבער ענטפערט מיר ניט, און לאָזט זיך אַ ווייִנענדיגער צום טהיר מיט׳ן קינד אין די הענט...

דאַ ערשט האָב איך מיט אַמאָל דערפיהלט מיין גאַנצען אומגליק, און האָב מיט אַלע מיינע געבומען כוחות גענומען שרייען:

— יענקעל!... וואו נעהמסטו דאָס קינד!!?... גיעב מיר צוריק דאָס קינד! יענקעל! געוואַלד! געוואַלד!!

און איך האָב זיך מיט שרעק אַ הויב געטהאָן פון בעט, און האָב זיך אויפגעכאַפּט, ניט טויט, ניט לעבעדיג...

דאָס קינד אָבער, קינדער?... וועה מיינע יאָהרען!...

דאָס קינד איז געלעגען אונטער מיין ברוסט אַ פערשטיקטעס. עס איז שוין געווען פערגליווערט ווי אַ שטיק אייז.

4.

די תשובה.

קאַלט אין דרויסען. אין שטוב איז פינסטער. דאָס לעמפּעל ברענט ווי אַן אויג וואָס איז צועפּענט רויט... עס ברענט און פינטעלט און וויעגט אום די שאָטענס אויף די ווענט... עס איז געווען איין רובע פייער, איצט ליגט שוין דאָרטען נאָר אַ הויפען צונויפגעשאַרטע קויהלען. די הייסע קויהלען דעקען זיך בּיסלאַכווייז איין מיט אַ פּוכיג ווייסען אַש און נעמען אויסזעהן ווי אַ געקרויזטע ווייסע שאָף, וואָס האָט זיך צונויפגעדרעהט אין רובע און דרעמעלט דאָרטען איין. דאָ און דאָרט שלאָגען זיך נאָך אויף רויטע פונקען. — מיעדע שאָף! דו ליעגסט אויף פייער!... און מיין דמיון ביי דעם פייער טהוט שפּינען, וועבען מעשיות זיך — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

נו, נאָכדעם, קינדער, איז געבליבען, אַז איך מוז פאָהרען צום רבי'ן נאָך אַ תשובה.

דאָס האַרץ איז געווען גענוג אָנגעוועהטאָגט. און אַז טאָטע־מאַמע זאָגען פאָהרען — פאָהרען מיר.

און יעדען מאָל, וואָס איך דערמאָן זיך אַז מ'וועט מיך ברייגנען פאַר'ן רבי'ן, נעהמען מיר אזש פריהרען די האָר אויפ'ן קאָפּ.

און אַז מיר זיינען שוין אהין אָנגעקומען האָב איך ממש גענומען פיהלען ווי דאָס געזונט פאַלט מיר אוועק, ווי איך בלייב אָהן אַ נשמה.

העלפט אבער גאָט, אז דעם ערשטען טאָג לאָזט מען אונז צו א י ה ם ניט צו.

בלייבען מיר דאָרט אויף נאכט און מיר חלומ'ט זיך דאָרט אזא מעשה:

מיין זיידע אברהם וואָלף, עליו השלום, קומט אריין צו מיר אין חדר, זעצט זיך אוועק ביי מיין בעט, שפּאַרט זיך אזוי אָן מיט ביידע הענט אָן זיין שטעקען, קוקט אויף מיר אזוי מיט זיינע אַלטע אויגען, ווי ער וואָלט אויף מיר רחמנות געהאַט און זאָגט מיר:

„טאָכטער מיינע, ביזט א זינדיגע אשה!

„האָסט מיט דיין אייגענער ברוסט דיין אייגען קינד דערשטיקט.

„דאָס איז דאָך כמעט, ווי דו וואָלסט מיט דיינע אייגענע הענט זיך אליין דעם האַלז איבערשניידען...

„נעהם מיין טאָכטער די שיסעל, וואָס דו האָסט געקויפט פאַר'ן נדבה געלד, געה מיט איהר אוועק צו די זאַמד־גריבער וואָס אונטער'ן שטאָדט און גראָב אין איהר אָן א שיסעל פרישע זאַמד לכבוד שבת.

„און זאָל זיך מיין קינד, גאָט אויף דיר מרחם זיין, און זאָל ער דיר דערלייכטערען דיין הארץ."

און טאַמער מיינט איהר! — איך האָב דאָך איהם גאָר קיינמאָל אין לעבען ניט געזעהן, נאָר פונדעסטוועגען בין איך געווען זיכער אז דאָס איז ער...

און ווי נאָר ער האָט צו מיר אזוי גערעדט, אזוי בין איך שוין אין מיטען נאכט געשטאַנען ביי די זאַמד־גריבער און געגראָבען זאַמד אין דער שיסעל.

און א פינסטערניש איז געווען — זיך נאָר די אויגען ארויסצר־נעהמען!

און איך האָב מיר אזוי אין דער פינסטערניש אנגעפילט די שיסעל און האָב זיך געלאָזט א היים...

געה איך אזוי און געה און געה... ערשט איך זעה זיך ארום: איך בין נאָר ניט וויית פון הייליגען אָרט!...

שטעל איך זיך אָפּ און וויל טראַכטען:

— וואָס הייסט דאָס ? !

אָבער ווי נאָר איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, האָט זיך דאָס פעלד גלייך גענומען טראָגן צו מיר...

און איידער־וואָס ? ווען ? — בין איך שוין געווען אויף יענער זייט פּאַרקאַן.

און כאָטש עס איז געווען שטאָק פינסטער, פונדעסטוועגן האָבן זיך די קברים קלאָר אָנגעזעהן, ווי זיי וואָלטען פון זיך אַזאַ מין ליכ־טיקייט געשפּריייט.

נאָכדעם האָט זיך די ערד עפּעס אַזוי ווי א וויעג געטהאָן און די קברים האָבן זיך גענומען עפענען.

און די מתים האָבן זיך אַזוי אין מיטען דער נאַכט גענומען אַרויס־הויבען פון זייערע גריבער...

איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען. נאָר איך בין אָבער פאַרט געשטאַנען מיט דער שיסעל זאַמד אין די הענט און האָב געקוקט צו זיי...

און אָט האָבען די מתים מיך דערזעהן, ווי איך שטעה אַזוי ביים פּאַרקאַן מיט דער אָנגעפילטער שיסעל און זיי האָבען זיך גענומען לאָזען צו מיר איינס נאָכ'ן אַנדערען אין לאַנגע שורות...

יעדער איינער איז צוגעקומען צו מיר, האָט אַריינגעשטעקט דעם גראָבען פינגער פון זיין לינקער האַנט אין דער שיסעל זאַמד און איז אַוועק.

צוערשט זיינען געגאַנגען די מענער, נאָכדעם די פרויען; פריהער די אַלטע, נאָכדעם די יונגע און אינגערע.

צום סוף האָבען גענומען געהן אַזוינע פּיצלאַך. אַז איך האָב מיך אַזש געמוזט צוועצען...

נאָכדעם איז געוואָרען גאָר שטיל.

מ'האָט מעהר קיינעם ניט געהערט און ניט געזעהן...

נאָר דאָרט ווייט אַרויף צווישען די קברים האָט זיך בעוויזען א יונגע פרוי...

זי איז געגאַנגען אַזוי שעהן און גדלות'דיג, ווי זי וואָלט געטראָגען

א קרוין אויף איהר קאָפּ.

איהרע האָר און איהרע אויגען זיינען געווען שעהן און שוואַרץ ווי קויהל.

און צוויי גרויסע ליכט האָבען געברענט אויף איהר קאָפּ...

און אזוי ווי זי איז געגאַנגען, אזוי איז אויך געגאַנגען איהר קול און דער שיין פון איהרע ליכט...

זי האָט געוויינט, צי געזונגען — ווייס איך נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג ניט.

נאָר די צוויי ברענענדיגע ליכט, וואָס אויף איהר קאָפּ, האָבען גענומען ברענען אַלץ העלער און ליכטיגער.

זייער שיין האָט זיך גענומען שפּרייטען איבער די קברים און איי־בער דער פינסטערניש.

און מיט אמאָל איז פון זיי געוואָרען אזוי ליכטיג, אז מען האָט גע־קאָנט זעהן פון איין עק וועלט ביז דער צווייטער.

און זי איז אַלץ אזוי שעהן און גדלות'דיג געגאַנגען מיט די ליכט און מיט איהר קול און איז צוגעקומען צו מיר, און האָט אויף מיר א קוק גע־טהאָן מיט איהרע גרויסע און ליכטיגע אויגען...

און ווען זי האָט אריינגעשטעקט איהר פינגער פון דער לינקער האַנט אין דער שיסעל זאַמד האָב איך א שרעקליכען ציטער געטהאָן און האָב זיך אויפגעכאַפּט — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

דער רבי האָט אַנכדעם געזאָגט, אז דאָס האָב איך, מן הסתם, אזוי מיין פייגעלען אין חלום געזעהען.

און אז, ווער ווייסט! —

אפשר וואָלטען פון איהר ארויסגעוואַקסען אזוינע צוויי זיהן, וואָס וואָלטען מיט זייער חכמה פערשיינט די וועלט...

— —

און נאָכדעם האָט דער רבי געזאָגט, אז כבוד שבת איז אודאי א זעהר גרויסע זאַך, און אז איך זאָל טאַקע אַלע פרייטאָג געהן מיט דער שיסעל אַנגראָבען זאַמד לכבוד שבת.

האָב איך דאָס אודאי אזוי געטהאָן.

עס האָט געמעגט זיין אַ שניי אָדער אַ רעגען. האָט דאָס גאַנצע שטעדטעל מיך געזעהן איטליכען פרייטאָג געהן מיט דער שיסעל אויפ׳ן פעלד, צו די זאמד גריבער...

יונגע ווייבלאַך פלעגען מיר, מיט שרעק, נאָכקוקען פון די פענסטער..

און ווער האָט דען אויף מיר ניט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ ? !...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

קאַלט אין דרויסען. אין שטוב איז טונקעל. דאָס לעמפעל ברענט און היט און וויעגט די שאָטענס אויף די ווענט. עס ציטערען די שאָטענס, ווי אַ בלאַט פון ווינד און ווי אַ האַרץ פון וועהטאָג און פון פרייד. — ווער וועט אייך הערצער בערוהיגען ? ווער וועט היילען אייערע וואונדען ? ווער וועט לעשען אייערע פייערען ? אָט זעהט, — דער באָבעס לע־בען האָט זיך אויסגעלאָזט מיט דעם, וואָס איינמאָל איז זי געגאַנגען גראָבען זאמד לכבוד שבת, האָט זיך די ערד אָפּגעריסען און האָט זי פערשאָטען. מען האָט נאָכדעם די באָבע געפונען טויט, און נעבען איהר די שיסעל. מיט שרעק האָט זיך דאָס שטעדטיל דערוואוסט פון דער באָבעס טויט... און פאַר אייך, — אָט אין דער באָבעס שיסעל. פאַרגעהלט איז זי פון אַלטקייט. די פאַרצעליי־הויט איז אָנגעפּלאַצט מיט טויזענדער־ליי צייכענס, וואָס לויפען אום ווי דינע און דירעוודיגע אָדערען. — דאָס האָבען אזוי צייט און יאָהרען אויסגעשפּיענען אויף דער שיסעל דער באָבע מלכה׳ס לעבען. קוקען אייערע אויגען לאַנג אויף דעם כשופ׳דיגען שריפט, פילט זיך פאַר אייך די שיסעל אָן מיט אַ וואונדערבאַרען פייער. הערען קאָן דאָס פייער. עס קאָן אייך רעדען פיעל. עס קאָן אויך זאָגען: — קינד, דעם מענשענס לעבען ברענט און לעשט זיך ווי אַ פייער און פון דמיון ביי דעם פייער שפּינען, וועמען מעשיות זיך.

פון גאַטס וואונדער

(שטריכען)

זומער.
נאָך האַלבען טאָג.
גיין, אַרום פאַרנאַכט.
און עס רעגענט אין דרויסען.
עפּעס וויינט פון הימעל מיט שווערע ביטערע טרערען.

עס שטעהען די הייזלעך צוטומעלט. — קוקען מיט די שטאַר־פער־גלייזטע פענסטער, קוקען פאַר זיך... און עס נעצט זיי אויף דורך־און־דורך...

ווייט אַנטקעגען זיי, אויפ'ן גרויסען, מיט קאַליעושעס פערשפּריי־טען פּלאַץ, ליגט אויסגעצויגען דער שוין לאַנג פער'יתום'טער בראַנפען־פּאַדוואַל. אַ גרויסער ערדענער דאַך, ס'וואַקסען דערנער, דערנער... ס'קו־קען צוויי שוואַרצע הילצערנע טהירען. קוקען ווי ס'בלייזלען זיך די קאַ־ליעזשעס: בלייזלאָך נאָך בלייזלאָך קומען און פערשווינדען: — אַלץ זכרונות פון אַמאָל.

גאַנץ בעזונדער שטעהט זיך די עלעגאַנטע אַפּטייק מיט איהרע יונגענדליך־ווייסע ווענד. אונטער איהר גרינעם בלעכערנעם דאַך, מיט דעם גרויסען צוויי־קעפּיגען גרויען אַדלער, מיט די ברייט צושפּרייטע פליע־געל. — רייסט זיך אַרויף!

וויינענדיגער צורעגענט זיך דער רעגען.
ס'ווערט געדיכטער די דונקעלקייט.

די יונגע אַקאַציע בוימער, וואָס אַרום דעם אַפּטייק, ווערען שטאַרק אַנגע'ברוגז'ט.

לידיג שטעהט דער פארענגטער מארק. נור אט לויפט אן א „יאזדע", אין איהר א בעיאהרטער מוזשיק מיט א גראבען זאק אויפ'ן קאפ, איינגעהארבעט. ווארפט געאיילט מיט די לייצעס. דאס דארע דורכגעווייקטע פערדעל שפרינגט אונטער אויף אלע פיער. באלד איז ער נעבען קלייסטער.

ערגעץ ברעכט א בליץ, ס'קנאלט א דונער. — לאזט א דורכלויפענ־דיג מיידעל ארוים א פערצאפעלטען, ווילדען קוויטש. — רייסט זיך אויס איין עק פון איהר שאל און פליהט נאך איהרען אן אקסעל. — גיט זי נאך און נאך א קוויטש און פאלט אריין אין שטוב נים טויט, נים לעבעדיג.

„פעטער און פאוועל," וואס זיינען בארוועס און אין זייער גאנצער גרוים אבגעמאלט אויף די גרויסע קלייסטער־טהירען, גיבען זיך א טריי־סעל. — הא?!

דער מוזשיק צלם'ט זיך אויף גיך און פערשווינדט.

בלייבט ווידער דער מארק לידיג — קיין לעבעדיג בעשעפענים, אויסער „פעטער און פאוועל" און די שטארק־אויפגערעגטע קלויסטער־בוימער...

עס לייטערט זיך.

אט שוין נאכ'ן רעגען.

לויטער, פריש, אויסגעבאדען. — — —

ראש צולויפען זיך די וואסערען, מאכען דעם זומערדיגען געדויש נאך זומערדיגער. פון די הייזלעך איז די מרה־שחורה שוין לאנג פער־שוואונדען. ס'עפענען זיך פענסטער, טהירען, ס'לויפען ארוים בארוויסע קינדער און נעמען ארומטאנצען אין די קאַליוזשעס. און מיט נחת קוקען ארוים מאמעס פון די פענסטער...

איבער'ן שטעדטעל בעווייזט זיך דער פארביגער רעגענבויגען... מענשען, קינדער, יונג און אלט, טראגען זיך ארום מיט רעגענבויגענדיגע הערצער, מיט רעגענבויגענדיגע בליקען. אלץ קוקט אויף אלץ פיעל־פארביג, ניי־געבארען.

איין עק פון רעגענבויגען פערלירט זיך אויפ'ן שטעדטעל'ס הימעל אין מיטען... דער צווייטער — פאַלט אריין אין דעם פריץ'ס ווייסען שלאָס, וואָס שפּיגעלט זיך אָב אינ'ם ריין געוואַשענעם וואַסער פון שטעדטעל'ס טייך...

נחת־פול פערגעהט זיך דער טייך. פערקאַטשעט זיך ביז פון יענער זייט וואַלד, וואָס קוקט צופרידען אויף די ווייכע, ווייטע לאַנקעס...

ערגעץ אין מיטען פעלד זעהט דער טייך אויס, ווי דער מוטער ערד'ס אַן ענטבלויזטער ברוסט... האָט זיך די זון פערגעסען וואו זי איז אין דער וועלט, גלייך — ביז נאַכט וואַלט נאָך געוועןן ווער־ווייסט וויפיעל. דאָרט זי זיך, שפּיעלט און שפּיגעלט זיך אין דעם ברוסטיג־צאַרטען וואַסער, זויגט דורשטיג מיט איהרע לאַנגע שטראַהלען.

און ס'דאַכט זיך: איבער דער גאַנצער גרינער ערד איז איצט אויסגעשפּרייט אַ פאַרביגער ווייכער שמייכעל פון אַ גוטער מאַמע, וואָס גיט איהר קינד זויגען נאָך דעם, ווי דאָס האָט זיך שטאַרק אָנגעוויינט; די מאַמע פיהלט זיך אביסעל שולדיג און טענה'ט מיט איהר גוטען שמייכעל: „אבער דאַרף מען אַזוי וויינען? אַזוי שרייען? אַזוי געוואַלדעווען? אַ? דו נאַשער, דו!“ און דאָס קינד, אפילו נאָך אַ פערטערעהרטס, שיינט מיט אַ גאָלדענעם אָבגלאַנץ. ס'הייסט: — אבער אויסגעפיהרט!...

עטליכע ווילדע גענז הויבען זיך אויף פון דער בלאָטע, וואָס ביים טייך, נעבען וואַלד. פּאַטשען דורך די פייכטע לופט, שלעפּען מיט זייער גענזענעם געשריי נאָך זיך, און פערשווינדען.

„קו־קו, קו־קו!“, לאָזט הערען איהר געהיימניספולען רוף די קו־קושקע. עס ענטפערט איהר אָב דער ווידערקול פון טיעפען וואַלד: „קו־קו, קו־קו!“ — —

אַ מעשה װעגען דער מאַמען מיט דער שעהנער טאָכטער:

דער אַלטער מכשף, מיט דער ווייסער באָרד און רויטען קלייד, האָט זיי פערנאַרט צו זיך אין וואַלד אריין.

האַלט זיי דאָרט געפאַנגען ווייט איינע פון דער אַנדערער. הויבט זיך אָן זעצען די זון; פאַרבענקט זיך די מאַמע נאָך איהר

שעהנער טאָכטער: ווערט זי פאַרוואַנדעלט אין א ווילדען פויגעל און נעהמט שרייען: „קוקו! קוקו!“

די שעהנע טאָכטער באָדט זיך אין בשמים'דיגען טייכעל, וואָס איז גאַר טיעפען וואַלד. דערקענט זי דער מאַמעס קול. שפּרינגט זי שנעל ארויף אויפ'ן שטיין, וואָס אין מיטען טייכעל. ציהט אוים איהר וואונ־דערשעהנעם האַלז און וויל אנהויבען שרייען: מאַמע! מאַמע! אבער פון איהר מויל געהט ארוים בלויז א פאַרבענקטער: קו־קו! קו־קו! איהר לייב איז אויסגעצויגען און איז ווי פון שטראַהלען געוועבט: עס הענגען אויף איהר, ווי פערעל, די פרישע טראָפּען וואַסער. איז, ווי זי שפּיעגעלט זיך אזוי לעבעדיג פריש אין דעם וואַסער אריין און שרייט פערביינקט: קו־קו! ווערט דער גאַנצער ארומיגער וואַלד פערטראָגען צום עק הימעל אויף מערב... ווערט דאָס טייכעל פערוואַנדעלט אין א גאָלדענעם וואַ־סער־פאַל... ס'צינדט זיך אָן דער וואַלד ארום... ס'ברענט! א העלישער פייער. דער שטיין ווערט רויט. — א מאַסע צוגליהטע אייזען. שפּרינגט זי פון איהם צושראָקען אין וואַסער אריין. נעמט שווימען, אבער אין אַלע זייטען — פייער!... פייער!... ס'פלאַקערט דער וואַלד מיט א געוואַלדיגער מאַכט. קנאַלענדיג, ברעכען זיך די רויטע ריעזיגע פלאַמען אין דעם הימעל אריין, צינדען אונטער די וואָלקענס פון נאָהענט און ווייט... די טאָכטער וואַרפט זיך אין אַלע זייטען... פערפלאָנטערט זיך פון מאָל צו מאָל אין איהרע גע־דיכטע, לאַנגע האָהר... א פערמאַטערטע טונקט זי זיך אַלע מאָל אונטער אינ'ם גאָלדענעם וואַסער און קומט באַלד ווידער ארוים, ענטפערט אויף דער מאַמע'ס קו־קו!... ביז צו לעצט, בעווייזט זיך פאַר איהר דער אַלטער מכשף אין רויטען, מיט א רויטער דעק. לאָזט זי זיך אין איהר איינ־וויקלען... און... — א גוטע נאַכט!

„קו־קו!“ — דערהערט זיך פון וואַלד צום לעצטען מאָל. דער ענטפער ווערט פערגליווערט אין מיטען...

די נאַכט מאַכט זיך אריין אין שטעדטיל, די זשאַבעס קוואַקען איהר אנטקעגען. דאָס קוואַקען פילט אָן, „מאַכט טראַגענדיג“ די פייכטע לופט...

פון די אָפענע בית־המדרש־פענסטער שפּאַרט זיך אַרויס אַ וואַרעם מערב־דאַווענען און וועבט זיך האַרציג אין דעם שטעטעל'ס נאַכט אַריין...

*

נאָך האַלבע נאַכט.

אונטער דעם אָפענעם פערפינטעלטען הימעל וויעגט זיך דאָס שטעטעל אין שלומער...

וואו־ניט־וואו בעווייזט זיך אַ פערשפּעטיגטער פוס־געהער. די טריט שלאָגען זיך אָפּ רעגעלמעסיג, גלייך, און עס דאַכט זיך — מען הערט, ווי עס קלאַפּט דער נאַכט'ס דופק: אַה־אַה־אַה־אַה — — — !

אויפ'ן בערגעל האָבען די בהמות שוין לאַנג פערנומען זייער נאַכט־לאַגער: ליגען אויסגעלייגט אויף „אַלע פיער," האַלטען וואַכעדיג אויפ־געהויבען די קעפּ — זיינען מעלה־גרה. עס הערט זיך אַ קייען... זייערע אַלעמענס קעפּ, אַלעמענס אויגען זיינען טיעף פערזונקען... זייערע אַלע־מענס אויגען, זיינען גלייך צופּענט... און אָט צעוויקעלט זיך אַ שוואַ־רער זיפץ. — איינע פון זיי, אַ ראַבע מיט אַ ווייסען פּנים, שוואַרץ אַרום די אויגען, גרויהע צודרעהטע הערנער, נעהמט זיך אויפשטעלען. עס הערט זיך דאָס קנאַקען פון איהרע קנעכלען... אָט שטעהט זי שוין פעסט אויף איהרע פיס, ציהט זיך אויס אין איהר גאַנצער לענג. ס'פאַ־לען צונויף די ראַבע זייטען, ס'דרעהט זיך אויס דער עק. אָט צועפּענט זי דאָס ווייסע מויל, צושפּרייט די נאָזלעכער און שרייט: אויס: המאָא־אַ־אַ! הממאַ־אַ־אַה! המ־אַ־האַ! — — —

דאָס שטעטעל גיט זיך אַ דרייפאַכען וויעג.

די פערפינטעלטע נאַכט הילכט אָב דאָס געשריי פון דריי פער־שידענע פלעצער: פון ערגעץ טיעף, ווייט און נאָהענט...

חלומות ווערען דורך דעם אַבגעריסען, חלומות ווערען דורך דעם געבאָרען... קינדער ציטערען אויף אין די וויעגען, קינדער הערען פּלוצלינג אויף צו זויגען, לאָזען פּלוצלינג אַרויס דער מאַמע'ס ברוסט פון מויל.

און אויף דער אַלטער, פערוואָרפענער גרעבליע, אויף די טרעפּ פון דער וואַסער־מיהל, זיצט די שוואַרץ־חנ'עווודיגע רייזעל, אויף איהרע רונדע

אקסלען ווארעמט זיך א גרויסער שאל. און אנגעטוליעט אַן איהר שאל זיצט דער שעהנער יאסעל. — — —

און דאָס פערשטערענטע טייכעל, זיך אבשלאָגענדיג אַן די שוואר־צע ברעגען פון דער גרעבליע, פליסטערט שטיל: גאָט'ס וואונדער... גאָט'ס וואונדער...